

A high-contrast, black and white photograph of a man's face, likely Ante Dobrila Pepo. The image is heavily stylized, with deep blacks and bright whites, giving it a graphic, almost stencil-like appearance. A small, solid red five-pointed star is placed on the man's forehead, between his eyebrows. The man has a serious expression, and his features are partially obscured by the high contrast. The background is dark and textured.

Ante Dobrila Pepo
**PRILOZI ZA POVIJEST NOB-a
KOPRIVNIČKOG KRAJA**

Ante Dobrila Pepo

PRILOZI ZA
POVIJEST NOB-a
KOPRIVNIČKOG
KRAJA
OD 1941. DO 1944.
GODINE

ANTE DOBRILA PEPO / PRILOZI ZA POVIJEST NOB a KOPRIVNIČ KOG KRAJA OD 1941. DO 1944. GODINE

Izdavački savjet

Stjepan CINDORI, Marijan HORVAT, Pavle GAŽI, Branko GRGURIĆ, Stjepan IVANIS, Stjepan IVKOVIĆ, Josip K. OSIR, Antuia« KRUPSKI, Marinko MARKEK, Milan MOLNAR, Dragutin NOVAK, Jelica RADOJČEVIĆ (predsjednica), Đuro ŠABARIĆ, Stjepan ŠIMOTIĆ, Ferdo TOMJCA, Zlata VUCELIĆ i Franjo ŽIVKO

Uredništvo

Tomislav BORŠO, Ivan HARAMIJA, Franjo HORVATIĆ (odgovorni urednik), Željko KRUŠELJ, Božena LOBOREC, Zorko MARKOVIĆ, Željko PAZIĆ, Vjekoslav PRVCIĆ, Milan SIGETIĆ i Krešimir ŠALAMON

Stručni recenzenti

Mira KOLAR-DIMITRIJEVIĆ, Franjo HORVATIĆ

Tehnički urednik i kazalo imena

Dragutin FELETAR

Likovna oprema

Vladimir KOSTJUK

Lektura

Enerika BIJAČ

Korektura

Franjo HORVATIĆ, Zorko MARKOVIĆ

Nakladnik

Centar za kulturu Koprivnica, OOUR MUZEJ GRADA KOPRIVNICE

Za nakladnika

Zvonimir HITREC

Tisak

SOUR »PODRAVKA«, OOUR Koprivnička tiskara, 1983.

Prikupljanje dokumenata i materijala iz NOB-a inicirao je OK SKH Koprivnice, a konkretne poslove je više godina vodila Komisija za historiju SKH općine Koprivnica.

Obrada prikupljenih dokumenata povjerena je ANTI DOBRIH PEPI, a rezultat njegovog višegodišnjeg rada je ova knjiga.

Knjigu posvećujemo 40-godišnjici pr\ 'og oslobođenja grada Koprivnice.

Izdavač

Predgovor

U ovoj knjizi opisuje se narodnooslobodilački pokret u koprivničkom kraju od početka ustanka 1941. do veljače 1944. godine, tj. do vremena kada je Ante Dobrila Pepo napustio ovo područje i prešao u Istru.

Rad je rađen na osnovi vlastitih sjećanja i sjećanja drugova s kojima je Ante Dobrila ratovao i surađivao tokom rata. Pored toga Dobrila je pregledao i arhivske fondove u Beogradu, Bjelovaru, Zagrebu, Koprivnici i Varaždinu te je u prvu verziju rukopisa uvrstio brojne dokumente. Međutim, budući da SUBNOR u suradnji s Institutom za historiju radničkog pokreta Hrvatske izdaje »Građu NOP-a sjeverozapadne Hrvatske« u više svezaka, Izdavački odbor ove knjige odlučio je da se ovi dokumenti ne donose u cijelosti, već da se samo citiraju, odnosno preporučuju oni dijelovi koji se odnose na koprivničko područje.

Rukopis ove knjige nastao je 1973. godine te je kasnije samo ponešto upotpunjavan. U tome treba voditi računa pri ocjeni ove knjige u koju je autor uložio veliki napor obilazeći sva mjesta koprivničke Podravine u traženju doticaja sa starijim drugovima i borcima. Poslije 1975 - osobito nakon pojave »Podravske zbornice« -nekoliko je autora pisalo o pojedinim događajima ili pojedinim istaknutim ličnostima NOP-a ovog kraja i gotovo svi ovi autori imali su na uvidu Dobrilin rukopis, pa se o tome vodilo računa kod pripremanja ovog rukopisa za štampu. U »Podravskom zborniku« objavio je i Ante Dobrila Pepo dva rada (Partijski rad u kotaru Koprivnica između dva rata, Podravski zbornik 76, Koprivnica 1976, 41-52. i Život oslobođene Koprivnice od 7. XI 1943. do 9. II 1944. godine, Podravski zbornik 75, Koprivnica 1975, 62-77), a objavljen je i niz članaka u »Glasu Podravine« od Dobrile, ali i od drugih novinara, publicista, historičara i istraživača ovog kraja.

Predajemo narodu koprivničkog kraja - radnicima i poljoprivrednicima -ovu knjigu sjećanja na brojne događaje i brojne žrtve koje ne treba zaboraviti. Tokom rata poginulo je nekoliko tisuća ljudi ovog kraja, mnoga sela su bila spaljena, željezničke pruge, ceste i mostovi uništeni, mnoga polja su ostala neobrađena. U borbi s dobro naoružanim neprijateljem narod je stradavao, ali i nanosio osjetljive udarce neprijatelju, te se upravo u toj borbi i jedinstvu naroda s borcima jačao borbeni duh slobodarskog naroda a mnogi su likovi (Kasim Čehajić Turčin, Milivoj Marijan, Nikola Severović, Ivan Horvatić Cuk i drugi) postali legenda revolucije.

Ova knjiga predstavlja svjedočanstvo borbe naroda Podravine u borbi za slobodu. Njome se potiče njegovanje tradicija narodnooslobodilačke borbe, te daje primjer i poticaj mladima da nastave izgradnju onoga za što su se Ante Dobrila Pepo i njegovi partizanski drugovi borili.

1. PRIPREME ZA USTANAK U KOPRIVNIČKOM KOTARU 1941.

Organizaciono stanje Komunističke partije Hrvatske na koprivničkom području pred drugi svjetski rat

Pokretač ustanka na koprivničkom kotaru bila je partijska organizacija, koja je zajedno s kotarskom organizacijom Đurđevca pripadala Okružnom komitetu KPH Bjelovar. Različiti izvori navode različiti broj partijskih ćelija i komunista u koprivničkom kotaru i na osnovi svojih ispitivanja došao sam do ovih rezultata:

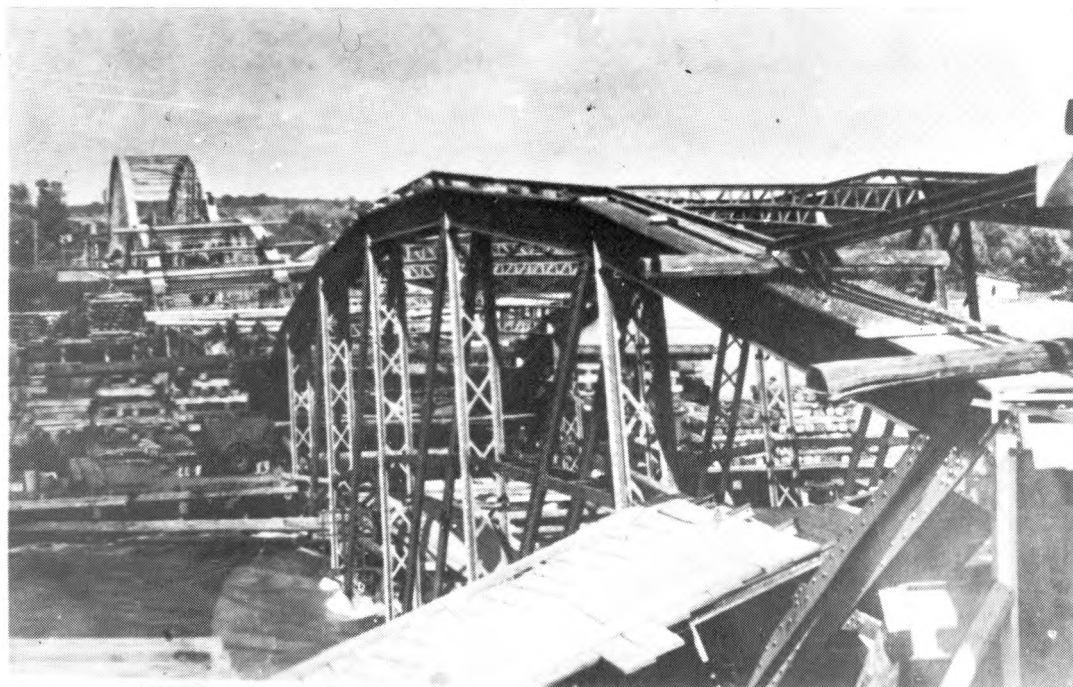
1. Kotarski komitet KPH Koprivnica imao je pet članova a¹.
2. Grad Koprivnica je imao partijsku organizaciju od sedam članova, deset simpatizera bliskih Partiji, skojevske grupe na realnoj gimnaziji i jednu grupu među radničkom omladinom.
3. U Bregima je postojala partijska organizacija od tri člana i sedam partijskih simpatizera.
4. Novigrad Podravski je imao partijsku ćeliju od osam članova, četiri simpatizera i skojevsku grupu.
5. U Hlebinama je radila partijska organizacija od tri člana a postojao je i veći broj simpatizera iz redova lijenog krila HSS-a.
6. Peteranec je imao partijsku organizaciju od tri člana i dva kandidata za prijem u Partiju. Pored pet bliskih simpatizera bilo je i dosta simpatizera iz lijevoga krila HSS-a.
7. Drnje je imalo partijsku organizaciju od šest članova i simpatizersku grupu od pet članova.
8. Sigetec je imao jednog člana Partije i tri simpatizera.
9. Đelekovec je imao tri člana Partije, jednog kandidata za prijem u Partiju i veći broj aktivnih simpatizera i skojevaca.
10. Vlaislav je imao partijsku organizaciju od šest članova i veći broj simpatizera.
11. Javorovac je imao partijsku organizaciju od tri člana i dva bliska simpatizera te veći broj simpatizera.
12. Plavšćina je imao partijsku organizaciju od tri člana a bilo je i više simpatizera.
13. Jeduševac je imao simpatizersku grupu KP od tri člana.
14. Mučna Rijeka je na željezničkoj stanici imala jednog člana Partije.
15. Koprivnica - željeznički čvor, imala je prema do sada raspoloživim podacima jednu grupu koja je preko željezničara Vitomira Stankovića, člana Partije iz Vlaislava, bila vezana direktno uz Okružni komitet KPH Bjelovar.²
16. Velika Mučna imala je jednog člana Partije i izvjestan broj simpatizera.
17. Imbriovec je imao partijski aktiv od tri člana i jednu grupu simpatizera.

Pored partijskih organizacija i simpatizera te skojevskih grupa u svim je spomenutim mjestima djelovala antifašistička omladina i svugdje se prikupljala Crvena pomoć ili Narodna pomoć za pomaganje zatvorenih komunista.

Pred drugi svjetski rat ugled komunista je danomice jačao i na koprivničkom području. Partija je bila podržavana i od srpskog stanovništva na koprivničkom kotaru, jer je antifašističko raspoloženje sve više jačalo kao posljedica općih prilika u zemlji i u svijetu.

Međutim okupaciju i dolazak kvislinga ni Okružni komitet KPH Bjelovar ni KK KPH Koprivnica nisu dočekali sređeni i prilagođeni novim uvjetima rada, a izgubila se i veza sa CK KPH. Radi toga do komunista na koprivničkom kotaru nisu ni stigli zadaci koje je CK KPJ postavio pred svoje članstvo za obranu zemlje. Osim toga došlo je do nekih nesuglasica između KK KPH Koprivnica i sekretara OK KPH Bjelovar Kasima Čehajica Turčina radi prijema u Partiju članova bez predrevolucionarnog staža. Tomo Gregurek, sekretar KK KPH Koprivnica naveo je u svojim sjećanjima da je uoči napada fašista na Jugoslaviju većina članova Partije bila pozvana u bivšu jugoslavensku vojsku te da se neki nisu odazvali.¹

Međutim, činjenica je da se poslije šestog aprila pa do nekoliko dana iza okupacije Kasim Čehajić Turčin povukao u ilegalnost, a isto su učinili i ostali članovi Okružnog komiteta. Tako se u tim odlučnim momentima Okružni ko-

Srušeni most na Dravi 6. na 7. travnja 1941. godine kod Botova prilikom napada Njemačke na Jugoslaviju. Most je srušio poručnik Viden Marković, koji tu i gine

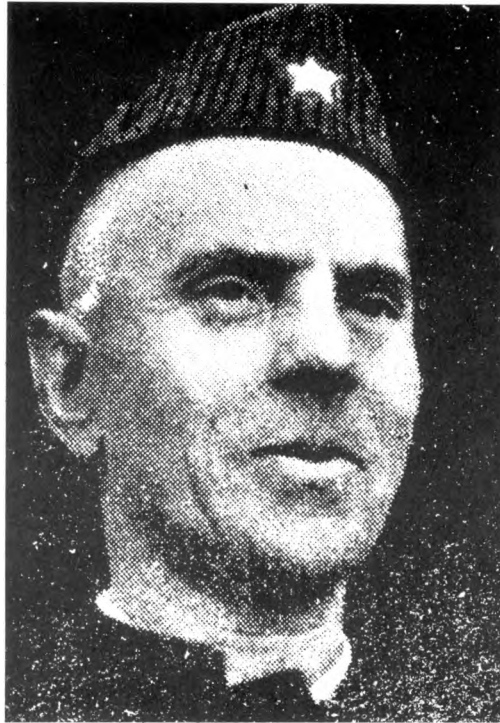
mitet nije snašao i nije djelovao kao forum. O tome Grga Jankez u osvrtu na rad OK KPH Bjelovar kaže: »Napad na našu zemlju, za članove Okružnog komiteta Bjelovar, došao je ranije nego što su oni očekivali. Partija je vršila mobilizaciju masa za vojsku, dala je upute da u slučaju rata treba da se sačuva oružje (ova direktiva nije stigla u sve partijske organizacije), ali su događaji, izgleda, brže tekli nego što su oni predviđali. Nagli napad na našu zemlju zbio je partijske forume. Kako smo prije napomenuli, izgleda da veze sa CK nisu bile tiH zadnjih dana redovite i Okružni komitet ostao je prilično zburjen događajima, nije se snašao ..,«⁴

Direktiva o sakupljanju oružja nije stigla do komunista na koprivničkom području pa je ono, usprkos velikom broju pušaka i municiji koja je svugdje ležala, prikupljeno u malom broju što je bio velik promašaj i propuštanje prilike naoružavanja. Upravo u danima rasula jugoslavenskog fronta prema mađarskoj granici, a u intermecu kada još ustaše nisu preuzeli vlast, bila je propuštena velika šansa. Oružje je međutim prikupila Hrvatska seljačka zaštita i predala Nijemcima.⁵

Druga kotarska konferencija KPH za Koprivnicu 15. 6. 1941.

Nakon sastanka Josipa Broza, sekretara CK KPJ s nekim članovima CK KPJ i KPH 10. i 14. IV 1941. o pripremama za oružani ustanak dra Paju Gregorića uputio je sekretar CK KPH Rade Končar u bjelovarski i novogradiški okrug.

Na put za Bjelovar krenuo je Pavle Gregorić 15. ili 16. IV 1941. i odmah po dolasku u Bjelovar povezo se s Kasimom Čehajićem, te saznao daje već prvih dana okupacije pohapšeno preko polovine Okružnog komiteta KPH Bjelovar. U svojim sjećanjima na narodnooslobodilački pokret 1941. Pavle Gregorić kritizira nesnalaženje komunističkog vodstva na tom području koje je čekalo direktive od CK KPH i u tom čekanju omo-

gućilo Hrvatskoj seljačkoj zaštiti da razoruža 108. puk, umjesto da sami preuzmu vodstvo u tom puku čime »... bismo u tom kraju dobili jedan veliki oružani odred koji bi vrlo vjerojatno u tim prvim danima okupacije odigrao ogromnu ulogu u okupljanju širokih narodnih masa za borbu protiv okupatora ..«,⁶

Drugog dana svog boravka u Bjelovaru Pavle Gregorić je održao sastanak s članovima OK KPH Bjelovar te im prenio zadatke i direktive CK KPJ i CK KPH o pripremanju za dizanje ustanaka, i zatražio da se pojedini drugovi što prije povežu s partijskim jedinicama. Sam je sa sekretarom Čehajićem obilazio pojedine kotarske komitete u bjelovarskom okrugu, tj. Đurđevac, Garešnicu, Viroviticu i tu pronalazio simpatizere i komuniste i povjeravao im zadatke u pripremanju oružanog ustanka: sakupljanje oružja, sanitetskog materijala, hrane, odjeće i drugo. Turčin je bio zadužen da obiđe kotareve Grubišno Polje, Koprivnicu i Križevce i da sredi stanje u kotarskim komitetima i partijskim organizacijama. Dr Pavle Gregorić se u međuvremenu vraća u Zagreb i tu Radi Končaru podnosi opširan izvještaj. Gregorić piše: »Rade Končar se mnogo interesirao za stanje u partijskim organizacijama, o raspoloženju u masama, o akcijama sabotaze i diverzije s kojima je, prema uputama Centralnog komiteta, već trebalo da otpočnemo. Nisam se mogao pohvaliti nekim naročitim uspjesima u vezi s akcijama...«⁷ Na sastanku je dogovoreno da se pojedini članovi ponovno upute u pojedine krajeve radi dizanja ustanka i Pavle Gregorić je postao povjerenik CK KPH za okružne komitete Bjelovar, Nova Gradiška i Čazma (Moslavina).

Gregorić u svojim sjećanjima o radu na koprivničkom kotaru navodi: »Čehajić nas je obavijestio da je polovinom maja prilikom dolaska u Koprivnicu održao sastanak s komunistima ovoga kotara, u polju između Koprivničkih Brega i Borovljana. Na sastanku je bio izabran Kotarski komitet u koji je ušao kao politički sekretar Tomo Gregurek, a kao organizacioni sekretar slikar Franjo Mraz.« I dalje »Osim toga Čehajić nam je rekao daje bilo govora o akcijama sabotaze i diverzije, pa je bilo zaključeno da takve akcije izvršavaju u blizini hrvatskih sela kako bi se izbjegle odmazde ustaša nad srpskim stanovništvom ..«.* Sjećanja Gregorića odnose se na savjetovanje s članovima Okružnog i Mjesnog komiteta KPH Bjelovar na kojemu je Čehajić podnio izvještaj

Franjo Mraz: Hlebine

o prilikama na području kotarskih komiteta Koprivnice, Križevaca i Đurdevca. Na tom je savjetovanju zaključeno da se održi Druga partijska konferencija OK KPH Bjelovar na Kalniku i da se pride aktivnijem radu s omladinom i organizacijama SKOJ-a.

Iz sjećanja Gregorića vidljivo je daje Čehajić poduzeo akciju za sređivanje prilika u osnovnim organizacijama. Radi se o Drugoj kotarskoj konferenciji komunista na području koprivničkog kotara koja je održana 15. lipnja 1941. u jednom dubokom jarku zvanom Črešnjevo između Bregi i Borovljana.⁹

Prema sjećanjima Franje Pandurića Strica koji je sudjelovao na ovoj konferenciji, od OK KPH Bjelovar konferenciji je osim Čehajića bio prisutan još jedan član, čiji identitet nije do danas ustanovljen, i oko 30 drugova.

Konferencija je donijela sljedeće zaključke:

1. Osnovati nove i proširiti već postojeće partijske organizacije ljudima koji su voljni da se bore protiv ustaških vlasti i okupatora, kao i domaćih izdajnika.
2. Prikupljati sve vrste oružja. Spremati ga na sigurna mjesta, jer će ono trebati udarnim i diverzantskim grupama čijem se osnivanju mora odmah prići.
3. Među ljudima vršiti agitaciju da se ne odazivaju u domobranstvo i druge vojne formacije.
4. Privući lijevo krilo HSS-a, a desno raskrinkavati kao izdajnika naroda.
5. Odmah započeti akcijama protiv domaćeg i stranog neprijatelja.

Franjo Mraz¹⁰ se prisjeća: »Koncem maja ili početkom juna održan je sastanak komunista iz Kotara, kojim je rukovodio ilegalac Čehajić Kasim, govoreći o borbi protiv okupatora i ustaša, koja mora biti organizovano vođena svim sredstvima. Objasnio je rukovodeću ulogu komunista koji su od dolaska okupatora ne samo politički borci, nego i borci sa oružjem u ruci. Izabrarl je kotarski-komitet. Politički sekretar Tomo Gregurek, organizacioni sekretar Franjo Mraz. Mislim da je Komitet tada imao tri čla-

na. Sastanak je održan u polju između Koprivničkih Bregi i Borovljana u dubokom suhom koritu potoka. Prisustvovali su članovi iz ovih mesta: Koprivnica, Đelekovec, Imbriovec, Drnje, Hlebina i Virje. Ne sećam se tačno da li je prisustvovao neko iz Plavšince, Javorovca i Novigrada Podravskog. Jedinica iz Koprivničkih Bregi nije prisustvovala iako je sastanak održan na području njihovog sela¹¹ Kao razlog naveli su kretanje ustaša radi proslave u Koprivnici. Pojedini ustaše prolazili su stazom biciklima, desetak metara iznad mesta na kome se održavao sastanak, što nije ni malo smetalo da se sastanak do kraja u redu održi...¹²

Tomo Gregurek o Drugoj partijskoj konferenciji KK KPH Koprivnica iznosi: »Krajem svibnja ili početkom lipnja 1941. godine, održana je nedaleko sela Bregi partijska konferencija za područje kotara Koprivnica. Od strane Okružnog komiteta ovoj konferenciji bili su prisutni Kasim Čehajić i još jedan, čije ime nije poznato. Na ovoj konferenciji govorilo se o pripremama za predstojeću borbu protiv okupatora, o sakupljanju oružja, municije, sanitetskog materijala i slično. Drug Čehajić govorio je o predstojećem napadu fašističke Njemačke na SSSR i o tome, kako ćemo mi tada stupiti u borbu protiv okupatora i domaćih izdajnika. Posebno je na ovoj konferenciji naglašeno, da se unutar redova partijskih pojača konspiracija, kako neprijatelj ne bi mogao prodrijeti u redove Partije i prići hapšenju komunista.«¹³

Franjo Pandurić Stric navodi: »U Bregima je održan sastanak u nedjelju po danu u Borovljanskom jarku. Bilo je prisutno oko 30 drugova, između ostalih i ovi: Turčin, Pandurić Franjo, Vuljak Ivo - Đelekovec, Mraz i Šoštarić iz Hlebina, Gregurek Tomo i još neki iz Plavšince, Javorovca, Novigrada itd. Glavnu riječ je imao Turčin i još neki mali, a ne znam tko je bio i odakle.«¹⁴ U ostalim detaljima o sadržaju konferencije Pandurić se slaže s Tomom Gregurekom. Izgleda daje već slijedeći dan nakon održavanja koprivničke konferencije Čehajić na sastanku OK KPH Bjelovar podnio izvještaj, te je zaključeno da se početkom lipnja održi Okružna konferencija. Na sastanku 31. svibnja članovi OK KPH Bjelovar odlučili su da se Okružna konferencija održi 5. lipnja na Kalniku.

Druga konferencija Okružnog komiteta KPH Bjelovar 5. VI 1941. na Kalniku

Pripreme za rad ove konferencije vršio je zajedno s OK KPH Bjelovar i povjerenik CK KPH dr Pajo Gregorić. Delegati su po kotarskim komitetima bili pravodobno obaviješteni o mjestu i datumu održavanja konferencije. Na konferenciji u Planinarskom domu i u ateljeu slikara Josipa Vilhelma Vilića okupilo se 19 delegata, od kojih su delegati koprivničkog kotara bili: Tomo Gregurek kao politički sekretar KK KPH za Koprivnicu i Franjo Mraz, organizacioni sekretar. Kasim Čehajić Turčin izvijestio je na konferenciji o političkim prilikama i organizacijskom stanju Partije i SKOJ-a na bjelovarskom okrugu, a Pajo Gregorić govorio je o neposrednim zadacima komunista u pripremanju oružanog ustanka, istakavši potrebu jačanja partijskih organizacija i važnost propagande među širokim narodnim masama. Gregorić je također naglasio potrebu suprotstavljanja progonima Srba i Jevreja koji su već otpočeli na nekim mjestima i s tim u vezi potrebu jačanja bratstva Srba i Hrvata. Posebni naglasak stavljen je na potrebu hitnog formiranja udarnih grupa koje bi trebale odmah započeti akcijama kako bi se što više oslabila udarna snaga okupatorske vojske i ustaških jedinica. Pavle Gregorić je stavio u zadatak prisutnim komunistima da prošire svoj utjecaj na sve poznate antifašiste u njihovim krajevima i da odmah otpočnu sakupljanjem oružja, municije i ostalog ratnog materijala, kao i sanitetskog materijala i hrane.¹⁵

Tomo Gregurek podnio je na ovoj konferenciji izvještaj o stanju i djelovanju partijskih organizacija na koprivničkom i đurđevačkom kotaru, jer delegat Đurđevca nije prisustvovao konferenciji. Konstatirano je daje Partija na ovom području, usprkos suženom političkom djelovanju aktivna i da stanovništvo ne odobrava teror ustaša nad srpskim i jevrejskim stanovništvom. Utvrđena je također podvojenost između profašista i ljevičara među članovima HSS-a.¹⁶ Na konferenciji je popunjen OK KPH Bjelovar a Kasim Čehajić Turčin ostao je i dalje sekretar. Odlučeno je također da se baza OK KPH Bjelovara premjesti u šumu Bedenik nedaleko Bjelovara. Značaj ove kalničke konferencije bio je višestruk. Na jednom mjestu našli su se delegati partijskih organizacija gotovo svih kotareva bjelovarskog okruga te su se preko povjerenika CK KPH dra Pavla Gregorića direktno upoznali sa stanjem u zemlji i sa zadacima koji su pred njih postavljeni. Činjenica je daje konferencija aktivirala komuniste na radu među antifašistima, a osobito među omladinom i lijevim krilom HSS-a

Prve mjere u organiziranju narodnooslobodilačkog pokreta

Poslije Druge konferencije OK KPH za Bjelovar rad komunista postao je življi i na koprivničkom području. Međutim, Franjo Mraz ističe da je ova aktivnost još uvijek bila slaba i nedovoljna s obzirom na prilike: »Od okružne konferencije na Kalniku do napada na SSSR rad se odvijao u povremenim sastancima, na kojima su primani novi članovi KP i raspravljalo se o situaciji u zemlji a prvenstveno o pojavama, koje su govorile o zlodelima ustaša i Nemaca. Borba protiv okupatora teoretski bila je svima jasna, dok se aktivnost komunista u to vreme iscrpljivala u povezivanju sa simpatizerima KP i levim članovima HSS. Prvih meseci okupacije u radu među komunistima Kotara nije bilo dovoljno jedinstvenog stava i saradnje.«¹⁷

Napadom Sila osovine na Sovjetski Savez 22. lipnja 1941. komunistima postaje jasno daje došlo vrijeme borbe. Oni nisu bili iznenađeni proglasom Politbiroa CK KPJ u Beogradu radničkoj klasi i narodima Jugoslavije da pomognu pravednu borbu Sovjetskog Saveza, jer su i ranije proglasima i direktivama pripremani za takvu aktivnost.

Istog dana kada je Hitler napao Sovjetski Savez, OK KPH i OK SKOJ-a Bjelovar preselili su u ilegalnu bazu u šumi Bedenik i iz ove baze održavali veze sa cjelokupnim područjem okružnog komiteta, pa tako i s koprivničkim područjem. Prilazi se i okupljanju boraca od kojih će se nešto kasnije formirati Prvi bjelovarski odred.

U međuvremenu CK KPJ priprema općenarodni ustanak velikom brzinom. Na sjednici CK KPJ od 27. lipnja 1941. bio je osnovan Glavni štab Narodnooslobodilačkih partizanskih odreda Jugoslavije na čelu s Josipom Brozom Titom, a već 4. srpnja održana je historijska sjednica proširenog Politbiroa CK K^J na kojoj je donijeta odluka o općem ustanku naroda Jugoslavije.

Pred ovim zadatkom našli su se i komunisti koprivničkog kotara, obavještavani o najnovijim direktivama Partije preko včza iz ilegalne baze u Bedeniku. Međutim, prilike na koprivničkom području bile su veoma teške. Područje kotara okupirali su u travnju Nijemci i Mađari, da bi nakon uspostavljanja tzv. Nezavisne države Hrvatske vlast bila predana malobrojnim ustašama koji su se vratili iz emigracije.¹⁸ Za ustaškog povjerenika Glavnog ustaškog stana za grad i kotar Koprivnicu bio je postavljen Martin

Nemec, a u pojedinim općinskim centrima organizirane su ustaške straže, odnosno tabori u Novigradu, Goli i Hlebinama. Formira se logor »Danica« gdje se nalazilo na službi oko 70 ustaša pa je započelo hapšenje komunista, Srba, Jevreja i Cigana na ovom području i punjenje logora zatvorenici iz drugih krajeva. Započelo je i zatvaranje lijevo orijentiranih prvaka HSS-a, osobito nakon što je za logornika u Koprivnici imenovan Nikola Herman, koji je po mjestima imenovao tabornike i rojnike i proveo ustašku organizaciju na čitavom području.¹⁹

00 KPH Bjelovar obraća veliku pažnju kotaru Koprivnica. Na području kotara često dolazi sekretar ovog komiteta Kasim Čehajić Turčin, koji uz pomoć Kotarskog komiteta održava sastanke s lijevo orijentiranim HSS-ovcima. On nastoji osposobiti partijske organizacije na izvršavanje najvažnijih partijskih zadataka. Tako poslije 22. lipnja dolazi u Koprivnicu i upoznaje članove partijske ćelije sa proglasom CK KPJ o dizanju ustanka i daje smjernice za dalji rad. Međutim, zatvaranje Tome Gregureka u srpnju i Franje Mraza 7. kolovoza 1941. obezglavilo je partijsku organizaciju u Koprivnici.²⁰ Mraz nastavlja partijski rad kao ilegalac, sakrivajući se po raznim skloništima, te potiče organiziranje sabotaže u šljunčari na Šoderici, odakle se otpremao šljunak za izgradnju bunkera, a radi i na uspostavljanju veza sa zatvorenici u »Danici«.

Legalno se kreću samo još dva člana Kotarskog komiteta: Franjo Pandurić Stric i Ivan Šoštarić.²¹ Prema podacima kojima raspolazem ne mogu utvrditi da li je u tom vremenu još netko kooptiran u KK KPH Koprivnica.

Također malo znamo i o aktivnosti koprivničkih komunista u tom vremenu. Historičar Franjo Horvatić datira savjetovanje svih članova Partije kotara Koprivnice u srpanj, pomičući tako datum Druge partijske konferencije KK KPH Koprivnica za gotovo mjesec dana. On i hapšenje Gregureka stavlja na početak kolovoza, opravdavajući tako izvjestan zastoj u radu Partije na koprivničkom području.²² No, možda su se komunisti koprivničkog kotara okupili i dva puta, ali to pitanje ovom prilikom ostavljam otvorenim.

Znamo međutim da je OK. KPH razvio veliku aktivnost na formiranju odreda i okupljanja boraca za borbu i diverzije. Vjerojatno je na to utjecao i Grga Jankez koji je odlukom CK KPH postavljen za organizacionog sekretara u OK KPH Bjelovara i koji je bio španjolski borac.²³

Preko Franje Mraza umnožena je Okružnica br. 3. od 30. IX 1941. koju je izdao CK KPH i u kojoj su žigosana oportunistička shvaćanja nekih okružnih komiteta i pojedinih komunista koji izbjegavaju borbu s neprijateljem. Okružnicom se tražila jača angažiranost komunista u radu sa svim progresivnim snagama u zemlji, a posebno je istaknuta potreba rada s HSS-ovcima na koje je upućen i poseban proglas, koji je sačuvala u svojoj arhivi partijska ćelija u Šemovcima kod Virja.²⁵ Poseban proglas uputio je Okružni komitet KPH Bjelovar 2. studenog 1941. »Vojnicima, podoficirima, oficirima i svim vojnim obveznicima«, koji je imao veliko značenje jer je i među vojskom bilo progresivnih snaga. Naime, u rujnu 1941. smještena je u Koprivnici 2. domobranska bojna

1. pješачke pukovnije, a u studenom iste godine i 1. koturaška bojna. Slično je bilo i u Bjelovaru.²⁶

Kako bi olakšao rad kotarskim komitetima, partijskim jedinicama i partizanskim odredima u stvaranju, Okružni komitet KPH Bjelovar izdao je 4. studenog 1941. posebnu Okružnicu broj 1. s opširnim uputstvima za rad čije je značenje izvanredno veliko.²⁷

2. USTAŠKI ZLOČINCI NA VLASTI U KOPRIVNICI

Kako bi se mogao pratiti zločinački rad ustaša na koprivničkom području, potrebno je kazati nekoliko riječi o ustaškoj organizaciji i njihovom upravnom aparatu.

Glavni ustaški stan, tj. vodstvo ustaškog pokreta, sastojalo se od poglavnika, doglavnčkog vijeća od najviše 12 članova, pobočničkog zbora od najviše sedam pobočnika i povjerenika kojih je također moglo biti najviše sedam.

Ustaško upravno zapovjedništvo sačinjavao je stožar koji se nalazio u sjedištu velike župe, logor koji se nalazio u sjedištu kotara, tabor koji se nalazio u sjedištu grada ili općine i rojnici koji su se nalazili u selima.

Upravno zapovjedništvo ustaške mladeži sastojalo se od zborništva, nadzorništva, stjegova i skupova.

Ustaška nadzorna služba započela je djelovati i prije zakonske odredbe od 14. VIII 1941. i bila je organizirana u četiri odjeljenja: I. Zaštitno redarstvo s komunističkim, srpskim i židovskim odsjekom, II. Obavještajna služba, III. Obrambena služba koja je upravljala ustaškim logorima i IV. Sigurnosna služba. Ustaše su svoju vlast dobrim dijelom bazirali na radu ove službe kojoj »... je zadaća i dužnost sprečavati i onemogućavati svaki rad, koji bi ugrožavao slobodu i samostalnost Nezavisne Države Hrvatske, mir, spokojstvo i sigurnost hrvatskog naroda i tekovine oslobodilačke borbe Hrvatskog ustaškog pokreta. Ona će zato, koliko god to spomenuta zadaća traži, bdieti nad cilim narodnim životom, nad radom svih državnih i samoupravnih oblasti, svih ustanova javnog poretka, nad celokupnim radom svih ustaških ustanova i dužnostnika, pazeć kod toga, da sav narodni život, da rad gore navedenih bude u skladu sa ustaškim načelima«.²⁸

Od 15. travnja 1941. pa do studenog 1943. na čelu raznih ustaških i upravnih vlasti u Koprivnici nalazili su se:

- povjerenik Povjereništva glavnog ustaškog stana za grad i kotar Koprivnicu Martin Nemec od 5. V 1941.,²⁹
- logornici: Nikola Herman, brijač čijim imenovanjem je ukinuto Povjereništvo te od kraja srpnja Stjepan Pižeta,³⁰ a nakon toga prof. Mijo Udžbinac,³¹
- tabornici: Martin Nemec Čelavac i Florijan Subotičanec,
- pobočnici logora i tabora: Ignac Dolenc,³² Martin Bušić, sudac i Josip Vlašić, urar. Na raznim funkcijama u logoru i taboru nalazili su se Vilko Horvat, Oto Seiwert, Juraj Janeš, dr Martin Široki i neki drugi ustaše.

U redarstvu su radili Dragutin Funjak³³ i neki drugi.

Funkciju gradskog načelnika do studenog 1943. obavljao je Stjepan Bešenić. Do načelnik u tom vremenu bio je dr Stanko Šćerbak, rođak velikog župana Vlade Sabolića.

Kotarski predstojnik je 1941. Franjo Keglević³⁴ i kasnije Leo Poljac, koji jedno vrijeme u 1942. vodi i gradsku policiju. Na tom položaju zamijenio gaje Josip Zubčić. Kasnije dolazi Teodor Turk kojeg su ustaše likvidirali.³⁵

Na čelu ustaško-njemačkih jedinica u Korivnici stajao je Oberstleutnant Vukić i kasnije hauptmann Kluge. Zapovjednici koturaške bojne bili su potpukovnik Julije Reš, te bojnici Zvonko Kostial-Zivanović. Nakon napuštanja »Danice« kao koncentracionog logora, u njenim zgradama smjestio se odred padobranaca čiji je zapovjednik bio bojni Doljanski.

Grupa ustaša u Koprivnici nije bila velika, ali se istakla brojnim zločinima. Pored Martina Nemeca starijeg i njegovih sinova Martina Nemeca mlađeg i Vinka Nemeca,³⁶ po zlu su se istakli Nikola Herman, Ignac i Josip Dolenec,³⁷ Vilko Horvat, Josip Vlašić, Oto Seiwert. Od njemačke grupe bili su angažirani dr Leon Janson, Franjo Seidl,³⁸ Rudolf Košak, Kristijan Lindtner,³⁹ Dragutin Kos i mnogi drugi.

Ustaše su nastojali preuzeti pod svoju kontrolu sva društva Koprivnice. Članovi pjevačkih društava »Podravac« i »Domoljub« stupaju u ustaški pokret. Predsjednik tih društava bio je poznati ustaša svećenik Stjepan Pavunić,⁴⁰ a zborovoda kateheta Mihovil Kolarić. Oba društva bila su fuzionirana u »Župu Faler-Rusanovu«, ali je tajničko mjesto tog društva morao napustiti Josip Novačić kojega su ustaše likvidirali u lepo-glavskom logoru. Ustaške vlasti su isto tako smijenile predsjednika društva »Domo-ljub« Jakoba Dolenca⁴¹ i na njegovo mjesto postavili Franju Škorjanca.

Prustaški stav zauzimala su i društva: »Hrvatska žena«, »Hrvatsko srce«, »Hrvatski teškoatletski klub Zrinjski«. U tim su društvima bili glavni funkcioneri Anka Seiwert, Ruža Vedriš, Leopoldina Senjan, dr Ivo Vedriš i neke druge osobe. Usmjerava-

njem rada ovih društava ustaše su proširili podlogu svog rada, ali valja istaći da su mnogi antifašisti napustili rad u ovim društvima videći njihovo usmjerenje. Ustašama je bilo najlakše raditi sa društvima koja su bila osnovana na vjerskoj osnovici.

Teror ustaša nad srpskim stanovništvom

Prva hapšenja i maltretiranja srpskog stanovništva na koprivničkom području započela su još prije proglašenja tzv. NDH. Vršili su ih članovi Hrvatske seljačke zaštite kako bi se dodvorili novim gospodarima. Komandant Prvog bataljona HSZ Alojz Sabadi⁴² i Stjepan Petričević,⁴³ komandir čete HSZ iz Koprivnice, započeli su prvi hašenjima mirnog stanovništva te su se na njihovom udaru našli mnogi Srbi iz Koprivnice, ali i Hrvati poznati kao komunisti ili njihovi simpatizeri. Po uzoru na koprivničku HSZ, terorom nad Srbima započeli su i članovi HSZ iz Starog grada, Hlebina i Novigrada Pođravskog. Oni su započeli hapšenjima srpskog stanovništva u Javorovcu, Jeduševcu, Novigradu, Plavšincu, Srdincu i Vlaislavu, srpskim selima koja su pripadala uglavnom pod plavšinačku parohiju, izuzev Novigrada u kojem je prevladavalo hrvatsko stanovništvo. Čisto srpska sela bila su opkoljena od HSZ, te su pozatvarani svi muškarci od 16 do 60 godina.

Evo što nam je o tome zabilježio Jovo Rojčević prema sjećanjima Steve Petrovića⁴⁴ iz Plavšince: »U Novigradskoj općini 13. travnja 1941. godine došlo je do prve likvidacije srpskog stanovništva. Taj je dan u šest okolnih sela pohapšeno preko 500 ljudi, od čega je preko 40 zadržano u pritvoru, te sprovedeno u druge logore. Od njih su danas svega dvojica živa. - Ne znam ni sam, kako sam izbjegao smrt. Dosta me služila sreća, a pomogli su i poznanici, koji su radili na mom oslobođenju iz logora - priča nam Stevo Petrović iz Plavšince, jedan od te dvojice živih svjedoka prvog hapšenja srpskog stanovništva na našem kotaru. U to vrijeme on je bio još neiskusni J9-godišnjak, ali je ipak morao izdržati niz mučenja što su ga pratila tokom logorovanja.

- Hapšenja su izveli članovi Hrvatske seljačke zaštite jer ustaška organizacija još u to doba nije postojala. Tog jutra (13. travnja) čitavo selo bilo je iznenađeno postupkom donedavnih naših prijatelja, koji su nas bezobzirno uz psovke i pretnje svrstavali u kolone i povelu u Novigrad. Počela su i prva maltretiranja. Jedan je pucao na mog djeđa...

Nekako u isto vrijeme kad i oni, kolonama su pristizali u dvorište novigradske općine i stanovnici drugih sela. Okupljeni naoružanom stražom čekali su svoju daljnju sudbinu preko 500 ljudi. Oko njih se javno izvikivalo, da ih treba odmah streljati, a i straža je počela pucati. Predvečer su počela prva ispitivanja. Evo, kako je to teklo prema riječima Petrovića.

- Uvodili su nas u jednu sobu, gdje su započinjala službena ispitivanja. Međutim, ako je netko od prisutnih (bili su iz Novigrada i obližnjih sela) rekao, daje dotični opasan, bez daljnjeg objašnjavanja odvodili su ga u posebnu sobu. Ja sam prvi išao na saslušavanje i čim sam se pojavio, netko je dobio - Vodi ga...

- Smjestili su me u mračnu prostoriju, gdje su dovodili i ostale. Preslušavanja su trajala skoro do drugoga jutra a tada nas se na okupu našlo preko 40. Ujutro, kao ni druga dva dana nisu nam davali hrane, jedino ako je uspjelo nekome od rodbine da »prešverca«. Svaku noć obavezno su bila saslušavanja, s kojih smo se vraćali krvavi i iznakaženi. Treći dan predvečer izveli su nas na dvorište i čvrsto vezali lancima i žicom. Pored članova Zaštite pratili su nas i žandari iz Virja. Mi smo bili u velikoj neizvjesnosti jer nitko nije znao kuda nas vode. Međutim, stigavši na željezničku stanicu saznali smo, da će nas prebaciti u neki zatvor u Bjelovar.

Po dolasku u Bjelovar vodili su nas na policijsku i žandarmerijsku stanicu, te Okružni sud, ali nigdje nas nisu htjeli primiti. Gladni i izmoreni jedva smo se kretali ulicama grada, koje su se punile znatiželjnicima jer je naša pratnja proširila vijest da su nas pohvatali po šumama. Konačno smo bili smješteni u staroj bolnici gdje je bio otvoren novi logor. Za kratko vrijeme uspjeli smo uloviti vezu sa zapovjednikom Zoličem. Uz veliku nagradu on je obećao, da će urediti stvar da nas prebaci u Koprivnicu i da nas puste kućama. Nakon nekih osam dana stvarno su nas prebacili u Koprivnicu u Kotarski zatvor. Međutim, drugi dan po našem dolasku, a to je bio dan kada smo trebali napustiti zatvor došli su ustaše iz Novigrada, te izjavili da smo vrlo opasni i nepoželjni. Tako smo ostali u zatvoru i narednih šest dana. Tada su jednoga jutra upale k nama

ustaše te su nas uz viku i tučnjavu svrstali u kolonu. Ulicama grada tjerali su nas da držimo strojni korak, a buduću da ja nisam služio vojsku neprestano sam poskakivao pod udarcima kundaka, kojim mi je jedan ustaša iza leđa »davao takt«. U blizini 'Danice' opet su nas počeli tući, te smo u horu morali odgovarati na njihove upite, da li vidimo šumu. Kad smo odgovorili da vidimo, onda su nam počeli prijetiti, da će nas tamo stregati i vješati. Ne znam, je li tko od nas posumnjao u to, jer naši su se pratioci pokazali kao stvoreni za takove stvari. Pri dolasku na Danicu' tamo smo već našli omanju grupu logoraša koji su u stvari i bili prvi stanovnici tog kasnije zloglasnog logora.«

Milutin Milivojević⁴⁵ iz Vlaislava se sjeća: »Onaj koji se imalo kome zamjerio od prisutnih sudaca, pa makar i na sajmištu nekada, bio je izdvojen pod optužbom da se angažirao na propagiranju četništva, ili da se suprostavio NDH, odnosno Poglavniku. Tu su nas gotovo prepolovili. Jedni smo pušteni kućama, jer nije bilo indicija da smo se na vjerskim ili nacionalnim vrijednostima ogriješili, a oko polovina otjerano je u logor Danicu kod Koprivnice, da bi kasnije zaglavili u jami Jadovna u Lici.«

U selu Duga Rijeka hapšenja su počela ovako: »Odmah po kapitulaciji stare Jugoslavije došli su žandari i neki civili iz Ludbrega u Dugu Rijeku i pokupili po selu oružje, a zatim su počeli hapsiti narod. Među prvima je uhapšen Crljenica Đuro, Đurašević Milan, Osman Jovo, Stanković Miloš iz Ludbreškog Ivanca. Svi su pobijeni negdje u logoru u Lici. Poslije toga narod se počeo skrivati jer su ustaše često dolazili u selo i vršili teror nad narodom. U to vrijeme ljudi su počeli sakrivati žito i ostalu hranu kao i sve drugo što su ustaše namjeravali opljačkati.«⁴⁶

Teror nad srpskim stanovništvom u koprivničkom kotaru nastavljen je i dalje, jajući iz mjeseca u mjesec. U srpskim selima nitko više nije bio siguran za život, jer su ustaše često dolazili desetkujući stanovništvo. Naime, ustaše nisu htjeli s Hrvatskom seljačkom zaštitom dijeliti vlast, pa je prema instrukcijama Pavelića, Martin Nemec stariji uhapšio i strijeljao Nikolu Novakovića, organizatora HSZ za cijelu donju Podravinu. Zatim zatvara i ostale te ih pušta iz zatvora tek nakon što su položili prisegu na vjernost Paveliću, i pod prijetnjom da će ih strijeljati ukoliko se ogriješe o ustaški poredak. Nakon što je organizirano domobranstvo, redarstvo i oružništvo, mnogi članovi HSZ uključuju se u ove formacije⁴⁷

Međutim, progoni i prisilno prekrštavanje Srba na koprivničkom području ima velike razmjere neprestano poticano ustaškom štampom i propagandom. *Narodni list* od 29. IV 1941. piše: »U NDH imat će katolička i islamska vjeroispovjest zaštitu i mogućnost slobodnog razvitka u skladu sa osnovnim interesima hrvatske nacije, koja štiteći sebe, slobodno brani interese katolicizma i islama od njihovog najljućeg i najopasnijeg neprijatelja: pravoslavlja«. Mile Budak, Pavelićev doglavnik i ministar prosvjete izjavljuje u svom vukovarskom govoru: »Što se tiče Srba koji ovdje žive, to i nisu Srbi, nego dotepenci s Istoka, koje su Turci kao trhonoše i ostale slugane doveli. Oni su ujedinjeni samo pravoslavnom crkvom, a mi nismo uspjeli da ih asimiliramo. Međutim, neka znaju daje naša lozinka: »Ili se pokori, ili ukloni«.⁴⁸ S prekrštavanjem Srba složio se i papa. Fratar Dionizije Jurićev koji je prekrštavo Srbe oko Sunje, izjavio je: »A tko se neće pokrstiti, mi znademo kuda ćemo s njim. Ja sam u ovim gore krajevima (u Baniji) davao očistiti sve od pileta do starca, a ako to bude potrebno, učinit ću i ovdje, jer danas nije grijehota ubiti ni malo dijete od 7 godina koje smeta našem ustaškom pokretu ... Nemojte misliti što sam ja u svećeničkoj odjeći, ali da znadete da ja, kada je to potrebno, uzimam strojnicu u ruke i tamanim sve do kolijevke, sve ono što je protiv ustaške države i vlasti.«⁴⁹

Prisilno prekrštavanje na katoličku vjeru vršeno je i na koprivničkom području u velikim razmjerima. Uspostavljene su najuže veze između koprivničkog župnika Stjepana Pavunića i ustaških vrhova. Koprivničke novine »Koprivnički Hrvat« od 19. srpnja 1941. javljaju: »Poglavnik primio je u audenciju u ponedjeljak 14. srpnja domaćeg župnika i velikana presvijetlog gospodina apostolskog pronotora Stjepana Pavunića -s kojim se je - kao hrvatskim rodoljubom a napose kao bivšim narodnim zastupnikom Hrvatske stranke prava - zadržao u duljem srdačnom razgovoru«. I dalje: »U oslobodilačkom Ustaškom Pokretu Koprivnica je sa Podravinom dala više nego iki koji drugi naš kraj izuzev Like«.

0 prekrštavanju Srba na području koprivničkog kotara sačuvano nam je nekoliko izjava. Čedo Čavić, Tomo Gojković, Nikola Gojković i Joso Vilenica iz Sokolovca izjavili su: »Izjava kojom mi niže potpisani izjavljujemo o pokrštavanju Srpskog naroda 1941. g. i dalje za N.D.H. ovdje na području općine Sokolovac sljedeće. U prvim danima usta-

Trjara

Našem mi miše padlišeni i jaruglino
 pokristavani Srpsko naroda 1949. do 1950.
 NPH ovde na padlišu epine Sabotrac i pider
 u prvom denime ustetke vlasti, parod ostoja, tozoro
 i blacnje naiz nerade, vrile su kritiki ne
 na nbrod i pokristenje (na icli sa opismu in
 bizerimom furinom, koji se ka selima vrti pa
 trise i akolo obilazio), teko staji icli, meli dio
 nerade na padir i rbo ketlice biventije, na dera
 ne u chanestir Sparina pop. Jastrilovic Nenad)
 odevao u i ako u padisti, bizonom bizerimom.
 Najim egzitejism istog Nenada pape i biskupe
 Simraka iz Brizenta, nerad se u otisio de
 oni ne samo de roditeljima staz bti, pokriste
 pce' de se pokore ustakabim pokretu.
 Isu je ono gaverito u erli sa prapovjednic
 te da nati Gudi ne mogu biti bti u frotelkoj
 aci' samo na carstu blagu se njima i Paglavnik
 elice obitati i de se "bog elati u oboro".

Narod najvini to i su njihovu ureduju u ustima
 pretho se je odarivat, da pokrist, odarivat, su se
 samo oni koji se bti paze konbretno nato pri
 tisnati. Tako su se pokristovali bti kojima
 su bti iz dani posini, ne pristilni radu u vojku
 u, nemacku, i t.d. i vi ti Gudi natan svoj bti
 itenja ostajali su i od bti ne smete do samo
 usjed tazo stozu se pokristiti.

Se m pop Nenad hodopie' akalo ako nerade pri
 je kako se njihov prethti bti bti usko vera so
 se paglavnikom te kako bi, taj sam narad
 preth njih bti i p aien, a i biskup u tako
 istica.

Delje pošto se narod nije odrekao sinu su auto-
matički ispravili deji rat bez naroda pripao
pod njihovu vjeru i se posjeli su u svoje kra-
jevima, u Lepotini (Lepotina), u H. (Hrvatska), u
u Paganon i t.d. istovremeno su crkvi i mon-
niji episkopati, rlatnik i sve što je posjedilo u
crkvene.

S. F. - S. I. I.
u Sokolovcu 11. 1. 1946.

Izjavljuju:

imajući na
pameti

izjavljuju: Nikola
"Vijenna 1946"

Izjava

Koja izjavljuju da je 1. januara 1946.
isao pop iz Manastira Lepotina (Lepotina)
Nemaal da, vrati se, te kažu je da su se
moju kćeri i vrati se da u kćeri imadeu sta-
me rekao je: "Da se izradio iz vome ^{u vome} ~~stano~~
u ruku i izgleda da ne moguće zahtove
naše države (tj. misli je M.D.H. 9).

S. F. - S. IV.

Izjava:

Izjavljuju: Nikola

CHAPSNIKA					ISTI JE			
Ime i prezime					Roden u	Nadležan i sada boravi	Predveden	
							Pa kome	Kuda
Mihailović Vladko					mjesto:	općina:	-	28. IV
					općina:	srez:		11. V
					srez:	sada boravi		
Gavrilović Nenad					mjesto:	općina:	-	28. IV
					općina:	srez:		
					srez:	sada boravi		
Šimrakovac Šimrak					mjesto:	općina:	-	28. IV
					općina:	srez:		
					srez:	sada boravi		
Pogancu Popo					mjesto:	općina:	-	28. IV
					općina:	srez:		
					srez:	sada boravi		
					mjesto:	općina:	-	28. IV
					općina:	srez:		
					srez:	sada boravi		

ške vlasti pored ostalog terora i blaćenja našeg naroda, vršili su pritisak na naš narod za pokrštavanje (na čelu sa općinskim bilježnikom Jurinom, koji je po selima vršio pritisak i okolo obilazio), tako da se jedan mali dio naroda na poziv Grkokatoličke biskupije (nastanjene u manastiru Lepavina, pop Gavrilović Nenad) odazvao i dao se pokrstiti većinom pojedinci. Daljnjom agitacijom istog Nenada popa i biskupa Šimraka iz Križevaca - narod je uvidio da oni ne samo da zahtijevaju da se Srbi pokrste već da se pokore ustaškom pokretu. To su javno govorili u crkvi sa propovjedaonice, te da naši ljudi ne mogu biti Srbi u Hrvatskoj već samo na čvrstu slogu sa njima i Poglavnikom da će odstati i da će »Bog dati sve dobro«. Narod, vidjevši to i svu njihovu suradnju sa ustašama, prestao seje odazivati na pokrst, odazivali su se samo oni koji su bili posve konkretno na to pritisnuti. Tako su se pokrštavali oni kojima su bili izdani pozivi na prisilni rad, u vojsku, u Njemačku, i t.d. - svi ti ljudi nakon svog pokrštavanja ostajali su kod kuća nesmetano samo usljed toga što su se pokrstili.

Sam pop Nenad hodajuć okolo oko naroda pričao je kako je njihov presveti Bi skup usko vezan sa poglavnikom te kako će taj sav narod preko njih biti spašen, a i biskup se tako isticao.

Dalje pošto se narod nije odazivao oni su automatski izjavili daje sav taj narod pripao pod njihovu vjeru i zaposjeli su crkve, kao crkvu u Lepavini (Manastir), u V. Mučini, u V. Pogancu itd. Istovremeno su crkve i imovinu opljačkali, zlatninu i sve što je postojalo u crkvama.⁵⁰

Slično je bilo u Radeljevom selu u općini Sokolovac. Tu je živio izdajnik Gomzi, koji je svoje suseljene za najmanju kretnju, ili riječ protivnu okupatorima, prijavljivao ustašama. Radi toga su u ovo mjesto 1941. i 1942 god. ustaše upadali veoma često te zlostavljali narod i pljačkali.⁵¹

20. 10. 1941					mjesto:	općina:	
21. 10. 1941					općina:	srez:	20. 10.
22. 10. 1941					srez:	sada boravi	
23. 10. 1941					mjesto:	općina:	26. 10.
24. 10. 1941					općina:	srez:	
25. 10. 1941					srez:	sada boravi	
26. 10. 1941					mjesto:	općina:	28. 10.
27. 10. 1941					općina:	srez:	
28. 10. 1941					srez:	sada boravi	
29. 10. 1941					mjesto:	općina:	28. 10.
30. 10. 1941					općina:	srez:	
31. 10. 1941					srez:	sada boravi	28. 10.

Jedna od prvih stranica popisa zatvorenika u logoru »Danica« - uhapšenika u 1941. godini (dokument se čuva u MGK)

Učestala su i iseljavanja Srba u Srbiju. Prema dogovoru s Nijemcima ustaše su trebali otpremiti Srbe iz Hrvatske u Srbiju, a na njihovu zemlju naseliti Slovence iz Štajerske i Gorenjske. Deportacija Srba iz Hrvatske trajala je do 25. VIII 1941. kada je obustavljena od Nijemaca. Zvanično je deportirano u Srbiju 15.256 Srba, ali su divlje deportacije svakako obuhvatile znatno veći broj.⁵²

Da je ova deportacija imala pljačkaški karakter i pogadala osobito imućnije srpsko stanovništvo na koprivničkom području, izvrsno ilustrira izvještaj Martina Nemeca od 13. V 1941. o stanju u Sokolovcu i traženjima daljih uputa. Nemeć izvještava: »Obćina Sokolovac imade oko 7.500 Hrvata i 5.500 Srba. Srbi su većinom svi bogati, a naši Hrvati siromašni sa mnogo djece. Manastir u Sokolovcu imade posjed od 600 jutara najbolje zemlje, gdje žive 3 vlaška popa. Imadu oko 300 ovaca, veliko svinjogojstvo i sve najljepše gospodarstvo. Na imanjima Srpskim u obćini Sokolovac može se naseliti oko 10.000 Hrvata, koji će moći dobro živjeti.«⁵³

Nasljednik Nemeca Nikola Herman dao je u koprivničkoj tiskari Viktora Senjana štampati proglas Zapovjedništva vojske i Ministarstva domobranstva od 24. VI 1941. već 30. lipnja, pozivajući siromašne Hrvate muslimanske i katoličke vjere da se prijave, da služe kao »Hrvatski graničari« dvije godine nakon čega će dobiti 15-20 jutara zemlje i kuću s potrebnim sredstvima za njenu obradu.⁵⁴

Koliko je deportacije izvršeno na koprivničkom području nije ustanovljeno. Međutim, podaci govore da je ona bila veoma intenzivna. Stanovnici sela Duga Rijeka se sjećaju: »U srpnju mjesecu baš poslije vršidbe upali su u selo ustaše sa dva kamijona, digli pola sela i odveli u Bjelovar. Iz Bjelovara su ovi uhapšenici bili otpremljeni za Srbiju. Žito su ustaše pkupili i strpali u 2 kuće, a stoku otjerali u Ludbreg (Ovo je oduzeto od onih familija koje su otjerane u Srbiju). Na imanja ovih obitelji ustaše su naselili

neke koloniste. Poslije naseljavanja ovih kolonista više nisu dolazili toliko u selo, jer su već imali u selu svoje povjerenike.«⁵⁵ U selu Prkosu kažu: »Ovo srpsko selo bilo je prvo na udaru nakon okupacije. Kao vrlo napredno i progresivno smetalo je ustaše i okupatore. Već iza prvih dana 19 porodica Srba bilo je iseljeno u Srbiju. Na njihova mjesta ustaše su dopremili Slovence koje je isto zadesila slična sudbina i koje je hitlerovska mašina otjerala sa svojih domova i dala u ruke svom vjernom savezniku Paveliću da on s njima obračuna. Ustaše i njihovi pomagači vršili su i nad ostalim seljanima u Prkosu razna nasilja, pljačke i ubistva nevinog naroda.«⁵⁶ Jovo Popović iz Segovine se sjeća: »Naše selo bilo je naseljeno pretežno srpskim stanovništvom te nije bio nitko u ustašama, niti u četnicima. 18 obitelji je bilo po ustašama iseljeno u Srbiju i to 18. VIII 1941. Svi ovi iseljenici su se poslije oslobođenja vratili u naše selo, osim nekoliko lica koja su umrla u Srbiji.«⁵⁷

Većina hrvatskog stanovništva na koprivničkom području bila je zapanjena zločinima ustaša i okupatora, ali su mnogi ostali pasivni promatrači. Međutim, ta se konstatacija ne odnosi baš na sve Hrvate. Bilo je u kotaru Koprivnica divnih primjera bratstva i jedinstva Hrvata i Srba. Komunistička partija je upozoravala srpsko stanovništvo da bježe pred deportacijama u šumu, a za one koji su bili zatvoreni organizirala je skupljanje hrane i bijeg.

Treba zabilježiti jedan primjer bratstva Hrvata, Srba i Slovenaca u Sokolovcu prvih dana nakon okupacije, kada grupa Hrvata iz toga mjesta dolazi u Križevce po bivšeg komandira žandarmerijske stanice Slovenca Jakoba Pirjavca, znajući da će on raditi u interesu naroda. Evo što o tome kaže sam Jakob Pirjavec: »U Križevce je oko 15. IV 1941. godine došla grupa Hrvata iz Sokolovca sa željom, da se vratim u Sokolovac i da se ponovno primim dužnosti komandira stanice, što sam i učinio i vratio se u Sokolovac. Od strane ustaškog stana iz Bjelovara iza toga došao je neki ustaša Koren koji je počeo praviti samovoljno zlodjela, progone i nasilja. Da sprečim njegov zločinački rad, preduzeo sam mjere, da se odstrani, što sam i uspeo. O tome postoje dokazi u Sokolovcu (Dušan Pavković ima kod sebe opis tih nedjela ustaše Korena). Taj isti Koren grozio se i meni i bivšem načelniku općine Sokolovac dr Jurini, jer daje Jurina bio preblag u svom službenom radu napram Srbima i antifašistima ... U mjesecu julu 1941. godine nenadano su upali u Sokolovac ustaše iz Bjelovara i pokupili veći broj Srba kao taoce i otpremili u Bjelovar radi likvidiranja. Saznao sam, da nameravaju pohvatati još više Srba, među tima i Čenić Milka iz Prnjavora (lugara) sa službom u Sokolovcu. Istog sam odmah obavestio i kazao mu, da se sakrije i beži ispred ustaša. Tako je ostao i do danas na životu.

Uputio sam se u Bjelovar da saznam za sudbinu pohvatanih taoca kao Savić Đure,⁵⁸ Dobrić Milene, učiteljice i dr. koji su bili zatvoreni u židovskom templu. Intervistirao sam kod bivše žandarmerijske komande tako, da su svi taoci nevini i da ih treba pustiti na slobodu. Ta moja intervencija je pomogla.«⁵⁹

Iako su navedeni podaci o teroru nad srpskim stanovništvom na koprivničkom području dosta oskudni, ipak se vidi s koliko žestine su se ustaše okomili na srpska sela i na Srbe. Zatvaranja, prekrštavanja, deportacije i ubijanje po logorima, te pljačkanje imovine svakodnevno je pogađalo Srbe na koprivničkom području jer se išlo za njihovom likvidacijom.

Teror ustaša nad Jevrejima

°o uzoru na fašističku Njemačku ustaške su vlasti odmah po dolasku u Zagreb započele progonima Jevreja. Uredbe, naredbe i zakonski propisi protiv Jevreja izdavani su svakim danom. Među prvom naredbom istaknuta je zabrana isticanja nacionalnih zastava na jevrejske kuće. Zatim se izdaje odredba o nošenju žutih traka i o posebnom označavanju židovskih trgovina. Slijede ograničenja kupovine na tržnici, te zabrana polaska u javne lokale i kina. Zabrane su zahvatile i učenike te studente jevrejske vjeroispovijesti.

Sve se više ograničava privredna aktivnost Jevreja postavljanjem posebnih povjerenika u trgovine, čiji vlasnici gube pravo slobodnog raspolaganja svojom imovinom.

Obruč oko Jevreja sve se više steže i Pavelićeva odredba od 28. lipnja 1941. omogućila je otvoreni napad na Jevreje. U njoj se među ostalim navodi: »Budući Židovi šire lažne vijesti u svrhu uznemiravanja pučanstva te svojim poznatim spekulativnim nači-

Izdajnički poziv za izjavljivanje lojalnosti ustaškom režimu - objavljen ljeti 1941. godine u Koprivnici (MGK)

POZIV

Pozivam sve Hrvate, osobito pristaše biv. HSS. i sva hrvatska društva, da pristupe

SASTANKU

koji će se održati dne 27. VIII. o. g. u gimnastičkoj dvorani (gombaoni) pučke škole točno u 8 sati na večer, radi IZJAVE vjernosti i odanosti Poglavniku i Nezavisnoj Državi Hrvatskoj, te suradnje svih Hrvata našega grada i kotara na ustaškom polju.

Za sazivački odbor:

Ivan Kraljić

11. 9. 1941.

TRGARA VEŠER BODAL KOPRIVNICA

nima smetaju i otežavaju opskrbu pučanstva, to se smatraju za to odgovornim, i prema tome će se proti njima postupati i spremati povrh kazneno-pravne odgovornosti u zatočenička zbirališta pod vedrim nebom.«⁶⁰ Poslije ove odredbe počelo je masovno hapšenje Jevreja i ono je na koprivničkom kotaru bilo provedeno ranije nego na susjednim kotarevima. U noći od 23. na 24. srpnja 1941. u logor »Danicu« otpremljeno je 240 koprivničkih Jevreja, koji su već iduće noći posebnim transportom bili otpremljeni u Zagreb, kako bi se izolirali od koprivničkog stanovništva koje ih je bilo voljno pomagati. Tu su žene i djeca odvojeni i otpremljeni većinom u Lobor grad, a ostali su odvedeni u logor Jasenovac. Prema podacima koje je sakupio Dragutin Gregorović od Židovske općine u Koprivnici logore je preživjelo samo 12 osoba.⁶¹

Nakon odvođenja Jevreja njihovi su stanovi opljačkani, a kuće i trgovine rasprodane raznim ustašama i gramzljivcima u bescjenje. Najveći i najvredniji dio te imovine prisvojile su ustaške glavešine u Koprivnici. Imovinska vrijednost te imovine procijenjena je 1945. na 40.000.000 dinara prema vrijednosti iz 1939. godine.⁶²

Progon Roma

Usporedo s hapšenjima Jevreja u koprivničkom kotaru provodilo se i zatvaranje Roma. Evo što o tome kaže Jakob Pirjavec: »U mjesecu julu 1941. godine izdana je bila naredba od strane ustaške vlasti, da se pohvataju svi Cigani, no ja te naredbe nisam izvršio, već Cigane ostavio koji i danas žive u Lepavini. Svedok Manojlović Stevo iz Lepavine i sami Cigani Đurđevići...«⁶³

A evo i drugog podatka: »U toku nastupa Njemačke okupacije i dolaska na vlast Ante Pavelića, iz sela Gole i Novačke pobijeno je, to jest postreljano i u logorima umrlo oko 300 Cigana koji su živjeli u ovim selima i oko 9. Jevreja.«⁶⁴ Prema izjavi Štefa Bogadija, tada je iz Gole i Novačke bilo odvedeno čak 360 Roma od kojih su svega trojica ostala na životu.

Progoni antifašista

Dolaskom ustaša učestala su otpuštanja i premještanja u zabitne krajeve koprivničkih antifašista koji su bili u državnoj službi.

»Koprivnički Hrvat« od 7. lipnja 1941. donosi: »G. Svare Dr. Zlatko, profesor na ovdajšnjoj gimnaziji, odlukom Ministarstva bogoštovlja i nastave otpušten je iz državne službe s pravom na mirovini! koja mu prema godinama službe pripada.

Otpuštaju se također iz službe nastavnice na mjesnoj gimnaziji Katz Julija, suplent, i Zorčić Darinka, suplent.«

Takovih je vijesti, odnosno dekreta bilo mnogo. Pod izlikom nelojalnosti prema ustaškom pokretu proganjani su komunisti i njihovi simpatizeri, lijevičari, Židovi i Srbi, uopće svi koji se nisu slagali s ustaškim načelima. Treba istaći da su mnogi proustaški nastrojani činovnici i sami prokazivali svoje kolege, te ih tako faktički otjerali u logore i u smrt.

Zavladala je prava strahovlada među svim naprednim stanovnicima koprivničkog područja. Hapšenja i strijeljanja komunista, deportacije Srba i njihovo strijeljanje, kao i Jevreja i Roma predstavljalo je pravi masakr ustaških zlikovaca. To im buduća i sadašnja pokoljenja neće nikad oprostiti. Neka nam njihove i bezbrojne druge žrtve budu stalna opomena da čuvamo i njegujemo bratstvo i jedinstvo naših naroda izvojevano tokom narodnooslobodilačke borbe.

3. KONCENTRACIONI USTAŠKI LOGOR »DANICA«

Pripreme za otvaranje logora

Martin Nemec, kao ustaški povjerenik za grad i kotar Koprivnicu, revno je izvršavao sve zadatke koje su mu postavili Ante Pavelić, Eugen Kvaternik-Dida kao šef ustaške obavještajne službe, te njegovi suradnici Pelc i Schreiber. Ustaše su započeli masovnim hapšenjima već u travnju 1941. te su odredili da Nemec pronade pogodan teren za jedan logor na području sjeverne Hrvatske. S tim ciljem Martin Nemec obilazi Novigrad, Sokolovac i rudnik Glogovac i nalazi pogodan objekat u napuštenim zgradama bivše tvornice kemijskih proizvoda na »Danici«. Oduzima ključeve od Valka Dubravca, službenika »Danice« te naređuje ispražnjenje prostorija u kojima se smjestilo radništvo. Tako su bile osposobljene za primanje prvih zatvorenika jedna jednokatnica sa četiri stana, jedna drvena baraka, konjušnica, jedna zgrada s pet soba, laboratorij s dvije sobe, te glavna hala dužine 240 i širine 36 metara.⁶⁵

I nakon što je 25. travnja postavljeno u »Danici« 67 stražara, počinju krajem travnja, pored pojedinačno interniranih zatvorenika iz grada Koprivnice, stizati i prvi veći transporti iz drugih mjesta. Prvi takav transport s 500 Srba stigao je preko Zagreba iz Grubišnog Polja. O tome Stevo Hukavec kaže: »Jednog popodneva koncem aprila

1941. godine oko 17 sati pristigao je prvi transport od desetak vagona sa oko 300 ljudi. To su bile prve žrtve koje su stigle u logor: Srbi, Židovi i komunisti pohašeni na sektoru Grubišnog Polja, o kojima je slijedeći dan pisala ustaška štampa, da je u sektoru Grubišnog Polja uhapšeno 500 četnika. Tako je otvoren prvi zloglasni koncentracioni logor te vrste u našoj zemlji.«⁶⁶

Prema istraživanjima Zdravka Dizdara, prvi zapovjednik ustaške straže u logoru bio je Pavao Gaži⁶⁷ koji je 8. V 1941. bio pretpostavljeni Đuri Šajatoviću iz Bakovčica.

Njihovi pomagači su poznati ustaški koljači Josip Prvčić, Tomo Bzik, Stjepan Zgo-relec, Ivan Kraljić, Gregurina i drugi.

U logor »Danicu« svakodnevno su pristizali transporti iz cijelog bjelovarskog okruga, ali i iz Like, Bosne pa čak i iz zapadne Srbije. Uskoro je logor imao gotovo tri tisuće zatvorenika, pa je nakon inspekcije ministra Andrije Artukovića i ing Bulića izvršena reorganizacija logora; uveden je najstroži nadzor nad zatvorenicima i pojačane straže, kako bi se spriječio svaki bijeg iz logora i onemogućilo bilo kakvo kontaktiranje s obližnjim stanovnicima.

Život i smrt u »Danici«

Koncentracioni logor »Danica« progutao je mnogo zatvorenika. Iza logora kopane su preko dana jame koje su noću natrpavane žrtvama i zakapane. Iako su zatvorenici

bili podijeljeni u tri grupe: Hrvati, Srbi i Jevreji, između njih se nisu pravile razlike jer su oni svi bili na spisku za postepenu likvidaciju. Baraka broj 9 prozvana je »Baraka smrti« te je krv zatvorenika natopila prostore logora.

0 postupcima sa zatvorenicima Stevo Hukavec priča: »Premlaćivanje se vršilo kundacima, željeznim šipkama, gumenim palicama i slično. Često bi to izvodili u noći od 10 do 12 sati. U logoru je bilo više odjeljenja (...), pa su ustaše zalazili i tukli, gdje su htjeli i koliko su mogli. Često bi pojedince izvodili van iz nastambi i prostorija, te bi ih premlatili do krvi i tako krvlju oblivene isprelomljenih kostiju bacili žrtve natrag u prostoriju. Braća Nemec, Prvčić i Zgorelec postali su strah i trepet u logoru. U logoru je zaveden strahovit teror, a Zgorelec bi otpočimao bezrazložno lučenje svakog zatočenika, kojeg bi sreo van nastambe, pa je tako, čim bi se on pojavio, sve bježalo pred njim kao pred zvijeri. Najjezovitiji momenti dešavali su se noću kad se jauk isprebijanih iz logora razljudao na okolicu logora i bio popraćen zavijanjem pasa iz okolice. Nakon toga opet bi se čuli pucnji iz ustaških pušaka, koji su objavili smrt novih žrtava. Pojedince su tukli do besvesti, a žrtve su padale krvlju oblivene, izgubivši svaku fizičku snagu, ostajući svinuti u klupko na zemlji. Nakon toga ostale su teške ozljede po deformiranom licu, glavi i udovima. Željezničar Jovetić Ilija iz Ogulina podlegao je udarcima koje je zadobio po glavi, a slično je doživio i Bosnić, kao i deseci ostalih zatočenika ...«⁶⁸

Broj zatvorenika »Danice« i broj ubijenih nije ni do danas točno poznat. Mnogi zatvorenici ubijeni na »Danici« odvažani su autom i zakapani na nepoznatom mjestu. U mučenjima su se osobito istakli sinovi Martina Nemca, stariji Martin i Vinko nemec. Bivši blagajnik logora »Danice« Martin Kokor izjavio je 4. VIII 1946. da je kroz »Danicu« prošlo oko 5.600 zatvorenika, a prema mojim saznanjima u »Danici« je ubijeno preko 200 ljudi. Samo jednom zgodom kada su u posjetu Martinu Nemecu došli ustaški pukovnik Mijo Bzik i neki Babić uvijeno je stotinu zatočenika.⁶⁹ Potresne su izjave Jakoba Čanija iz Koprivnice koji je stanovao u blizini samog logora i o tome poslije rata dao izjavu.⁷⁰

Likvidacija logora

Logor »Danica« djelovao je od travnja 1941. pa do rujna 1942.⁷¹ Pokazalo se naime već tokom lipnja 1941. daje logor prenatrpan i da su uvjeti za likvidaciju zatvorenika u ovom ravničarskom kraju dosta nepovoljni zbog velike gustine naseljenosti. Ustaše započinju otpremanjem zatočenika iz »Danice« u Jasenovac i Staru Gradišku, Jadovno kraj Gospića i na otok Pag gdje se vrše likvidacije. Popis lica za otpremanje obavljao je ustaški povjerenik - logornik Nikola Herman, a za otpremanje je bio zadužen Zgorelec, koji je prema izjavi preživjelog logoraša paroha Joke Dimitrijevića otpratio za Jadovno oko tri tisuće zatočenika. Neki od ovih logoraša preživjeli su i taj logor pa su kasnije pričali o strašnim mukama u logoru »Danica«. Hranu su dobivali samo jednom dnevno, a pri zatrpavanju bunkera oko Koprivnice bili su strahovito tučeni.

Zdravko Dizdar je utvrdio daje do 15. srpnja 1941. od 2656 evidentiranih zatočenika 1960 internirano u logor Gospić, a 76 daje pušteno na slobodu.⁷² Ostali su otpremljeni u druge logore, pa se do konačne likvidacije logora »Danica« upotrebljava kao sabiralište interniraca iz okoline.

Komunisti u logoru »Danica«

U logoru »Danica« boravilo je nekoliko članova CK KPH i okružnih komiteta Bjelovara i Varaždina. Među njima valja istaći narodnog heroja Anku Butorac, Mirka Bukovca iz Nedelišća, Milana Bakića-Baju, sekretara Okružnog komiteta KPH Bjelovara, Juliusa Eker, člana Okružnog komiteta KPH Bjelovara, Macu Gržetić, člana Mjesnog komiteta KPH za Zagreb, Terku Rihtman, člana MK KPH za Zagreb, Marka Zovka, jednog od osnivača SKOJ-a i druge.⁷³

0 progonima komunista na bjelovarskom okrugu Grga Jankez je napisao: »Oko 22 aprila ustaške vlasti uhapsile su veći dio članova Okružnog komiteta kao i Gradskog, a i jedan broj istaknutih članova Partije. Uhapšeni su Eker Julius, Šabić Stevo,⁷⁴ Baja Bakić, Šandor Kiralj⁷⁵ dr Franko Vinter i mnogi drugi. Milan Bakić Baja je nakon par dana pušten, a poslije dva dana ponovno uhapšen, odveden u logor Danicu (Koprivnica) i kasnije u Jadovnu ubijen. Julius Eker i Stevo Šabić otjerani u logor Danicu, odakle su nakon mjesec dana pušteni, a u Bjelovaru ponovno uhapšeni i kasnije u logoru Jasenovac ubijeni. Dr Franko Vinter pušten nakon dva mjeseca, ali je odmah pobjegao

Marica Šimek, aktivistkinja NOP-a u Koprivnici od 1941. do 1945. godine

na Primorje zajedno sa članom Partije Milanom Polakom (1943. ponovno došli na bjelovarski okrug preko oslobođenog teritorija Like i bili članovi ZAVNOH-a). (...) Veliki broj istaknutih članova Partije i članova partijskih foruma, koji su imali ogroman lični uticaj na mase i bili takorekuć nezamenjivi na bjelovarskom okrugu, otjerani su u logore i pobijeni. (...) Na križevačkom kotaru uhapšen je Marenčić,⁷⁶ član okružnog komiteta Partije Križevci (vjerojatno KK KPH Križevci i OK SKOJ-a Bjelovar, opaska autora), Posavec,⁷⁷ član OK Partije i član KK i još oko 23 člana Partije. (...) U Đurđevcu uhapšen je član komiteta Mato Kadumija,⁷⁸ koji je kasnije poslan u logor Jasenovac. U Koprivnici uhapšen je sekretar⁷⁹ KK sa još nekoliko članova i poslani u logor.«⁸⁰

Komunisti, narodna pomoć i logor »Danica«

Brigu o zatvorenicima u logoru »Danica« vodio je KK KPH Koprivnice. Odmah po formiranju logora povedena je preko partijskih organizacija i komunističkih simpatizera koprivničkih područja akcija Narodne pomoći, što je bio novi naziv za Crvenu pomoć.⁸¹ I ova je pomoć imala zadatak da prikuplja novčana sredstva, hranu, odjeću i slično, jer su životni uvjeti u logoru bili vrlo teški.

U gotovo svakom mjestu koprivničkog područja prikupljala se Narodna pomoć i ona je obuhvatila sve antifašiste i lijevo krilo HSS-a. Osobito obilnu Narodnu pomoć sakupljalo je selo Bregi.

U odboru Narodne pomoći bili su Štefica Eker,⁸² dr Ante Kamenar⁸³ i drugi. Narodna pomoć na koprivničkom kotaru bila je od ogromne važnosti, osobito u danima kada su zatvarani Srbi i Jevreji i kada su internirani u logor »Danica«.

U prikupljanju Narodne pomoći KK KPH za Koprivnicu imao je ne samo pomoć Okružnog odbora Narodne pomoći iz Bjelovara, već i Pokrajinskog odbora, te sekretar tog odbora Ružica Turković tokom 1941. često dolazi i u Koprivnicu. Radu Narodne pomoći pomaže i dr Pavle Gregorić.

Po direktivi organizacionog sekretara KK KPH Koprivnica Franje Mraza tokom svibnja 1941. odlazi u »Danicu« za ustaškog stražara Marijan Maderić. Preko njega održavana je veza sa komunistima zatočenicima, te organizirano odnošenje hrane u logor.⁸⁴ Partija je uspjela uspostaviti nekoliko kanala s logorom »Danica«. Evo što o tome kaže Maca Gržetić: »Prije rata bila sam često hapšena. Zadnji put uhapsila me zagre-

*Katarina Gaži iz Miklinovca (Koprivnice), član
KK SKOJ-a, ubijena 1944. godine na ciglani u
Koprivnici*

bačka policija 30. marta 1941. neposredno pred okupaciju. Nakon dolaska ustaša na vlast bila sam odvedena u Lepoglavu, a otud u Gospić i Jastrebarsko i napokon krajem septembra 1941. u logor Danicu u Koprivnici.

Za vrijeme mog 3-mjesečnog zatočenja u logoru »Danici« najvažnije je istaći, da su se komunisti - žene i muškarci - vrlo dobro držali i organizaciono bili povezani unutar logora i izvan s partijskom organizacijom. Imali smo i partijsko rukovodstvo. Nikakve anarhije nije bilo, mada su ustaše često nastojali da nas isprovociraju. Veza između Centralnog komiteta iz Zagreba i nas tekla je preko Okružnog komiteta KPH Bjelovar i Kotarskog komiteta KPH Koprivnica. Vezu je uspješno organizirala Ružica Turković iz Zagreba. Bili smo stalno upoznati s tokom događaja u zemlji i u svijetu. Znali smo za partizanske grupe i njihove akcije, o tome smo tiho međusobno govorili, i to nam je ulijevalo snagu da izdržimo sve tegobe. Veza s partijskim rukovodstvom izvan logora i briga Partije za nas davala nam je volju i snagu za život, tako da smo i za vrijeme najtežih tortura ostajali pribrani, a svoju mržnju i prkos iskajživali smo pjesmom, koja je često zamjenjivala krikove od bolova. Divan je primjer skojevke Buce Bakarić iz Mostara, koja je, kad je mila maltretirana od jednog ustaše prkosno uzviknula: 'Kada mi pobedimo onda ćeš ti visjeti na banderi!'; kasnije sam doznala daje taj isti ustaša bio zabljen u Lici ad jedinica NOV i strijeljan kao teški zločinac.

S obzirom na to da je u logoru bila većina zatočenika Srba muškaraca, dok je Hrvata i ostalih bilo između 300 do 400, partijska je organizacija uspjela da između njih stvori blisko prijateljstvo i povjerenje, premda su ustaše nastojale da izoliraju Hrvate od Srba.

Dobivali smo putem partijskih kanala Pakete od Crvene pomoći. Oni su bili skromni, ali za nas dragocijeni. Dijelili smo hranu najprije majkama s djecom, bolesnicima i iscrpljenima, a zatim ostalima.

Iz Danice sam pobjegla zajedno s Ankom Butorac 25. decembra 1941. Naš bijeg organizirala je zagrebačka i koprivnička partijska organizacija. Iz Koprivnice za Zagreb vozio nas je automobilom Boško Šnajder, a pratila Ružica Turković. Iz Zagreba smo Artka i ja putem partijskih veza prešle na Baniju u NOV«. ⁸⁵

Veze s logorom »Danica« održavali su: iz Koprivnice Slava i Anka Gregurek, Anka Gregurek Blažeković,⁸⁶ Mijo Šimek i drugi, a iz Đelekovca Stjepan Pavlek,⁸⁷ Ivan Lončar Đan, Franjo Pandurić Stric. Posebno treba istaknuti omladinku Katarinu Gaži iz Koprivnice koja je nosila hranu za zatvorenike u »Danici« i u bjelovarskom zatvoru.⁸⁸ U svakom slučaju korištene su sve moguće veze kako bi se pomoglo zatvorenicima u logoru »Danica«. Gojko Parazajda, koji je u drugoj polovini 1943. bio sekretar KK SKOJ-a za Koprivnicu, dostavljao je hranu svom ocu Ljubomiru, ubijenom 1941. na »Danici«, preko Mije Šimeka.

Međutim, najvažniji zadatak koprivničkih komunista bio je organiziranje bijega iz »Danice«. Komunisti su poticali zatvorenike na bijeg, osobito u prvoj fazi djelovanja logora kada su zatvorenici radili izvan logora na zatrpavanju rovova uz relativno slabu stražu. Kasnije je bilo teže organizirati bijeg, ali je i tu komunistička organizacija pronasla kanale i nekolicinu istaknutih komunista omogućila bijeg.

O jednom od prvih poticaja na bijeg dr Pavle Gregorić piše: »Poslije okružne konferencije na Kalniku, prilikom mog i Turčinovog dolaska u Koprivnicu, našli smo se sa slikarom Franjom Mrazom u kući Franje Gregureka (ne Franje već Tome, opaska autora). Na sastanku je Čehajić tražio od Mraza da ode u logor »Danicu« i da preda poruku Baji Bakiću da bježi iz logora. Mraz se sastao s Bakićem, koga je doveo stražar, najednom polju oko 2 km udaljenom od logora i rekao mu da je sve spremno da iz logora izađu on, Šandor Kiralji i još jedan drug. Međutim, izlazak navedenih drugova spriječili su neki drugovi u logoru, koji su stajali na stanovištu da se pojedinci ne mogu oslobađati - ili svi ili nitko...«⁸⁹ Tako je ovaj pokušaj bijega propao, iako ga je partijska organizacija dobro pripremila. Na bijeg se odlučio samo bjelovarski advokat Milan Polak. U organizacione pripreme za ovaj bijeg bili su pored Franje Mraza uključeni: Tomo Gregurek, Franjo Pandurić Stric, Mijo Šimek, Veljko Štrbac i drugi; u svojim sjećanjima svi spominju ovu akciju i svoja nastojanja da se oslobodi Milan Bakić, Šandor Kiralji i Julius Eker. Franjo Pandurić Stric se sjeća da je dobio zadatak od Kasima Čehajića da uspostavi vezu s Ekerom i Bakićima, te da mu je Tomo Gregurek dao jedno pismo da ga dostavi Juliusu Ekeru. Pandurić je s košaricom u kojoj je bilo nešto hrane i cigareta došao do logoraša koji su radili na zatrpavanju protutenkovskog jarka kod Plavšince. No ustaše su ga htjele ubiti što se približio logorašima i da nije bilo Marka Galinca iz Koprivnice s kojim se poznao, Pandurić bi stradao u ovoj akciji. Zalaganjem Galinca, Pandurić je uspio predati Ekeru pismo, cigarete i hranu.⁹⁰

Iz izjave Mije Šimeka vidi se daje poticaj za oslobođenje spomenute trojice komunista dao i Ivica Pavičić, član KK KPH Križevci jer se s ovim komunistima računalo kod dizanja ustanka. Poruke od Čehajića donosio je Šimeku Veljko Štrbac, a Šimek je onda uspostavljao veze s komunistima u logoru »Danica« preko kuhara Josipa Vebera, koji je svaki dan s nekoliko zatočenika dolazio u Koprivnicu po hranu. Šimek kaže: »Veber je mnogo puta navratio k meni u kafanu gdje sam gaja znao zadržavati, a ljude tj. logoraše - zatočenike, ohrabrio neprimjetno, i jednostavno ljudi su otišli po mojim uputama prema Bilogori i mnogi sije spasio život. Takovih slučajeva bilo je na više navrata. Jednom sam Josipu Veberu predložio odnosno zamolio sam ga, da uzme sa sobom kao nosioca prtljage iz grada braću Bakiće, Ekeru, pa da i oni tako pobjegnu, ali nažalost nisu htjeli... Jednom zgodom uspio sam doći u sam logor Danicu navodno kupovati neki krumpir kojeg su rukovodioci logora imali na prodaju, a samo radi toga možda bi mi uspjelo lično uhvatiti vezu sa imenovanima i tako im lično saopćiti zadatak drugova iz Okružnog komiteta. Nisam uspio, jer su već bili otpremljeni u logor Jadovno gdje su pogubljeni.«⁹¹

Mnogi komunisti, među kojima i Gabrijel Santo, te Anka Butorac i Maca Gržetić uspjeli su pobjeći iz logora uz pomoć koprivničkih komunista. Međutim organiziranje bijega članova CK KPH Marijana Krajačića i Mirka Bukovca nije uspjelo. O tome dr Pavle Gregorić piše: »Polovinom novembra primio sam u »Jamu« poruku iz Zagreba da određenog dana budem u Koprivnici, gdje će me čekati Ružica Turković u vezi s oslobađanjem članova CK KPH iz logora. (...)

Određenog dana, čini mi se daje bila nedjelja, otputovao sam željeznicom u Koprivnicu da se sastanem s Ružicom Turković. U ugovorenoj gostionici dočekala me Ružica i rekla neke pojedinosti oko oslobađanja drugova. Bili su to članovi CK Komunističke partije Hrvatske Marijan Krajačić i Mirko Bukovac. Rekla mi je da je već bila u logoru (u to vrijeme vlasti su još dozvoljavale da se zatvorenici posjećuju a i Ružicina se-

stra Beška bila je također u logoru, pa je CK KPH uspostavio vezu sa cijelom grupom zatvorenih komunista) i dogovorila se s drugovima da izađu u određeni sat, a ja treba da ih dočekam autom odmah iza šumice u blizini logora. Upoznala me sa »šoferom« koji će oslobođene drugove odvesti na sigurno mjesto. Bio je to student Boško Šnajder.

Polu sata prije određenog vremena za bijeg iz logora, ja sam bio s motoristom na ugovorenom mjestu. Stali smo uz cestu, zaklonjeni šumom, tako da nas logorska straža ne može vidjeti, i čekali. Vrijeme je sporo prolazilo. Bojao sam se da ne privučem pažnju zbog tako dugog stajanja pa sam rekao motoristi da simulira rad oko motora zbog tobožnjeg kvara.

Već je prošao čitav sat preko vremena kada su drugovi morali izaći, ali nitko se nije pojavljivao. Bilo mi je jasno da bijeg nije uspio, pa sam se vratio u Koprivnicu i našao Ružicu. U međuvremenu, dok sam ja čekao s automobilom na cesti, Ružica je ponovno bila u logoru i doznala da nisu uspjeli izaći, ali da logorska uprava nije ništa primjetila. Čudio sam se Ružičinoj spretnosti, koja je uspjela da u roku nekoliko sati uđe dva puta u logor i govori s drugovima^{1,2}

Zgrade logora »Danice« bile su uništene bombardiranjem 1943. godine. Međutim, čitavo područje stavljeno je poslije rata pod zaštitu države, te su 1968. obnovljena ulazna vrata i vodotoranj, koji je služio ustašama kao osmatračnica, i postavljena ploča.

Godine 1981. na sam dan ustanka otvoren je na tom području i spomen-muzej, te je tako obilježeno ovo mjesto velikih patnji kao opomena i sjećanje mladim generacijama.⁹³

4. HRVATSKA SELJAČKA STRANKA NA KOPRIVNIČKOM PODRUČJU 1941. GODINE

Nedosljedna Mačekova politika na čelu HSS-a, odstupanja od nauka braće Radić, a i neki drugi momenti omogućili su jaku infiltraciju proustaških elemenata u vodstvo stranke još mnogo prije kapitulacije Jugoslavije. Osobito pogodno tlo našli su ustaše u Hrvatskoj seljačkoj zaštiti, koja je odmah po kapitulaciji oduzimala od naroda oružje odbačeno od vojske, otežavši na taj način dizanje narodnog ustanka. U vrijeme interregnuma ona je zarobljavala srpske vojnike i čuvala javne zgrade, putove i mostove nastojeći da »... prijateljske i savezničke vojske imaju što manje muka i žrtava u svom plemenitom poslu pomoći za ostvarenje Nezavisne Države Hrvatske«. Ovu izjavu, koja sadrži i obavezu lojalnosti ustaškom pokretu, potpisalo je 18 bivših narodnih zastupnika, 12 predsjednika kotarskih organizacija, pa se tu našla i koprivnička organizacija HSS-a, odnosno njeno desno krilo.⁹⁴ Mnogi članovi HSZ preuzeli su ulogu prvih stražara logoru »Danica«, te su kasnije i prišli ustaškim redovima.

Međutim, postojalo je i lijevo krilo HSS-a na koje je jak utjecaj imala Komunistička partija. Jedan od vođa HSS-a na koprivničkom području Franjo Gaži odlazi k Mačeku istog dana kada dr Pāvle Gregorić traži od Štaba IV armijske oblasti da se naoružaju zagrebački radnici i antifašisti i da se puste na slobodu politički kažnjenici. Gaži izjavljuje Mačeku i banu Šubašiću da je vojska na sjevernoj granici Hrvatske u rasulu te »... da ni jedna puška koju su dobili vojnici nema udarne igle, a u sanducima koji su stigli iz Kragujevca, na kojima je bilo ispisano 'otvori samo u slučaju rata', nije bilo municije.«⁹⁵ Bilo je to samo nekoliko sati prije dolaska njemačkih trupa u Zagreb, ali su se u to vrijeme u Hlebinama već nalazili Nijemci. Nije poznato što je Maček rekao Gažiju, ali je neposredno nakon ovog razgovora uputio proglas hrvatskom narodu pozivajući ga na pokornost novim gospodarima.

Ovaj proglas pasivizirao je na neko vrijeme lijevo krilo stranke za razliku od desnog koje je odmah počelo najuže surađivanje s ustaškim vlastima. Tek kada je sekretar OK KPH za Bjelovar Kasim Čehajić Turčin održao u Vlislavu kod Jove Blažića⁹⁶ sastanak s Tominom Gažijem, Stjepanom Prvčićem, Valkom Loborcem i Ivanom Krstivčićem i obavijestio ove članove HSS-a o pripremama za ustanak, opredjeljuju se za oružanu borbu Tomina Gaži iz Koprivnice i Ivan Krstivčić iz Borovljana. Ostali ne odbijaju suradnju s komunistima, ali su još uvijek pomalo privrženi politici čekanja na Mačeve direktive.

Komunisti su održali nekoliko takovih sastanaka. Prema sjećanjima Tornine Gažija, dr Franko Vinter iz Bjelovara je prije svog hapšenja (22. IV 1941) održao u Javoro-

Mihovil Pavlek Miškina (1887-1942)

vačkoj šumu dogovor s Tomom i Franjom Gažijem, Stjepanom Prvčićem te Tomom i Đurom Čikovićem.⁹⁷ Međutim, usprkos svih Čehajićevih nastojanja da potakne lijevo krilo HSS-a na aktivno uključivanje u borbene redove pod zastavom Komunističke partije, HSS-ovci su još uvijek pasivni. Franjo Mraz ističe, da je samo Tomo Gaži-Kukan neustrašivo obavljao svaki zadatak tokom 1941. i 1942. godine i sa Čehajićem obilazio pojedine članove HSS-a nagovarajući ih na suradnju.⁹⁸

Međutim, treba priznati da je koprivnička organizacija HSS-a među zadnjima uputila izjavu lojalnosti ustaškom pokretu. Ovu je izjavu predložio Ivan Kraljić 27. kolovoza 1941. na skupu pristaša bivše HSS u gimnastičkoj dvorani bivše pučke škole.⁹⁹ No, na tome se nije sve završilo. Ustaše su tražili da se i seljački književnik Mihovil Pavlek Miškina opredijeli za ustaški pokret, ali su tu naišli na veliki otpor.

Prema Velagiću, ustaše su vršili jak pritisak na istaknute prvake ljevice pozivajući ih na pokornost. Ovi su se tome opirali te su formirali jednu delegaciju koja je krenula vatrogasnim kolima u Zagreb da tamo raščisti stvari i dobije pravicu. Koprivnički ustaše su telefonirali u Zagreb da tu delegaciju treba zatvoriti, te su redarstvene vlasti u Zagrebu preko razglasa objavile nalog za hapšenje. Tu objavu su čuli i članovi delegacije pa su se krišom vratili u Koprivnicu i sakrili. Tada ustaše u Koprivnici pojačavaju pritisak na prvake ljevice i zatvaraju na kraće vrijeme Mihovila Pavleka Miškina, zastupnika HSS-a i Đuru Čikovića, bivšeg zapovjednika Zaštite. Oslobođeni su uz ograničeno kretanje, ali još uvijek misle da su zatvoreni od nekoga koprivničkog ustaše i ne uviđaju da ustaše preko njih žele pridobiti široke mase. Velagić piše: »Na inzistiranje ustaškog povjerenika Martina Nemca i Pavelićevog doglavnika Andrije Betlehema u Koprivnici je 7. IX 1941. održan prošireni plenum bivšeg kotarskog odbora HSS-a na kom je ukazana lojalnost ustaškom pokretu i izražena podrška Paveliću, ali je istovremeno ukazano i veliko povjerenje zastupniku HSS-a Mihovilu Pavleku Miškini. Odlučeno je da Miškina zajedno sa Betlehemom i kotarskim predstojnikom Franjom Keglevićem ide osobno kod poglavnika da mu usmeno izrazi sve želje članova HSS. Međutim, ustaše, zajedno s Betlehemom, optužuju Miškina kod poglavnika, te ovaj donosi odluku da ga se likvidira. Martin Nemec ga je lukavo namamio da dođe u Koprivnicu, gdje ga je odmah uhapsio i dao sprovesti u Jasenovac, te je tamo 1942. ubijen.«¹⁰⁰

Likvidacija Mihovila Pavleka Miškine svakako je ubrzala opredjeljenje članova lijevog krila HSS-a za komuniste. Tomini Gažiju pridružuje se još 1941. Mijo Šimek, a u 1942. aktiviraju se Stjepan Prvčić i Đuro Čiković. Suraduju i Tomo Čiković, Franjo Gaži, Đuro Kemić iz Hlebina i Mijo Gaži (ovaj posljednji tek u 1943. godini). Iz Đelekovca suraduje s komunistima već 1941. Stjepan Pavlek Gavran.

5. PRIKUPLJANJE ORUŽJA I PRVE DIVERZIJE NA KOPRIVNIČKOM PODRUČJU

Prikupljanje oružja u vrijeme kapitulacije Jugoslavije

Sudbonosnih dana u travnju 1941. samo je KPJ pozivala na pružanja otpora nado-lazećem agresoru. Međutim, najviše rukovodstva u jugoslavenskoj vojsci bila su spre-mnija za uzmak nego za borbu. Otpor su pružali pojedini oficiri sa svojim vojnicima, ali je taj otpor bio slab i nije mogao za dulje vremena zaustaviti nalet okupatora na našu zemlju.

U takve slučajeve valja ubrojiti poručnika Videna Markovića koji je u noći od 6/7. travnja 1941. minirao željeznički most na Dravi kako bi spriječio Nijemce da prijeđu iz Mađarske u Jugoslaviju. Marković je na tom zadatku poginuo, a u Botovu podignuta mu je 1960. kod mosta spomen-ploča.¹⁰¹

U svojim sjećanjima na te dane Mijo Šimek iznosi: »Deset, petnaest dana prije nego što je Njemačka navjestila Jugoslaviji rat (očito oko 27. marta, opaska autora) bila je na koprivničkom kotaru izvršena mobilizacija starijih ljudi, koji su bili formirani u vojne jedinice i poslani na samu granicu prema Mađarskoj. Oficiri su pretežno bili iz rezervnog sastava (Mihajlo Zolić, Danilo Guješa, Kazimir Sabol - svi iz Koprivnice i drugi), koji nisu znali, a ni imali volje da organiziraju bilo kakvu obranu. Vojnici su bili demobilizirani, zatrovani Mačkovim idejama i prepušteni ustaškim agitatorima. Tako, na primjer, Andrija Kokot i Mato Gregurina iz Hlebina počeli su među vojnicima otvoreno istupati kao petokolonaši: »Nijemci i Mađari su naši saveznici... Oni nam nose slobodu ... Doći će dr. Ante Pavelić ... Hrvatska će biti slobodna i nezavisna dr-žava ... « Pojedinačni pokušaji da se narod naoruža i da se neprijatelju pruži otpor na-išao je kod vojnih vlasti na nerazumijevanje. Prema sjećanjima Mije Šimeka, prve su njemačke jedinice ušle u Legrad već 8. travnja poslije podne, ali su se onda tiho povu-kle i nekoliko dana nije bilo nikakove vojske. U vremenu tog bezvlada Šimek i Franjo Brumac odlaze u Koprivnicu i traže od vojnih rukovodioca da se oružje i municija -smješteno u magazin u Šimekovom dvorištu u Legradu - podijeli narodu, te da se sa Seljačkom zaštitom organizira obrana Legrada od Mađara. Odgovor je bio: »Ni za boga ništa poduzimati, jer Mađari su naši saveznici, pa mora na granici biti mir.«¹⁰² Tako je propala jedinstvena prilika da se narod naoruža. Uskoro zatim dolazi u Legrad mađar-ska okupaciona vojska i zatvara Franju Straha, Antuna i Dionizija Perušića i mnoge druge koji su onda zaglavili u mađarskim zatvorima. Po zlu poznati mađarski podoficir Šas dolazi nekoliko dana po okupaciji do Šimeka te mu prijeti vješalima zahtijevajući da otkrije tko je odnio iz vojnog magazina veće količine oružja.«

Naime, KK KPH za Koprivnicu dao je svojim članovima i simpatizerima uputstva da počnu prikupljati oružje koje je svugdje ležalo razbacano, pa je i Šimek postupio po tome uputstvu. Tako su radili i drugi. Stevo Dulikravić iz Sokolovca se sjeća: »... Ja sam lično u vrijeme napada Njemačke na bivšu Jugoslaviju dočekivao naoružane peto-kolonaše koji su bježali s fronta na Dravi i bunili ljude t.j. pasivizirali u narodu otpor protiv Švaba, te sam jih obično razoružavao i oružje spremao da se nađe pri ruci, kada bude potrebno. Među ostalima razoružao sam i nekoga Jergovića Stevu iz Ivanjske kraj Bjelovara, koji je bio rezervista u konjičkom puku u Čakovcu, te prije nego su Šva-be prešli preko Drave odstupio od svoje jedinice koja se nalazila negdje oko Ludbrega i uputio se kroz sela Kalnika sa ciljem da pasivizira mase naroda.« I dalje: »Ja sam prili-kom raspada bivše vojske sakupio oko 30 novih pušaka, oko 100 bombi, nešto unifor-mi i pištolja i to sve tokom vremena predao našim drugovima u šumi, a iz rudnika Le-pavina (Roguljinog) donesao sam oko 50 kg eksploziva i oko 1.000 komada kapsla za dinamit.«¹⁰³

Milutin Milivojević iznio je kako je na prikupljanju oružja radila partijska organi-zacija u Vlaislavu: »Prvi zadaci bili su prikupljanje zaostale opreme od bivše jugosla-venske vojske koje je dosta bilo duž ceste i u selima od Koprivnice do Virovitice. Svaki je od nas u tim danima postao vlasnik barem jedne do dvije puške i veće količine mu-nicije i druge opreme, jer se baš u našim selima, posebno u Vlaislavu, rasuo jedan eskadron konjičkog puka koji je držao položaj prema Mađarskoj s ove strane Drave. Veći broj vojnika i oficira se presvuklo u seljačka odijela i razbjegalo da izbjegne zaro-bljavanje. Neki je ponio oružje, većina nije, pa se pušaka i oružja moglo naći po dvori-štima, štalama i štagljevim. Takvu situaciju dobro smo koristili. Ne znam kuda su ostali drugovi skrivali oružje, ali ja sam tri puške uvio u. ćebe za pokrivanje konja i sta-vio u štagalj koji je bio prazan, jer je to bilo proljeće. Na dnu štaglja bio je veći sloj sla-me, pa sam puške prikrio ispod slame, ali uz samu tarabu kojom je štagalj bio ograđen.

Naravno otac o tome nije znao ništa. Tako su puške ostale sve dok nije došlo i novo si-jeno. Međutim, uvijek se do pušaka moglo doći. Potrebno je bilo odvaliti samo jednu tarabu. Osim mene samo je za puške znao Milivoj Marijan. No, nisam samo ja tako učinio. Isto su uradili i ostali, ali nismo jedan za drugog znali koliko je pušaka prikupio i gdje ih je sakrio. No, ovdje treba reći da je veći broj pušaka predan općinskim organima, jer su ih seljaci nakon poziva vlasti i stroge prijetnje predavali općini. Ne samo puške i oružje, nego i svu ostalu opremu, pa i pohvatane konje kojih je također bilo.¹⁰⁴ Prikupljanja oružja u Bregima sjeća se Ilija Gabaj.¹⁰⁵ Tomo Gregurek, sekretar KK KPH za Koprivnicu izjavio je daje Kasim Čehajić dolazio nekoliko puta u Koprivnicu potičući članove Partije na organizirano prikupljanje municije, oružja, sanitetskog materijala i sličnog što bi moglo poslužiti u borbi.¹⁰⁶

Ipak treba istaći daje više oružja i vojne opreme bilo sakriveno u srpskim selima koprivničkog kotara. U hrvatskim selima tu i tamo je poneko sakrio koji karabin koji im je služio za krivolovstvo. Obzirom na rasuko sakrio koji karabin koji im je služio za krivolovstvo. Obzirom na rasuto oružje moglo se učiniti znatno više, ali i ovako gotovo svi članovi Partije bili su naoružani te su posjedovali revolver, pušku ili bombu.

Prve akcije, sabotaže i diverzije

Na savjetovanju komunista koprivničkog kotara 15. lipnja 1941. zaključeno je da se izvrše pripreme za predstojeću borbu protiv okupatora, te da se pored prikupljanja oružja i municije pride osnivanju udarnih grupa. To je potvrđeno na Drugoj okružnoj konferenciji KPH Bjelovar na Kalniku, kada je data direktiva da sve partijske i skojev-ske organizacije u okrugu poduzmu sve pripreme za oružanu borbu protiv okupatora.

Međutim, još i prije oružane borbe na koprivničkom području se dijeli Proglas CK KPJ od 19. IV 1941. u kome se objašnjava kvislinški karakter stvaranja NDH i posljedice razbijanja zajednice jugoslavenskih naroda. Na ovom području nalazimo i prvomaj-ski proglas CK KPJ, te proglase CK KPJ i CK KPH u povodu napada Njemačke na So-vjetski Savez. Tomo Gregurek se sjeća: »Preko SKOJ-evske organizacije partijska orga-nizacija vršila je raspačavanje letaka po gradu i okolici, pisanje parola i slično. Skoje-vci su radili i na kidanju telefonskih veza u pravcu Križevaca i Varaždina.«¹⁰⁷ Učestao je otpor omladine ustašama, osobito na koprivničkoj gimnaziji gdje je radila skojevska grupa sa sekretarom Brankom Jambrešićem Zrikom.¹⁰⁸

Pokušaj likvidiranja ustaše Marcapana. Ovu su akciju pokušali izvršiti komunisti Vlislava. Na putu iz Vlislava u Plavšinc kod mjesta zvanog Raletuša, Jovo Blažić i Čiganović čekali su dva jutra ustašu zvanog »Marcapan«, koji je tuda svaki dan oko 4 sata prolazio na putu za željezničku stanicu. Međutim, ovaj ustaša kao da je predosje-tio što mu se priprema pa tih dana nije prošao tim putem, tako da je njegova likvidaci-ja uslijedila tek mnogo kasnije u javorovačkoj šumi. Ova je akcija trebala biti obavljena prije Druge okružne konferencije KPH za Bjelovar na Kalniku.

U Vlislavu je inače bilo dosta teško držati konspiraciju, jer su se u protufašističku propagandu uključile žene, a osobito Ana Blažić, žena Jove. U selu se gajila iluzija da će Crvena armija uskoro marširati kroz naša sela. Objašnjavala se svjetska situacija i sta-nje na ratištu gotovo u svakoj kući.

Sabotaža na Šoderici. Šljunak sa šljunčare Dubsky u Botovu bio je prvorazredne kvalitete, pa je za njega bio zainteresiran i Treći Reich koji izgrađuje skloništa i bunke-re. Na šljunčari je bio montiran novi bager nabavljen iz inozemstva za koji se smatralo da je po veličini treći u Evropi.

Po okupaciji eksploatacija šljunka još je više intenzivirana, a dnevno je novi bager utovarivao 280 do 300 vagona šljunka.

Organizacioni sekretar KK KPH za Koprivnicu Franjo Mraz smišljao je kako da se onemoguću ovaj izvoz. I smislio je ... Primio je u članstvo Partije mašinskog radnika Franju Bosanovića Didu iz Hlebina, koji je po Mrazovom uputstvu sipao u ležajeve va-gona oštar dravski pijesak. Tokom srpnja, kolovoza i rujna onesposobljeni su na taj na-čin svi raspoloživi vagoni šljunčare. Pijesak se sada morao tovariti lopatama u zatvore-na G kola što je usporilo odvoz pijeska u tolikoj mjeri da je on sve više smanjivan. Va-goni onesposobljeni sabotažom obično su zastali na otvorenoj pruzi, pa je to kočilo promet na pruzi Koprivnica-Zagreb, Koprivnica-Varaždin i Koprivnica - Kloštar.¹⁰⁹

Kako se ne bi izvoz šljunka obnovio, Bosanović je uspio do kraja onesposobiti i ba-ger, pa je tako ovime izvršena svakako jedna od najvećih sabotaža u 1941. na području Hrvatske.

Sabotaža je bilo i na prugama, pa su takove akcije zabilježene od strane Nijemaca već 18. VIII i 21. VIII 1941.¹¹⁰

6. DJELOVANJE I ORUŽANE AKCIJE PARTIZANSKIH GRUPA 1941. GODINE

U lipnju 1941. godine OK KPH za Bjelovar smjestio se u šumi Bedenik kraj sela Hrgovljana, te je postao centar za rad partizanskih grupa u formiranju. U ovu su bazu svakodnevno pritali članovi KPH i SKOJ-a i drugi antifašisti koji su pred progonima ustaša morali prijeći u ilegalnost. Na koprivničkom području djelovale su u 1941. tri takove grupe i svaka od njih ostavila je trag u povijesti narodnooslobodilačkog pokreta Koprivnice.

Bjelovarska partizanska grupa

Pošto se moja lična sjećanja ponešto razlikuju od službene verzije nastanka i rada ove partizanske grupe koju smo mi nazivali Bjelovarskim partizanskim odredom,¹¹ iznijet ću svoja sjećanja nešto detaljnije, iako formiranje i prvo djelovanje ove grupe nije bilo vezano za koprivničko područje. Ona je naime imala prvenstveni zadatak da radi na podizanju narodnog ustanka u krajevima sjeveroistočno i jugozapadno od Bjelovara, te da upoznaje narod tog područja s ciljevima NOB-a. Svoju prvu akciju grupa je izvršila 5. rujna 1941. oko 23 sata napadom na željezničku stanicu u Velikom Trojstvu, nakon što se odustalo od planirane akcije na žandarmerijsku stanicu u Kapeli.¹¹²

Prema mojem saznanju, prvi borci koji su pristigli u bazu Okružnog komiteta KPH bili su Duka Prilika Brko, Gustav Perl Benda i Marija Kapusta. svi iz Bjelovara. Za njima je slijedilo još nekoliko drugova, te je krajem srpnja oformljena Bjelovarska partizanska grupa u šumi Bedenik. Odlukom OK KPH za Bjelovar donijetom oko 10. VIII

1941. odlučeno je da se ovoj grupi priključi dio boraca kalničkog odreda, a i OK KPH za Varaždin zaključio je da se na njihovom terenu teško može održati jedna grupa, te je donio sličnu odluku.¹³ U Bjelovarsku grupu uključile su se kasnije još i Gecina i Rezbarova grupa koje su spontano nikle u prvim danima ustanka.

Dijelovi Zagrebačkog partizanskog odreda u sastavu od šest boraca - među kojima sam bio i ja - priključio se Bjelovarskoj partizanskoj grupi oko 25. kolovoza 1941. Tih je dana za komandira grupe bio postavljen Gustav Perl Benda, a za komesara Franjo Marenčić. Partijski rukovodilac grupe postao je Gabrijel Santo Kum.

Poslije akcije na Veliko Trojstvo neprijatelj je angažirao ustaške jedinice iz Bjelovara i Koprivnice i žandarmerijske stanice koje su gravitirale tom području i organizirao veliku potjeru za Bjelovarskom partizanskom grupom. No, grupa se povukla u šumu iznad sela Kašljeva. U potrazi za hranom Franjo Marenčić i Duka Prilika naleđili su na ustašku zasjedu, te je Marenčić utekao, a Prilika je bio zarobljen. To zarobljeništvo nije dugo trajalo. U jednom momentu Prilika je izvadio sakriven pištolj i ubio stražara te pobjegao zajedno sa stražarevom puškom.¹⁴

Uskoro zatim vodstvo grupe donosi odluku da se prebaci prema Kalniku. Stigavši u ludbreški kotar borci su doznali da ustaški ministar Mile Budak treba govoriti koprivničkoj ustaškoj omladini 5. listopada 1941. Gustav Perl Benda i Franjo Marenčić odvojili su se od grupe po odobrenju grupe, te otišli u Koprivnicu da izvrše atentat na Budaka. Međutim, ustaše su ih zapazili u parku te su ih htjeli legitimirati i zatvoriti kao sumnjive. Razvila se borba revolverima i drug Benda je ubio ustašu Đuru Somodija kada su ga ustaše hvatali na tavanu kuće Nikole Ščetinca u blizini pravoslavne crkve. Benda je davao ustašama otpor do posljednjeg metka i zadnjim metkom je sebe smrtno ranio. Umro je u koprivničkoj bolnici ne došavši k svijesti. Marenčić se htio povući iz parka prema željezničkoj stanici, ali su mu ispale naočale te je zapeo za žicu i ranjen zarobljen. Ustaše ga odmah prebacuju u zloglasni zagrebački zatvor Sing-Sing na Ksaveru i nakon mučenja strijeljaju 1942. u Rakovom Potoku kraj Zagreba.¹⁵ Tako se prvi sukob između partizana i ustaša na ovom području zbio upravo u Koprivnici i imao velikog odraza na širem području, jer je ukazivao na mogućnost pružanja otpora ustaškim zlikovcima.

Poslije pogibije komandira i uhićenja komesara, Bjelovarska partizanska grupa koja je u to vrijeme brojila 16 boraca počela se osipati. Pet boraca koji su u grupu došli iz varaždinskog područja aktivirali su se na terenu Ludbrega i Varaždina kao politički radnici.

NEZAVISNA DRŽAVA HRVATSKA

Gradska javna bolnica u Koprivnici

Prijamni broj 2784 194 1

Odlj. Kr. 11494

Povijest bolesti

Ime i prezime

Gustav Benda

Godina rođenja

Primljen-(a) u bolnicu

Vjera

dana

5. X.

194

Bračno stanje (obiteljski stalež)

Otpušten-(a) iz bolnice

Zanimanje

dana

17. 6. X.

194

Rodno mjesto

umro-(umrla)

Nadležno mjesto

dana

194

Općina

Premješten-(a)

Kotar

Bio-(bila) u bolnici na liječenju

2

dana

Od kuda je došao-(la)

Kako je otpušten-(a)

umro

Diagnoza:

Pulmo scler. capitis, Haemolysis
monobudus adlatus intoxicatus

Anamnesa:

Bolesnik je došao u bolnicu u bezvremenu stanju
u bolnici. Pratećina mu je glava.

Stat. praesens: Bljed, dispnoicni,
medu je vish, izost osteomurkulaci
grade, monobudus.

Pulmo: perit vish gani, rubus
aurh gani
ventilacno d. vanga

Cor: tenori 2.2; ritmicni
Abuz 60 u min.

Abdomen mel, no gupi se u
jeta u plerona

Entoriniteti l.o.
Reflexi se ne daju ispraviti.
Pupilarni reflexi umanjeno. Pupilna
mišica.

Stet. laci: Glava okrugla. Na krunalnoj
liniji vidi se utarna rana metla! polimna
nježnom kavi a lici se vide nježne
mase. Utarna rana na suprotnoj strani
tj. lijevoj više otvora, rana, okrugla kruna
i krunalnoj maza.

Tok: Račun je dopunjen a 3¹ popreduc.
Disanje se ne više ubrzo.

7¹ Priznajući se pojedini izmadi
centralni riva: fialii parnis

Mimo u 1/2 6 sati 6. 5. 1441 g.

/Original se nalazi u MGK/

Za komandira grupe bio je postavljen Duka Prilika Brko, a za komesara Petar Biskup Veno. Grupa se vratila na Bilogoru u napornom maršu i smjestila se u Gornjim Sredicama odakle je uspostavila vezu s OK KPH /a Bjelovar. U međuvremenu iz odreda odlazi Mirković zvani Čiča u Gorski kotar kao diverzant, a Ivan Kuzmijak odlazi u zagrebačku Dubravu. Oba su bili iz Zagrebačkoga partizanskog odreda. No, grupa brojčano ne slabi jer u nju ulaze Habek i Branko Bogojević, seljak iz Podgoraca.¹¹⁶ Po odluci OK KPH iz Bjelovar, Bogojević i Petar Biskup Veno odlaze na Kalnik kako bi ponukali Kalnički partizanski odred da se pripoji Bjelovarskoj partizanskoj grupi. Na proplancima Kalnika oba su naletjeli na krivu vezu, te Bogojević pogiba, a Biskup je bio lakše ranjen. Propao je i pokušaj pripajanja Javorovačke grupe Bjelovarskoj partizanskoj grupi, jer se ova grupa razdvojila te je jedan dio na čelu s Milivojem Marijanom krenuo za Kalnik, da se pripoji Kalničkom odredu, a drugi se povuka u ilegalnost, tako da ga Kasim Čehajić, stigavši u Javorovac po tom zadatku, nije mogao pronaći.

U takovim prilikama Bjelovarska partizanska grupa pomaže rad tehnike OK KPH za Bjelovar i vrši pripreme za oslobođenje nekoliko drugova iz »Danice«. Ova akcija nije izvršena zbog oklijevanja samih logoraša, iako je bila izvršno pripremljena. Konačno je na partijskom sastanku grupe 23. studenog 1941. donijeta odluka da se izvrši napad na općinu u Novigradu Podravskom.

Na posebnom sastanku OK KPH za Bjelovar zaključio je da se u akciji angažiraju i partijske ćelije iz Šemovaca i Virja, te Novigrada Podravskog te komunisti i simpatizeri komunista iz Javorovca, Srdinca, Vlislava i Plavšinca. Partijske ćelije iz Šemovaca i Virja trebale su onеспособiti prugu i teletonske stupove između Novigrada i Đurđevca, ali je zadatak ispunila samo partijska ćelija iz Šemovaca razdvojivši je jednom mjestu prugu.¹¹⁷

S Bjelovarskom partizanskom grupom u napadu na općinu u Novigradu Podravskom sudjelovalo je i deset drugova iz Javorovca, Novigrada, Srdinae, Vlislava i Plavšinca. Zajedno s 20 boraca oni su napali na novigradsku općinu 27. studenog u pola noći. Prije toga odred se podijelio i presjekao teletonske veze prema Đurđevcu i Koprivnici.

Iznenadena ustaška straža nije pružila nikakav otpor, te je uspjelo uništiti općinsku arhivu i demolirati teletonski uređaj, zarobiti 20 pušaka, oko pet tisuća mauzer-metaka, jedan geštetner i jedan ciklostil, te odnijeti veće količine papira, matrica i boja potrebnih za umnožavanje.

Usprkos velikom uspjehu ova je akcija ipak imala i nepredviđene posljedice. U brzom zahvatu neprijatelj je blokirao Novigrad Podravski, Javorovac, Srdinac, Vlislav, Plavšinac i Borovljane, te je jedan od učesnika akcije na općinu, koji se usprkos pozivu nije povukao s Bjelovarskom partizanskom grupom, bio prepoznat od jednog ustaše iz općine. Provaljen je Jovo Blažić iz Vlislava i on pod batinama izdaje ostale drugove, tako da su ustaše pohvatili petnaestak partizanskih simpatizera. Nikola Kalanj otkriva Stjepana Ivekovića, postolara iz Bjelovara i člana OK KPH za Bjelovar, a kod Kalanja je uhapšen i sekretar tog komiteta Kasim Čehajić Turčin koji je ležao kod Kalanja teško bolestan.

Uz pomoć žandarmerije iz Bjelovara Koprivnice i Virja, te drugih međustanica na tom dijelu Bilogore ustaše su počeli sistematski pretresati sume.

Kod sela Reškovaca došlo je 12. prosinca do sukoba Bjelovarske partizanske grupe i progonitelja, te je jedan žandar ubijen a jedan ranjen. U neorganiziranom povlačenju odvojila su se međutim iz grupe dva druga. Jedan se zvao Stjepan Matiša Cep, a drugom ne znam ime. Oni su svratili kod Branka Vukobratovica u selu Tvrda Rijeka gdje su ih ustaše pronašli i onoga kojemu ne znam ime odmah su ubili, a Matišu su tek 1944. strijeljali u Sremskoj Mitrovici.

Poslije borbe sa žandarima grupa se prebacila u Novoselane, a drugog dana u selo Tomaš da bi 27 prosinca 1941 krenula za Moslavačku goru radi pripojenja s Moslavačkim odredom, jer su i rago vi u sniegu i jaka 'ima otezax ili kretanje odreda.

Ne znajući da je Bjelovarska partizanska grupa napustila teren Bilogore, naprijatelj je i dalje zatvarao antilastiste i suradnike partizana, a preko Pokretnoga prijekog suda po kratkom postupku vršio likvidacije. Prvo masovno strijeljanje Izvršeno je nad sekretarom Okružnog komiteta KPH za Bjelovar Kasinom Čehajicom 20. XII 1941. i drugovima, a uskoro zatim Prijeki sud u Bjelovaru osudio je na smrt strijeljanjem blizu stotinu ljudi."*

Narodni heroj Petar Biskup Veno, komesar Bjelovarskog odreda, koji je u noći od 27. na 28. studenog 1941. godine razoružao općinskog stražara u Novigradu Podravskom

Pažnja ustaša se još više pojačava nakon neuspjelog hapšenja novog sekretara OK KPH za Bjelovar Grge Jankeza i sekretara KK KPH za Đurđevac Franje Kokora Graba u Šemovcima kod Virja 10. siječnja 1942.¹¹⁹ Ustaške jedinice sa žandarmerijom i agentima vršljaju na području bjelovarskog, đurđevačkog, koprivničkog i križevačkog kotara, te je politički rad komunista na terenu postao toliko skučen i opasan, da se pomišljalo na prebacivanje OK KPH za Bjelovar zajedno s tehnikom u selo Tomaš. Pri provođenju ove odluke stradao je politički sekretar OK KPH za Bjelovar Tomo Vinković 14. I 1942.¹²⁰ Međutim, na sam dan pogibije Tome Vinkovića dr Pavle Gregorić, član CK KPH donio je odluku da se ostaci odreda odnosno grupe prebace u Moslavinu na Garić s time, kada to prilike budu dozvolile, da se borci opet vrate na svoje staro područje djelovanja. Smrću Vinkovića prestao je zapravo djelovati OK KPH za Bjelovar kao forum. U Tomašu je od članova komiteta ostao Ivan Banić, a u Bjelovaru Mato Prpić. Ostali su otišli na druga zaduženja.¹²¹

Usprkos činjenici daje rad partijskih organizacija za izvjesno vrijeme zamro na većem dijelu bjelovarskog okruga, nesumnjivo je da je ustanak u drugoj polovini 1941. zahvatio i ovo područje i da je ponašanje ustaša poticalo narod na otpor teroru i strahovladi, što je i došlo do izražaja u slijedećem periodu.

Bjelovarska i partizanska grupa, a i ja, prebacili smo se u Moslavinu i ušli u sastav Prve moslavačke čete kojoj smo dali ime »Kasim Čehajić Turčin« kao sjećanje na novi-gradsku akciju.

Kalnička partizanska grupa

Ova grupa, osnovana početkom kolovoza 1941. djelovala je i na koprivničkom području imala je krajem 1941. godine 28 boraca, *te je otta brofcano najjača grupa, (f* njoj je bilo komunista i skojevaca, Srba i Hrvata a njezina je aktivnost ulijevala samopouzdanje kod srpskog stanovništva. Narod je ovu grupu hranio i snabdijevao te obavještavao o kretanju neprijatelja.

O toj grupi žandarmerijski komandir sokolovačke općine Pirjavec izjavio je: »Prva grupa kalničkih partizana Mileva Cetušić i brat Marjan, Vitanović Simo, Branko Vitanović i dr. već krajem 1941. najviše su se zadržavali po selima Kop(rivnička) Rijeka i Vel(iki) Poganac. Naročito je bila tužena kuća Manojlović Milana i njegove žene Marije, te Poturice Milana iz Kop(rivničke) Rijeke, da hrane i čuvaju partizane. Kako je narod u meni gledao naprijatelja fašizma i nacizma to pred menom nije krio te tajne o partizanima. Narod sam podučavao kako da se drži i da ne treba imati straha od mene kao i žandarmerije u Sokolovcu. Uvijek sam znao žandare tako neutralizirati i odvratiti od borbi sa partizanima sve dok sam bio kom(andir) stanice do mjeseca marta 1943. g. Bilo je žandara koji su me mrzili i grozili, da će za mene doći »crni petak«. ¹²²

U kolovozu 1941. došlo je do sukoba ustaša i Brestovačko-ivanske grupe koja se pokušala spojiti s kalničkom grupom. U toj borbi koja se prema sjećanju Đure Vitanovića, partizanskog kurira, odvijala između Segovine i Velikog Ivančeca on je bio ranjen u glavu. ¹²³

U izjavama koje se nalaze u Muzeju grada Koprivnice nalazi se dosta podataka o radu Kalničke grupe. Među tim materijalima izabrali smo nekoliko izvadaka: »1941. i

1942. u Pogancu se nalazila i jaka domobranska jedinica i krstarila terenom dolazeći u česte sukobe s partizanskim jedinicama. No kada su partizanske jedinice ojačale brojnim stanjem, tada su neprijateljske jedinice napustile Vel(iki) Poganac iz straha da će jih partizani uništiti«. ¹²⁴

U napisu »Selo Ribnjak u NOB-i« navodi se: »Odmah 1941. godine saznaje se za grupu partizana za onda tzv. odmatnike. U Kalničkoj gori se sa tom grupom povezuju prvi iz Ribnjaka Ostojić Jovčec, ¹²⁵ Ostojić Adam, Đuro Vujasinović, Kučeković Jovo, iz Duge Rijeke Kalinić Cvetko, Janković Nikola i Janković Milutin, iz V. Poganca Pavković Stevo, Brnjica Marijan, Gojković Dušan, iz Radeljeva sela Kovačević Gojko, iz Grabičana Renac Stevo, iz Ivanca Stanković Ivan i Mladen te Vujasinović Veljko. Ista grupa je radila konspirativno preko dotičnih drugova, ali nije davala naročite inicijative za daljnji rad. Tek dolaskom drugova iz OK KPH Varaždin, naročito Sante Gabrijele otpočinje organizovani rad ove partizanske grupe, a isto tako i po selima. U isto vrijeme došli su još neki drugovi kao Lajner Božo ¹²⁶ iz Ludbrega, te drugovi iz Rijeke kao i Ribnjaka otpočinju sa aktivnim radom. Doček Bože Lajnera i opreme koju je on vukao na Kalnik dočekali smo sa kolima u Ludbr(eškom) Vinogradu i prebacili municiju i oružje u selo Ribnjak a odavde dalje. U toj akciji bili su već organizirani i omladinci i to Šutak Stevo ¹²⁷ i Vujasinović Nikola«.

U istom izvoru govori se i o akciji zapljene masti od ustaškog agenta Viktora Brlekovića koji je bio na čelu komisije koja je od naroda prisilno sakupljala mast. Ostojić Jovčec javio je partizanima gdje se mast nalazi, te su isti i tu mast i opl jačkano žito koje su ustaše spremili do otpreme u nekoliko kuća »podijelili najsiriromašnijim seljacima ..«. ¹²⁸

Kalnička partizanska grupa imala je odlično organiziranu obavještajnu službu i bila je obavještavana o svim pokretima neprijatelja preko Pirjavca koji je radio u žandarmerijskoj stanici u Sokolovcu. ¹²⁹ Upravo stoga me iznenađuje njena neaktivnost koja ni do danas nije rasvijetljena. Izvedena je na koprivničkom kotaru samo jedna akcija u Lepavini 16. prosinca 1941, kada je luguaru oduzeta vojnička puška s municijom. A bila je to jedna od najjačih grupa u koju je ušlo 17 članova Partije i SKOJ-a koji su sredinom kolovoza uspjeli pobjeći iz križevačkog zatvora. Iako je OK KPH za Bjelovar nastojao u više navrata uhvatiti vezu s ovom grupom i aktivirati ju za veće zadatke u tome nije bilo uspjeha. Ipak je ova grupa dala niz istaknutih boraca. Među njima treba svakako istaknuti Franju Marenčića koji je 1941. bio komesar Bjelovarske partizanske grupe i koji je uhvaćen od ustaša u koprivničkoj akciji.

Javorovačka partizanska grupa

Osnivač i vođa ove grupe bio je Milivoj Marijan iz Javorovca. ¹³⁰ Nakon mature u Koprivnici, Marijan je 1939. započeo studirati u Zagrebu pravo i tu je došao u doticaj sa skojevcima i komunistima, te i sam postaje 1939. član Partije. Rat ga zatiče kao već formiranog revolucionara koji je zbog komunizma neko vrijeme bio zatvoren, a nakon

Bozo Leiner, komandant II kalničkog partizanskog odreda, izložen u Ludbregu poslije pogibije u Hrastovskom, 3. svibnja 1942. godine

okupaciju bio je ponovno zatvoren krajem lipnja, te je proveo mjesec dana u đurđevačkom i pola mjeseca u zagrebačkom zatvoru.¹³¹

Po povratku iz zatvora u Javorovac, Marijan odmah osniva Javorovačku partizansku grupu od pet boraca i to je bila prva partizanska grupa na ondašnjem koprivničkom kotaru. U sastav te grupe ušli su 15. kolovoza Milivoj Marijan kao komandir te Branko Halapa, Nikola Marinković,¹³² Pero Prijić¹³³ i Jovo Vujčić kao borci. Marijan se odmah povezao sa sekretarom OK KPH Bjelovar Kasimom Cehajićem Turčinom znajući koliko je važno da njegova grupa djeluje organizirano u radu na podizanju ustanaka. Po nalogu Turčina Marijan je jedno vrijeme radio kao instruktor OK na križevačkom terenu nastojeći da Kalničku partizansku grupu privoli na spajanje s Bjelovarskom i Javorovačkom grupom.¹³⁴

Milivoj Marijan sudjeluje u novigradskoj akciji 27/28. XI 1941. Prilikom pripremanja te akcije upoznao ga je i dr Pavle Gregoric. On piše: »Krajem oktobra otputovao sam sa Cehajićem u selo Javorovac radi sastanka s Milivojem Marijanom. U Milivojevoj roditeljskoj kući zatekli smo njegovu majku Katicu, udovicu oficira bivše jugoslavenske vojske. Bila je to srpska porodica. Iz kratkog razgovora s tom dragom ženom, koja je govorila dosta tihim, ali čvrstim glasom, osjetio sam koliko voli svoga sina, ali u isto vrijeme potpuno odobrava njegovu odluku da se s puškom u ruci bori protiv fašističkog neprijatelja. Bila je upućena u sve, pa smo već iz razgovora s njom doznali dosta o Milivojevim planovima u vezi s pripremama oslobodilačke borbe u tom kraju.

Kada je stigao Milivoj, upoznao sam tog mladog, simpatičnog studenta. On je do tada formirao u Javorovcu svoju malu oružanu grupu, koja se sastojala još od četvorice seljaka Srba. Milivoj je obilazio okolišna srpska sela i vršio propagandu za oružani ustanak. Neumorno je tumačio seljacima da je potrebno da se priključe oružanoj grupi. Razgovarali smo o novigradskoj akciji i dogovorili se da on pripremi svoju grupu za

tu akciju. Nismo odredili tačan dan akcije, jer smo morali prije toga održati sastanak s Kotarskim komitetom u Koprivnici-«¹³⁵

Poslije novigradske akcije Milivoj Marijan se s dva suborca¹³¹ iz svoje grupe ponovno prebacio na Kalnik te sve do svoje pogibije kod Hrastovskog, 3. svibnja 1941 djelovao s kalničkom grupom Bože Leinera. Jasnije je da je njegovim odlaskom prestala djelovati i Javorovačka partizanska grupa. Halapa se uključio u Moslavački odred na Gariču, a Jovo Vujčić se povukao u ilegalnost.¹¹⁷

Posljedice novigradske akcije

Iako je akcija uspjela, njene su posljedice bile tako teške da se koprivnički kraj dugo nije mogao oporaviti od gubitka svojih najboljih prvoboraca i komunista. Po osudi Pokretnog prijedloga suda od 19. XII 1941. strijeljani su 20. XII 1941. u Bjelovaru:

1. Slavko Ledinski, sin pok. Mate i pok. Marije rođene Rogina, rkt, rođen 12. VI 1900. u Novigradu Podravskom, zidarski pomoćnik;
2. Matija Ormuš, sin Đure i pok. Kate, rođene Lovriček, rkt, rođen 19. IX 1905. u Novigradu Podravskom, stolar i vlasnik pogrebnog zavoda;
3. Ivan Soštarić, sin Marka i Ane, rođene Senković, rkt, rođen 19. X 1910. u Hlebina-ma, seljak;
4. Ivan Cirkvenec, sin pok. Franje i Tereze rođene Trnski, rkt, rođen 7. II 1909. u Novigradu Podravskom, seljak;
5. Nikola Rojčević, sin pok. Andrije i Ane, rođene Sajatović, grkoist. vjere, rođen u Delovima 28. IV 1900. živio u Plavšincu, seljak;
6. Milan Pulja, sin Makse i Ljube rođene Rojčević, grkoist. vjere, rođen 12. II 1909. u Plavšincu, seljak;
7. Stevo Ciganović, sin pok. Milana i Ane rođene Krečinović, grkoist. vjere, rođen 1907. u Plavšincu, seljak;
8. Stevo Vučković, sin Pere i Stane, rođene Maravić, grkoist. vjere, rođen 20. II 1897. u Srdincu gdje i živi, seljak;
9. Milan Kukić, sin Miloša i Marije, rođene Vukmirić, grkoist. vjere, rođen 19. XII 1910. u Vlislavu, seljak;
10. Nikola Kalanj, sin Ignjatije i Milke, rođene Halapa, grkoist. vjere, rođen 15. X 1905. u Borovljanima gdje je i živio, seljak;
11. Stjepan Iveković, sin Nikole i pok. Ane, rođene Zeman, rkt, rođen u Zvijercima 19. VIII 1905, živio u Bjelovaru, postolar. Bio osuđen radi komunizma na 18 mjeseci teške tamnice;
12. Žiga Jelenić, sin pok. Josipa i pok. Ete. rođene Pik, Jevrej, rođen 25. III 1892. u Vlislavu, trgovac;
13. Josip Goldschmidt, sin Ignaca i Adele, rođene Schenbaum, Jevrej, rođen u Novigradu 8. IV 1904, trgovac;
14. Josip Blažić, sin Josipa i Matilde, rođene Rajner, rkt, rođen u Varaždinu 5. XII 1900, živio u Vlislavu, seljak;
15. Kasim Čehajić, sin pok. Huseida i Sevede, rođene Milic, musliman, rođen u Bihaću 7. III 1912, nestalna boravišta, postolarski pomoćnik. Bio kažnjavan po Sudu za zaštitu države u Beogradu sa šest mjeseci zatvora.

Potpuna presuda objavljena je u prvom svesku »Građa NOP-a sjeverozapadne Hrvatske«, (Zagreb 1981) pa ju radi toga izostavljamo iz ovog rada, jer je lagano pristupačna. Iz nje se vidi daje radi novigradske akcije i saučesništva u toj akciji strijeljano devet seljaka, jedan zidarski pomoćnik (Ledinski), jedan stolar (Ormuš), dva postolara (Iveković i Čehajić) i dva trgovca (Jelenić i Goldschmidt) i da je većina osuđenih bila dobrog imovnog stanja.

Poslije novigradske akcije, pored ove petnaestorice osuđenih na smrt, uhapšeno je još nekoliko osoba: Stjepan Mikor i/. Novigrada Podravskog, Matić iz Sredica, Franjo, Stjepan i Drago Petričević iz Bregi, Stjepan Sinjerec iz Bregi, Sandor Protulipac i Josip Prvčić iz Koprivnice i Đuro Savić iz Mučne Rijeke.

U pismu koje mi je uputio Stjepan Mikor 16. I 1962. čitamo: »Ti se vrlo dobro sjećаш, jer si bio na ovom području u Novigradu Podravskom i okolici kao politički rukovodilac, da sam ja 1941. godine izdao pok(ojnom) Kasimu Čehajiću, prvom sekretaru okružnog Komiteta Bjelovar, ličnu legitimaciju, da se je mogao kretati na ovom području, održavati političke sastanke radi dizanja ustanka u ovom kraju. Da sam zbog sum

nje bio sa prvom grupom komunista hapšen i predveden pod prvi prijeki pokretni sud u Bjelovaru, ali sam se pukim slučajem spasio samo ja i Matic zvonar iz Sredica, odnosno to nije bio samo puki slučaj već je nas zatajio i spasio sam Čehajić i rekao je da treba spasiti sve što se dađe spasiti, i to mi dvojica možemo zahvaliti samo njemu što smo oslobođeni od optužbe. Uzgred napominjem da sam ja bio već u optužnici napisan, ali je moj branitelj Laksar¹³⁸ za kojeg nisam ni znao da me brani, javnom tužiocu Vignjeviću¹³⁹ rekao da mene nitko ne tereti i naknadno me je brisao u samoj optužnici. Od godine 1941 moj aktivni rad za NOB sastojao se u slijedećem: 1. Davanju stalne crvene pomoći, 2. Davanju kancelarijskog materijala i ostalog pisaćeg pribora. 3. Davanju propusnica i ostalih dokumenata za aktiviste koji su na ovom području dizali ustanak, a također i srpskom življu kojima je bilo ograničeno kretanje, sakupljanje oružja i hrane te sanitetskog materijala za borce POJ i NOV-e, davanju podataka o kretanju neprijateljskih jedinica, o njihovom naoružanju, raspačavanju ilegalne štampe.«

Tomo Gregurek stariji i drugovi sjećaju se hapšenja učesnika novigradske akcije ovaktj): »Sve do XI mjeseca radili su u partijskoj ćeliji Protulipac i Imbrišak, a povremend se s njima sastajao i član ćelije Damiš Mijo, koji se nalazio u domobranstvu i više puta dolazio na dopust u Koprivnicu. 29. XI 1941. godine bio je uhapšen Protulipac i odveden na policiju u Koprivnicu. U zatvoru je suočen sa uhapšenim drugovima: Čehajićem Kasimom, sekretarom okružnog komiteta Bjelovar, Prvčić Josip simpatizerom Partije, Crkvenec - članom Partije iz Novigrada, Savicem iz Mučne Rijeke i još nekim drugovima. Iz zatvora u Koprivnici svi su bili prebačeni u zatvor u Bjelovar, gdje su bili pojedinačno preslušani, a zatim masovno streljani svi skupa na Vojnović brdu u Bjelovaru 1941. godine. Ostao je živ Protulipac Sandor i Mikor Stjepan iz Novigrada. Mikor je pušten iz zatvora zahvaljujući svojoj ženi, koja je radila u općini Novigrad, dok je Protulipac pušten iz zatvora na osnovu nepoznatih razloga. Nakon dolaska u Koprivnicu, Protulipac je bio stalno pod paskom policije do oslobođenja Koprivnice 1943. godine. (...) Na saslušanju u Bjelovaru, prema izjavi Protulipca, svi uhapšeni s kojima se nalazio bili su zlostavljani i mučeni. U vlaku od Koprivnice do Bjelovara putovali su zajedno Protulipac i Čehajić vezani zajedno /a ruke. Tom prilikom je Kasim Čehajić rekao Protulipcu, da se ne treba ništa bojati, iako zna da će biti ubijen, ali da nikog neće izdati. Protulipac je zapitao tom prilikom Čehajicu, da /asto kod hapšenja nije šmajserom ubio nekoga ustašu. Čehajić je odgovorio, da to nije učinio iz svojih slabosti. Prema izjavi Protulipca, Čehajić se u zatvoru držao čvrsto i nepokolebljivo i nije odao niti jednog člana Partije. Hapšenjem Protulipca prekinut je rad partijske ćelije u Koprivnici.«¹⁴⁰

Ilija Gabaj iz Bregi sjeća se da su tri člana Partije i Petričević Drago bili uhapšeni u Bregima, 30 studenog 1941. i da su nakon saslušanja i zlostavljanja u Koprivnici bili pušteni, ali da su bili pod stalnom paskom dva detektiva. Time je bila onemogućena svaka veza ove ćelije s partijom i »to je trajalo sve dotle, dok se nisu počeli ponovno javljati partijski radnici na ovom terenu.«¹⁴¹

0 akciji neprijatelja da uhvati učesnike novigradske akcije najrječitije govori izvještaj zapovjednika Prve pješačke divizije Balleva. On izvještava u Zagreb: »Noću 27/28 studenoga 1941. godine oko 24.00 sata upalo je u općinu Podravski Novi Grad kod Virja oko 10 naoružanih komunista u vojničkim i građanskim odorama (bivše jugoslovenske vojske) sa crvenom zvijezdom na kapi i izvršili prepad na općinu te su iz iste odnijeli 16 pušaka, jedan sanduk streljiva, dva pisaca stroja, jedan šapirograf, jednu rotacionu mašinu i pokvarili brzoglas. Ovi komunisti nisu bili obučeni u ruske odore kako je to javio bojniki Kostial Živanović iz Novi Grada prema pričanju općinskih stražara.

Za hvatanje ovih komunista još u toku noci upućeno je: - iz Koprivnice 38 domobrana koturaša (biciklista) sa jednom strojnicom sa zapovjednikom bojnikom Kostijalom Živanovićem - iz Bjelovara je upućen udarni vod od 60 domobrana sa 1 strojnicom.

Vođenim izvidima od strane kotarskog predstojnika i oružnika te brzim radom domobranstva povraćeno je 6 oteatih pušaka (od 16 koje su komunisti uzeli), pisaće mašine, jedan sanduk streljiva i stroj za umnožavanje sa potrebnim priborom. Uhvaćen je i glavni kolovođa Kasim Čehajić za kojim je raspisana tjeratica uz nagradu od 50.000 kuna. Osim ovoga uhvaćen je još jedan učesnik u napadu na selo Novi Grad, a pored njih još 20 jataka.«¹⁴²

Istovremeno je tjeratica bila raspisana i za Brankom Halapom i Milivojem Marijanom kao pripadnicima javorovačkog partizanskog odreda te Ivanom Horvaticem kao komunistom koji je pobjegao iz domobranstva ponesavši i pušku i drugu vojnu opremu.¹⁴¹ Uopće je neprijatelj pojačao svoju budnost čestim patrolama po cijelom kotaru, a ustaški špijuni obavještavali su svoje pretpostavljene o svakoj sumnjivoj pojavi ili kretanju. U takvim uvjetima partijski rad bio je onemogućen, negdje za kraće, a negdje i za dulje vrijeme.¹⁴⁴

Kako su ginuli osuđeni komunisti najrječitije govori pismo Ivana Cirkvenca obitelji na dan smrti:¹⁴⁵

»Draga ženo, djeco i majka!

Ja sam po prekom pokretnom sudu osuđen na smrt streljanjem, pa Vam evo nekoliko minuta prije smrti pišem nekoliko reči.

Draga moja ženo, ja polazim u smrt hladno, jer je moja savest čista, pa molim tebe kao svoju najbolju drugaricu u mom životu, da i ti primiš moje posljednje pismo, kako jedna žena dosljedna mene.

Ja bi tebi imal mnogo reći, ali to je ovdje nemoguće. Molim te da mi djecu odgajaš onako kako sam ja želio da budu dosljedna mene. Ti nemoj da tuguješ zamnom, budi žena jaka i snosi sve poteškoće koje te u životu čekaju. Više nećemo zajedno snositi ono što smo zajedno snašali. Molim te budi dosljedna mene, budi hrabra u životu.

Molim te reci svom ocu, da mu se na svemu zahvaljujem za sva djela koja mi je u našem životu iskazao, jer sam njega više volio nego ikoga na svijetu, osim vas koji ste mi najmiliji bili u mom životu. Ovo je moj posljedni razgovor preko ovog lista. Ja sam načinil oporuku i čut ćeš moju želju. Sa majkom postupaj dobro jer i njezini su časovi kratki.«

C'irkvenec posebno piše majci.

»Draga majko,

Najljepše ti se zahvaljujem što si (mi) dala život, i na ovoj mucu što si podnašala odgajajući mene, nemoj da tuguješ zamnom, jer takav je moj udes i drukčije ne može biti. Ja sam te kao majku neizmjereno ljubio, pa zato umirem potpuno smiren, jer je moja savjest čista. Molim te da u svom kratkom životu koji imaš, budeš mojoj tužnoj ženi majka, na djecu mi pripazi dok si još živa. Ja te još jednom posljednji put pozdravljam prije nego umrem.«

I dalje: »Molim Vas sve skupa da izručite moj posljedni pozdrav svim onima koji se mene sjećaju. Pozdravite sestre, svake i njihovu obitelj.

Ja vam šaljem svim skupa još posljedni pozdrav i više nikada. Zbogom zauvijek. Mnogo Vas pozdravlja i želi vam sretan Božić pa ako znadem da vam je nesretan, Vaš nezaboravni Ivan!

Nas polazi u smrt 15 ljudi, - znat ćete koji.«

Poznato je da su od časa presude na smrt pa do izvršenja strijeljanja osuđeni pjevali revolucionarne pjesme. A kada su već na njih bile uperene puške zapjevali su najmiliju pjesmu i pod kišom tanadi zaorila je Internacionala.

Iza ovih 15 žrtava ostalo je 13 udovica i 15 siročadi, ali je zacrtan i put kojim treba krenuti da bi se došlo do slobode.

7. JAČANJE ANTIFAŠISTIČKOG OTPORA NA KOPRIVNIČKOM KOTARU 1941. GODINE

Koprivnička gimnazija

Profesor Ivo Marinković udario je čvrste temelje razvoju SKOJ-a i antifašističkog omladinskog pokreta na koprivničkoj gimnaziji. Uslijed toga ni poslije njegovog hapšenja i suđenja 1935. godine djelatnost mladih komunista na ovoj gimnaziji nije prestajala. Oni su dočekali događaje 1941. pripremni i voljni da se na poziv KPJ stave u službu naroda i da pruže agresoru otpor.

U višim razredima gimnazije SKOJ je imao organizirane grupe. Tim je grupama rukovodio 1939. Milivoj Marijan, a od 1940. do 1943. sekretar grupa bio je Branko Jambrešić.¹⁴⁶

Dolazak ustaša u Koprivnicu teško je pogodio naprednu i antifašističku omladinu na gimnaziji. Jevrejima je bilo zabranjeno pohađanje škole, a srpski đaci otpremani su s cijelim obiteljima na »Danicu« i u druge logore. Mnogi srednjoškolci nude svojim

drugovima Srbima i Jevrejima utočište u svojim kućama, ali su na žalost zločinci često bili brži. Mnogo su tome doprinijeli neki kontidenti na gimnaziji i grupa ustaško-klerikalno orijentiranih nastavnika.

Pod vodstvom skojevske organizacije na gimnaziji antifašistička omladina ni tada ne posustaje, već prikuplja i uz veliki rizik dostavlja svojim drugovima u logoru »Danica« hranu. To je i ponukalo ustaše da Jevreje već drugi dan po masovnom hapšenju otpreme u Zagreb i odatle u razne logore nakon odvajanja muškaraca od žena i djece.

Aktivnosti skojevaca bile su različite. Već početkom 1941. godine oni dijele vojnicima stacioniranim u Koprivnici i na mađarskoj granici letke KPJ s pozivom na obranu zemlje. Nakon okupacije učestvuju na prvim akcijama rezanja telefonskih žica prema Varaždinu i Križevcima. Teško osjećaju gubitak svog druga Čenića, koji je poginuo kao partizan 1941. u borbama za Titovo Užice. To su samo neke od aktivnosti koje je SKOJ organizirao na koprivničkoj gimnaziji 1941. godine.¹⁴⁷

Otpori teroru i sistemi rada

Seljaci iz srpskih sela osjećati su svakodnevno opasnost od hapšenja. Stoga su oni započeli bježati pred ustašama u šume i onda kada su ustaše dolazili hapsiti pojedince. Istovremeno započeli su seljaci - osobito oni s Kalnika - sakrivati hranu u tajne zemunice.

Otpor teroru svakodnevno jača i izražava se na razne načine. U Sokolovcu je komandir žandarmerijske stanice Jakob Pirjavec, simpatizer komunista, već od prvih dana surađivao s NOP-om. On djeluje veoma vješto i uspijeva čak uhapsiti i premlatiti [neke ustaše optužujući ih pred višim vlastima kao izazivače nereda.

U Mučnoj su ustaše pretukli šefa željezničke stanice Dragutina Štimca, tražeći od njega da im oda gdje je sakriveno oružje. Štimac se odlično držao i ništa nije odao ustašama pa tokom 1942. čak postaje partijski kurir za OK KPH Varaždin i OK KPH Bjelovar s Povjereništvom CK KPH u Zagrebu.

Stevo Dulikravić iz Velikog Poganca djeluje 1941. kao partizanski kurir između OK KPH Bjelovar i Kalničke partizanske grupe. On prenosi partijsku štampu, letke i pisma od Kasima Čehajića iz Borovljana na Kalnik.

Za obavještajnu službu zadužio je Kasim Čehajić Turčin u Borovljanima Ivana Krstitovića. On je imao paziti na sigurnost sekretara OK KPH Bjelovar dok se nalazio na koprivničkom području. Njegov je zadatak bio i promatranje kretanja ustaša iz Koprivnice u vrijeme novigradske akcije.

Među aktivistkinjama naročito su se isticale žene. U Javorovcu organizirano djeluje majka Milivoja, Katica Marijan. U srpskim selima novigradske općine istakle su se Mileva Vukmirić,¹⁴⁸ Zorka Usorac Ruža, Milka Pulja i druge. U Novigradu je djelovala Katica Cvrtila Ševa, a u Hlebinama Kata Šoštarić. U Đelekovcu treba navesti Katu Pavle i Ceciliju Virius, a među omladinkama Anđelu Pavlek i Katu Kadija. Poštu i ostale partijske materijale iz OK KPH Bjelovar za partijske organizacije na koprivničkom području prenašale su Marica Kolarević udata Bogdan - Brnica i Dragica Cvjetković iz Šemovaca a istu funkciju vrši i Ante Rončević te Stjepan Cvjetković Vilson. U Peterancu djeluju Kata i Bara Blažek, a u Koprivnici Slavica Gregurek, Anka Gregurek, Anka Gregurek-Blažeković, Marija Šimek, Katica Gaži i druge omladinke. Ovdje treba svakako spomenuti i Ljubu Ciganović i njezinu majku iz Javorovca.

Po nalogu Kasima Čehajića Turčina, Zorka Usorac Ruža održavala je veze s antifašistima koji su bili uključeni u rad Narodne pomoći preko Mije Šimeka.

Materijale za željeznički čvor u Koprivnici prenosio je od OK KPH Bjelovar skretničar iz Vlislava Vitomir Stanković. Partijski aktivisti Stjepan Dolenec i Anđro Lončar prenosili su tokom 1941. partijske materijale od OK KPH Bjelovar u šupljini guverнала na biciklu u Đelekovec sve do vremena dok se OK KPH Bjelovar nije preselio u šumu Bedenik. Iz Đelekovca materijal se širio na druge partijske jedinice.

Članovi OK KPH Varaždin i politički radnici imali su tokom 1941/42. svoju bazu u Đelekovcu kod Ivana Gregureka Pikača u Crncu.¹⁴⁹ Kao kurir djelovao je mladi komunist Stjepan Gregurek, sin Pikačev.

Poseban problem zahtijevalo je određivanje mjesta partijskih sastanaka. Niz sastanaka održan je na Šoderici i tu su se uspjeli skupiti komunisti Đelekovca, Di nja, Sigeca i Bregi. Na Šoderici je održan sastanak u povodu napada Njemačke na Sovjetski Savez, kao i nakon donošenja odluke CK KPJ o podizanju općeg narodnog ustanka.

Sastanci Kotarskog komiteta KPH Koprivnica održavali su se u kući Tome Gregureka i u Plavšincu kod Milana Pulje. Na ove sastanke dolazio je pored Kasima Čehajića Turčina i dr Pavle Gregorić.

U Novigradu Podravskom partijska ćelija održavala je sastanke u voćnom rasadniku. Za ove sastanke znali su Ivan Bukvić¹⁵⁰ i kočijaš u rasadniku Mijo Mehkek. Oni su čuvali stražu za vrijeme održavanja sastanaka s Turčinom. Sastanci su se održavali i u kući Ivana Cirkvenca i Ivana Trnskog u Gaju.

Na radu u tehnici OK KPH Bjelovar poginuo je u Donjoj Velikoj Zvonko Lončar iz Gornjih Sredica, a Mira Jelenić bila je teško ranjena.

Očito je da se rad komunista i skojevaca na koprivničkom području ne bi mogao toliko razviti da ga nije pomagao velik broj antifašista i simpatizera. Svaki sastanak i konferencija dovodili bi do širenja baze i do uključivanja većeg broja antifašista u otpore teroru pa čak i u borbu.

8. NEKA ZAPAŽANJA O NOB-u 1941. NA KOPRIVNIČKOM PODRUČJU

Ako se uzmu u obzir statistički podaci o stanju partijskog i skojevskog članstva, kandidatima za prijem u KP, velikom broju simpatizera Partije iz redova antifašista i iz redova lijevog krila HSS-a, te raspoloženju srpskog življa na Kalniku, proizlazi da su uvjeti za razvoj ustanka na koprivničkom kotaru bili i te kako povoljni.

Uoči priprema za podizanje ustanka 1941. na koprivničkom kotaru bila su 52 člana Partije, pet kandidata za prijem u Partiju, 33 bliža simpatizera KP, velik broj ljudi obuhvaćen preko Narodne pomoći, nekoliko skojevskih grupa i dosta antifašistički raspoložene omladine, te mnogo simpatizera Partije u lijevom krilu HSS-a. Sela koja su gravitirala Novigradu Podravskom, a osobito Javorovac, Srdinac, Plavšinci, Vlaislav, Borovljani i Jeduševac - gdje je utjecaj Partije bio vrlo jak - uz dobru organizaciju bila su sva spremna da se podignu na ustanak. To je važno i za srpska sela na Kalniku, iako tu nisu postojale partijske organizacije.

Okružni komitet KPH Bjelovar, kao i povjerenik CK KPH dr Pavle Gregorić pravilno su ocijenili da je mogućnost podizanja ustanka na koprivničkom kotaru jedna od najpovoljnijih na cijelom okrugu. Partijske organizacije su bile dobro povezane i imale su korijen u masama. Tu nije bilo ni provala ni većih hapšenja, izuzev hapšenja političkog sekretara i nekoliko simpatizera prvih dana po okupaciji. Organizacioni sekretar Franjo Mraz nalazio se u ilegalnosti, a Ivan Šoštarić i Franjo Pandurić Stric kretali su se legalno, iako su bili članovi KK KPH za Koprivnicu.

Na Drugoj kotarskoj konferenciji KPH Koprivnica 15. VI 1941. bilo je odlučeno da se odmah počne priprema za podizanje ustanka i formiranjem oružanih grupa. No, ovaj je zadatak izvršila samo partijska organizacija Vlaislava. Nisu izvršavani ni zadaci koje je donijela Druga okružna konferencija KPH Bjelovar na Kalniku 5. VI 1941. Daje postupljeno po partijskim zaključcima, moje je uvjerenje da bi priliv boraca bio velik, pogotovo kad se zna da su ustaše masovno zatvarali Srbe, Jevreje i Cigane te Hrvate iz lijevog krila HSS-a.

Umjesto izvršavanja partijskih zadataka koje su u svojim zaključcima donijele Druga kotarska i Druga okružna konferencija KPH Koprivnice i Bjelovara, izbio je spor između ova dva foruma.

0 tim nesuglasicama Franjo Mraz iznosi: »Drug Kasim Čehajić (»Turčin«) radio je po nekim pitanjima samostalno bez nužnog savetovanja sa nama, a naročito po pitanju prijema novih članova i održavanja sastanaka. Da su neki ljudi primljeni u KP sa strane Čehajića u pomanjkanju poznavanja samostalnosti i izgrađenosti pojedinaca dokazano je u toku hapšenja i istrage. Jedan deo članova protivio se da se sastanci komunista iz Kotara održavaju u kompromitovanoj kući Vlade Gregureka, kada zato ima mesta po selima i u polju. Prva akcija, koju je Čehajić preduzeo bila je sprečena od strane druga Ivana Šoštarića, s čime se i Mraz potpuno složio. Taj slučaj bio je predmet duge diskusije u noći 31 oktobra 1941. godine u kući druga Pulje u Plavšincu. Sastanku je prisustvovao drug Pavle Gregorić 'Brzi' i tada je raspravljen i moj sukob sa Čehajićem, jer nisam dozvolio da ljude koje je on sam primio u Partiju na području kotara Koprivnice povezuje sa ostalim komunistima.¹⁵¹ Teške činjenice su u novembru i decembru potvrdile fatalnu štetnost takvog rada pod uslovima koji su u tom kraju predstavljali veće teškoće nego u nekim drugim krajevima. Sprečavanje Čehajićeve akcije sa strane

Soštarića, koji nije prisustvovao tom sastanku, objasnio sam i drugu Gregoriću, kako glasi: 'Ne radi se o tome kako tvrdi drug Čehajić, da smo sprečili jednu važnu akciju prekidanja podravске pruge. Protivim se tome da se železnička pruga Koprivnica - Kloštar prekida ne samo ispod Plavšince nego ispod bilo kojeg srpskog sela. Prugu treba šecu u kotaru Đurđevac, kraj hrvatskih sela'.¹⁵² Srbi su odvođeni u konclogor 'Danica' a mi nismo bili u mogućnosti da sprečimo odmazdu ustaša protiv Srba, niti da ih prebacujemo na Papuk.¹⁵³ Na tom sastanku bilo je govora da se izvede akcija u Novigradu Podravskom, radi uzimanja oružja i pisaće mašine. Ja sam i tada stavio prigovor Čehajiću radi pogrešne organizacije, svima prisutnim postavio sam pojedinačno pitanje, gde misle ići posle akcije. Odgovor je glasio - kući. Tada sam rekao da se posle akcije prelazi u ilegalstvo sa oružjem i da ne postoji više za nikoga kuća, nego šuma ...¹⁵⁴ Na Plavšinskom sastanku tražio sam da idem u partizanski odred, jer mi je kao ilegalcu na domaćem terenu rad vrlo ograničen. Drug Gregorić rekao je da treba da ostanem u Kotaru. Dobio sam 'Okružnicu br. 3'.¹⁵⁵ sa zadatkom da se kod svake partijske jedinice zadržim sedam dana. Prva jedinica kod koje sam otišao, bila je u Koprivničkim Bregima. Posle Novigradske akcije i ova jedinica je uhapšena a mesto u štaglju, gdje sam bio sakriven, pokazano je ustašama... Posle streljanja pohapšenih u decembru 1941 u Bjelovaru, neki članovi KP otišli su u domobrane, a veza koju je Čehajić naglasio da je formirana na Bilogori za odlazak u partizane propala je ... Likvidacija komunista bez otpora je delovala na narod, pa je za dulje vreme bilo otežano okupljanje pojedinaca i stvaranje baza za ilegalce.¹⁵⁶

Mislim da je držanje Franje Mraza i njegovo odbijanje da sudjeluje u novigradskoj akciji bilo posve pogrešno. Bazu ustanka trebalo je proširiti na čitavo koprivničko područje, a ne ograničiti na područje Novigrada. Tokom siječnja 1942. Franjo Mraz se povukao u još dublju ilegalnost, jer se tvrdilo da je on izvršio akciju na virovske žandare u Šemovcima. Naime, Grga Jankež je imao krivotvorenu legitimaciju na prezime Mrazek i tako je sumnja pala na Mraza. Svakako je veliki propust da se bolesni sekretar OK KPH Bjelovar Kasim Čehajić Turčin nije sklonio pred samu akciju na sigurno mjesto. Da se on nalazi na relaciji Plavšince - Borovljani i da je te teško bolestan bila je javna tajna. Pomišljalo se čak da ga treba prebaciti u bolnicu u Zagreb.¹⁵⁷

Trebalo je jednako tako učesnike novigradske akcije prebaciti u ilegalnost i uključiti u oružane partizanske grupe na bjelovarskom i moslavačkom okrugu, jer je to i bila svrha akcije. Time bi se grupe povećale brojčano i ojačale oružjem. Kolebanje o odlasku u partizane i nepokoravanje partijskoj odluci da učesnici treba da prijeđu u ilegalnost dovelo je do nepredviđene katastrofe i za izvjesno vrijeme zakočilo razvoj ustanka na ovom području, usprkos povoljnoj klimi i jakoj podršci naroda.

Na novigradskom području, uoči novigradske akcije, već se raspravljalo o organiziranju narodne vlasti u općini. Tako je partijska jedinica iz Vlislava već u drugoj polovici kolovoza u prisutnosti Milivoja Marijana odlučila da za novoga partizanskog predsjednika u općini imenuje Jožu Cirkvenca iz Novigrada Podravskog kao najpogodniju ličnost.¹⁵⁸ Za podizanje ustanka u tom kraju vladao je velik interes, pogotovo u srpskim selima koja su i inače bila ugrožena od ustaških zulumčara, a i Partija je uživala veliki autoritet. Samo na području Javorovca, Plavšince i Vlislava djelovalo je 12 članova Partije ne računajući simpatizere i rodoljube koji su također bili pripremni na borbu. U pravcu dizanja masovnog ustanka na tom području djelovao je i sekretar OK KPH Bjelovar Kasim Čehajić Turčin i njegovo djelovanje upravo na ovom području nikako nije slučajno. Novigradska akcija izvedena je i uz odobrenje povjerenika CK KPH drPavla Gregorića, a nakon nje je težište za dizanje ustanka moralo biti prebačeno na moslavačko područje.

KRATICE

AFŽ - Antifašistički front žena
BOK - Bjelovarski okružni komitet KPH
CK KPH - Centralni komitet Komunističke partije Hrvatske
GNOO - Gradski narodnooslobodilački odbor
HAB - Historijski arhiv Bjelovar
HRS - Hrvatski radnički savez
HSS - Hrvatska seljačka stranka
HSZ - Hrvatska seljačka zaštita
JNOF - Jedinstvena narodnooslobodilačka fronta
JRZ - Jugoslavenska radikalna zajednica
KK KPH - Kotarski komitet KPH
KKP - Komanda kalničkog područja
KPO - Kalnički partizanski odred
MGK - Muzej grada Koprivnice
NDH - Nezavisna država Hrvatska
NOB - Narodnooslobodilačka borba
NOF - Narodnooslobodilački front
NOP - Narodnooslobodilački pokret
NOV - Narodnooslobodilačka vojska
NP - Narodna pomoć
OK KPH - Okružni komitet KPH
OZN - Odjeljenje zaštite naroda
POJ - Partizanski odredi Jugoslavije
POH - Partizanski odredi Hrvatske
SKOJ - Savez komunističke omladine Jugoslavije
SMG - Savez mlade generacije
SRPJ(K) - Socijalistička radnička partija Jugoslavije (komunista)
SSRN - Socijalistički savez radnog naroda
URSSJ - Ujedinjeni radnički sindikalni savez Jugoslavije
USAOH - Ujedinjeni savez antifašističke omladine Hrvatske
VII - Vojno-istorijski institut u Beogradu
VS KKP - Vojno-sudski odsjek Komande kalničkog područja

BILJEŠKE

1. Kao što je vidljivo iz kasnijeg teksta, KK KPH Koprivnica izabran je 15. VI 1941. Njegovi su članovi bili: Tomo Gregurek, politički sekretar iz Koprivnice; Franjo Mraz, organizacioni sekretar iz Hlebina; Ivan Golčić, član iz Koprivnice; Franjo Pandurić Stric, član iz Đelekovca; Ivan Šošarić, član iz Hlebina.

Prema do sada utvrđenim podacima, a na osnovi »Sjećanja ... « Đure Rašana: Prva kotarska konferencija KPH Koprivnica, održana je u Dubovečkom Bregu 11. kolovoza 1940. godine u kući Josipa Rebca, zidarskog radnika. Do Josipove kuće nalazila se i kuća njegovog brata Ivana, također zidarskog radnika, koji je živio sa ženom Terezijom. Ona je bila rođena tetka Đuri Rašanu. Novigradske delegate: Đuru Rašana i Ivana Rumeka, za kotarsku konferenciju KPH Koprivnica od mosne vage u Koprivnici vodio je drug Schwartz na mjesto sastanka. Konferenciji je prisustvovao Kasim Čehajić, sekretar OK KPH Bjelovar. Na Konferenciji se raspravljalo o slijedećim pitanjima:

1. Pregled vanjske i unutrašnje situacije u svjetlu fašističke agresije na nezavisne evropske države i pitanje obrane zemlje. Referat je podnio Kasim Čehajić.

2. Izvještaj o aktivnosti mjesnih partijskih ćelija spojeno sa diskusijom i direktivama za svaku ćeliju.

3. Rad u postojećim mjesnim društvima i organizacijama priredaba sa socijalističkim sadržajima.

4. Kasim Čehajić predložio je Đuri Rašanu, kao partijski zadatak, da preuzme uredništvo lista »Podravac« iz Virja, koje se nalazilo u reakcionarnim klerikalnim rukama. Đuro Rašan je taj zadatak izvršio. List »Podravac« prelazi u njegove ruke 12. rujna 1940. godine, ali na žalost bez većeg sudjelovanja partijskog članstva na pretplatu, kao i pismenu suradnju. (Prema upućenom radu autora, od 15. XI 1979. Đuro Rašan: »Sjećanja

Kotarska komunistička konferencija na Dubovečkom Bregu 1940. godine«.)

2. Ustaše su Stankovića strijeljale 1944. na Ciglanu u Koprivnici.

3. Među ostalima pozivu se nije odazvao ni Sandor Protulipac (T. Gregurek i drugovi, Izjava).

4. *G. Jankez*: Beleške.

5. Hrvatska seljačka zaštita predstavljala je oružanu formaciju reakcionarnog vodstva HSS-a.

6. P. Gregorić, Narodno-oslobodilački pokret u Zapadnoj Slavoniji, Moslavini i bjelovarskom okrugu 1941. godine. Sjećanja, Slavonski Brod 1969, 46.

7. Isti, 65.
8. Isti, 71 -72.
9. Datum konferencije utvrđen je prema sjećanjima Franje Petričevića, koji je u to vrijeme živio u Koprivničkim Bregima, čija je partijska ćelija imala zadatak pronaći sigurno mjesto za održavanje konferencije. On je uzeo u obzir i izjave Tome Gregureka koji navodi da se sastanak održao krajem svibnja ili početkom lipnja i izjavu Franje Pandurića koji je izjavio da se sastanak održao u nedjelju, a to je samo 15. VI 1941. tj. nedjelju iza Antunova, kada je bila neka ustaška proslava u Koprivnici. Petričević je utvrdio i točnu lokaciju održavanja konferencije u koritu bivšeg puta, a na mjestu koje se zove Crešnjevo; nikako u suhom koritu potoka, jer ovdje da potoka nije nikada ni bilo. (Recenzija Franje Petričevića od 15. VI 1973. na prvu verziju rukopisa A. Dobrile Pepe kod Općinske konferencije SKH Koprivnica.)
10. Vidi поближе *Jovo Rojčević*: Četiri desetljeća »crvene niti« Franje Mraza. Kazivanje revolucionara, *Podravski zbornik* 79, 51 - 59.
11. Partijsku ćeliju u Koprivničkim Bregima sačinjavali su Stjepan i Franjo Petričević i Stjepan Sinjerec.
12. F. Mraz, Podaci.
13. T. Gregurek i drugovi, Izjava.
14. F. Pandurić, Izjava.
15. P. Gregorić, n. dj., 94 - 96.
16. Zdravko Dizdar: Djelovanje organizacija Komunističke partije Hrvatske u Podravini uoči rata i u toku 1941. godine, *Podravski zbornik* 81, 1981, 20.
17. F. Mraz, Podaci.
18. Ustaša Martin Nemec vratio se iz emigracije sa svoja dva sina Martinom i Vinkom.
19. Z. Dizdar, n. dj., 12.
20. Mraza je provalio član Kotarskog komiteta Ivan Golčić koji se slabo držao na ispitivanju. Međutim, Mraz je uspio iskočiti iz vlaka prilikom sprovođenja u te se sakrivao kod Franje Bardeka i Tome Blažeka u Peterancu i Tome Gažija u Koprivnici. (F. Mraz, Podaci).
21. Ustaše su ga strijeljali u Bjelovaru 20. XII 1941. nakon osude prijekog suda.
22. *Franjo Horvatić*: Podravina u NOB, *Podravski zbornik* 78, 1978, 5.
23. Jankež Grga bio je rodom iz Ivanske kod Bjelovara i poslije robije (1929-1935) borio se u Španiji od 1937. U zemlju se vratio rujna 1941. i odmah je bio upućen na bjelovarsko područje.
24. Okružnicu br. 3 predao je dr Pavle Gregorić Franji Mrazu, tražeći da se ona dobro prouči u svakoj partijskoj ćeliji. (Podatak dat autoru od Mraza).
25. Danas se ovaj proglas nalazi u Historijskom arhivu u Bjelovaru (dalje: HAB).
26. HAB, I ovaj je proglas sačuvala partijska organizacija iz Šemovaca.
27. Ova okružnica, kao i proglasi objavljeni su u »Građi za historiju NOP-a sjeverozapadne Hrvatske« koju izdaje SUBNOR i Institut za historiju radničkog pokreta Hrvatske.
28. Narodne novine, Zagreb, 25. VIII 1941.
29. Martin Nemec stariji pobjegao je 7. II 1933. na Janka Pustu u Mađarskoj odakle je prebačen u ustaški logor u Italiji. Vratio se u Hrvatsku oko 14. IV 1941. te je postavljen za ustaškog povjerenika za kotar i grad Koprivnicu. Jedan je od organizatora koncentracionog logora »Danica«. Kasnije je na funkciji komandanta garnizonskog zatvora u Zagrebu te tu nastavlja vršiti zlodjela nad narodom. Okružni sud u Bjelovaru osudio gaje 18. XII 1946. na smrt vješanjem te je obješen na »Danicu« 17. III 1947. Prije nego što je bio obješen, Valko Loborec iznio je okupljenom narodu njegovu zločinačku djelatnost.
30. Pižeta je 19. rujna 1941. imenovan ustaškim stožernikom Velike župe Bilogora u Bjelovaru.
31. Udžbinac je strijeljan kao zločinac po vojnom sudu kalničkog područja 15. I 1944.
32. Strijeljan kao ratni zločinac.
33. Funjak je kasnije premješten na pogranično redarstvo u Gyekenyes i tu je ostao do 1945.
34. Uloga Keglevića u novigradskoj akciji nije ni do danas razjašnjenja. Keglevića je naime u toku priprema te akcije obavijestio Matija Ormuš iz Novigrada da se sprema napad, a on nije poduzeo nikakovu akciju radi jačeg osiguranja općinske zgrade i oružja. Pred prijekim sudom u Bjelovaru Ormuš tereti Keglevića, ali je oslobođen zbog nedostatka dokaza. Značajno je da je Vojni sud Kalničkog područja po oslobođenju Koprivnice 1943. oslobodio Keglevića svake odgovornosti.
35. Zajedno s prof. Ljubom Serdaram odveden je iz Koprivnice u pravcu Ludbrega 30. VI 1944. i likvidiran, te tako nikada nisu stigli pred Pokretni prijeki sud u Zagreb.
36. Strijeljan početkom 1944. kao ratni zločinac presudom Vojno-sudskog odsjeka Komande kalničkog područja, (dalje: VS KKP).
37. Isto.
38. Strijeljan početkom 1944. kao ratni zločinac presudom VS KKP.
39. Ista sudbina.
40. Pavunić je bio apostolski protonotar. Poslije oslobođenja bio je osuđen na više godina robije. Neko vrijeme poslije izdržane kazne umro je u Koprivnici.
41. Aktivno, zajedno sa svojim bratom Stjepanom još od 1941. surađuje u NOP-u.
42. Kasnije bio zapovjednik ustaške pripreme bojne u Koprivnici. Strijeljan kao ratni zločinac po VS KKP 15. I 1944.
43. Strijeljan kao ratni zločinac po VS KKP.

44. Sjećanja Petrovića, koji je jedan od preživjelih prvih logoraša »Danice« zabilježio je kopri-¹
vnički novinar Jovo Rojčević. (Muzej grada Koprivnice/dalje: MGK/, zapis: »Ne znam, kako samB
izbjegao smrti«).
45. Publicist, živi u Opatiji. Prema M. M., Sjećanja.
46. MGK, Selo Duga Rijeka u NOB-i, zapis.
47. *Savo Velagić*: Svjedočanstva, 13.
48. Hrvatski narod, 9. VI 1941.
49. *Sime Baien*: Pavelić, Zagreb 1952, 121.
50. MGK. Izjava od 18. II 1946. Nikola Gojković iz Sokolovca dao je o prekrštavanju i posebnu ¹
izjavu u kojoj kaže da kada je 8. I 1942. pop manastira iz Lepavine Nenad Gavrilović došao da sveti I
vodicu i našao u kući božićnu slamu, daje rekao: »Da se igramo živom vatrom u ruci i izgleda da I
ne priznamo zakone naše države (tj. NDH. bilješka autora)«. Isto u MGK.
51. MGK. Izjava potpisana inicijalima P. J.
52. *A. Lj. Lisac*: Deportacija Srba iz Hrvatske, *Historijski zbornik*, 1956. br. 1 - 4, 124-5.
53. Okružni sud u Bjelovaru, Dosije Martina Nemeca, spis br. 139 od 13. V 1941. Ustaškog po-¹
vjereništva za grad i kotar Koprivnicu.
54. MGK. Proglas od 30. VI 1941.
55. MGK. Selo Duga Rijeka u NOB-i.
56. MGK. Zapis P. J. o prkosu.
57. MGK, Jovo Popović, Izjava o Segovini od 23. V 1958.
58. Savić je jedan od istaknutijih aktivista općine Sokolovac u NOB-u. Bio je član prvog Ko-
tarskog NOO-a 1943. godine. Prisustvovao je osnivanju Okružnog NOO-a 1943. u Mičetinskom jar-
ku i kasnije postaje njegovim članom. Djeluje po zadacima obavještajne službe od domobranskih I
jedinica stacioniranih u Koprivnici i Križevcima.
59. MGK, Jakob Pirjavec, Izjava od 17. V 1957. o suradnji i aktivnom i organizovanom radu u
NOB-u. Pirjavec je štitio i Hrvate, Židove i Rome, i sve one koji su bili protiv ustaških vlasti. Ko-
munistima i NOP-u pružao je veliku pomoć. Bio je prvi obavještajac na području Koprivnice i odr-
žavao je veze s prvim partizanima na Kalniku 1941. Njegovom zaslugom spašeno je mnogo ljud-
skih života.
60. Hrvatski narod, 29. VI 1941.
61. U radu *M. Kolar-Dimitrijević*: Društveno-ekonomski odnosi u Podravini od 1939. do kraja
1941. godine (*Podravski zbornik* 81, 1981, 39) navodi se brojka od 256 Jevreja s kopri-
vničkog kota-
ra. Ova je brojka data prema materijalima Zemaljske komisije za ratne zločine u kojima su specifi-
cirana i imena.
62. Gradska komisija za utvrđivanja ratnih zločina u Koprivnici, spis br. 4 od 23. I 1946.
63. MGK, Izjava J. Pirjavca.
64. MGK, Izvještaj o učestvovanju boraca u NOR-u iz Sela Gola i Novačka, i izvještaj o žrtvama
fašističkog terora.
65. MGK, Izjava Steve Hukavca od 13. IV 1957. Opširnije o »Danici« v. *F. Horvatić*: Logor »Da-
nica« u Koprivnici, *Podravski zbornik* 75, Koprivnica 1975, 43-55 i isti, Koncentracioni logor »Da-
nica«, zbornik *Sjeverozapadne Hrvatske u narodnooslobodilačkoj borbi i socijalističkoj revoluciji*,
Varaždin 1976, 869-883. Horvatić i ja služili smo se uglavnom istim izvorima, ali budući daje Hor-
vatićev rad o »Danici« objavljen ranije, nastojao sam skratiti ovo poglavlje kako bi se izbjegla su-
višna ponavljanja.
66. MGK, Izjava Steve Hukavca. To ustvari nije bio prvi logor te vrste, jer je već Banovina Hr-
vatska po uzoru na njemačke koncentracione logore osnovala logore u Lepoglavi i Kerestincu.
67. Pavao Gaži, Jandrin, ustaša iz Hlebina strijeljan po presudi VS KKP 1943.
68. MGK, Izjava S. Hukavca.
69. Okružni sud Bjelovar, dosije Martina Nemeca, zapisnik o saslušanju Martina Kokora.
70. *F. Horvatić*: Logor »Danica«, n. dj., 44.
71. *Savo Velagić*: Svjedočanstva, 38-40.
72. *Z. Dizdar*, n. dj., 15
73. Kratke biografije većine ovih komunista donio je F. Horvatić u svom radu o logoru »Dani-
ca«.
74. Stevo Šabić Dika iz Tomaša kraj Bjelovara. Učesnik Oktobarske revolucije. Bliski surad-
nik Josipa Broza dok je radio u V. Trojstvu. Ubijen u Jasenovcu 1941.
75. Clan OK KPH Bjelovar. Ubijen u Jasenovcu 1944. Vidi KP Bjelovar 1919-1952, Bjelovar,
1959, 77-8.
76. Franjo Marenčić, predratni omladinski rukovodilac. Nakon bijega iz križevačkog zatvora
odlazi u Kalnički partizanski odred. Na poziv OK KPH Bjelovar odlazi u Bjelovarski partizanski
odred i tu je postavljen za komesara. S Gustavom Perlom Bendom odlazi 5. X 1941. u Koprivnicu
u namjeri da izvrše atentat na ministra Budaka. Primijećeni od ustaša daju oružani otpor. Uhva-
ćen, sproveden je u zloglasni Sing sing u Zagrebu, te je nakon višemjesečnih mučenja strijeljan
1942. u blizini Zagreba.
79. Josip Posavec bio je 1940. sekretar KK KPH Križevci. Uhapšen poslije kapitulacije Jugo-
slavije. Nakon uspjelog bijega iz križevačkog zatvora odlazi sredinom kolovoza 1941. u Kalnički
partizanski odred. Teško ranjen bio je u svibnju 1942. uhvaćen od ustaša i strijeljan po Pokretnom
prijekom sudu 19. XII 1942.
78. Poslije rata bavio se publicistikom.
79. Tomo Gregurek i Ivan Golčić iz KK KPH Koprivnica bili su zatvoreni.

80. G. Jankez: Beleške.

81. Još 1937. osnovan je Okružni odbor Crvene pomoći Bjelovar i po zadacima ove pomoći dolaze iz Zagreba na koprivničko područje Đelekovčani Franjo Đureta st., i Blaž Vidatić, postolar, jedan od rukovodilaca prokomunističkih URSSJ sindikata.

82. Štefa Eker je aktivno surađivala u antifašističkom pokretu među ženama u Bjelovaru uoči rata. Po okupaciji prikuplja Narodnu pomoć i dostavlja je zatvorenicima u bjelovarski i zagrebački zatvor a osobito u »Danicu« gdje se jedno vrijeme nalazio i njen suprug Julius. G. 1941. pružila je utočište, ne samo meni, već i dru Pavlu Gregoriću i Grgi Jankezu. U jesen 1942. zatvorena i otpremljena u Staru Gradišku. U toku 1943. bila je zamijenjena te je sve do oslobođenja radila na raznim ekonomskim zadacima. Od posljedica dobivenih u logoru umrla je 1959. godine u Zagrebu.

83. Uhapšen krajem 1941. u Bjelovaru i likvidiran u logoru. Čitav odbor prestao je djelovati krajem 1942. kada su svi njegovi članovi već bili strijeljani ili odvedeni u logore.

84. F. Mraz: Podaci. Kasnije Marijan Maderić iznevjerava povjerenje komunista te troši novac na karte. Pisao mi je Mraz da su ustaše Maderića radi nečega bacili u logor u Staru Gradišku, da bi po izlasku bio navodno kuhar u gestapovskoj formaciji u Osijeku, te je tamo i zarobljen od Crvene armije (Pismo Mraza 19. IV 1973).

85. HAB, izjava Mace Gržetić.

86. Anka je bila prva žena Tome Gregureka, poginula je 1943.

87. Stjepan Pavlek Gavran bio je mlinar u Đelekovcu. Umro nekoliko godina nakon oslobođenja.

88. Katarina Gaži je već i prije 1941. bila angažirana u omladinskom antifašističkom pokretu i na prikupljanju Crvene pomoći. Prvih godina borbe je skojevski rukovodilac na području koprivničkog kotara. Uхваćena je od ustaša na izvršavanju zadatka i 30. VI 1944. strijeljana na gradskoj ciglani u Koprivnici. Kad je odlazila na stratište u povorci osuđenih stupala je zagrljena sa Srpkinjom Milkom Dobrinčić potvrdivši tako i krvlju velike tekovine narodne revolucije — bratstvo i jedinstvo naših naroda.

89. P. Gregorić, n. d j., 201-203. Na ovaj sastanak Bakića je doveo ustaški stražar Marijan Maderić (F. Mraz, Podaci, n. dj.). Bijegu pojedinaca protivio se dr Vinter, jer su ustaše zaprijetili da će bijeg pojedinaca platiti ostali zatvorenici u »Danici« smrću.

90. F. Mraz, Podaci, n. dj.: T. Gregurek i drugovi, Izjava, n. dj.; F. Pandurić, Izjava. Sve izjave u MGK.

91. MGK, M. Simek: Rad NOB-a i partijske organizacije u Koprivnici 1942. godine. O Šimeku vidi Dragan Desnica, Mijo Simek - veteran revolucionarnog pokreta u Podravini, *Podravski zbornik* 80, 1980, 53-57, Ivica Pavičić, kojega spominje Simek, bio je rođen u Velikom Pogancu, ali je od djetinjstva živio u Križevcima gdje je izučio opančarski zanat. Bio je član KK KPH Križevci od 1940. godine i jedan od organizatora osiguranja Druge partijske konferencije OK KPH Bjelovar na Kalniku. U početku kolovoza bio je zatvoren i osuđen od zagrebačkog prijevoga suda na smrt. Smrtna kazna izmijenjena je kasnije na 20 godina tamnice. Oslobođen je iz Lepoglave u srpnju 1943, ali pogiba kao komesar čete u Bjelovarskom partizanskom odredu u ožujku 1944.

92. P. Gregorić, n. dj., 201-3. Marijan Krajačić iz Zagreba, studirao je do 1932. u Pragu tehniku. G. 1936. bori se u sastavu internacionalnih brigada u Španjolskoj te je teško ranjen otpremljen u Pariz. Vraća se u domovinu, ali je već u kolovozu 1940. interniran u Lepoglavi. Prolazi sve ustaške logore u Hrvatskoj i najzad je ubijen u Staroj Gradiški u martu 1942. (V. Mirko Peršen: Marijan Krajačić, Zagreb, 1976.). Mirko Bukovac bio je u siječnju 1929. osuđen po Zakonu o zaštiti države na deset godina robije zbog komunizma. Član CK KPH bio je od 1939. te je neko vrijeme vršio i dužnost sekretara. U prosincu 1939. zatvoren je u Lepoglavu. Pušten u veljači 1940. ponovno je zatvoren u kolovozu 1940, te je polovicom 1941. prebačen u »Danicu«.

93. O koncentracionom logoru »Danici« dala bi se napisati čitava knjiga. Sačuvana su sjećanja li izjave preživjelih logoraša komisijama za utvrđivanje ratnih zločina i organima unutrašnjih poslova. Tako imamo sjećanja Stjepana Španičeka, dra Ante Šumanovića iz Križevaca, Mladena Brkića iz Grubišnog polja, Dmitra Romanića, trgovca iz Bjelovara, paroha Dimitrijevića, Tornine Kovačića iz Bjelovara, Terke Rihtman, Mace Gržetić, Beške Turković Peleš, sve iz Zagreba, Marije Manolić iz Bjelovara i Dragice Cike (S. Velagić: Svjedočanstva o logoru Danica u Koprivnici, HAB, 1969. Napiši Stjepana Horvata, Duška Bodinovca, Ivana Šlabeka, Radoslava Kovača i drugih također su pristupačna (Glas Podravine, 7-15. XI 1958, 21. II- 14. III 1959, 27. V 1961. i 30. VII 1981).

94. Ovu je izjavu pročitao bivši narodni zastupnik Janko Tortić (Narodni list, 11. VIII 1941).

95. P. Gregorić, n. dj., 22-3.

96. Josip Blažić Jovo bio je rodом iz Varaždina, ali je živio u Vlaislavu. Strijeljan je po ustaškom Pokretnom prijevomu sudu u Bjelovaru 20. XII 1941.

97. Izjava Tornine Gažija autoru. Vinter je bio član Okružnog odbora Crvene pomoći.

98. F. Mraz, Podaci. Pojedini članovi HSS-a su čak protestirali što ih Gaži dovodi u opasnost.

99. MGK, Poziv za sastanak, proglas.

100. S. Velagić: Svjedočanstva, 15-17.

101. Tekst spomen-ploče glasi: »Spomen poručniku Marković Viđenu. Pao je među rodoljubi-ma što su 1941. izabrali put časti i digavši u zrak most na Dravi s riječima: Ne branim kralja već I branim otadžbinu. Spomen podiže S.B.N.O.R-a Drnje 4. VII 1960«.

102. MGK, Sjećanje Mije Simeka, str. 1-2. Simek je u to vrijeme imao u Legradu gostionicu pa je bio dobro informiran o raspoloženju naroda.

103. MGK, Zapisnik Steve Dulikravića u KK KPH Koprivnica, 2. V 1952. i pismo Dulikravića Dobrili 27. IV 1962.

104. MGK, M. Milivojević, Sjećanja, 4-5.

105. MGK, I. Gabaj, Izjava.

106. MGK, T. Gregurek, Izjava, str. 4.

107. Isto, str. 6.

108. Božena Loborec: Bila jednom jedna mladost, *Podravski zbornik* 77, 1977, 69.

109. MGK, F. Mraz, Podaci za istoriju SKJ od 1941. godine na području kotara Koprivnica dati u Beogradu, 4. V 1965.

110. **To. M. Kolar Dimitrijević:** Društveno-ekonomski odnosi u Podravini, n. dj., bilješka 29.

111. Z. Dizdar, n. dj., 22.

112. Izjava Duke Prilike, drugog komandira Bjelovarske grupe, autoru govori o odlaganju ove I akcije na Kapeli ovako: »Planirana akcija na žandarmerijsku stanicu u Kapeli nije izvedena zbog I oportunitizma i kukavičluka članova Partije, a ne zbog hapšenja«. Akcija na Veliko Trojstvo imala je I veliko političko značenje, jer je demantirala neprijatelja daje u zametku ugušio svaki otpor svojoj I vladavini. Pri napadu je razoružan jedan stražar, demolirana željeznička stanica i telefonska cen- trala, te održan govor nekolicini nenaoružanih domobrana koji su na stanici čekali vlak. Po Veli- kom Trojstvu kao i okolnim selima partizani su podijelili letke u kojima su stanovništvo upoznali s ciljevima NOB-a

113. O tome Grga Jankez bilježi: »Okolo 15. augusta varaždinski OK formirao je prvu grupu od šest ljudi koja je bila naoružana sa pet karabina i dve bombe. Pošto je OK Varaždin smatrao da se I grupa teško može održati i omasoviti na njihovom terenu, po dogovoru sa CK KPH (razgovarao I drug Karlo Mrazović Gašpar) rešili su da tu grupu prebace na teren OK Bjelovar i da se ona spoji sa već posotjećom bjelovarskom oružanom grupom. Pošto je OK Bjelovar bio o tome obavješten, Franjo Gajski iz bjelovarske grupe odlazi na kotar Ludbreg da dovede varaždinsku grupu. Grupu je našao na pašnjacima kraj sela Sv. Petra. Na polasku je grupi drug »Gašpar« dao vojne i političke instrukcije. 21. VIII. varaždinska grupa stigla je na bjelovarski okrug (1941) i ušla u sastav bjelo- varske grupe. Sa varaždinskom grupom došli su slijedeći drugovi: Santo Gabrijel, student, član KP, Kobal Antun, član KP, radnik Jurec Vilko, član KP, radnik Antun Blažić - Simun, simpatizer, seljak Hladnik Drago, seljak simpatizer.« (G. Jankez, Beleške, n.dj., 39).

114. Nekako oko 9. rujna pridružila su se Bjelovarskoj partizanskoj grupi i Gecina i Rezbarova grupa, te su 10. rujna 1941. izvršile u Orovcu akciju i ubile ustaškog tabornika. Međutim, nepo- sredno nakon toga Rezbarova se grupa odvojila od bjelovarske partizanske grupe, koja nije htjela od seljaka oduzimati hranu pa su borci faktično gladovali. Kasnije se odvojila i Gecina grupa koja se nije htjela udaljiti od svog matičnog područja niti prebaciti na Kalnik.

115. O ovom događaju piše i F. Horvatić: Podravina u NOB-u, *Podravski zbornik* 78, 1978, 6, te Dizdar, n. dj., 24.

116. Bogojević je pomagao članove grupe od njenog formiranja i često bio vodič po Bilogori.

117. U toj je akciji sudjelovao Franjo Kokor Grab, politički sekretar KK KPH Đurđevac, Ante Rončević, član Socijaldemokratske stranke od 1909. i član SRPJ/K/ od 1919., Marica Kolarević udata Brnica, član Partije od 1941. i Dragica Cvjetković, član SKOJ-a od 1940.

118. V. opširnije o novigradskoj akciji *Jovo Rojčević:* Prva oružana akcija u Podravini, *Podrav- ski zbornik* 75, 1975, 56-61 i Dizdar, n. dj., 24 - 25. Član CK KPH dr. Pajo Gregorić bio je upoznat s novigradskom akcijom. Pišući o sastanku OK KPH za Bjelovar u Gornjim Sredicama polovinom listopada 1941. Gregorić piše: »Čehajić nas je izvjestio o stanju na terenu i predložio da se izvede akcija u Novigradu Podravskom, i to na općinsku zgradu u kojoj se nalazio veći broj pušaka, muni- cij i ostalog materijala. Kod toga nam je ispričao kako je jedina smetnja za izvođenje ove akcije stav članova Kotarskog komiteta Koprivnica, koji se protive toj akciji.«

Mi smo prijedlog za napad na Novigrad prihvatili smatrajući ga vrlo dobrim i izvedivim, jer smo doznali da u tom mjestu nema većih neprijateljskih snaga. Tom akcijom dobili bismo veći broj oružja kojim bi naoružali članova Partije, SKOJ-a i simpatizere, kojih je u tim krajevima bio priličan broj, i formirali jednu snažniju oružanu grupu sposobnu za vršenje većih akcija.

Turčin je dobio zadatak da se vrati u koprivnički kotar i da s partijskim organizacijama u No- vigradu i okolici pokuša skloniti drugove na akciju. Trebalo je organizirati približavanje Bjelo- varske i Javorovačke grupe koje bi izvršile akciju (P. Gregorić, n. dj. 194 - 5). Pajo Gregorić odlazi i sam krajem listopada u Javorovac kako bi se sastao s Milivojem Marijanom koji je rukovodio Ja- vorovačkom partizanskom grupom. Prati ga Turčin. Dr. Gregorić je razgovarao s Milivojem Mari- janom o novigradskoj akciji i bilo je dogovoreno da se i Javorovačka grupa pripremi za akciju. To- čan dan akcije tada nije bio određen, jer se prvo morao održati sastanak s KK KPH za Koprivnicu. O ovom sastanku dr. P. Gregorić piše: »31. oktobra održao sam sastanak Kotarskog komiteta Ko- privnica, u selu Plavšćinac. Sastanak je bio vrlo buran. Članovi ovog komiteta, svi bez izuzetka, od- bijali su naš prijedlog da se izvrši napad na Novigrad. Oni nikako nisu htjeli da se izvrši akcija, po- slije koje bi trebalo da svi članovi Partije koji budu sudjelovali u njoj, kao i svi ostali drugovi koji su manje-više bili poznati kao simpatizeri našeg pokreta i antifašisti, napuste svoje kuće i da se na- oružani povuku u šumu. Čehajić i ja objašnjavali smo im daje njihova dužnost da formiraju takvu grupu, a novigradska akcija može da nam osigura znatan broj oružja. Rastali smo se bez donoše- nja nekog zaključka.

Prije rastanka s Čehajićem Turčinom, koji je ostao u koprivničkom kotaru radi daljnjih priprema akcije u Novigradu, imao sam s njim duži razgovor. Pretresli smo ponovno pitanje čitave situacije u vezi s tom akcijom. On se žestoko oborio na drugove iz Kotarskog komiteta. Rekao mi je da su se začahurili (što im je on i na sastanku u Plavšincu rekao) i da ne žele primiti u partijsku organizaciju ni jednog novog člana izgovarajući se time da je potrebno svakog novog člana dobro provjeriti. Turčin je, s njemu svojstvenom žestinom, nazvao članove ovog komiteta oportunistima koji žele da ostanu legalni ili ilegalni kod svojih kuća ili u kućama svojih prijatelja, a neće da stupe u otvorenu borbu s neprijateljem. Rekao sam mu da ćemo odgoditi na neko vrijeme dan akcije i pokušati u međuvremenu dalje djelovati na te drugove da promijene svoje mišljenje, ali da ćemo pored svega toga energično nastaviti s pripremama akcije. Nadalje sam mu podvukao da pod svaku cijenu nastoji uvjeriti naše drugove u Novigradu, članove Partije i simpatizere, o potrebi ove akcije. Treba im, svakako, objasniti da poslije izvršene akcije nema vraćanja kući« (isto, 198-200). Tako je Pajo Gregorić Brzi djelovao direktno na podizanje oružanog ustanka i na području koprivničkog kotara.

119. Oba sekretara vraćala su se s partijskog zadatka u Virju i Jankez je ubio jednog žandarmerijskog narednika i ranio dva žandara te su tako i on i Kokor uspjeli pobjeći i zajedno s Mari-com Bogdan Brnica otići u Tomaš.

120. Vinković je upravo htio napustiti vojnu radionu s jednim mitraljezom i krenuti u Tomaš. Opkoljen, on se sam strijelio.

121. Tehniku je bilo nemoguće iznijeti iz Bjelovara, jer je i Pero Kolibaš (iz Novigrada Podravs-kog, ali je s majkom živio tada u Bjelovaru) kao predratni komunista bio pod paskom. Kod njega sam smjestio tehniku, ali ju nisam uspio prebaciti u Moslavinu. Kod Kolibaša su svračali i Pajo Gregorić i Grga Jankez. Kolibaš je uskoro zatim zatvoren i 1942. likvidiran u Jasenovcu. Od OK KPH za Bjelovar Grga Jankes je 15.1 1942. krenuo na drugu dužnost, a Maja Komar-Jankez posla-na je u virovitički okrug.

122. MGK, J. Pirjavec, Izjava.

123. MGK, Izjava Đure Vitanovića. O toj borbi piše i *Dizdar*, n. dj., 22, spominjući ju kao prvu oružanu borbu između ustaša i partizana. Kao poprište borbe on određuje Carevdar 7. kolovoza 1941.

124. MGK, Izjava iz Velikog Poganca

125. Ostojić je bio u jednoj borbi ranjen i uhvaćen od ustaša, te likvidiran u logoru Stara Gra-diška.

126. Božo Leiner bio je komandant Drugog Kalničkog partizanskog odreda, poginuo je u Hra-stvoskom kod Ludbrega 3. V 1942. zajedno s Milivojem Marijanom.

127. Stevo Šutak Suka likvidiran je kasnije u logoru Stara Gradiška.

128. MGK, Izjava sela Ribnjak.

129. MGK, Izjava S. Dulikravića o radu J. Pirjavca.

130. V. opširnije *F. Horvatić*: Milivoj Marijan - revolucionar i borac, Podravski zbornik 77, 1977. 62-67; *Rudolf Filipčić*: Milivoj Marijan - herojska mladost ostaje nezaboravljena, *Glas Po-dravine*, 1. V 1961; *Branko Peroš*: Trnovit put prema svijetlim horizontima (Milivoj Marijan), *Glas Podravine*, 25. IV 1975; *D. Feletar*: U spomen Marijanu Milivoju, *Glas Podravine*, 17. IX - 8. X 1976.

131. Milivoj Marijan je u lipnju bio uhapšen od ustaša iz Virovitice, a radio je na tom terenu na partijskim i skojevskim zadacima.

132. Likvidiran u Jasenovcu 4. VII 1942.

133. Obješen u Jasenovcu 1942.

134. Ovaj zadatak nije uspio ni Marijanu ni Biškupu Veni, te se Marijan sam povratio u Javo-rovac.

135. *P. Gregorić*, n. dj., 199-200.

136. Nikola Marinković i Pero Prijić.

137. Povlačenjem Vujčić je ostao bez svake veze te 1942. odlazi na rad u Njemačku. U 1943. se vraća u Javorovac i odmah se uključuje u rad za NOP, a nedugo iza toga odlazi u partizanske jedi-nice.

138. Marijan. Postavljen po službenoj dužnosti.

139. Ivan Vignjević bio je postavljen za predsjednika Pokretnog prijekog suda nakon četiri ti-suće izrečenih smrtnih presuda, te je tim povodom proslavio »mali« jubilej (*I. Šibi*: Zagreb tisuću devetsto četrdeset prve, Zagreb 1967, 89).

140. MGK, Izjava T. Gregureka i drugova. U izjavi ima izvjesnih neslaganja s drugim izjavama. Tako mijе Mikor, blagajnik u novigradskoj općini od 1941-1943. napisao daje oslobođen zahva-ljujući hrabrom držanju Čehajića koji ga nije teretio. Također je utvrđeno da Čehajić nije imao šmajser nego samo pištolj i malu kragujevačku bombu.

141. MGK, Izjava I. Gabaja o partijskom radu u Bregima.

142. Zbornik dokumenata i podataka b NOR jugoslavenskih naroda, tom V, knj. 2. str. 364. U dokumentu se navodi da su dalje izvide vodili kotarski predstojnici u Koprivnici i Bjelovaru, od-nosno Redarstvena ravnateljstva ovih mjesta.

143. Ovu je tjeralicu raspisalo Ravnateljstvo župske oblasti u Bjelovaru 6. XII 1941. (HAB, Zbirka obrađene građe, sv. 57.).

144. Predsjednik Pokretnog prijekog suda u Bjelovaru proglasio je od 19. do 21. XII 1941. go-dine 95 smrtnih osuda strijeljanjem, a to najrječitije govori o teroristi koji ja zavladao na području bjelovarskog okruga.

145. Pismo čuva žena Cirkvenca, Bara, u Novigradu Podravskom.

146. Jambrešić je bio jedan od rukovodilaca SKOJ-a na realnoj gimnaziji u Koprivnici. Aktivno i organizirano djeluje u NOP-u od 1941. Bio je član KK SKOJ-a Koprivnica i njegov sekretar u oslobođenoj Koprivnici, poslije 7. XI 1943. Tada je bio neko vrijeme i predsjednik Gradskog odbora USAOH-a Koprivnica. Strijeljanje od ustaša 21. II 1944. u Koprivnici.

147. *Željko Pazić*: Mnogi su zaboravljeni (iz zapisa Krešimira Švarca o radu SKOJ-a na koprivničkoj gimnaziji), Glas Podravine, 5. XI 1971; *B. Loborec*: Bila jednom jedna mladost, n. dj.

148. Milena Vukmirić, aktivno i organizirano radi za NOP od 1941. godine. U njezinu kuću povremeno dolazi Kasim Čehajić Turčin, gdje mu je i bilo privremeno ilegalno sklonište. Djeca Mileve, Emil i Jovo, donose u sklonište Kasimu Čehajiću hranu. Jovo i Emil postaju partizanski kuriri

1942. godine, a ujedno rade i za potrebe obavještajne službe sa Valjevcem Hrabrim i Slavkom Gmajničkim Markom, do odlaska u partizanske jedinice. Jovo često dežura iznad svoje kuće u Srdincu, pogotovo onda, kada u selu borave politički ilegalni radnici. U Srdincu rano otkriva ustaškog konfidenta Stevu Grubačevića Đuranaka koji redovito odlazi biciklom u Novigrad Podravski, čim stignu politički radnici ili partizani, da ih prijavi tadašnjim ustaškim vlastima. Saznalo se da je išao prijaviti Branka Halapu Bracu i druge političke radnike i partizane. Jednom mu je općinski pisar Levak iz Novigrada Podravskog rekao da ništa nije čuo o prijavi i da s tim više ne gnjava. Kad su ga aktivisti u selu pitali, zašto odlazi u Novigrad, branio se da ide samo zafrikavati ustašku vlast.

Podatke dali: Đuro Grubačević i Jovo Vukmirić.

149. Ivan Gregurek Pikač radio je organizirano za NOP sve do svibnja 1944. Tada je pružio otpor hapšenju u predjelu Jais. Kada mu je ponestalo metaka neprijatelj ga je uhvatio. Uspio je pobjeći iz koprivničkog zatvora, ali ga je potjera sustigla pred rodnom kućom i tamo ustrijelila.

150. Učesnik Oktobarske revolucije, umro poslije 1945.

151. Prema Mrazovoj izjavi koja se nalazi u MGK, na koprivničkom kotaru bilo je uoči rata svega 19 članova Partije. Očito je da Mraz nije priznao partijske organizacije koje je oformio sekretar OK KPH Bjelovar Kasim Čehajić Turčin, kao ni one koje je osnovao Milivoj Marijan, a to su: partijska ćelija Vlislav sa šest članova, Javorovac s tri člana i Plavšinc također s tri člana Partije. Bilo je još nekoliko članova Partije iz međuratnog razdoblja koje spominje Tomo Gregurek. Prema Grgi Jankezu na području koprivničkog kotara bilo je uoči drugog svjetskog rata 40 članova Partije (G. Jankez, Beleške, n. dj., 13).

152. Jasno je da se tako ustanak ne bi uopće mogao voditi, jer čisto hrvatskih sela u nekim krajevima i nema.

153. Postavljam pitanje koje je uopće partijske direktive izvršio KK KPH Koprivnica? Na Druškoj kotarskoj konferenciji 15. VI 1941. donijeta je odluka da se odmah pride formiranju oružanih udarnih grupa. Da su takove grupe postojale, vjerojatno se Srbi ne bi dali voditi u logore, već bi se latili oružja na čelu s komunistima kao organizatorima ustanka.

154. Takvu je odluku donio i OK KPH i dr Pavle Gregorić kao povjerenik CK KPH. Nakon novigradske akcije članovi grupe pozvali su sve učesnike akcije da s njima krenu u partizane, ali je većina to odbila.

155. Ova je okružnica ukazivala na nedostatke koji su se pojavili u toku razvoja ustanka u Hrvatskoj i tražile su se temeljite promjene u načinu rada oko podizanja narodnog ustanka. Naglasak je stavljen na oportunističke pojave koje su se pojavile kod nekih partijskih organizacija i članova i koje su kočile ustanak.

156. MGK, F. Mraz, Podaci. Koliko ja znam sve do 10. I 1942. normalno su funkcionirale partijske veze kotara Đurđevac s OK KPH Bjelovar. Preko Vii ja i Šemovca kanali su tekli do Bjelovarske i Moslavačke partizanske grupe. Tek nakon što se Grga Jankes u Šemovcima sukobio sa žandarima, veze s Bjelovarom bilo je teže uspostaviti. Međutim, veza u Tomašu normalno je funkcionirala i dalje.

157. Veljko Štrbac o tome govori sljedeće: »Tada je namjeravao da se prebaci u bolnicu u Zagreb jer je već imao pripremljena sva dokumenta i to ličnu legitimaciju i krsni list. Ličnu legitimaciju izdao mu je općinski službenik Mikor Stjepan simpatizer NOP., a krsni list izdao mu je pop iz Novigrada Posavec Ivica koji je zbog toga bio proganjan i maltretiran te premješten u Vrapče, gdje je i umro navodno od posljedica maltretiranja« (MGK, V. Štrbac, Materijal za historiju KP). To potvrđuje i Katiea Marijan, navodeći da je Milivoj preko Mikora isposlovao za Čehajića domovnicu i krsni list od svećenika. Štrbac mi je usmeno rekao da je dr Stjepan Baneković, liječnik iz Drnja dolazio bolesnom Turčinu.

158. Josip Cirkvenec je zaglavio negdje u domobranima.

159. Paju Gregorića je iz Koprivnice doveo u Vlislav kod Mitra Sekulića i onda dalje u Botovljane Veljko Štrbac (usmeno kazivanje Štrpca autoru).

IL 1942. GODINA

1. OBNAVLJANJE RADA OKRUŽNOG KOMITETA KPH BJELOVAR 1942.1 MOSLAVAČKA ČETA »KASIM ČEHAJIĆ TURČIN«

Gubitak iskusnih partijskih kadrova poslije akcije na Novigrad Podravski, pogibija sekretara OK KPH Bjelovar Tome Vinkovića i odlazak Grge Jankeza na novu dužnost u Zagreb prekinuli su početne uspjehe u razvoju NOP-a u Podravini.

Međutim, 26. siječnja 1942. je od Moslavačkoga partizanskog odreda »Sloga« formirana Moslavačka partizanska četa »Kasim Čehajić Turčin« od 51 borca.¹ Borci »Sloge« su već dulje vremena ugrožavali i ometali neprijatelja, pa su ustaše odlučili da po najvećoj zimi i dubokom snijegu poduzmu protiv partizana ofenzivu i da tako iskorijene narodnooslobodilački pokret u Moslavini. Ali, Pavle Gregorić i Zvonko Brkić »Dorac«² doznali su za ove planove neprijatelja te su 26. siječnja došli u Garić gdje je odred bio smješten u zemunicama. Na sastanku je odlučeno da četa prihvati borbu i da se za tim povuče na sigurniji teren, jer je trebalo sačuvati borbenu snagu čete.

Uoči dana kada je četa pod rukovodstvom Pavla Vukomanovića Stipe vodila borbu s ustašama, razgovarao sam s Pajom o prilikama u Bjelovaru. On mi je rekao da će me uskoro ponovno uputiti na bjelovarski okrug. Još istog dana Gregorić i Brkić krenuli su za Slavonsku, a četa je 27. siječnja prihvatila borbu i nakon pobjede se povukla u pravcu Gornjeg Daruvara.³ Uspjeh partizana u ovoj prvoj neprijateljskoj ofenzivi imalo je velikog odjeka na širem području, iako su već sutradan ustaše ponovno došli i pucali u prazno, tjerajući ispred sebe goloruki narod, ne znajući da su se partizani već prebacili u zapadnu Slavoniju.⁴

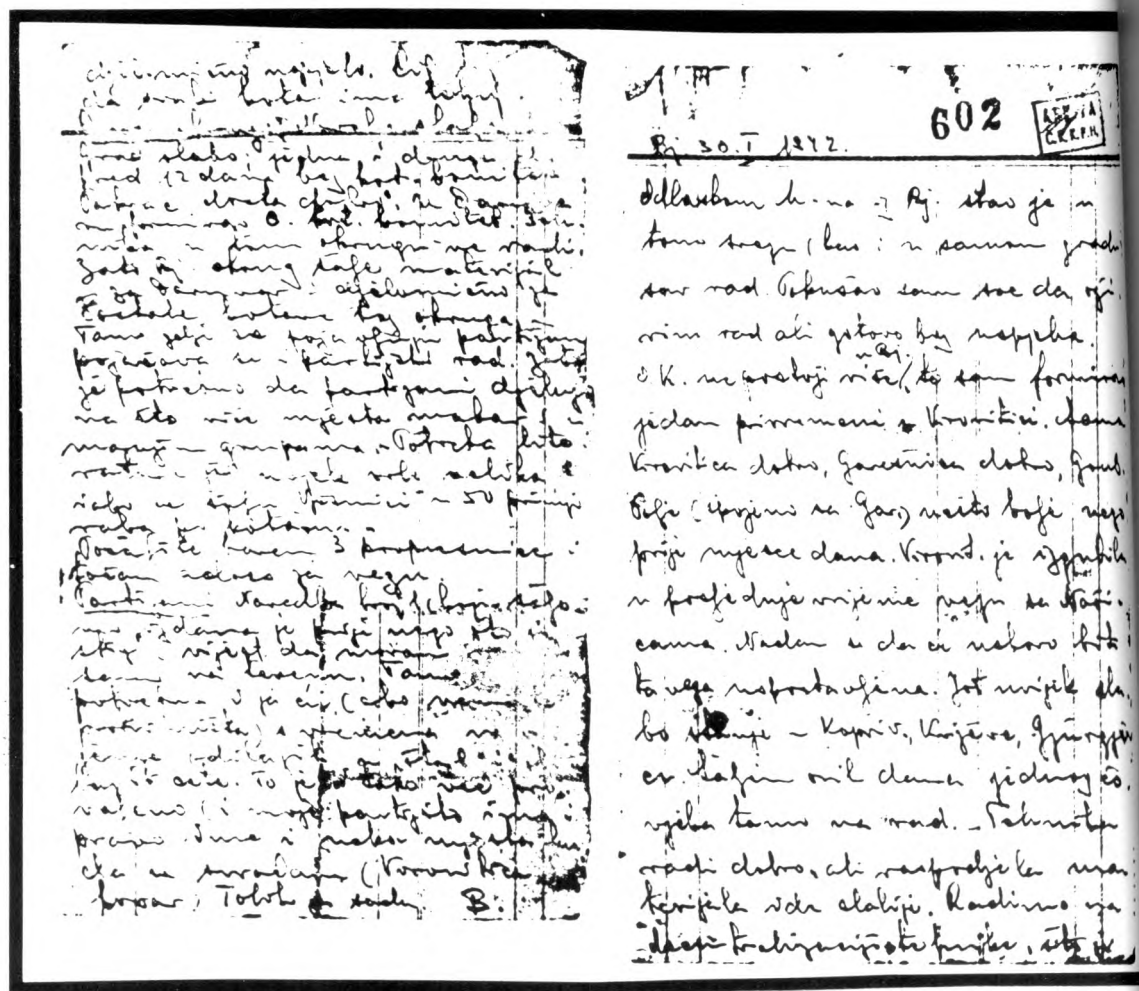
Smanjena politička aktivnost na bjelovarskom okrugu zabrinula je sekretara Povjereništva CK KPH za Slavoniju, Moslavinu i bjelovarski okrug dra Pavla Gregorića u velikoj mjeri, te on 30.1. 1942. iz Bjelovara izvještava Povjereništvo CK KPH o novonastaloj situaciji. Među ostalim on piše: »Još uvijek slabo stanje u Kopriv., Križevce., Gjurjevcu. Šaljem ovih dana jednog čovjeka⁵ tamo na rad. Tehnika radi dobro, ali raspodjela materijala ide slabije. Radimo na decentralizaciji tehnike, što je djelomično uspjelo. Cilj nam je da svaki kotar ima tehniku.«⁶

Usprkos opasnosti da bude uhvaćen, Pajo Gregorić obilazi bjelovarsko i daruvarsko područje. Koncem veljače ili prvih dana ožujka 1942. saopćio mi je u Gornjem Daruvaru da se vraćam na teren OK KPH Bjelovar, gdje treba obnoviti veze i aktivirati političku aktivnost. Dao mi je potrebnu lozinku u Ludinu, ako mi zatreba pomoć.⁷ Gregorić mi je rekao: »Putem će ti se pridružiti još jedan drug koga upućujem za sekretara OK Bjelovar.⁸ Obnovite rad OK i popunite ga novim članovima. Vaš djelokrug rada obuhvaća: grad i kotar Bjelovar, kotar Đurđevac, Koprivnicu i Križevce. U Virju poveži se s Franjom Benkom.⁹ Franju Mraza pronađi i uputi ga k meni u Slavoniju.¹⁰ Na kotaru Koprivnica poveži se sa Stjepanom Prvčićem, Tomom i Franjom Gažijem. To su stari Radićevci i nastoj ih aktivirati da surađuju s nama«.

Budući daje krajem veljače 1942. četa »Kasim Čehajić Turčin« krenula prema svojoj staroj bazi u Moslavini, krenuo sam i ja s njom. Na putu prema Moslavini pridružio mi se drug Bjeli - Ivan Božičević.¹¹ On je tražio i dobio suglasnost Paje Gregorića da s nama na bjelovarski okrug krene i jedan vod odreda u jačini od 12 drugova. Međutim na Kopčić-brdu neprijatelj je opkolio ovaj vod, te je 29. III 1942. došlo do borbe u kojoj je neprijatelj imao pet poginulih, ali je nehotice od jednoga našeg borca bio teško ranjen i komandir voda Marko Čuljak Mak.¹² Ivan Božičević s trojicom boraca sklonio je Maka u Ludinu.¹³ Međutim, ostali borci iz voda odbili su da krenu sa mnom prema Bjelovaru. Put je sa mnom nastavio samo Josip Radanović, tada sekretar KK KPH Čazma, ali me i on kod Ludine napustio. Budući da je ljudska veza bila provaljena, krenuo sam prema Bjelovaru.¹⁴

Došavši u Bjelovar svratio sam najprije kod Pere Kolibaša. Našao sam kod kuće njegovu majku. Ona mi je rekla: »K nama više nitko ne zalazi. Tehnika ne radi. Još uvijek je živa i počiva na svom starom mjestu. Pero popravlja biljare po terenu. Rad u Bjelovaru je potpuno stao poslije hapšenja koja su uslijedila pod kraj 1941. i početkom 1942.« Rekao sam da tehniku nikome ne daje bez mog odobrenja i da ću nastojati daju izvučem iz Bjelovara.

Mati Prpiću, koji je radio u bjelovarskoj bolnici, nisam svraćao jer sam znao da se nalazi pod paskom, a osim toga policijski agenti koji su švrljali oko bolnice imali su moj lični opis poslije mog bijega iz te bolnice 28. XI 1941.¹⁵ Stoga sam odlučio da odmah krenem za Tomaš. Svratio sam do kioska u kojem je radio Gašo, koji me odveo u Tomaš do Ivana Banića. Banić me izvijestio da su uvjeti rada vrlo teški i da poslije od-

Faksimil pisma Pavla Gregorića Centralnom komitetu KPH od 30. siječnja 1942. godine u kojem obavještava da je na području Koprivnice, Đurđevca i Križevaca još uvijek dosta slabo organiziran ustanak, te da tamo šalje jednog drugu na rad (original u IZHRPH)

laska Grge Jankeza u Zagreb nitko nije dolazio na ovaj teren osim drugarice Maje Komar iz Virovitice. Obavijestio sam Banića da će za sekretara OK KPH Bjelovar doći drug Bjeli, kojeg šalje Pajo Gregorić.

Zatim sam iste noći krenuo za Đurđevac a onda za Novigrad preko kojeg sam uspostavio prve kontakte s Koprivnicom.

Smatram za potrebno da iznesem svoja sjećanja na formiranje OK KPH Bjelovar u 1942. godini. Ovaj partijski forum - koji je trebao voditi brigu i o koprivničkom području - bio je formiran krajem travnja 1942. u Tomašu. Komitet su trebala sačinjavati četiri člana: Ivan Božičević Bjeli kao politički sekretar, Ivan Matačić Viktor¹⁶ kao organizacioni sekretar, te Ivan Banić¹⁷ i Ante Dobrila Pepo kao članovi komiteta. Budući da se Ivan Božičević nije pojavio u Tomašu, prije formiranja OK KPH Bjelovar, već par

Aule Dobrila Pepo, član OK KPH Bjelovar - legitimacija izdana na ime Ivana Derežića iz Po-dravskih Sessveta, 1^a), rujna 1942. godine

dana kasnije članovi komiteta su rasporedili dužnosti po područjima, i to tako da je Ivan Matačić bio zadužen za partijski rad u bjelovarskom i križevačkom kotaru, Ivan Banić za grad Bjelovar i bližu okolinu, a Ante Dobrila za kotar Đurđevac i Koprivnicu, s time da organizira i tehniku. Ovaj OK KPH Bjelovar djelovao je do 6. XII 1941, ali još u krnjem sastavu, jer je Banić bio zatvoren.

Međutim u kolovozu 1942. dolazi u Tomaš i Ivan Božičević i obavještava mene i drugove da je 17. IV 1942. oformljen OK KPH Bjelovar u sastavu: Antun Biber kao sekretar te Zvonko Brkić i Ivan Božičević članovi. Mi smo ga obavijestili da je OK KPH već formiran i da je on predložen za sekretara. Uskoro zatim Božičević odlazi u Slavoniju, i kad se ponovno vratio obavijestio nas je da se priznaje OK KPH Bjelovar formiran u Tomašu u kući Steve Šabića-Dike.

Uskoro zatim održan je u Orovcu u kući Antuna Viteza sastanak OK KPH Bjelovar, te je tu došlo do izvjesnih razmimoilaženja između Božičevića i Banića radi formiranja odbora AFŽ-a. Iako su te nesuglasice otežavale rad, ipak se iz izvještaja Povjerenstva SKH za Slavoniju od 28. VIII 1942. vidi da je »drug Bjeli uspio da proдре u nekih deset- tak sela kotara bjelovarskog, a drugi drug iz OK za Bjelovar, (odnosi se na Dobrilu, opaska Dobrile) uspio je uspostaviti nekoliko partijskih organizacija u kotaru Đurdev- vac i Koprivnica.«

instu ukior Povjereništva CK KPH za područje Bjelovara i Čazme bio je u jesen 1942. Dušan Čalić Čule.¹⁸ On dolazi 20. XI 1942. na ovo područje i zakazuje sastanak u Orovačkim vinogradima 6. XII 1942. Na ovom sastanku kooptirani su u OK KPH Bjelovar novi članovi i izvršen novi raspored zaduženja. Ivan Matačić Viktor postavljen je za političkog sekretara i za rad Partije na području grada i kotara Bjelovar. Ante Dobrila bio je zadužen za kotareve Đurđevac i Koprivnicu i za tehniku. Franjo Zajšek Zvonko¹⁹ trebao je voditi brigu o partijskom radu na križevačkom području, a Duka Špoljarić imao je pravo savjeta i bio je dodijeljen u OK KPH Bjelovar po liniji HSS-a. Međutim Špoljarić izjavljuje kako misli daje njegova pomoć nepotrebna i da se iz izvještaja vidi daje rad dobro krenuo i kod članova HSS-a, te nakon sastanka zajedno s Čalićem odlazi u Slavoniju.

Banić nije ušao u sastav ovog OK KPH Bjelovar jer je 25. IX 1942. bio uhapšen i sproveden iz Bjelovara u Zagreb a odatle u logor. Tako je i nakon ove reorganizacije OK KPH Bjelovar radio sa tri člana, jer je Ivan Božičević Bjeli bio premješten na novu dužnost u Šlavoniju.

Zbog oportunizma, a i straha, narod se teško ponovno aktivirao. No, velikom upornošću partijski su radnici pomoću postojećih partijskih veza ipak uspjeli proširiti svoju djelatnost na širi krug ljudi i tako su se malo pomalo stvarali sve povoljniji uvjeti za razvoj ustanka na području bjelovarskog okruga.

Prvi počeci bili su vrlo teški. Pojedini članovi nisu uopće htjeli da budu kuriri političkim radnicima, jer da su pod policijskom paskom. Tako me čak i član OK KPH Bjelovar Ivan Banić ostavio na nepoznatom terenu ispod Šandrovca, ne htijući me odvesti u Đurđevac rekavši mi: »Snadi se, jer ja moram na večer biti kod kuće, jer motre moja kretanja.« Tako sam se ponajčešće morao sam prebacivati bez ikakvih veza od sela do sela. Moralo se politički djelovati dan i noć kako bi se pridobili novi suradnici. Bilo je sve više simpatizera NOB-a a počeli su se javljati i novi borci, te je tako ustanak ponovno dobio na širini zahvatajući sve šire slojeve naroda.

2. RAZVOJ USTANKA NA KOPRIVNIČKOM KOTARU U PRVOJ POLOVINI 1942. GODINE

Strijeljanje Kasima Čehajića i progoni simpatizera NOP-a te veliko nastojanje ustaša da učvrste svoj položaj u Podravini kroz općinska poglavarstva i kotareve, te kroz oružništvo i policiju, a i kroz oružane snage, doveli su do privremenog zastoja u razvitku narodnooslobodilačkog pokreta na koprivničkom kotaru. Međutim, to se ne može reći za čitavo područje, pa će se stoga i neki službeni izvještaji razilaziti. Naime, OK KPH Bjelovar nije bio u stanju da odmah normalizira prilike nakon gubitka ili nakon odlaska najistaknutijih rukovodilaca ustanka s bjelovarskog područja. Stoga je OK KPH Varaždin, odnosno njegov sekretar Stjepan Ivić Mali uspio uspostaviti veze s nekim mjestima na koprivničkom kotaru, a ovo se djelovanje nastavilo i nakon što sam ja došao na područje koprivničkog i đurđevačkog kotara. Ivić i ja dogovorili smo se prvih dana svibnja u Koprivnici da na nekim dijelovima koprivničkog kotara djelujemo zajednički. Od Ivića sam dobio i podatke o nekim vezama u domobranstvu, a preko njega sam se povezao i s Miškom Šimekom u hotelu »Križ« u Koprivnici, kao i sa šefom željezničke stanice u Mučnoj Rijeci Dragutinom Štimcem.²⁰

OK KPH Varaždin djelovao je u Đelekovcu, Koprivnici i u svim selima na Kalniku uz prugu Koprivnica - Zagreb. Jedan dio terena odstupio je OK KPH Varaždin Bjelovaru tokom 1942, ali na području Kalnika djeluje sve do 1943. godine. Radi toga se podaci o ovom području mogu naći u izvještajima OK KPH Varaždin, a ne u izvještajima OK KPH Bjelovar.

Kalnička četa Bože Leinera od veljače do svibnja 1942. godine

U veljači 1942. OK KPH Varaždin održao je partijsko savjetovanje na kojem je razmotrio uspjehe i nedostatke u razvoju ustanka za 1941. godinu. Odlučeno je da se formira Drugi kalnički partizanski odred, odnosno nova Kalnička grupa. Na Kalnik je 10. ožujka 1942. stigao Božo Leiner, koji je pobjegao iz »samovozne satnije« u Zagrebu s pet dobro naoružanih domobrana.²¹ Dolaskom Leinera Kalnička partizanska grupa jača brojčano i akciono. U grupi su se nalazili Milivoj Marijan i Ivan Horvatić Čuk, koji su dobro poznavali teren oko Novigrada Podravnog, te je to i dovelo do odluke da se grupa prebaci na to područje i da djeluje na tom, nešto slabije osiguravanom podru-

Preko svojih doušnika neprijatelj je znao da se odred prebacio preko pruge Koprivnica - Križevci u pravcu Bilogore. Ubrzo saznaju i da se grupa smjestila u klijeti Ilije Grubačevića iz Javorovca.²² O kretanju Leinerove grupe neprijateljski izvještaj donosi slijedeće: »Na osnovi brzoglasne zapovijedi Vrhovnog oružničkog zapovjedništva od 2. IV. 1942. izašao sam na područje Ludbreškog i koprivničkog kotara u cilju prikupljanja podataka o bandi poručnika Lajnera, pa sam utvrdio slijedeće:

Dvije manje komunističke grupe pojavljivale su se preko cijele zime oko Kalnika i Kapele u Kotaru križevačkom. Zadatak tih dviju grupa bio je povezivanje sela i većih mjesta, te promičba u komunističkom pravcu. Grupa iz Kalnika zimovala je u dvjema zamunicama u Jasenovu brdu iznad Kalničkog Osijeka, gdje su i te zemunice prilikom pretresa 15. III. 1942. pronađene, a u njima suđe za kuhanje, različni alat za pravljenje zemunica, tri kože od divljih svinja i nešto hrane. Tragom, koji je vodio prema Kalničkom Osijeku i kojim su komunisti pobjegli, nađen je jedan revolver sistema Gaser s 5 naboja. Tim je tragom bježao Lajner preko Apatovca, Koprivničke Rijeke, Lepavine, Male Mučne i Božin Jarka preko Kotara križevačkog. U Božinu Jarku odmarali su se 24 sata, pa su se prebacili dalje preko Hudovljana u Javorovac, gdje su bili 19. III. primijećeni, a 21. III. potučeni. Ubijena su tom prilikom četvorica, a trojica uhvaćena živa. Iz spisa kod njih pronađenih, a naročito iz pronađenog prozivnika, vidi se da se u bandi nalaze slijedeća lica:

Komandir 4. partizanske čete Žumberačko-moslavačkog odreda je drug Berta, t.j. bivši samozvani poručnik Božidar Lajner, rodom iz Ludbrega.

Politički komesar Munja, pravo mu se ime još nije utvrdilo.

Ekonom i drugi zamjenik komandira Barac, pravo mu se ime još nije utvrdilo.«²³ Pored toga satnik Kržišnik koji je napisao gornji izvještaj navodi 36 nadimaka boraca, ne znajući za većinu njihov identitet. Navedeni su: 1. Bačuška, ili Joža Španjolak, rodom iz Garešnice; 2. Bukva; 3. Buncek; 4. Crveni, tj. domobran Josip Mader; 5. Ciko; 6. Čuk, tj. Ivan Horvatić iz Novigrada; 7. Doktor, tj. Milivoj Marijan, student iz Javorovca;

8. Dugi, policajac koji je s Leinerom pobjegao iz Zagreba; 9. Dupli; 10. Kapek; • 1. Ličan, tj. Kokotović iz Bjelovara; 12. Lisac; 13. Mina iz Kapele, tj. Slavko Filipović; 14. Munja, tj. Stjepan Poznavija iz Čazme; 15. Nada; 16. Podravec; 17. Mader; 18. Pirei; 19. Prekoman- da, tj. Franjo Mazec, domobran koji je s Leinerom pobjegao iz Zagreba; 20. Ribić, tj. Stanko Matešić, strojobravar iz Ludbrega; 21. Ris; 22. Slavuj; 23. Sova; 24. Sokol; 25. Srđa; 26. Sremac; 27. Švarc; 28. Šnajce; 29. Sojka, tj. Mi leva iz Vojakovačkog Osijeka kao kuharica; 30. Trapar, tj. August Kušić iz Križevaca; 31. Dundo; 32. Ugljati; 33. Zele- ni; 34. Klapko; 35. Žuti; 36. Mali, ili Javor, tj. Milovan Dević iz Velike Branjske; 37. Čelik, tj. August Šket iz Križevaca.

Oružnički satnik Kržišnik je naveo da su u Javorovcu 21. III 1942. uhvaćeni Crveni i još dva neidentificirana partizana a ubijeni Lisac, komesar Munja, Mader i još jedan neidentificirani neprijatelj.

Kržišnik je mislio da su se u grupi nalazili i neki poznati komunisti s ovog područ- Ćja, tako Gabrijel Santo, student komercijalne škole, rodom iz Varaždina; Bogdan Jela- Ća, zvani Bobi, seljak iz Podgorca iz bjelovarskog kotara; Pajo Gregorijević, radnik iz Bjelovara; Duka Prilika, student iz Prugovca; Branko Halapa, limar iz Javorovca; Josip Paraga, seljak iz Gornjih Sredica; Petar Biškup Veno, ličilac iz Gornjih Sredica; Franjo Mraz, slikar iz Hlebina; Hubert Kruljac, otpušteni željezničar koprivničke željezničke sekcije; Rudolf Perin, stolarski majstor iz Ludbrega i Nikola Janković, poljodjelac iz Male Rijeke kod Ludbrega.²⁴

Nakon što su ubijena četiri borca Leinerove grupe i trojica zarobljena, oružnici su povelu akciju za hapšenje osoba koje su smatrali partizanskim suradnicima. S područja današnje općine Koprivnica tada su bili uhapšeni Ilija Grubačević iz Javorovca, čija je klijet 21. III 1941. posve spaljena; Jovo i Stevo Šuka, seljaci iz Ribnjaka; Milutin Janko- vić, kovač iz Male Rijeke; Milan Janković, seljak iz Male Rijeke; te Jovo Šajatović, seljak iz Male Rijeke. Uhvaćen je i Milisav Šuka, seljak iz Ribnjaka; Pavle Drljenica, seljak iz Duge Rijeke; Voja Janković, seljanka iz Male Rijeke, supruga odbjeglog Nikole Janko- vića.

Uhvaćeni su 28. ožujka i Mladen i Jovan Stanković iz Ludbreškog Ivanca, ali su oni prilikom sprovođenja u Ludbreg uspjeli pobjeći. U Ludbregu jè bio zatvoren i student tehnike Koloman Baranu i on je zajedno s ostalima osumnjičenicima bio 6. IV 1942. od- veden u Sudbeni stol u Varaždin.²⁵

Iako je Leinerova grupa poslije 21. III 1942. opala na svega 14 boraca - koliko ih je Gabrijel Santo po povratku na Kalnik zatekao - ona ubrzo brojčano opet jača kroz privliv novih boraca i pred neprijateljsku ofenzivu koja je započela 23. travnja 1942 broji 56 ljudi, te je to svakako četa, ali još uvijek nije odred.

Ovako jaka partizanska jedinica zadavala je dosta brige neprijatelju. Krilni zapovjednik oružnika predlagao je da se u rajonu Ribnjak - Veliki Poganae stacionira jedna oružnička posada od dva časnika i 60 domobrana. On svoj prijedlog obrazlaže ovim i jecima: »Ovaj je prijedlog opravdan, jer se na tom području pravoslavci nalaze u većini i jer oni pokazuju simpatije prema komunističkom pokretu, dok bi se istodobno time tamošnjem hrvatskom življu podigao moral i vjera u bolju budućnost.« U istom dokumentu ističe se da »narod Hrvatskog Zagorja nije zadovoljan« i da se mogu očekivati veća iznenađenja, te da to potvrđuje ne samo napad na žandarmerijsku stanicu u Donjoj Stubici, već i slab odaziv ljudi u vojsku.²⁶

O akcijama Leinerove partizanske grupe u travnju 1942. izvještava i Stab NOV i PO Hrvatskog Zagorja Glavni štab Hrvatske u svojem drugom izvještaju od 18. svibnja 1942. Tu čitamo: »Kalnik: Iz Varaždinskog i djelomično iz Bjelovarskog okruga ovdje su sakupljena dva voda u jačini od 52 partizana. Naoružani su puškama, dvama puškomitraljezima, jednim teškim mitraljezom, bombama i s nešto pištolja. S koliko municije raspolažu ta dva voda nije nam točno poznato ...« I dalje se govori o konkretnoj akciji: »Drugi vod krenuo je predveče 20. aprila u selo Grabičani i Radeljevo (kotar Ludbreg). Nekoliko dana prije toga ustaše su u tim selima rekvirirali mast za državu; stoga su seljaci pozvali partizane, da oni otmu tu mast, da ne ide iz njihovih sela /a ustaše i njemačke okupatore. Partizani su nadenu mast zarobili, a ujedno rekvirirali oko 15 mtc državnog kukuruza, koji su odmah podijelili seljacima. Nakon izvršene akcije održan je miting sa seljacima, na kojem je došlo do manifestacije za partizanske narodno oslobodilačke borbe.

Isti je vod ušao u selo Ribnjak (kraj Ludbrega) - u kojem je bio spremljen krumpir, grah i mast, što su ustaše rekvirirali za državu. Partizani su zaplijenili 180 kg krumpira, 87 kg oraha i 16 kg masti.«²⁷

Leinerova partizanska grupa zadavala je neprijatelju mnogo jada i brige na icdnom većem području. Koprivnički, križevački, ludbreški i novomaroški kotar bili su područje djelovanja ove grupe, koja je uvijek izlazila i/, okršaja bez gubitaka. Partizani su djelovali i politički na narod i neprijatelj je osjetio da gubi teren pod nogama i da narod sve više simpatizira s partizanima. To je dovelo do odluke neprijatelja d.t posve uništi ovu partizansku grupu. Za partizanima su upućivane neprijateljske formacije i/ Koprivnice pod zapovjedništvom koturaške bojne, tj. pod bojnikom Kostijalom Ziv.t-novićem, Varaždinske doknadne bojne, varaždinski topnici i škola jahanja poti zapovjedništvom bojnika Zagara, oružničke postaje Rasinje i Ludbrega pod zapovjedništvom natporučnika Skalamere.

Navodimo neke izvatke iz neprijateljskog izvještaja od 4. travnja 1942.: »Približna jačina svih ovih odjeljenja iznosila je 600-700 ljudi s propisnim brojem časnika. *Uspjeh je bio negativan.* Dne 30. III. 1942. Varaždinska doknadna bojna došla je u dodir s Lajnerovom komunističkom bandom između Piramide i Kamenjaka na tromeđi kotara Ludbreg, Križevci i Novi Marof. Doknadna bojna je imala jednog mrtvog, dva ranjena i 3 nestala. Na strani komunista nije se moglo saznati da je bilo gubitaka.«²⁸

Prvi vod Kalničke partizanske grupe Bože Leinera vodio je borbu i 12. travnja 1942. u selu Trnovcu kraj Varaždina. Tom su prilikom likvidirani tri ustaše, zarobljen jedan pištolj marke »FN« i manja količina municije. Isti je vod razoružao i vojničku stražu na mostu potoka Plitvice kod Varaždina i zarobio šest pušaka, pet bombi i 140 puščanih metaka. Poslije toga cijeli je vod u Jalžabetu izvršio akciju na ustaškog tabornika i zarobio devet pušaka, šest pištolja, jedan radio-aparat s akumulatorom i 100 mtc žita. Tabornik je ubijen, a žito je odmah podijeljeno siromašnim seljacima.²⁹

U selu Ivancu na Kalniku, Kalnička partizanska grupa likvidirala je jednog ustaškog koljača, a zatim je vodila u Grabiku, zapadno od Ivanca, borbu s jednom satnijom domobrana. Bio je zarobljen jedan domobran, a drugi su se razbježali. Na Glavici kod sela Drenovca grupa je zarobila dosta vojne opreme i municije.

U jednom neprijateljskom dokumentu iz Koprivnice vidimo kakove brige je neprijatelju zadavala Kalnička partizanska grupa. »Komunisti grupe poručnika Božidara Lajnera iz Ludbrega postali su u posljednje vrijeme veoma drski. Poslije akcije, koja je poduzeta protiv njih 30. i 31. III. 1942. u Kalničkom gorju, kada su uspjeli raspršiti Varaždinsku doknadnu bojnu i zadržati svoje položaje netaknute, njihov moral kod naroda okolnih sela, ionako već prije njima naklonjena, jako se podigao, dok je povjerenje

prema organima državne vlasti opalo. Zločinačka djela, koja komunisti posljednjih dana poduzimlju po selima Kotara lubbreškog, oduzimanjem hrane, napadima na domobranske straže, ustaške dužnostnike i dr., imperativno nalažu da se poduzme opsežna akcija protiv njih, jer su oni svakim danom jači, a kad olista šuma, ako se prije ne istrijebe, onda će to biti već teško učiniti, jer će u narodu imati jaku podršku, a neminovno je da će se na terenu pored komunista pojaviti i zeleni kadar, jer je neposluh u odazivanju obveznika na vježbu velik, i to baš u predjelima, kojima ovi komunisti sad krstare. Ako se brzo komunistička grupa na kalničkim planinama ne uništi, prijeti opasnost da se zatruje sav okolni narod i stvori takva situacija da će doći do pobune i nereda većeg stila, koji bi mogao zahvatiti cijeli prostor velikih župa Zagorje i Bilogora, jer se u tom graničnom uglu nešto nepovoljno kuha i iz dana u dan sve veće neraspoloženje kod pučanstva nastaje.«³⁰

Pod pritiskom ovakvih alarmantnih izvještaja ubrzana je priprema ofenzive. Na sastanku koji je održan 15. travnja 1942. u Varaždinu pod predsjedanjem velikog župana i u prisutnosti pukovnika M. Jurčića iz Glavnog stožera Vrhovnog oružništva NDH zaključeno je među ostalim:

- »1. Da se s područja župe (Velike župe Zagorje, opaska A.D.) uputi veći broj pučanstva u koncentracione logore (Srbi);
2. Da se postupak s okrivljenima ubrza, jer ima slučajeva da rješavanje takvih pitanja traje po nekoliko mjeseci;
3. Pojačati sve žandarske stanice na području župe na 20-30 stražara;
4. Osude nad komunistima i vojnim bjeguncima izvršavati javno u krajevima gdje su uhićeni ili počinili kažnjivo djelo;
5. Valja izmijeniti točku 5 a zakonske odredbe o oružništvu NDH, tako da oružnik može upotrebiti oružje protiv pojedinaca vojnog bjegunca;
6. Da se pošalju razumni političari na teren među narod u interesu promičbe, podizanje morala i vjere u bolju budućnost našeg naroda i država i da se time suzbije ogromna neprijateljska promičba.«³¹

Aktiviranje svih obrambenih mehanizama od strane ustaških vlasti odražava naglo bujanje narodnooslobodilačkog pokreta na kalničkom području. Iako je aktivnih boraca relativno malo, raspoloženje naroda je takvo da se neprijatelj osjeća nesiguran pa ga to i dovodi do odluke da angažiranjem svih snaga uništi Kalničku partizansku grupu čije se djelovanje već osjeća do samog Varaždina. Neprijatelj užurbano vrši pripreme za napad na Leinerovu grupu po odluci Glavnog ustaškog stožera od 4. IV 1942, s tim da bi napad počeo već 23. travnja.³²

Treba priznati da Leinerova partizanska grupa nije ozbiljno shvatila ove pripreme, vjerujući da će i dalje pobjeđivati. Međutim, tri tisuće naoružanih ustaša, domobrana i žandara opkolili su partizane na položajima oko Jasenova Brda iznad Kalničkog Osijeka i tu grupu razbili.³³

Milan Brunović piše: »Bili su sa svih strana opkoljeni, no to im nije smetalo, jer je to bila svakidašnja pojava u borbi s neprijateljem. Dva su dana partizani sjajno odoljevali neprijatelju. U borbi su imali samo jednog mrtvog, druga Simu, dok je jedan bio teško ranjen, drug Jovčec. Odredu je uspjelo da u sumraku probije obruč. Na taj se način izvukao iz opasnosti. Drug Jovčec je zamolio drugove da ga ostave tamo gdje je, jer da će ga seljaci sakriti i njegovati dok ne ozdravi. Nije htio da se probija s odredom. Poslije su ga ustaše uhvatili, odvezli u Koprivnicu i ubili. Druga Simu sahranili su sami borci. U probijanju obruča bila su lakše ranjena još dva partizana.

Poslije sretnog probijanja rukovodstvo odreda donosi nepravilnu odluku o razdvajanju čitavog odreda uglavnom na dva dijela, pod pretpostavkom da će se manje grupe lakše probijati na teritorij na kojemu će biti izvan opasnosti. No to je bio pogrešan potez, koji je odred stajao mnogo žrtava. Dio odreda na čelu s Milošem Manojlovićem Mirnom krenuo je idućeg jutra u pravcu gdje su se dan prije vodile borbe. Neprijatelj se nije usudio ući u šumu (Medak brdo), ali kad je doznao, da su se partizani probili, krenuo je za njima, uglavnom u pravcu kalničkih sela, dok je teren, gdje su se dan prije vodile borbe, ostao prazan. Grupi oko druga Manojlovića, koja je brojila 14 partizana, uspjelo je na taj način da se povuče u okolicu sela Osi jek i izvuče iz ofenzive. Druga grupa na čelu s Božom Lajnerom podijelila se na manje grupice, koje su otišle svaka u svom pravcu. Uglavnom su se orijentirale prema Ludbregu i Varaždinu, sklanjajući

se u različita sela i zaseoke. Božo Lajner s još nekoliko drugova sklonio se u neki štagalj u selu Hrastovsko. Tu ih je, međutim, pomoću izdaje, brzo otkrio neprijatelj i u borbi su svi izginuli. U toj grupi bio je i Milivoj Marijan, koji je također poginuo, dok je neprijatelj dva borca uhvatio živa.«³⁴

Dr Pavle Gregorić navodi da je Milivoj Marijan, član KK KPH Koprivnica i OK SKOJ-a Bjelovar bio ubijen 3. maja 1942. godine, odnosno da se sam ubio da ne padne ustašama u ruke. Gregorić piše: »U razgovoru s Milivojevom majkom Katicom doznao sam da su je neposredno poslije smrti njenog sina pozvale ustaše koji su je odveli do mjesta gdje je ležao Milivoj. Po tragu metka na sljepoočnici ona je zaključila da je Milivoj, da bi izbjegao mučenje, sam ubio, našavši se u bezizlaznoj situaciji, opkoljen od grupe ustaša.«³⁵

Poginule partizane, pa i Milivoja Marijana ustaše su dopremili u Ludbreg i tu ih javno izložili.³⁶ Razbijanje Leinerove čete bio je svakako veoma težak udarac razvoju narodnooslobodilačkog pokreta u ovom kraju. Ustaška propaganda zasipala je narod vijestima da su partizani posve uništeni u cijeloj Hrvatskoj, a budući da do jeseni 1942. nije na ovom području djelovala niti jedna partizanska grupa ili četa, istina o razvitku partizanske borbe u drugim krajevima nedovoljno je dopirala u sela Kalnika i Bilogore. Situacija se promijenila tek u kasnu jesen 1942. godine kada ponovno dolazi do konsolidacije i daljeg razvitka narodnooslobodilačkog pokreta na ovom području i kada se ovaj pokret omasovljuje i stvaraju prvi narodnooslobodilački odbori.

3. OSNIVANJE NOVOGA KOTARSKOG KOMITETA KPH KOPRIVNICA U PROSINCU 1942. GODINE

Omasovljenje narodnooslobodilačkog pokreta u Podravini u 1943. godini ne bi bilo moguće bez djelovanja komunističkih i skojevskih organizacija.

Međutim, nakon prestanka djelovanja KK KPH Koprivnica krajem 1941. trebalo je u 1942. godini početi sve ispočetka.³⁷ Samo u nekim kalničkim selima postojao je jedan više ili manje kontinuirani rad zahvaljujući djelovanju članova OK KPH Varaždin, koji u veljači 1942. uspostavlja i veze s osnovnom partijskom organizacijom u Đelekovcu koja je tada brojala četiri člana (Franjo Pandurić Stric, Ivan Cmrk Jovo, Stjepan Vuljak i Drago Kanižaj).³⁸

Ja sam još koncem veljače 1942. dobio zadatak od dra Pavla Gregorica da aktiviram komuniste i lijevo krilo HSS-a na području đurđevačkog i koprivničkog kotara. Međutim, tek nakon formiranja OK KPH Bjelovar u Tomašu krajem travnja 1942. potvrđen je ovaj moj zadatak. Bilo je predviđeno da se formira KK KPH Koprivnica od tri člana u sastavu: Mato Eršeg Miško, Slavko Gmajnički Marko i Ivan Horvatić Ćuk, te je komitet trebao početi djelovati krajem srpnja 1942. godine. Međutim, Mato Eršeg i Ivan Horvatić su predložili da u komitet svakako uđu i komunisti iz Đelekovca, Imbriovca i Peteranca, te je u kući Ivana Gregureka Pikača u Đelekovcu na mjestu zvanom Crnec (kbr. 12) oko 10. prosinca 1942. osnovan novi Kotarski komitet KPH Koprivnica od šest članova.

U ovaj komitet su ušli:

1. Mato Eršeg Miško iz Sigeca kao politički sekretar,
2. Franjo Pandurić Stric iz Đelekovca kao organizacioni sekretar,
3. Ivan Horvatić Ćuk iz Novigrada Podravskog kao član,
4. Slavko Gmajnički iz Koprivnice kao član,
5. Mato Posavec iz Imbriovca kao član,
6. Ivan Cmrk Jovo iz Đelekovca kao član.

Osnivanju su pored mene prisustvovali i Stjepan Vuljak i Drago Kanižaj, članovi partijske ćelije iz Đelekovca koji nisu ušli u komitet.

Podatak o osnivanju ovog KK KPH Koprivnica nije ušao u onovremene izvještaje OK KPH Varaždin od 25. XI i 3. XII ni u izvještaj OK KPH Bjelovar od 16. XII 1942. Međutim, u izvještaju OK KPH Bjelovar sa sastanka u Orovačkim vinogradima od 6. XII 1942. - kojem je sastanku prisustvovao Dušan Čalić Ćule - spominje se »... da će se u

najskorije vrijeme formirati K.K. Bjelovar i K.K. Koprivnica i to će mnogo poboljšati stanje i olakšati rad.« U istom se izvještaju spominje da u koprivničkom kotaru postoje »... samo 2 part.(ijske) jedinice po 4 člana. 3 *partijca* van jedinica« koji podatak proizlazi svakako iz nedovoljne informiranosti o stanju partijskih organizacija na koprivničkom području u onom vremenu.

0 osnivanju KK KPH Koprivnica raspravljalo se na sjednici OK KPH Bjelovar 5.1

1943. Naime, na tom sastanku izbio je spor između Ivana Matačića Viktora, političkog sekretara i Stjepana Kendjela Sijedog, organizacionog sekretara OK KPH Bjelovar zbog broja članova u koprivničkom komitetu. Sijedi je tvrdio da KK KPH Koprivnica može imati najviše tri člana jer ima samo tri partijske jedinice (Đelekovec, Koprivnica i Sigetec). Ja sam, naime, partijske jedinice Peteranec, Drnje, Bregi i Imbriovec prebacio u kandidatske jedinice, jer njihovi članovi nisu neprekidno aktivno djelovali.³⁹

KK KPH Koprivnica djelovao je ipak i dalje sa šest članova i s Matom Eršegom Miškom kao političkim sekretarom. Tek sredinom veljače 1943. na sastanku KK KPH Koprivnica u Delovima, Stjepan Kendel Sijedi postavlja za političkog sekretara Ivana Cmrka Jovu.

4. OSNIVANJE KOTARSKOG KOMITETA SKOJ-a KOPRIVNICA U DRUGOJ POLOVINI PROSINCA 1942. GODINE

Od OK KPH Bjelovar bio je za osnivanje SKOJ-a na području koprivničkog kotara zadužen Slavko Gmajnički. S njim sam se sastao u Koprivnici, te smo se dogovarali o članovima predviđenima za Kotarski komitet SKOJ-a Koprivnica. Nakon toga smo s ovim kandidatima razgovarali i nakon toga se u drugoj polovini prosinca 1942. prišlo osnivanju komiteta.

Branko Jambrešić Zriko, sekretar SKOJ-a na koprivničkoj gimnaziji. Ubile su ga ustaše na ciglani u Koprivnici 1944. godine

Za sekretara je imenovan Slavko Gmajnički iz Koprivnice, a za njegovog zamjenika Ivan Harmadi, koji je ujedno bio i sekretar MK SKOJ-a u Đelekovcu. Članovi su bili Branko Jambrešić Zriko iz Koprivnice, ujedno i sekretar SKOJ-a na koprivničkoj gimnaziji; Marica Prvčić iz Miklinovca i Ivan Gabut Tabi iz Novigrada Podravnog.

O radu ovog komiteta znamo dosta malo. Čini se da je sekretar obilazio članove komiteta i davao im uputstva za rad kao i propagandne materijale. Po nekim sjećanjima izgleda daje sastanke SKOJ-a sazivao Tabi u Đelekovcu, i upravo na ovom području i jesu skojevci u to vrijeme najaktivnije djelovali. Veoma aktivni bili su i skojevci na gimnaziji.

Kotarski komitet SKOJ-a Koprivnica prestao je djelovati provalom koja je uslijedila u vremenu od 4. do 6. ožujka 1943. od člana tog komiteta Ivana Gabuta Tabija.

5. FORMIRANJE I DJELOVANJE PARTIJSKE ĆELIJE U KOPRIVNICI U 1942. GODINI

Simpatizeri Partije i protivnici ustaškog režima počeli su se još tokom 1941. okupljati oko Miška Šimeka, pripadnika lijevog krila HSS-a i bliskog simpatizera Partije. Na Šimeka su se oslanjali članovi Partije i partijskih foruma, pa čak i sekretar OK KPH Bjelovar u vrijeme pružanja pomoći i pokušaja organiziranja bijega zatvorenih komunista u ustaškom logoru »Danica«, kao i član KK KPH Križevci Ivica Pavičić. Daje bilo više širine u pogledima za prijem novih članova u Komunističku partiju, koju je preporučivao OK KPH Bjelovar i Pajo Gregorić kao povjerenik CK KPH, Partija bi i u samoj Koprivnici imala veći broj članova, koji bi bili pripremni da se bore protiv okupatora i domaćih izdajnika.

Ovako i mimo lokalnih partijskih direktiva Mijo Šimek okuplja koprivničke anti-fašiste a osobito djeluje na one u redovima domobranstva. Čim je polovinom svibnja

*Ivan Harmadi iz Đelekovca, član KK SKOJ-a
Koprivnica i OK SKOJ-a Bjelovar. Poginuo u
Kloštru Podravskom 1944. godine*

1942. primio partijsku direktivu, on osniva partijsku jedinicu u Koprivnici u koju ulaze: Mijo Šimek kao sekretar, Tomo Bešenić⁴⁰ iz Koprivnice, Luka Horvat⁴¹ iz Đurđevca koji je kao službenik radio u Koprivnici i Lazo Horvatovski⁴² iz Vojvodine kao članovi. Datum osnivanja partijske jedinice još je uvijek sporan.⁴³

Tokom 1942. za članove partijske ćelije primljeni su i Slavko Gmajnički Marko i Ivan Cmrk Jovo, koji su imenovani i za članove Kotarskog komiteta KPH i SKOJ-a.

Partijska ćelija uskoro je organizirala kandidatsku grupu iz redova koprivničkih građana. U njoj su bili: Tomo Prosenjak Japa,⁴⁴ Đuro Čiković,⁴⁵ Josip Polančec, Miško Zinić i Ivan Šipek. Kandidatska grupa bila je organizirana i među domobranskim podoficirima i oficirima a sastojala se od Petra Borka⁴⁶ iz Hampovice, domobranskog poručnika Ivana Pancine⁴⁷ Franje Vajsera⁴⁸ Ljubomira Kube⁴⁹ i Ivana Tomekovića, bivšeg učitelja i oficira domobranstva Antuna Kancijana, oficira Ivana Peršia, Rudolfa Bukvića,⁵⁰ Ante Kulića, Ivana Čirića, Marka Petrovića Lista⁵¹ i Drage Katanića.⁵² Vezu s domobranskim obavještajcima, terenskim radnicima i kuririma održavali su uglavnom Marija Šimek i Barica Blažek. One su prenašale i oružje i obavještenja na teren.

Treba istaći da je partijska ćelija u Koprivnici usmjerila svoju glavnu aktivnost na rad s domobranskim podoficirima i oficirima. Jednom takvom ubjeđivanju i objašnjavanju srpskog oficira Ljubiše Stojakovića, koji je bio među koprivničkim domobranima i koji je kasnije poginuo u NOB-u, bio sam i ja prisutan.⁵³ Preko ove kandidatske grupe dobivali smo dragocjene podatke. Partizanske jedinice su gotovo uvijek znale kada se na njih sprema ofenziva. Kalnički partizanski odred koji je došao iz Slavonije na Kalnik imao je preko svojih obavještajaca izravnu vezu s pojedinim obavještajcima u samoj Koprivnici. Neki obavještajci su u hitnim slučajevima odlazili na terenske punktove kao što su Veliki Poganac, Sokolovac i Novigrad Podravski. Pored čisto obavještajnih zadataka ta je kandidatska grupa imala zadatak da stvara paniku u redovima domobrana u vrijeme sukoba s partizanima. Pod utjecajem ovih simpatizera Partije neki su se domobrani sami predavali partizanima i ostajali s njima, drugi su u paničnom strahu bacali oružje i bježali prema garnizonu u Koprivnici, a treći su dezertirali i svojim kućama. Preko ove kandidatske grupe u domobranima dobivali smo i nešto oružja. Prva značajnija pošiljka dostavljena je članu Partije Ivanu Trnskom negdje u lipnju 1942. Nešto ranije Šimek je poslao u Vlislav desetak bombi.

Iako odbor AFŽ-a u Koprivnici formalno nije bio osnovan žene su aktivno točno 1942. pomagale rad komunista. Među najaktivnijima treba navesti majku, sestru i žer Tome Gregureka i kuću njegovog oca u Koprivnici, koja je od 1929. do 1943. bila cent; okupljanja komunista i esperantista u Koprivnici. Aktivne su bile i Marija Šimek, Bai Blažek, te žene i kćeri iz kuće Tornine Gažija⁵⁴ i Stjepana Prvčiča.⁵⁵ Mnoge žene, čiji s muževi bili komunisti ili kandidati Partije radile su na prikupljanju lijekova, tople obice i odjeće za partizanske borbe. Na tim je zadacima radila i Elza Krajcer.

Omladina je također pomagala rad Partije, a osobito skojevska grupa na kopr vničkoj gimnaziji. Izgleda da je skojevsko rukovodstvo razgranalo rad na gimnaziji tol ko. da je bilo više skojevskih grupa. Za rad u SKOJ-u od OK KPH Bjelovar bio je zad žen Slavko Gmajnički Marko, koji djeluje ne samo u Koprivnici, već i u koprivničke okolini. Jednom grupom skojevaca rukovodila je Marija Haški. Veoma su aktivni bili omladinci Zlatko Dolenec, Zeljko Dolenec i Josip Herceg.

U drugoj polovini 1942. Slavko Gmajnički Marko organizirao je po nalogu Partiji rezanje telefonskih žica na liniji Koprivnica - Varaždin. Cesto su se organizirale i akci je pisanja parola sa crvenom bojom po plotovima, zgradama pa i na samoj gimnaziji Ovim parolama popularizirala se narodnooslobodilačka borba, i usprkos svim nastoja njima ustaše nisu uspjeli otkriti niti jednog omladinca koji je sudjelovao u ovim akcija ma. Gmajnički je uspostavio vezu i s Josipom Jančecom⁵⁶ preko kojeg smo saznával imena najvećih ustaških koljača?

6. MOJ SASTANAK SA ČLANOVIMA KOTARSKE ORGANIZACIJE HSS-a KOPRIVNICA POLOVINOM 1942. GODINE

Zadatak koji mi je povjerio dr Pavle Gregorić nisam mogao izvršiti ako se ne sasta- nem sa članovima HSS-a koji su pripadali lijevom krilu ove organizacije. Stoga sam an- gažirao omladinca Slavka Gmajničkog Marka u svibnju 1942. da mi ugovori jedan ta- kav sastanak. Mislim da je bio početak lipnja kada me Slavko dočekaó u Novigradu Po- dravskom i kada smo zajedno krenuli k Tomini Gažiju. Tomini sam bio predstavljen kao član OK KPH Bjelovar te ja on odmah prihvatio sa mnom razgovor i podržao moju ideju da HSS kao kotarska organizacija treba da aktivno i organizirano djeluje na podi- zanju ustanka u ovome kraju.

Budući da se Slavko još istog dana vratio u Koprivnicu, Tomina i ja uputili smo se tog popodneva do Stjepana Prvčiča. Njemu sam prenio pozdrave Pavla Gregorića i po- ruku da pride s ostalim članovima NOP-u. Prvčić se s time složio, ali je napomenuo da bi trebalo razgovarati s Francekom Gažijem koji je nasljednik Miškine za cijeli kotar, a isto tako s Tominom Čikovićem. Dogovorili smo se da Tomina Gaži i Stjepan Prvčić sami porazgovaraju s ovim prvacima HSS-a na koprivničkom području, te da će me nakon toga pozvati na novi dogovor.

Vec krajem lipnja čekala me u Novigradu poruka da dođem do Tornine Gažija. Od- mah sam se dao na put do Tornine i s prvim zalazom sunca krenuli smo livadama i sta- zama prema Hlebinama. Sunce je već odavno zašlo kada smo stigli do Gažijeve kuće. U Francinovo kući nije se nigdje primjećivalo svjetlo petrolejke ili lampaša. Tomina mi reče: »Sigurno su se naradili danas u polju ili je Francina namjerno utrnúo petrolejku i lampaš kako mu te večeri ne bi netko od nepoželjnih banuo u kuću«. Tako je i bilo. Na ugovoreni signal Tornine po kuci je počelo šuškanje. Najprije se vidjelo kako je u lam- pašu pojačan plamičak, a zatim se oglasi Francina upitom: »Jesi li ti Tomina?« Na pot- vrđan odgovor Tornine Francek se pojavio s fertunom i u bijelim lanenim gaćama. Po- zvao nas je u kuhinju i tu odmah ponovno »priterkao« lampaš kako se ne bi na ulicu vi- djelo svjetlo. Počeo je prijateljski razgovor. I dugo smo raspravljali ... Francina je pri- govarao dotadanjem radu komunista u Hlebinama, ali se složio da čitavu kotarsku or- ganizaciju HSS-a treba priključiti NOP-u. Međutim on je mislio da je jedan takav potez preuranjen i na moje inzistiranje da se izjasni, nastao je mali tajac. Kako bih prekinuo šutnju, rekao sam mu da se Prvčić i Tomina Gaži slažu s prijedlogom, nakon čega je opet nastao tajac. Francina je razmišljao i konačno mi reče: »Ja o tome ne mogu sam donijeti odluku. K nama dolazi češće Magovac⁵⁷ i ja se moram s njime konzultirati, pa na osnovu toga, ako oni iz Zagreba pristanu, ja ću sazvati kotarsku organizaciju i Tebe kao predstavnika Okružnog komiteta Bjelovar. Mi smo voljni surađivati, ali bi htjeli

znati pod kojim uslovima ...« spomenuo sam mu poziv kojeg je prošle godine uputio CK KPH Hrvatskoj seljačkoj stranci, svim njenim kotarskim organizacijama i pristašama, kao i Hrvatskoj seljačkoj i građanskoj zaštiti u kojem je sve točno rečeno i precizirano. Francina je rekao: »Na žalost s time mi nismo upoznati.«

U tom raspravljanju već je prošlo pola noći, pa smo se dogovorili da ćemo se ponovno sastati da o svemu raspravimo. Tomina i ja napustili smo Francininu kuću i nuli preko livada ovlaženi od jutarnje rose sve do gležnjeva.

Istog dana predvečer svratili smo i kod Tome Čikovića i tu zatekli njegovog brata Đuru. Razgovaralo se o suradnji s narodnooslobodilačkim pokretom. Đuro je bio vatrezni zagovornik brzog uključivanja organizacije u NOP na jednoj široj osnovici. Mi smo međutim Tomu Čikoviću upoznali sa zaključkom da će Francina sazvati sastanak kotarske organizacije koja će donijeti definitivnu odluku o uključivanju ili neuključivanju stranke u NOP.

S ovim zaključkom upoznao sam drugog dana i Stjepana Prvčića, te sam zatim krenuo za Novigrad i Đurđevac. U Đurđevcu sam svratio kod Petra Frančine,⁵⁸ člana KK KPH Đurđevac ali i člana kotarske organizacije HSS-a za Đurđevac. Zamolio sam ga da pospješi kod Franje Gažija da se što prije održi sastanak kotarskih organizacija HSS-a, iako te organizacije u to vrijeme nisu znale da je Frančina i član KK KPH Đurđevac, već samo to da se od prvih dana ustanka zalaže za borbu.

I konačno je, nakon što sam više puta urgirao kod Franje Gažija u Hlebinama, došlo početkom rujna 1942. do dogovorenog sastanka. Sastanku su prisustvovali pored Franje Gažija, Tomo i Mijo Gaži, Đuro Čiković, Božidar Magovac i Đuro Kemić u čijoj je kući u Hlebinama sastanak i održan. Ja sam prisustvovao sastanku u ime OK KPH Bjelovar, a Đuro Čiković je imao punomoć svoga brata Tornine da glasa za suradnju Kotarske organizacije HSS-a Koprivnica s NOP-om, budući da je Tomina bio spriječen da prisustvuje sastanku. Stjepan Prvčić je bio također upoznat sa pregovorima, ali je 1. srpnja 1942. bio uhvaćen i pušten iz leopoldovske kaznionice 31. 12. 1942.

Sastanak je otvorio Franjo Gaži pozdravivši Božidara Magovca kao predstavnika HSS-a u Hrvatskoj i mene kao predstavnika OK KPH Bjelovar. Nakon toga uzeo je riječ Magovac i odmah napomenuo da se neće miješati u diskusiju, jer je odluka stvar kotarske organizacije. Nakon toga dobio sam riječ ja. Budući da organizacija nije bila upoznata s pozivom CK KPH Hrvatskoj seljačkoj stranci iz 1941, ja sam prvo pročitao taj poziv i nakon toga otvorio diskusiju.

Franjo Gaži izrazio je mišljenje da bi HSS u okviru NOP-a trebao imati svoje posebne jedinice sa svojim komandirima i komandantima. Ja sam se tom mišljenju odmah suprotstavio, pozivajući se na proglas CK KPH iz 1941. u kojem se jasno govori da je osnovna i prvenstvena briga istjerivanje okupatora iz zemlje i borba protiv domaćih izdajnika. Drugo pitanje koje je Franjo postavio bilo je u kojem omjeru će HSS biti zastupljena u vlasti. Odgovorio sam mu da ovo pitanje nije važno, već da je važno koliko će HSS-ovci kao sinovi hrvatskog naroda učestvovati u borbi na jedinstvenom planu koji provodi Partija. Srazmjerno zaslugama oni će i biti zastupljeni u predstavničkim tijelima narodnooslobodilačkog pokreta a jednako tako i u vojsci, ako se istaknu kao sposobni borci i rukovodioci. Istakao sam da to važi za sve građane Jugoslavije bez obzira na pripadnost naciji ili vjerskim uvjerenjima.

Nakon opširne diskusije u kojoj su uzeli učešće svi prisutni, odlučeno je da se prijedlog aktivne suradnje s NOP-om stavi na glasanje. Franjo Gaži je glasao za suradnju, ali uz ogradu da misli da je odluka nešto preuranjena. Tomo Gaži je glasao za suradnju u svoje ime i u ime Stjepana Prvčića koji se par dana prije hapšenja izjasnio da kotarska organizacija nema što čekati nego se latiti oružja i šume i poći u bitku zajedno s komunistima. Đuro Čiković je glasao za prijedlog u svoje ime i u ime brata Tornine, jer da se nema što čekati i odlagati, da će ih ustaše i tako potući kao što su Mihovila Pavleka-Miškinu. Za prijedlog su glasali i Kemić i Mijo Gaži.

Na kraju sastanka je uzeo riječ Božidar Magovac, odavši priznanje Partiji i njezinim sinovima na hrabrosti u borbi koju su do danas ispoljili u NOB-u protiv stranog i domaćeg neprijatelja, ali je aludirao da će cijelo ovo područje, tj. cijela Panonska nizina (Mađarska i ovi dijelovi Hrvatske) doći pod interesnu sferu Engleske i Amerike. Bio sam iznenađen ovom Magovčevom izjavom u tolikoj mjeri da sam mu izravno postavio pitanje da li je on za suradnju s NOP-om, ili stoji na liniji čekanja. Dao je dosta neodređen odgovor: »To će i »nako veliki rješavati bez da nas pitaju«.

Tako je Kotarska organizacije HSS-a Koprivnica pristupila narodnooslobodilačkom pokretu, ali je od tog momenta do konačnog sporazuma u 1943. trebalo uložiti mnogo napora i rada sa svakim pripadnikom HSS-a posebno.

7. OSNIVANJE KALNIČKOG PARTIZANSKOG ODREDA U JESEN 1942. GODINE I NJEGOVO DJELOVANJE U 1942. GODINI

Nakon rasturanja Leinerove partizanske čete na području Bilogore i Kalnika djelovali su Moslavački partizanski odred i Bjelovarski odred,⁵⁹ a jedno vrijeme i Banijska proleterska četa i neke druge manje lokalne jedinice.

Ja sam često boravio upravo s Bjelovarskom četom i s njom krstario od Bakovčica do Hudovljana, te po selima održavao sastanke kao pomoć sekretaru partijske jedinice Franji Kokoru Grabu. Grab je naime u to vrijeme već bio teško bolestan te je bio smješten u Đurđevcu kod Mature Cara a lijekove mu je davao dr Petar Bazijanec. U ranu jesen 1942. toj se četi pridružio i August Šket Čelik i Miloš Manojlović Mima s nekoliko boraca sa Kalnika. Toj uvećanoj četi postavio sam za komesara Augusta Šketa, za komandira Matu Ščurića Noju,⁶⁰ a za njegovog zamjenika Miloša Manojlovića Mimu. Od

1. listopada postojala je i udarna grupa smještena iznad Čepelovca. S njom sam djelovao politički u selima Čepelovec, Budrovac, Mičetinac, Sveta Ana, Hampovica i Šemovci. Komesar ove udarne grupe bio je organizacioni sekretar KK KPH Đurđevac Mijo Kolar Ptica, a komandir Ivan Robotić.

Nakon dolaska Kalničkog partizanskog odreda, dio Bjelovarske čete pridružio se Kalničkom partizanskom odredu.

Naime, Okružni komitet Bjelovar a i Okružni komitet KPH Varaždin tražili su od Povjereništva CK KPH za Hrvatsku da na području Kalnika, Zagorja a i Bilogore uputi jednu iskusniju i vojnički otpornu partizansku jedinicu radi proširenja ustanka na tom području. Po nalogu Povjereništva CK KPH za Hrvatsku osnovan je onda 10. X 1942. u selu Bijela kraj Daruvara Kalnički partizanski odred i odmah upućen na operaciono područje. Na Kalnik je krenula 6. X 1942. i Žumberačka četa pod vodstvom Izidora Štroka, španjolskog borca. Komandir ove čete bio je Šime Hudek, a komesar Ivo Robić.

Meni je bilo javljeno da će Kalnički partizanski odred stići u selo Ribnjačku, te sam odmah krenuo na put iz Javorovca i 16. X 1942. stigao u Ribnjačku. Odred se već nalazio u Ribnjačkoj i upravo je razoružao jednu satniju domobranske radne bojne u kojoj su radili Srbi s područja Bilogore. Čim sam došao, kurir me je odveo u štab i tu sam našao Jožu Horvata,⁶¹ mog predratnog druga. Bio je komesar odreda. On me upoznao s komandantom Matom Jerkovićem.⁶² Horvat mi je rekao da su sa odredom stigli i Dušan Čalić Čule i Ivan Božičević Bjeli, te da Čule održava negdje u selu sastanak. Htio sam ga odmah vidjeti, ali mi je Joža Horvat, koji je u to vrijeme bio dosta bolestan, rekao da je Čulu teško pronaći i da mene odmah trebaju kao vodiča za Hudovljane. Čekajući na pokret prisustvovao sam prvom partizanskom suđenju. Naime, u štabu odreda sastao se vojni sud kojeg su sačinjavali komandant i komesar odreda, zapisničar, partijski sekretar u odredu i jedan borac. Sudilo se jednom borcu zbog nediscipli-
ne i pijanstva. Osuđen je na smrt i kazna strijeljanjem izvršena je nedaleko štaba odreda koji se nalazio u jednoj seljačkoj kući na periferiji Ribnjačke. Nakon izvršenja presude odred je odmah krenuo. Ja sam ih vodio do Srdinca, a odatle je krenuo s nama jedan kurir iz sela do Plavšince. Ovdje smo angažirali još jednog kurira i tako došli do Hudovljana. U noći 19/20. X 1942. jedan kurir nas je vodio do Male Mučne, a onda je odred preko daljnjih veza prebačen za Botinovac.

O kretanju Kalničkog partizanskog odreda ustaše su bili izvršno informirani. Ustaški logornik profesor Mijo Udbinac iz Koprivnice javlja već 25. listopada 1942. Glavnom ustaškom stanu u Zagreb detalje o ovom odredu, koji radi detalja donosimo u cjelosti.⁶³

»Od 19. do 24. listopada kretala se područjem ovoga logora jedna grupa partizana u jačini od pet stotina ljudi. Kretanje je njeno išlo ovim pravcem:

Dne 19. listopada u jutro prošla je selom Javorovcem na područje ovoga logora iz pravca jugoistok na sjeverozapad. Zasjela je u selima Plavšinc i Srdinac, gdje je ostala čitav dan.

Banijska proleterska četa koja je u jesen 1942. godine prošla Bilogoru do Kalnika

Narod je na uzoran način dojavljivao njihov broj, kretanje i ponašanje. Suradnje partizanima nije pružao, nego jedino pod silu, te im je dao hranu. U Plavšincu su zarobili čarkara pripremne bojne iz Hlebina Matiju Maderića, kod koga su našli i iskaznicu i oduzeli je. Njega su međutim uveče pustili na slobodu i pri tom ga izgrdili i prikazali mu, kako ga na slobodu puštaju, makar bi netko njihov, koji bi pao ustašama u ruke, zacielo poginuo. Jednako su čitav dan kod sebe zadržali i liečnika dra Vedriša Ivu, koga su zatekli u Plavšincu kod bolestnika. U noći između 19 i 20. listopada prošli su u neposrednoj blizini Koprivnice na zapad i zasjele u selu Botinovac i Mali Poganac, gdje su ostali u utorak i sriedu dne 20. i 21. listopada. Dojavna služba naroda bila je ovdje bez prigovora i u Plavšincu i Srdincu.

Narod im je bio silno u strahu, što se ponašanjem partizana pokazalo neopravdanim. Nikome naime nisu učinili ništa na žao. Što više inscenirali su nešto iz čega se trebalo zaključiti, kako su oni idealni borci i Hrvati.

U sriedu dne 21. listopada počele su vojne operacije domobranske protiv partizana u selima Botinovcu i Malom Pogancu. U operacijama su sudjelovala 2 sata koturaške bojne iz Koprivnice, oko 60 domobrana iz Križevaca (legionari na oporavku) i konjanička domobranska škola iz Varaždina vjerojatno uz još neku pripomoć pješaka. Potpisani je u sriedu i četvrtak 21. i 22. pratio domobranske operacije. Iste su trebale ovako teći. Nakon opkoljivanja sa svih strana, koje je izvedeno svakako manjim snaga-

ma od partizanskih počelo je djelovanje najprije s jugoistočne strane. Frontalni napadaj izvelo je na sela mali Poganac i Botinovac oko 60 domobrana iz Križevaca. Svaki je imao uza sebe petnaest naboja, puške su mnogi nosili na vrpčama. Napadaj s partizanima smo odbili bez gubitaka na svojoj strani, dok su domobrani imali jednoga mrtvoga narednika i jednoga ili dva domobrana. Mrtvi su pali partizanima u šake, koji su ih svukli i tako ostavili.

Uveče su se križevački domobrani i koprivnički oturaši povukli u sela Velika Mučna i Rieka i tu prenoćili. Partizani su se te noći makli iz zaposjednutih sela i krenuli prema Kalniku. Negdje oko sela Apatovca sukobili su se s jednim vodom domobrana konjanika varaždinskih, iste zarobili i s poručnikom Novakovićem, i tada se ponovno ujutro vratili u sela Botinovac i Mali Poganac. Domobrane zapobijene su svukli, poručnika ubili.

Pred podne 22. zauzelo je domobranstvo svoje postave i ponovo započelo borbu za zaposjednuta sela. Dok je vojnim djelovanjima prvoga dana upravljao konjanički bojnik iz Varaždina Žagar, drugi dan 22. listopada upravljao je jedan domobranski podpučnik iz Varaždina. U selu Sokolovcu bile su postavljene dvije poljske haubice od 11 mm., koje su na sela Mali Poganac i Botinovac izbacile oko 60 granata bez ikakova učinka. Razrušen je navodno jedan štagalj, inače su redovito granate padale ili predaleko ili preblizu.

Jedan sat koprivničkih koturaša došao je blizu sela, ali se konačno morao povući. Vojska se uveče sva povukla ponovo u sela Mučna i Rieka, dok se za one sa zapadne strane nije uopće znalo. Nisu se pojavljivali. Noću između 22. i 23. listopada partizani su prešli ponovo u Bilogoru te su preko dana boravili u selima Velika i Mala Branjka.

O tome je izvješten varaždinski pukovnik, koji se sada nalazio u Koprivnici kao treći, koji će operacije voditi, ali se svo domobranstvo naprosto razišlo: varaždinske posade krenule su u Varaždin, križevački domobrani u Križevce, koturaši su po naređenju divizije iz Bjelovara postavili jedan sat u Sokolovac, a drugo se vratilo u vojarnu.

Partizani su taj dan mirno proveli u selima Branjka Mala i Velika, noću između 23. i 24. listopada prešli dalje na istok i zaposjeli sela Peščenik, Maslarci i Široko selo, a odatle dalje u pol biela dana krenuli dalje na istok, gdje se trebaju sastati s grupom Gece Bogdanovića. Krenuli su navodno prema Mostima u kotaru bjelovarskom. Kad se procjeni uspjeh partizana bilo vojni, bilo promičbeni, tada je taj silan. Oni su imali jednoga teško ranjenoga, kojega su na odlasku sami ubili i u potoku zakopali. Na našoj strani: mrtvi jedan poručnik, jedan narednik i barem 8 domobrana. Partizanima je u šake pala jedna strojna puška, oko 50 pušaka, vojnih odora i pokrivača.

Promičbeni uspjeh. Narod ih se više ne boji, jer nikome ništa na zao ne učiniše. Što više! U Branjskoj je navodno na orah izišao jedan partizan i počeo ih tresti. Nadošao je međutim neki zapovjednik, strogo ga opomenuo, da je on partizan i da ne smije seljaku praviti nikakvu štetu. U selu Mala Mučna srele su ih dvije žene, koje su iz sela Sreima bježale pred partizanima noseći nešto rublja i svaka svoje diete. Kad su se sreli, žene su se silno preplašile. Partizani im rekoše, da su i oni ljudi, kao i one, pa da ih se ne trebaju ništa bojati. U selu Rieka kraj Koprivnice proširena je među narodom viest, da su to bili mačkovci, a ne partizani. Dok ih je narod očekivao kao one, koji pale, ruše, gule kožu sa živih ljudi, dižu prugu, narod ih je na daleko i široko vidio i samo o n jima govorio, kako neće ništa

Upravo pred njihovu pojavu podpisanome je govorio poglavni pobočnik Mijo Bzik, kako treba među narod ubacivati promičbu, da partizani pale i ruše crkve, pokazati o tome slike itd. Dan kasnije narod toga kraja gleda partizane kao neke svoje zaštitnike. Ta oni su u Plavšincu imajući u rukama Matiju Mađerića, čarkara pripremne bojne i načelnika iz Hlebina izpitivali, kakav je prema narodu. Prigodom puštanja na slobodu rekli su mu, da ga puštaju, jer se narod na njega ne tuži. (U selu Botinovcu imali su u rukama učitelja Sesegliu, koga su pitali, da li je oduzimao narodu žito. Kad je priznao da jest, pitali su ga, kako se to prilikom ponašao. On ih je uputio, naka pitaju narod, što su vjerojatno i učinili. Budući da se na njega nije nitko potužio, nisu mu ništa načinili.) Po selima ostavljaju iza sebe nekoliko letaka s podpisom grupe glumaca zagrebačkog kazališta, među kojima je i Vjekoslav Afrić. (Kako se u letaku prikazuje veći uspjeh kod pučanstva katoličke vjere, nego kod pučanstva pravoslavne vjere pravoslavci u Botinovcu rekoše im otvoreno: mi ćemo biti uz vas, kad vi budete na vlasti, a sada smo uz vlast.)

Nemsćne su pri tome sve naše promičbene zidne novine s prikazima, kako partizani pucaju u seljaka dok ore, kad je njih seljak vidio svojim očima, da su drukčiji.

Ovom prilikom zbog ovakvoga neuspjeha s naše strane i njihova ovako velikog oružnog i promičbenog uspjeha smatram da bi bilo potrebno izpitati uzroke svemu tome. Događaji su svakako zanimljivi i čudni. Partizani su tvrdili narodu u Botinovcu, da će doći bombarderi i bombardirati selo, kad oni odu, jer se tako već mnogo puta dogodilo. I zbilja u petak dne 23 listopada, kad su partizani već bili daleko od Botinovca, doletio je jedan krilaš i bacio na selo 4 bombe, koje na svu sreću nisu načinile nikakve štete.

Partizani i dalje šecu po selima bilogorskih briegova i to prilična grupa, a mi se u pojedinim predjelima sretni smijemo, što su odmakli od nas. Kraj, koji je do sada bio miran, postao je od partizana uznemiren, ali ih (narod) vjerojatno drukčije gleda, nego što ih je gledao do sada.

Dojavljivanje naroda sa svih strana bilo je prvorazredno, ali je oružana snaga naroda preputila samome sebi i partizanima. Nos consules decemus, rekao bi Ciceron

Nakon ovoga djelovanja je ustaškog pokreta u ovome kraju vrlo *problematično* (potcrtao Dobrila). Stožer je izvješten o činu nekolicine ustaša, koji su dne 21. rujna 1942. izuli nekoliko ljudi, jedno diete, koje ih je pozdravilo sa Spretni! poslali u Materinu, pa ih narod zbog toga proglasio partizanima (sve se događalo u selu Peščeniku), a sada narod vidi, da su partizani drugčiji, nego ih mi prikazujemo. Badava sva promičba, kad partizani pokazaše drukčije, badava izvrstna dojavna služba i traženje pomoći sa strane naroda, kad partizani slobodno šecu jedan km daleko od Koprivnice, kad se odmaraju i zabavljaju 10 km daleko od Koprivnice i Bjelovara (Trojstvo, Peščenik). Daje narod u svome i materijalnom imetku bio ugrožen od partizana, vlast mu ne bi mogla dati zaštite. Sve se dakle pokazalo nemoćno.«

Ovaj izvještaj - pisan od ustaškog funkcionera - najbolje pokazuje raspoloženje naroda koje se po dolasku Kalničkog partizanskog odreda naglo mijenja u korist partizana kao narodne vojske. To je i omogućilo brojne partizanske akcije na ovom području do kraja 1942.

Izidor Strok, komandant Zumberačke čete koja je ušla u sastav Kalničkog partizanskog odreda obavještava 10. siječnja 1943. OK KPH Varaždin o akcijama odreda od

20. studenog do 9. siječnja 1943. Iz ovog izvještaja vidi se izvanredno velika aktivnost odreda koja je ovo do tada relativno mirno područje učinila jednim od najugroženijih, prijeteci svakim danom da potpuno onesposobi djelovanje ustaške vlasti i veza na ovom području.

Strokov izvještaj je toliko detaljan i objektivan da i njega donosimo gotovo u cijelosti.⁶⁴ Prikazuje uglavnom vojne akcije na širem području sjeverozapadne Hrvatske gdje je odred djelovao.

»Od 20. XI. 1942. do 16. XII. 1942. izvršile su snage našega odreda sljedeće akcije:

20. XI. razoružane pogranične straže u Hrženici i Strugi (na mađarskoj granici). Uhvaćeno 15 karabina, 2 pištolja, 10 bombi i 700 metaka. Likvidiran jedan ustaški poručnik. Lakše ranjen naš jedan vojnik.

Iste noći uništena prazna kompozicija mješovitog vlaka na pruzi Križevci - Koprivnica.

23. XI. zapaljane željezničke stanice Rasinja i Cukovec. Polomljene tt. veze.

24. XI. Uništen teretni voz na pruzi Koprivnica - Križevci.

25. XI. Razoružana pogranična žandarmerijska straža u Malom Rukavcu. Ubijena

2 ustaše i 2 legionara, koji su se vratili s istočnog bojišta. Uhvaćeno 16 karabina, 20 bombi, 800 metaka, mnogo vojničke sprema i 4 debele svinje. Iste noći razoružana je domobranska posada u Velikom Bukovcu i časna radna služba u Dvoru grofa Draškovića. Uhvaćeno 35 karabina, 2 šmajsera, 3 pištolja i 6 kola vojničke sprema.

27. XI. Razoružana žandarmerijska stanica u Sv. Petru Orehovcu. Plijen: 7 karabina, 2000 metaka, 12 bombi i mnogo vojničke sprema. Zapaljena općinska i poštanska arhiva u istom mjestu.

29. XI. Sukob jedne naše čete s ustašama u Vojakovačkom Osijeku. 2 ustaše mrtvi, ijedan domobran. Mi nijesmo imali žrtava ali ni plijen. To je bio početak ofanzive na Kalnik.

1. XII. Uništena 4 automobila na cesti Zagreb - Varaždin.

2. XII. Razoružana žandarmerijska postaja u Mariji Bistrici. Uhvaćeno 12 karabina, 3000 metaka i 30 bombi. Zapaljena općinska i poštanska arhiva, podjeljene narodu živežne namirnice iz općinskog magazina. Svućeno 60 Srba Domobrana. 20 ih je ostalo u našim redovima, i naoružali smo ih žandarskim karabinama.

Iste noći uništen je rudnik Zajezda i minirana sva mašinska postrojenja i električni centrala. Nanesena šteta od više milijuna Kuna.

3. XII. Uništen vojnički kamion u Lazu. Uхваćen jedan poručnik, jedan vodnik i 2 domobrana, koji su sveučeni i pušteni. Plije 2 karabina i jedan šmaiser.

U noći od 3. na 4. XII. uništen rudnik Globočec

Na Bilogori II. bataljon uništio je rudnik kod Šandrovca. Razoren jedan lokomobil i jedna lokomotiva.

5. XII. o.g. jedna četa III. bataljona prešla njemačku granicu kod Klanjca i i/bavila iz njem. zarobljeništva 5 sovjetskih oficira.

I. Bataljon sukobio se sa crnom legijom na obroncima Zagrebačke Gore. Žrtava nijesmo imali. Neprijatelj je imao 2 mrtva. Uveče toga dana uhvatili 5 karabina i svukli 2 avijatička dočasnika u Rauhovoj lugarnici na Sljemenu. Tu se je javilo u odred i 20 Srba domobrana, koji su radili u šumi nedaleko Rauhove lugarnice.

II. Bataljon razoružao pograničnu stražu na mađarskoj granici. Uхваćeno 20 karabina i jedan šmaiser.

6. XII. 1942. uništeno iz zasjede 8 - 10 ustaša, koji su se kamionima koncentrirali u Velikom Trgovištu. Oko 12 sati toga dana napalo je od 6 do 800 ustaških bandita naš prvi bataljon na područjima između Ključa i Velikog Trgovišta. Neprijatelj je imao mnogo žrtava. Naši gubici: 1 mrtav, 2 ranjena i 15 novih drugova, bivših domobrana Srba predalo se neprijatelju s oružjem.

Snage II. bataljona spalile su želj. stanicu u Velikom Trojstvu, uništile magazine, jedan vlak, dvije lokomotive. Uхваćeno 200 kg šećera, 10 vreća soli i jedan vagon bijelog brašna. Uхваćeno 6 karabina, ubijena 3 ustaška bandita.

7. XII. 1942. napao je neprijatelj naš I. bataljon kod Klanjca. Uskoro mu je došlo 6 tenjeova u pomoć i napale su s boka našu kolonu, presjekli je na 3 dijela i gonili je po brežuljcima vatrom i pokretom. Žrtava smo imali 1 mrtav, jedan ranjen i jedna druga-rica živa uхваćena.

Na Bilo gori drugi bataljon očistio je nekoliko sela od ustaša. Ubijeno 10 ustaških bandita.

8. XII. U noći naišao naš prvi bataljon na zasjedu kod rudnika Golubovac. Žrtava nijesmo imali. Uхватili smo jedan puškomitraljez. Na bednjanskom mostu razoružali domobranksu stražu i uhvatili 15 karabina. Spaljena općinska arhiva u Petrovskom. Razoružana posada na željezničkoj stanici Lepavina. Uхваćeno 45 karabina i 3500 metaka.

10. XII. I. bataljon se vratio na Kalnik, te u selu Ivancu razoružao /andarmerijsku ophodnju. Uхваćen jedan puškomitraljez i 16 karabina.

12. XII. I. i III. bataljon u Ivancu na Kalniku napadnut je od jedne pokretne ustaške bojne. Uхваćen jedan bandit i likvidiran. Naš jedan drug poginuo a jedan ranjen.

15. XII. razoružana posada na tunelu u Velikom Trojstvu, na pruzi Bjelovar-Đurđevac. Plije.n 37 karabina, 3000 metaka, mnogo vojničke spremne, žrtava nijesmo imali.

U razdoblju od 16. XII. 1942. do 9. I. 1943. izvršene su sljedeće akcije:

21. XII. izvršena akcija na rudnik Lepavina. Zarobljeno 36 domobrana i jedan oficir. Dobiveno 34 manlihera, 3000 metaka za iste, 25 gunjeva, 35 odijela i 35 pari cipela. Zgrada u kojoj su se nalazili domobrani je zapaljena.

24. XII. uhapšena dva bandita ustaše i likvidirani.

26. XII. Zasjeda kod Radeljeva sela. Zarobljeno 9 domobrana, 8 pušaka tipa mauser i 800 metaka.

27. XII. Uhapšena 2 bandita ustaše i likvidirana. Zarobljena 3 pištolja i 18 metaka za iste (Ustaši su braća Raića Atentatora). Tom prilikom jedan drug ranjen.

28. XII. Rušenje telefonskih stupova na pruzi i cesti Ludbreg - Koprivnica.

30. XII. Akcija na prugu a ujedno i prelaz preko pruge Koprivnica - Križevci, koju je prugu blokirala njemačka vojska. Akcija i prelaz nije uspio. Tom prilikom imali smo 7 mrtvih i 10 ranjenih a izgubljena 3 karabina. Gubici neprijatelja nijesu nam točno poznati, ali po pričanju seljaka iz obližnjih sela, navodno da je pao jedan njemački oficir i nekoliko vojnika.«

Iz izvještaja izostavljamo akcije koje se odnose na početak 1943. godine. Na dnu izvještaja je nadopisano: »Prilikom zadnjeg izvještaja izostale su zabunom neke akcije i to:

30. XI. 1942. Akcija na poštu i općinu Hum. Spaljena sva arhiva i zaplijenjeno 25000 Kuna.

10. XII. 1942. Akcija na rudnik Mirnu u Glogoveu. Uništena sva postrojenja, zarobljeno 50 domobrana, od kojih je 20 ostalo u partizanskom odredu (Srbi).«

Iako Štrokov izvještaj govori ne samo o akcijama na koprivničkom kotaru, već i na području Hrvatskog Zagorja i Bjelovara, on ukazuje na izvanredno veliku aktivnost i pokretljivost Kalničkog partizanskog odreda. Ustaše se više nisu osjećali sigurni izvan većih mjesta, a akcije na rudnike pokazuju da su partizani započeli davati neprijatelju udarce na veoma osjetljiva mjesta, oduzimajući mu energetske bazu za rad privrednih poduzeća. Kalnički partizanski odred je usprkos izvjesnim gubicima ipak svaki dan jačao brojno a poboljšavalo se i naoružanje. Gotovo sve što je odred trebao oduzimao je od neprijatelja, a narod - videći da partizani rade na onemogućavanju da neprijatelj izvlači drva i žito s njihovog područja - sve ih više podržava i dobro\ oljno hrani.

Pomoć koju je pružio CK KPH bilogorsko-kalničkom području uputivši u jesen

1942. na Kalnik Kalnički partizanski odred bila je od izvanredne važnosti. Odred je djelovao po odlukama II. operativne zone sjeverne Hrvatske i III. operativne zone Slavonije, a njegove akcije imale su velikog uspjeha ne samo u vojničkom, već i u političkom smislu.

Za ustaški pokret Kalnički partizanski odred bio je strah i trepet. Ustaše su od 180 dobro naoružanih partizana vidjeli pet stotina, a možda i više. Ustaše su se osjećali vojnički poraženi a politički nemoćni, te od tog vremena počinje njihovo povlačenje u veća mjesta. Odred je imao veliku mobilnost i djelovao je na znatno većem području u odnosu na ranije partizanske jedinice s kojima se neprijatelj lakše obračunavao. Kalnički partizanski odred bio je taktički neuhvatljiv. On se danas nalazio tu, a sutradan već pedesetak kilometara dalje. Mislim da se ovaj odred može okarakterizirati kao jedan od prekaljenijih partizanskih odreda u Hrvatskoj, a njegovo održanje i djelovanje na području gdje su djelovali neprijateljski garnizoni i/. Varaždina, Koprivnice, Križevaca, Bjelovara pa i samog Zagreba to nedvosmisleno potvrđuju.

Treba istaći da partizanske jedinice nisu bile pod kontrolom Okružnog komiteta KPH Bjelovar, te u svojem izvještaju od 17 XII 1942 Kan Matacic Viktor, novi politički sekretar OK KPH Bjelovar obavještava Povjereništvo CK KPH u Zagreb da je Kalnički partizanski odred vezan u/. OK KPH Varaždin, Bilogorski bataljun za OK KPH Viroviticu, a Moslavački /a OK KPH Čazmu. Ove jedinice djeluju na području bjelovarskog okruga, ali kada izvrše akcije odlaze na druge terene ■”

8. POLITIČKO ORGANIZIRANJE I STRUČNO OSPOSABLJAVANJE PARTIJSKIH ORGANA NA BJELOVARSKOM PODRUČJU KRAJEM 1942. GODINE

Bjelovarski Okružni komitet KPH osnovan u travnju 1942. - nije djelovao forumski i nije imao stalnu bazu. To je imalo svog odraza na političko organiziranje i pov ezivanje nižih partijskih foruma. Radi toga je Povjereništvo CK KPH vezalo bjelovarsko područje uz Slavoniju i uputilo na ovo područje kao svog instruktora Dušana Calica Čulu.¹¹¹ U najkraće vrijeme Dušan Calie uspio se upoznati s prilikama na bilogorsko-kalničkom području, te djeluje na učvršćivanju partijskih organizacija i njihovom međusobnom povezivanju.

Čim je došao u Ribnjačku u križevačkom kotaru, Dušan Calie Čule je sazvao za 28.

X 1942. savjetovanje partijskih radnika kojemu je prisustvovalo 1 I drugova i 1 drugarica i odmah nakon toga uputio Povjereništvu CK KPH u Zagreb opširan izvještaj o političkim partijskim prilikama na bilogorsko-kalničkom području. Postojeće stanje je iskazano prema izvještaju Ivana Bozicevica Bjelog, koji je došao na ovaj teren u travnju 1942. te bio dobro upoznat s problemima. Međutim, ovaj Culin izvještaj ne iskazuje stanje na koprivničkom području za koje sam ja bio zaduzen, jer. iako sam došao u Ribnjačku, nisam uspio saznati za mjesto održavanja savjetovanja.

U svome izvještaju Čule piše među ostalim slijedeće:“-” »Ja sam po odluci Povjereništva C.K. K.P.H.' za Zagreb, t.j. druga Konspiratora"* u suglasnosti s drugom Brzim⁶ pošao na teritorij O.K. Bjelovar da izvidim slanje u tom O.K. i da ga reorganiziram t.j. da učinim sve što je moguće u poboljšanju partijskog (i) ostalog političkog rada u tom O.K. Pošto sam primio upute i sugestije od druga Brzog i druga komandanta Grge⁰¹”

(koji je tu prije radio) krenuo sam 10. X sa 'Kalničkim odredom' koji je u to vreme bio formiran u III. op. zoni - i s drugom Božičevićem zvanim Bjeli na taj teren«. I dalje: »Kad smo stigli u kotar Bjelovar, to je bilo 13. X poslali smo druga Bjeloga da uhvati vezu s vodom partizana (njih 24) koji je operirao na sjeverozapadnom dijelu Bilo gore t.j. oko Đurđevca i Koprivnice i to iz razloga: I. da 'Kalnički odred' dobije vodiče i poznavaoce terena II. Da izvuče dio politički sposobnih ljudi /a partijski rad i III. Da nam dadne veze ljudi s kojima su radili. Pošto drug Bjeli nije uspio naci odmah taj vod jer je on bio negdje iza Đurđevca to je on pošao za njima a ja sam sa 'Kalničkim odredom' krenuo kroz kotareve Bjelovar, Đurđevac, Koprivnicu i Križevce«. Na ovom putu Čule prikuplja i provjerava postojeće podatke te zaključuje da se stanje na ovom području u vrijeme zadnje neprijateljske ofenzive jako pogoršalo, jer su mnogi komunisti stradali ili se povukli iz djelovanja.

Kad je Calić došao u Ribnjačku, gdje im se 27. X 1942. pridružio i vod koji je tražio Ivan Božičević održano je već spomenuto savjetovanje 28. X 1942. Dnevni red je bio veoma opširan i pod prvom točkom trebalo je analizirati rad partijskih i skojevskih organizacija, NOO-e, organizacije AFZ-a, rad u HSS-u i rad u neprijateljskoj vojsci, razmotriti pitanje tehnike i propagande i veze s gradovima.

Na savjetovanju je prvi dao izvještaj Ivan Božičević Bjeli. On je ukazao da je većina komunista zatvorena ili streljana, te da su razbijeni i partizani koji su proljetos djelovali na Kalniku. Usprkos tome što je narod dobar, a teren relativno povoljan, nema na ovom području dovoljno partijskih radnika koji bi mogli djelovati na terenu, jer su se »partijski radnici koji bi tu mogli podići sastojali faktički od njega i druga Dobrile«. Calić ističe u svom izvještaju da je na savjetovanju konstatirano da »nitko nije radio niti imao vezu s kotarevima Koprivnica i Križevci. U koliko se radilo radilo se u kotarevima Bjelovar i Đurđevac«. Ova konstatacija je samo djelomično točna, jer ia sam citavo vrijeme radio upravo na ova dva kotara. Međutim, moje izostajanje sa savjetovanja izazvalo se u fragmentarnosti i nepotpunosti izvještaja. To jočito osjeća i Dušan Calić koji izvještaj završava rečenicom: »Dragi drugovi, nije sve crno kako i/.gleda jer drugovi nisu uspjeli prodrijeti (u) južno zapadni dio Bjelovara oko Ivanjske a tu izgleda da ce biti partijaca«.

Na ovom savjetovanju izgleda da su data konkretna zaduženja, jer tri tjedna kasnije Povjereništvu CK KPH podnosi izvještaj Ivan Božičević Bjeli s križevačkog područja.⁷¹ On izvještava Povjereništvo da nije mogao doći na sjednicu OK KPH Bjelovar 20. XI 1942. jer je bio jako udaljen. Opisuje stanje na križevačkom kotaru kao loše, jer je većina partijskih funkcionera stradala, ali i da je tih dana formiran novi KK KPH Križevci od četiri člana. Izvještava da Štapska partizanska jedinica Kalničkog partizanskog odreda traži partijski materijal koji navodi poimenično i ističe da bi se materijal mogao umnožiti za potrebe OK KPH Bjelovar i Kalnički partizanski odred, jer odred posjeduje tehniku. Bjeli piše: »U kal. odredu ima više oružja nego partizana (bar je tako bilo u početku). Ako ima u Zagrebu drugova koji hoće u partizane, šaljite ih u Kalnik. Imamo dobre mogućnosti da ih prebacimo. Moći će dolaziti i u velikim grupama (10-15) odjednom. Detaljnije obavijesti poslat ćemo Vam kad dobijemo odgovor za ovaj list i kad utvrdimo stalnu i višestruku vezu sa Odredom, kako bi drugovi bez poteškoća i od želj. stanice direktno stigli u odred.«

O koprivničkom području u tom vremenu gotovo da i nememo pismenih podataka. Tek u izvještaju OK KPH Varaždin od 25. XI 1942. koji je pisao Stjepan Ivic Mali spominje se partijski rad u luđbreškom i koprivničkom kotaru.⁷² Ivic spominje da u kotaru Luđbreg djeluju dvije partijske jedinice od sedam članova i kotarski komitet od tri člana. Osim toga spominje tri seoska NOO-a i Narodnu pomoć od 32 člana. Na koprivničkom kotaru Ivić spominje samo jednu partijsku jedinicu od četiri člana, koja radi samostalno, i dva odbora Narodne pomoći koja obuhvaća 60 ljudi, te spominje da je u formiranju Kotarski NOO. Partijska jedinica koju spominje Ivić je Đelekovec koji je u to vrijeme pripadao OK KPH Varaždin. Budući da je ostalo područje koprivničkog kotara pripadalo pod OK KPH Bjelovar, kao i KK KPH Koprivnica, oni se od Ivića ne spominju.

U slijedećem Ivićevom izvještaju od 3. XII 1942." spominje se da je OK KPH Varaždin uspostavio veze s Bjelovarom i da će im predati veze s Koprivnicom. Međutim, niti u ovom izvještaju nema ni riječi o KK KPH Koprivnica.

Ja sam također primao direktive i obavještanja od Povjereništva CK KPH u Zagrebu, odnosno od Dragutina Sailija Konspiratora u studenom i prosincu 1942.

U jednom takvom dopisu koje mi je uputilo Povjereništvo CK KPH 28. XI. 1942. preko OK KPH Bjelovar kaže se:TM

»Dragi druže Pepo!

Primili smo Tvoje pismo od 20. XI. o.g.. Tražite hitno da vam pošaljemo stroj za umnožavanje. Na žalost ovaj puta Vam ne možemo poslati jer sad momentalno nemamo nijedan. Cim ga nabavimo poslati ćemo vam ga ovim putem, zato održite ove veze.⁷⁵

Jučer smo primili pismo od druga Bjelog pisano 22. XI. On piše da na zakazanu sjednicu OK. za 20. o. mj. nije mogao doći jer je bio od ugovorenog mjesta udaljen 50-60 km., a bez veza putem kojih bi se mogao prebaciti. Javljam da je ovih dana formiran K.K. za Kr.⁷⁶ od 4 člana, a to su ujedno i svi članovi partije za koje sada zna. Sve su to po godinama stariji drugovi. Obavijestiti Bjelog, da mi imamo stalne i redovite veze sa Štabom II. o. zone.

Pošto će se naskoro održati konferencija A.F.Ž. na Kordunu⁷⁷ to izaberite jednu drugaricu za delegata i odmah ju pošaljite u Glavni štab.

Pošaljite nam što prije izvještaj i to kakva je kod Vas politička situacija, kakvo je stanje partijske organizacije, o stanju u partizanima, o Skoju, N.O.O., A.F.Ž. i tehnici.

Druga Duku Šp. koji je vama dodijeljen na rad treba *odmah* uputiti u Glavni štab.

Šaljemo Ti 'Borbu' br. 24-25, 'Pionir' br. 1 i Djeca u bodljikavoj žici'. Sve to, samo u većoj količini sa još drugim materijalom poslali smo vam u četvrtak drugim putem što će po svojoj prilici primiti Čule.

Čule je bio ovdje, sastali smo se sa njime no on je oko 16. o. mj. otišao odavde.

Javite nam da li imate veze sa Štabom III. o.z. ili sa povjerenstvom za Slavoniju. Ako imate, javite u koliko vremena može tamo stići pošta. Moguće bi se moglo tim putem poslati neke žene drugova koji se nalaze u Štabu III. zone. One su opskrbljene dobrim ispravama te bi mogle legalno putovati. Ako bi to išlo odmah nam javite i upričite put kako ne bi morale dugo čekati.

Drugarski pozdrav S. F. - S. N.

Konspirator v. r.«

Ja sam odgovor na ovo pismo uputio već 8. XII 194 2.⁷⁸ Ono glasi:

»Dragi druže Konspiratoru!

Primio sam pismo kojeg si poslao 28. XI. 1942. odgovor nisam nikakav ostavio zbog toga što sam se imao sastati sa Čulom. Sastao sam se s njime i sad ti dajem odgovor na Tvoje pismo:

Tražite da vam pošaljemo izvještaj o stanju političke situacije o stanju partije, partizana, NOO., AFŽ i tehnika. O svemu tome dobit ćete izvještaj za koji dan, za tehniku vam mogu odgovoriti da nemamo još ništa.

Drug Duka Šp. krenuo je u glavni štab;

Primio sam 'Borbu' br. 24.-25. 'Pionir' br. I. 'Djeca u bodljikavoj žici'. Materijal kojeg si poslao u većoj količini još nisam primio.

Tražite da li imademo veze sa štabom III. o.z. ili sa Povjerenstvom za Slavoniju. Odavle postoji veza sa Povjerenstvom i sa Štabom III. o.z., pošta može stići za 4 dana. Što se tiče drugarica mogu da se legalno prebace do nas a odavde mogu po vezama dalje-

Drugarski pozdrav S. F. - S. N.

S. N.

Pepo v. r.«

Očuvan je i izvještaj kojeg ja obećavam 8. XII 1942. Dragutinu Sailiju-Konspiratoru. Ovaj je izvještaj prvi izvještaj OK KPH Bjelovar nakon njegovog formiranja, te ga stoga donosimo u cijelosti.⁷⁹

»Dragi drugovi!

Šaljemo Vam prvi izvještaj O.K. o radu. Naš O.K. je formiran koncem mjeseca listopada i tada je imao 3 člana, a *stvarno* je uspostavljen i učvršćen 6. XII. kada je i popunjen s 2 nova člana.⁸⁰ S te sjednice O.K. od 6. XII 42. o tom i šaljemo izvještaj. Bili su prisutni članovi O.K. (osim druga Bjelog), a sastanku je prisustvovao od Povjerenstva C.K. drug Čule. - Dnevni red sjednice bio je sljedeći:

1. Politička situacija a) vanjska, b) unutarnja
2. Izvještaj a) partijski rad b) SKOJ i SMG c) N.O.O. i AFŽ.
3. Kritika i samokritika
4. Tehnika
5. Propaganda i agitacija

6. Partizani
7. Vojska
8. Veza za Zgb, Slavonijom, Čaz(mom) itd.
9. HSS
10. Narodna pomoć
11. Kurs partijski

U ovom izvještaju će manjkati izvještaj o stanju u kotaru Križevci, jer drug Bjeli nije bio prisutan.

Kotar Bjelovar: 3 Kandidatske part(ijske) jedinice od kojih svaka ima 3 člana, 4 partijca koji nisu članovi jedinica, jer je svaki od njih jedinici partijac u selu, a sela nisu blizu. Kotarski nema.

Kotar Đurđevac: Kotarski komitet od 4 člana. Ima podjeljen rad po selima i sektoru. 2. part, jedinice, jedna 6 članova, druga 3 člana. Osim toga ima 4 člana partije koji nisu u jedinicama i 2 Kandidata.

Kotar Koprivnica: 2 part(ijske) jedinice po 4 člana. 3 partijca van jedinica.

Opća karakteristika svih partijaca jest da su kvalitativno dosta slabi, jer su to uglavnom novi ljudi nedavno uzeti u članstvo; oni koji su članovi već od prije nisu iz- gleda - naučeni na ozbiljan rad partijski pa znaju koliko i novi. Ima po koji pojedinac koji vrijedi više, ali tih je malo. Nadalje napominjem da se je bolje počelo raditi partijski tek pred mjesec dana i da je ta partijska organizacija vrlo mlada pa je zbog toga i stanje toliko slabo. - Daje stanje part, organizacija takovo mislim i zato dosta odgovoran drug kojemu je bio povjeren rad u ovom okrugu. Taj drug nije nikada dovoljno naglašavao potrebu osnivanja partijske organizacije i nije tome posvetio glavnu pažnju kao što je trebalo. - Drugi razlog jest opet taj što je broj terenaca bio u ovom okrugu vrlo malen i svega 3 čovjeka na 4 kotara. - Treći razlog je taj što nije postojalo skoro nikakvih veza s Povjereništvom C.K pa smo bili odvojeni i nismo dobivali niti uputstva niti propagandni materijal. Osnivanjem sadanjenog novog O.K. sigurno je da će se popraviti to stanje jer smo pristupili ozbiljno organizovanom radu.

U najskorije vrijeme će se formirati K.K. Bjelovar i K.K. Koprivnica i to će mnogo poboljšati stanja i olakšati rad.

S.K.O.J.

Kotar Bjelovar. Ima 10 skojevaca po raznim mjestima, ali organizaciono Skoj ne postoji. Postojao je jedan Skojeovski aktiv od 11 članova, ali je taj razbijen zadnjim hapšenjem i većina je omladinaca otišla na robiju.

Kotar Đurđevac. 1 Skojeovski aktiv od 5 članova.

Kotar Koprivnica: nema ništa. - Vjerojatno ima i omladinaca samo drug koji je dodjeljen tamo na rad bio je tek kratko vrijeme tamo te nije sve pregledao što ima.

SMG⁸¹ nemamo uopće.

Uspostavom partijske organizacije pojačati će se i rad među omladinom i nadamo se da ćemo sljedeći puta već nešto konkretno moći izvesti.

NARODNOOSLOBODILAČKI ODBORI

Kotar Bjelovar: 11 N.O.O. od kojih svaki ima najmanje 5 članova.

1 odbor žena(AFŽ)

Kotar Đurđevac: 3 N.O.O. po 6 članova.

Odbor žena ne postoji ali ima nekih drugarica koje rade kao odbor.

Kotar Koprivnica: Za sada nema formiranih odbora.

Vojska: Povezani smo s vojskom (domobrani) u gradu Bjelovaru, gdje ima jedan drug partijski odgovoran za taj rad. Zatim razdijelili smo letak za nje- mačke vojnike koji se nalaze u Bjelovaru. Letak su napisali njihova dva druga koja su pobjegla i nalaze se u Mosl(avačkom) Part(izanskom) Odredu gdje je taj letak napisan i umnožen. Letak nam je poslao štab Mosl.

Partizani: Na našem okrugu operiraju tri partizanska odreda. Moslavački PO., Bilogorski bataljon i Kalnički PO. Kalnički je odred izvršio niz akcija u Koprivničkom i Križevačkom kotaru, a djelomično i u Bjelovarskom. Nedavno je i Moslavački izvršio jednu akciju u Bjel(ovarskom) kotaru. Mi smo povezani sa sva tri odreda. Veza sa Moslavačkim i Bilogorskim je čvrsta dok vezu sa Kalničkim trebamo još učvrstiti.

Kata Pavlek iz Đelekovca, aktivistkinja naprednog pokreta prije rata i jedan od organizatora ustanka na području đelekovečke općine

Što se tiče propagande i agitacije nismo izdali ništa jer nemamo svoju tehniku. Sad ćemo kupiti jedan šapirograf⁸² i to je prvi korak osnivanja naše tehnike.

Organizaciju Nar. Pomoći nemamo, a priloge za istu skupljaju partijske jedinice.

Odnos HSS-ovaca u našem okrugu prema Narodno-oslobodilačkoj borbi je *„a sada* povoljan dok je raspoloženje hrvatskih masa prema N.O. borbi veoma povoljno.

Budući da je ovo naš prvi izvještaj ne znamo da li će to biti izvještaj kakav bi želili tj. da li je obuhvaćeno sve ono što bi jedan takav izvještaj morao obuhvatiti pa Vas molimo da nam ukažete na sve nedostatke. Za

O.K. Bjelovar Viktor v.r.«

Treba međutim istaći da je ovaj izvještaj usprkos svojoj važnosti veoma manjkav –osobito za koprivničko područje. Pisan je na terenu KK KPH Koprivnica na temelju sjećanja sa sastanka 6. XII 1942. u Orovačkim vinogradima i trebalo bi ga znatno upotpuniti da bi on odgovarao faktičnom stanju stvari. Krivu predodžbu o stanju na ovom području dobilo je i Povjereništvo KPH za Slavoniju.

Naime, pri Štabu III. operativne zone u Zvečevu održano je 25. XII 1942. partijsko savjetovanje. Na ovo savjetovanje upućena su dva člana OK KPH Bjelovar (Ivan Matačić Viktor i Franjo Zajšek Zvonko) i tri člana kotarskih komiteta (Đurđevac, Bjelovar i Križevci). Koprivnica i opet nije na ovom savjetovanju bila zastupljena. Sekretar CK KPH Vlado Popović⁸³ održao je s predstavnicima OK KPH Bjelovar posebni sastanak i dao im direktive za dalji rad, uputivši na rad u okrug i Stjepana Kendela Sijedog, koji je imao veliko iskustvo u djelovanju na ilegalnom i polulegalnom području. Dolazak ovog iskusnog borca na bjelovarski okrug početkom 1943. svakako je značajna prekretnica u cjelokupnom daljem radu na tom području, a osobito na omasovljenju narodnooslobodilačkog pokreta.

Mirko Virius, slikar naivac iz Đelekovca, koji je bio poznat po svojim socijalnim motivima

9 NARODNOOSLOBODILAČKI ODBORI NA KOPRIVNIČKOM PODRUČJU 1942. GODINE

Izveštaj OK KPH za bjelovarski okrug od 16. XII 1942. ne registrira na području koprivničkog kotara niti jedan narodnooslobodilački odbor.

Međutim, to nije točno ili barem ne posve točno. Naime, partizanske jedinice koje djeluju na bilogorsko-kalničkom području osnivaju narodnooslobodilačke odbore kao svoje pomoćne organe vlasti već od proljeća 1942. godine, ali nakon odlaska partizana s tog područja, a pod neprijateljskim terorom, obično prestaju djelovati i ti odbori. Radi toga su i podaci koje je 1963. uputila Općina Koprivnica Saboru Socijalističke republike Hrvatske o NOO-ima u 1942. krnji i nepotpuni.

Prema ovom izvještaju,⁸⁴ na koprivničkom kotaru osnovani su u 1942. slijedeći narodnooslobodilački odbori:

1. Javorovac, u jesen 1942;
2. Srdinac, u jesen 1942;
3. Jeduševac, zimi 1942/43;
4. Đelekovec, u jesen 1942;
5. Mala Mučna, u jesen 1942;
6. Velika Mučna, u proljeće 1942;
7. Sokolovac, travnja 1942;
8. Veliki Poganac, u jesen 1942;
9. Veliki Grabičani, zimi 1942/43;
10. Ivanac Ludbreški, u jesen 1942;
11. Ribnjak, u jesen 1942;
12. Duga Rijeka, listopada 1942.

Franjo Horvatić spominje da su krajem 1942. osnovani i narodnooslobodilački odbori u Rasinjici, Radeljevu Selu i Širokom Selu, a djelovanje nekih odbora kratkog vijeka vjerojatno ni do danas nije registrirano.⁸⁵ U svakom slučaju, kroz NOO-e ispomagali su se partizani i njihovo je djelovanje veoma značajno za NÖB.

*Klijet Ivana Filipčića, Orla ti Jezercu kod Novi-
grada Podravske u kojoj se od jeseni 1942. do
sredine ožujka 1943. godine nalazila tehnika i
haza Okruž.nop komiteta KPH Bjelovar*

10. NEKA RAZMIŠLJANJA O RAZVOJU NOP a NA KOPRIVNIČKOM PODRUČJU U 1942. GODINI

Znatnim angažiranjem komunista - ali i uz pomoć CK KPH - razvio se narodnoslobodilački pokret na bjelovarskom okrugu. Međutim, poslije likvidacije Kasima Čehajića, Okružni komitet KPH Bjelovar gubi veze s komunistima na pojedinim kotarevima, pa dolazi do opće pasivizacije. Tek tu i tamo vrši se usmena propaganda - uglavnom među rodbinom ili dobro provjerenim prijateljima.

Polovinom siječnja 1942. Bjelovarski odred odlazi u Moslavinu. Leinerova četa djeluje u proljeće 1942, ali tada i ona strada a borci se osipaju. U kalničko-podravskoj regiji nema tada niti jedne aktivne partizanske jedinice. Napuštanje otvorene neprijateljske politike prema srpskom stanovništvu pasiviziralo je i dio Srba, pa su i oni kao i bivši članovi HSS-a prišli politici iščekivanja. Sve je to omogućilo ustašama da učvrste svoju vlast i da prate svako kretanje nepoznatih po selima. Radi toga i Grga Jankez, sekretar OK KPH Bjelovar, poslije sukoba sa žandarom u Šemovcima, mora nastaviti rad u Zagrebu, jer je na području Podravine bio suviše poznat, a mogućnosti rada nika-kve.

Treba priznati da je za ovakovo stanje bila u znatnoj mjeri odgovorna slaba ideološka spremnost komunista. Čelije se u 1941. nisu obnavljale primanjem novih članova, pa su i provale bile porazne za dalji partijski rad. Komunisti i simpatizeri komunista

pasiviziraju se i gube se sve međusobne veze. Od siječnja 1942. gube se partijske veze s komunistima na koprivničkom kotaru, a s ovog terena se nitko ne javlja u Zagreb ili u Moslavinu. Tek u drugoj polovini 1942. počinju se javljati pojedinci i tražiti uspostavljanje narušenih veza. Obično je trebalo početi sve iznova, ali je duže mrtvilo u radu narodnooslobodilačkog pokreta na bilogorsko-kalničkom području imalo velikog odraza na razvoj ustanka. Tek kada je Kalnički partizanski odred prokrstaro ovim krajevima, djelujući i u neposrednoj blizini Zagreba i Varaždina, razbivši svojim odnosom prema narodu ustaške glasine »o banditima«, narod pomalo napušta svoj rezervirani stav. Izvještaj koprivničkog ustaše Mije Udžbinca najbolje pokazuje smetenost ustaškog vodstva ponašanjem partizana i velikim pitanjem kako dalje raditi u narodu koji se sve više i sve odanije počeo priklanjati partizanima.

Za oružani ustanak presudno je svakako bilo opredjeljivanje lijevog krila vodstva HSS-a na koprivničkom i đurđevačkom kotaru za oružani ustanak. Ovo je vodstvo faktički djelovalo ilegalno i imalo je još uvijek veliki utjecaj na mase. Iako vrlo teško - opterećeni brigom za porodicu i imanje - članovi lijevog krila HSS-a počeli su se intenzivnije uključivati u suradnju s partizanima, na koje opredjeljenje su svakako djelovali komunisti koji su istovremeno bili i HSS-ovci (Frančina iz Đurđevca). Ipak u odnosu na druge krajeve Hrvatske (Banju, Liku, Kordun, Moslavinu pa i Slavoniju) uključivanje Podravaca u narodnooslobodilački pokret bilo je teško i usporeno, a suzdržljivost naroda velika. Nprestano se čekalo da Nijemci budu poraženi na istočnom frontu. Vjekovima podržavana praksa o borbama za tuđe interese još je uvijek imala jako djelovanje među podravskim seljacima, pa je narod preko partijskih terenskih radnikakakav sam bio i ja - trebalo postepeno uvjeravati da je narodnooslobodilačka borba njihova borba i da se vodi, ne u interesu ponovnog uspostavljanja neke Kraljevine Jugoslavije, ili formiranja čisto boljševičke zemlje, već za slobodnu zemlju ravnopravnih naroda u kojoj će narod biti kovač svoje sudbine.

Kraj 1942. i početak 1943. znači svakako jednu prekretnicu u razvoju narodnooslobodilačkog pokreta u Podravini i na koprivničkom području. Narod koji se dugo kolebao i sumnjao počeo se priklanjati narodnooslobodilačkom pokretu i uključivati u borbu, napustivši svoj rezervirani stav prema komunistima.

Bilješke

1. U to vrijeme Moslavačka partizanska četa »Kasim Čehajić« potpadala je pod Treću operativnu zonu, koja je imala sjedište u Slavoniji. Moslavačka partizanska četa bila je formalno treća četa slavonskog NOP bataljona koji je bio formiran 24. prosinca 1941. Iako je ona ustvari djelovala samostalno, svi izvještaji čete slani su preko dra Pavla Gregorića u štab Treće operativne zone (Zbornik Moslavine, I, Kutina 1968, str. 261).

2. Zvonko Brkić Dorat (Gornja Vrba, 18. IX 1912) jedan je od organizatora ustanka na sektoru Bilogore i Slavonije. Obavljao je razne odgovorne dužnosti, a 1943. je bio sekretar OK KPH Virovitica. Narodni je heroj.

3. U borbi s neprijateljem 27. I 1942. učestvovala su samo 44 borca. Dva su napustila četu, a Slavko Kezele Slavni otpremio je svog oca u Trnoviticu jer nije bio u stanju da izdrži napore, ali je kao politički radnik mogao djelovati u nekim selima. Službeno četa je formirana tek 27. I 1942. ali je već 26. I 1942. dr Pavle Gregorić imenovao za komandira čete Pavla Vukomanovića-Stipu, koji je tu dužnost obavljao i do tada, te komesara Matu Svetličića Svijetlog. Formirana su dva voda i desetine. Komandir prvog voda bio je Marko Čuljak Mak, a drugog Duka Prilika Brko. Oni borci, koji nisu ranije položili partizansku zakletvu, položili su je svečano dan uoči bitke. Iako je pravac povlačenja borcima rečen pred bitku, Specijalne prilike prisilile su komandira da vodi četu do Tomašice i mlina na Toplici. Odatle je Vukomanović otišao u Jamu kod mlinara Bokuša i tu je Pavla Gregorića izvijestio o toku borbe. Odlučeno je da partijska organizacija Daruvara prihvati Moslavačku četu, te je četa preko Imsovcu upućena u Gornji Daruvar gdje se nalazila do kraja veljače. Vidi поближе: Vukašin . . . , Moslavački partizanski odred, prilog Ante Dobrile Pepa.

4. Komandir je postavio borce za kružnu obranu. Kada su ustaše došli na jurišno odstojan je, tada su ih partizani napali puščanom paljbom. Nakon nekoliko neuspjelih pokušaja da se približe partizanima, ustaše su počeli bježati bacajući u duboki snijeg oružje, a imali su i osam mrtvih i oko 20 ranjenih. (*Zdravko Krnić*, 33. divizija NOV Jugoslavije, Zagreb 1981, 37-8).

5. Misli na Antu Dobrilu s kojim je razgovarao na Gariću.

6. Grada za historiju NOP-a u Slavoniji, II, Slavonski Brod, 1963.

7. Prema mišljenju Ivana Božičevića Bjelog, to je bio Ivan Cetina, šef željezničke stanice u Ludini.

8. Radi se o Ivanu Božičeviću Bjelom. On je poslao najkasnije do 20. lipnja izvještaj Povjereništvu CK KPH za Slavoniju koje opet u svom izvještaju navodi: »Mi smo uputili dvojicu drugova (druga Bjelog) da formiraju OK i da porade na oživljavanju partijskog rada, ali iz pismenog izvještaja druga Bjelog, koji smo nedavno primili, proizlazi da on do sada nije uspio ništa učiniti«. (Vrijeme i podaci rekonstruirani na osnovi pisma I. Božičevića autoru od 1. IV 1975.) Drugi je Ante Dobrila Pepo.

9. Kada je Dobrila stigao u Virje Benko je bio u zatvoru. Nakon izlaska iz zatvora bio je pozvan u domobrane, te na poziv Dobrile preko Martina Berte da se prebaci u bjelovarski okrug poručuje: »U domobranstvu mogu više doprinjeti općoj stvari«. Vidi: *A. Dobrila, Ivo Piškorec, Mato Kudumija*: Partizanski dani, Đurđevac, 1964. 106, i 132-3.

10. Franjo Mraz sakriva se u to vrijeme u Hlebinama.

11. Ivan Božičević u pismu autoru 2. VI 1975. izjavljuje daje stigao u Moslavačku četu 21. III 1942. u selu Srpsko Selište i da je s Makoj i Pjetikom dva dana kasnije otišao u logor blizu Kopčića gdje je Tomo Buden Hitri bio zadužen za prihvatanje drugova iz Zagreba.

Ivan Božičević (Križ, 1909- živi danas u Zagrebu), krojački radnik i od 1934. član KPJ i funkcioner Saveza tekstilnih i krojačkih radnika u Zagrebu i drugim mjestima. U NOR-u od 1941. i jedan od organizatora ustanka u svom kraju. Bio je i sekretar MK KPH za grad Zagreb, sekretar OK KPH Bjelovar, sekretar Oblasnog komiteta KPH Zagrebačke oblasti i kasnije vijećnik ZAVNOH-a i AVNOJ-a. Poslije rata obavljao niz odgovornih dužnosti.

12. U šumi Mlinska 29. i 30. III 1942. partizani su razbili ustašku kolonu i zaplijenili pet karabina i 300 metaka (*A. Dobrila-Pepo*, Moslavački partizanski odred i njegove akcije 1941-1942, rukopis).

13. Mak je prvo liječen u Ludini. Sklonjen na drugo mjesto, ustaše su ga pronašli i likvidirali.

14. U provali ustaškog provokatora Bore Pavića uhapšeno je više od pedeset sudionika i simpatizera NOP-a i većina ih je stradala u Jasenovcu ili ubijena (*Zbornik Moslavine*, I, n. dj., 298; Kotar Bjelovar, Zagreb, 1966, 42; *Z. Krnić*, n. dj., 37).

15. Prema podacima Grge Jankeza, Prpić je početkom 1942. bio isključen iz OK KPH Bjelovar (*G. Jankez*, Beleške, 35).

16. Ivan Matačić Viktor pretendirao je također za mjesto sekretara OK KPH Bjelovar, te se teško mirio s odlukom dra Pavla Gregorića. Krajem 1942. imenovan je za političkog sekretara i tu dužnost obavlja do dolaska Grge Jakeza-Marjana 1943, kada postaje organizacioni sekretar Komiteta. U svibnju ili u lipnju 1944. bio je poslan u 32. diviziju. Ranjava se u ruku i pogiba 13. VII 1944. od neprijateljske granate u Jakupovcu (*kazivanje Ive Robića Dobrili*).

17. Ivan Banić također je želio biti sekretar, smatrajući se najstarijim članom OK KPH Bjelovar. Ovo nadmetanje svakako je zateglo konsolidaciju partijskih organizacija na ovom području.

18. Dušan Čalić Čule (Smrtić kod Nove Gradiške, 18. VIII 1918, živi danas u Zagrebu). Član je SKOJ-a od 1933. a član KPH od 1939. Bio je sekretar partijske organizacije na Pravnom fakultetu u Zagrebu. Narodni heroj.

19. Franjo Zajšek Zvonko došao je u partizane iz Zagreba, gdje je radio u SKOJ-u i tehnici. Tokom rata nalazi se na raznim partijskim dužnostima.

20. Ante Dobrila i Ivić sastali su se posredstvom Slavka Gmajničkog Marka. Dragutin Štimac vršio je kurirsku službu za OK KPH Varaždin, a kasnije i za OK KPH Bjelovar, te donosio direktive i drugu poštu iz Zagreba od Povjereništva CK KPH tokom 1942. i početkom 1943. godine.

0 radu Šimeka vidi: *Dragan Desnica*: Mijo Šimek - veteran revolucionarnog pokreta u Podravini, *Podravski zbornik* 80, Koprivnica 1980, 53-54. Šimek je zakupio gostionicu »Križ«. Vidi uspomene M. Š. »Koprivnički tjednik«.

21. Prema kazivanju Ivana Horvatića Čuka Katici Marijan, Božu Leinera doveo je iz Zagreba na Kalnik Milivoj Marijan. M. Brunović to ne spominje (*M. Brunović*, Kalnik u borbi, Zagreb, 1953, 33).

22. Nakon sukoba s Leinerovom grupom neprijatelji su Grubačevića zatvorili i otpremili u Jasenovac, gdje je likvidiran u lipnju 1942. godine (Prema kazivanju Grubačevićeve kćerke Milke Pulja).

23. *M. Brunović*, Kalnik, n. dj., 33-35, Izvještaj »oružničkog lista«, Varaždin br. 220/taj. od 4. IV 1942.

24. Prilika, Biškup i Halapa nalazili su se u tom vremenu u Moslavačkom partizanskom odredu, a Franjo Mraz u konspiraciji.

25. *M. Brunović*, Kalnik, n. dj., 36-7. O Kalničkoj partizanskoj grupi Bože Leinera tog vremena Milan Brunović piše da su ih na putu iz Kalnika prema Javorovcu napali žandari, ali da su ih partizani potukli i da su zaplijenili jedan puškomitraljez. »Omladinac iz Zagreba, zvan Iskra, naletio je goloruk na žandare i oteo im puškomitraljez, vičući: 'Ovo nam treba'. Komandir Lajner postavio je mitraljez Iskri na rame i tukao žandare, koji su bježali. Tri omladinca iz odreda malo poslije toga krenuli su u Novigrad da nabave donove za obuću. Na putu su se sreli sa žandarima, s kojima j su stupili u borbi i sva trojica herojski poginuli. Uspjeli su na neprijatelja baciti bombe, od kojih je [poginulo nekoliko žandara.«

Brunović spominje da su 21. III 42. žandari uspjeli zarobiti tri živa partizana i da su ovi otkrili sve veze i kanale za prebacivanje ljudi na Kalnik preko Križevaca, tj. iz zagrebačke Dubrave, te da je to i omogućilo neprijatelju da izvrši brojna hapšenja partizanskih suradnika. Osim toga za kalnički sektor jedina veza ostao je OK KPH Varaždin. Prema kazivanju Ignaca Bukovčana Anti Dobrili »poginuli omladinci iz Kalničkog odreda u sukobu sa žandarima iz Novigrada bili su javno izloženi kod vatrogasnog doma.« Ustaše su natjerali sve dake iz novigradske osnovne škole da ih

moraju vidjeti«, a narodu su govorili da su »uništili sve partizane«. Prilikom prebacivanja iz kalničkog područja na područje Novigrada, Leinerova grupa se sukobila s domobranskom bojnom satnika Dumbovića.

26. *M. Brunović*: Kalnik n. dj., 40-41, dokument br. 781 /taj. od 9. IV 1942. Na poziv Popunidbenog zapovjedništva Varaždin od kraja ožujka javilo se svega 569 pričuvnika (godišta 1915-1919).

27. *M. Brunović*: Kalnik, n. dj., 41-42.

28. Isto, 37, dokumenat br. 220/taj. od 4. IV 1942. čuva se u AIHRPH-u.

29. Isto, 41-43. Akcija u Trnovcu izvršena je 12. travnja, a u Jalžabetu 13/14IV 1942.

30. Isto, 44-45, Dopis oružničkog vod. Koprivnica br. 179/taj. od 13. IV 1942.

31. Isto, 43^14.

32. Glavni stožer Ministarstva hrv. domobranstva br. 1160/taj. od 4. IV 1942.

33. Grupa je bila u to vrijeme kompletna. Samo Gabrijel Santo, član OK KPH Varaždin nalazio se na terenu i to u Đelekovcu (*M. Brunović*, n. dj., 46).

34. *M. Brunović*: n. dj., 46. i informacija Steve Prijića iz Javorovca od 22. III 1973.

35. *P. Gregorić*: Narodnooslobodilački pokret u Zapadnoj Slavoniji, Moslavini i Bjelovarskom okrugu 1941, Slavonski Brod, 1969, 198.

36. *F. Horvatić*: Milivoj Marijan - revolucionar i borac, *Podravski zbornik* 77, Koprivnica, 1977, 63-67.

37. KK KPH Koprivnica prestao je faktički djelovati nakon hapšenja Ivana Šošarića krajem studenog 1941. godine. Tomo Gregurek nalazio se još od srpnja 1941. u varaždinskom zatvoru i zatim u logorima, a treći član komiteta Ivan Golčić nakon slabog držana pred ustašama prestaje radom. Od ostalih članova komiteta na terenu su se još nalazili Franjo Mraz. i Franjo Pandurić Stric. Ali, Mraz je u strogoj ilegalnosti, a zadržava se u Hlebinama i po klijetima iznad Novigrada sve do kasne jeseni 1942. kada se priključuje jedinicama Treće operativne zone. (*J. Rojčević*: Četiri desetljeća »crvene niti« Franje Mraza, *Podravski zbornik* »79«, Koprivnica, 1979, 58.). Pandurić pak u tom vremenu nema veze s OK KPH Bjelovar.

38. Do ovog povezivanja dolazi poslije Okružne konferencije OK KPH Varaždin u veljači 1942.

39. Partijska jedinica Bregi imala je pet kandidata, Peteranec tri, Drnje tri i Imbriovec tri partijska kandidata. U izvještaju OK KPH Bjelovar od 18. I 1943. stoji: »Znatno se je promijenila situacija u kotaru Koprivnica. Tu je stanje ovakovo: KK ima 6 članova (5 legalnih i 1 ilegalan.) - Ovaj ilegalni član KK bio je Ivan Horvatić Čuk (opaska Dobrile), 3 partijske jedinice po 3 člana i 4 kandidatske s 14 članova«. OK KPH Bjelovar na temelju mog izvještaja nije priznao partijskoj jedinici Đelekovac četiri člana, stoga što je Ivan Cmrk Jovo stanovao u Koprivnici i samo povremeno boravio u Đelekovcu.

Koliko je partijskih kandidata bilo među domobranima nije pouzdano ustanovljeno. S njima je radio pojedinačno sekretar koprivničke partijske organizacije Mijo Šimek. Ti su kandidati uglavnom radili na obavještajnim zadacima, zaduženi neki preko Šimeka, a drugi izravno preko Slavka Gmajničkog koji je bio zadužen za obavještajnu službu od strane OK KPH Bjelovar.

Kod osnivanja novog KK KPH Koprivnica nije se više moglo računati s Franjom Mrazom, ne samo stoga što ga Ivan Horvatić Čuk nije mogao pronaći, već i stoga što je postojalo naređenje dra Pavla Gregorića da Mraz odmah čim se pronađe krene u Slavoniju. Međutim, i Čuk kao i Mato Eršeg poznavali su komuniste koji su bili delegati na Drugoj kotarskoj konferenciji KK KPH Koprivnica polovinom lipnja 1941. pa su znali daje član tog komiteta bio Franjo Pandurić Stric, a delegati iz Imbriovca i drugih sela, te da se i s tim drugovima mora računati. Već tada, tj. u srpnju 1942. računalo se i na Josipa Belčića.

Franjo Pandurić Stric izjavio je 25. V 1958. Aleksandru Vrančiću u Đelekovcu da je KK KPH Koprivnica osnovan u rujnu 1942. (MGK, izjava Franje Pandurića Strica). Ovaj podatak svakako se odnosi na prve akcije koje su dovele do osnivanja tog komiteta.

40. Tomo Bešenić je ubijen od križara 1946.

41. Luka Horvat je poginuo u NOB-u.

42. Lazo Horvatovski obješen od ustaša 1944.

43. Prema skupnoj izjavi Tome Gregureka i drugova, a kasnije i izjavi Mije Šimeka, partijska ćelija u Koprivnici bila bi osnovana 13. III 1942. (MGK, Izjave). Međutim, kad sam s Ivićem bio kod Šimeka početkom svibnja 1942. tada je rečeno Šimeku da će uskoro moći osnovati ćeli ju, budući daje okupio simpatizere bliske Partiji. Vjerojatno se prvi datum odnosi na moju poruku koju sam preko Slavka Gmajničkog uputio Šimeku.

44. Umro.

45. Poginuo u partizanskim jedinicama.

46. Učesnik je Prve partijske konferencije KPH Đurđevac u klijeti Petra Ljubića iz Virja. Po nalogu KK KPH Đurđevac djelovao u domobranstvu pri čemu je održavao stalne kontakte s komunistima. Poslije rata živio u Koprivnici.

47. Pancina je bio rodom iz Siska. Bio je intendant koprivničkih domobrana i jedan je od vrlo aktivnih vojnih obavještajaca u korist NOP-a. Umro je u Koprivnici nekoliko godina poslije oslobođenja. O svom radu Pancina je rekao: »Ja sam u Koprivnici u kotaraškoj bojni od mjeseca travnja 1942. godine kao intendantski poručnik. Odmah po dolasku u Koprivnicu dobio sam vezu sa Kalnički partizanskim odredom preko Radanović Mirka, Manojlović Števe i Đure i Šimek Miške. Tu sam slao oružje, hranu i odijelo istom odred. U jeseni 1942. godine upoznao sam se s Pirjavec Jakobom, tada žandarmerijskim narednikom, koji je imao propusnicu za prelazak iz Sokolovca za Koprivnicu. Od tada sam preko njega stalno slao izvještaje o kretanju naprijateljskih jedinica, odnosno slao sam i odjeću te municiju za Kalnički odred. Ta veza između mene i njega trajala je do jeseni tj. IX mjeseca 1943. godine, kada sam ja bio zatovren.

Zatvoren sam bio 13. X 1943. (vjerojatno 13. IX 1943. primjedba autora), a pobjegao 16. X 1943. godine. Zatvoren sam bio u Koprivnici a kada sam pobjegao otišao sam u Sokolovac, gdje sam od Pirjavca dobio pištolj sa kojim sam otišao u partizane«. (MGK, zapisnik o suradnji Jak¹¹ rjavca s NOP-om od 22. V 1952).

48. Živio poslije rata u Daruvaru. U domobranima bio podoficir.

49. Poginuo u NOV-u. U domobranima bio podoficir.

50. Poginuo 13. VIII 1942. zajedno s Kulićem prilikom sudara motorkotača kod Ludbrega, izvršavajući partijski zadatak. Umro je u koprivničkoj bolnici. Oba su bili poručnici domobranstva.

51. Bio kapetan domobranstva sa sjedištem u Varaždinu. Nakupac sijena za domobransku vojsku.

52. Bio stariji vodnik, komandir voda za vezu u štabu domobranskih jedinica u Koprivnici. Sva su imena u ovom nizu data prema izjavi M. Šimeka autoru.

53. Moj sastanak s Ljubišom Stojakovićem ugovorio je Slavko Gmajnički Marko. Pregovori su vođeni bez oružja. Stojaković je tražio objašnjenja radi toga što je među domobranima, tj. među srpskim oficirima u domobranstvu započela četnička agitacija. Njemu je to bilo sumnjivo pa je tražio da razgovara otvoreno s nekih iz partijskog rukovodstva. Objasnio sam mu o čemu se radi i da partizanski pokret ne priznaje izbjegličku vladu na čelu s kraljem. Naime, Nijemci su obećavali četnicima kralja pod uvjetom da stupe u borbu protiv partizana. Sastanak je bio uspješan i Stojaković je obećao da će preko Marka dostavljati partizanima podatke. Pristao je na suradnju pod uvjetom da ga ne povežujemo s ostalim oficirima koji rade za NOP u koprivničkom garnizonu. Ovaj razgovor vodio se je u jesen 1942. godine.

54. Tomina Gaži djeluje aktivno i organizirano za NOP sa ženom Anom i kćerkom Katarinom od 1941. i sa sinom Pavlom. <

55. Žena Prvčića je Marija koja radi s kćerkama Maricom, Katicom i Jelicom, već početkom 1942. godine.

56. Josip Jančec imao je u Koprivnici kemijsku čistionicu. U toj su čistionici ustaše, Nijemci i domobrani često davali na čišćenje svoje okrvavljene vojničke uniforme, pa je Jančec odmah javljao Slavku Gmajničkom ime i prezime vlasnika takove uniforme, jer se svakako radilo o nekom zločinu.

57. Božidar Magovac, novinar iz Karlovca, urednik »Slobodnog doma« i jedan od vođa organizacije HSS-a.

58. Petar Frančina bio je član Partije od prije rata. Djelovao na lijevom krilu HSS-a s grupom »Matkovaca«. Frančina već 1941. djeluje u pravcu dizanja ustanka. Od 1942. član je KK KPH Đurđevac, a 12. IX 1943. od 120 delegata s područja kotareva Đurđevac, Koprivnica, Križevci i Bjelovar izabran je u Mičetinskom jarku za prvog predsjednika Okružnog NOO-a Bjelovar. Međutim nakon par dana ustaše su ga uhvatili pred kućom u Đurđevcu. Stijeljan je u Bjelovaru 21. XII 1943.

59. Bjelovarski odred je također tokom 1942. nazivan i četom, a kasnije Bilogorskim bataljonom u sastavu Kalničkog partizanskog odreda. Spominje se i kao Bjelovarski vod.

60. Mato Šćurić Nojo spominje se i kao Nikola Vujčić Nojo. Radi se o istoj osobi. Usporedi *Zbornik Moslavine*, I, n. dj., 261.

61. Joža Horvat (10. III 1915. Kotoriba-), književnik. Završio Filozofski fakultet u Zagrebu i od 1938. se bavio književnim radom. U NOP-u od 1941. godine.

62. Mate Jerković (19. II 1915, Novo Selo kod Siska - 1981. Zagreb). Završio Pravni fakultet u Zagrebu. U NOV-u od 1942. i to prvo kao komandant Petog banijskog odreda, a onda Kalničkog partizanskog odreda. Kasnije bio komandant Četvrtе slavonske divizije. Obavljao niz odgovornih dužnosti.

63. AIHRPH, Neprijateljska grada, spis Ustaškog logora Koprivnice T. 134 od 25. X 1942.

64. VII, Beograd, Izvještaj Štaba Kalničkog partizanskog odreda OK KPH Varaždin od 10. I 1943.

65. AIHRPH, KP- Izvještaj OK KPH Bjelovar Povjereništvu CK KPH od 17. XII 1942.

66. Dušan Čalić Čule, u NOP-u od 1941. i u vrijeme zbivanja koja se opisuju u ovom dopisu in- struktor CK KPH. Centralni komitet KPH obavijestio je 28. XI 1942. Povjereništvo CK KPH za Sla- voniju da okrug Bjelovar pripada pod Slavoniju i da šalje Čulu na ovo područje (AIHRPH, KP - dopis Konspiratora (Dragutina Sailija) iz CK KPH Povjereništvu CK KPH za Slavoniju od 28. XI 1942).

67. AIHRPH, KP - Izvještaj Dušana Čalića Čule Povjereništvu CK KPH

68. Dragutin Saili (Zagreb, 19. XI 1899. - Zagreb, 1. XI 1968). Član Partije od 1919. Sekretar partijske organizacije u Željezničkoj radionici u Zagrebu. Često hapšen. Na V zemaljskoj konfe- renciji KPH 1940. izabran za člana Politbiroa CK KPH. U vrijeme NOR-a sekretar Okružnog komi- teta KPH Zagreb i član Povjereništva CK KPH za sjevernu Hrvatsku, a kasnije i član Glavnog štaba NOV i PO Hrvatske i član ZAVNOH-a. Poslije oslobođenja bio je prvi predsjednik Gradskog na- rodnog odbora Zagreb.

69. Dr Pavle Gregorić.

70. Grga Jankez, politički radnik (Ivanska, 12. III 1906 - 11. XI 1974). Španjolski borac. Bio se- kretar OK KPH za Bjelovar, a 1942. postaje član Povjereništva CK KPH u Zagrebu. Kasnije koman- dant III operativne zone. Narodni heroj.

71. AIHRPH, KP - Izvještaj Bjelog iz OK KPH Bjelovar Povjereništvu CK KPH od 22. XI 1942.

72. AIHRPH, KP - Izvještaj Stjepana Ivića Malog iz OK KPH Varaždin Povjereništvu KPH od 25. XI 1942.

73. AIHRPH, KP - Izvještaj Stjepana Ivića Malog, Sekretara OK KPH Varaždin Povjereništ KPH u Zagreb od 3. XII 1942. Datum je nadopisan rukom.

74. AIHRPH, KP - Dopis Povjereništva CK KPH Okružnom komitetu Bjelovar od 28. XI 1942.

75. Tajе veza išla preko satnika Josipa Vranića, koji je služio u Karlovcu i koji je bio moj školski drug. S njim sam utanačio vezu u studenom 1942. na cesti između Vlaislava i Novigrada Podravnog i o tome obavijestio Dragutina Sailija Konspiratora (AIHRPH, KP - pismo Pepe Konspiratoru, Povjereništvo CK KPH). Vranić je u Karlovcu imao stan u Lisinskoga 8/1 kat. Parola je bila: »Šalje me drug Pepo«, a odgovor: »On je moj školski drug«. Josip Vranić bio je brat Stjepana Vranića iz Virja. Uhapšen je i strijeljan od Prijekog suda u Zagrebu 1. VII 1943.

76. Križevci.

77. Radi se o I zemaljskoj konferenciji AFŽ-a Jugoslavije koja je održana 6-8 XII 1942. u Banskome Petrovcu. Međutim, predstavnica bjelovarskog okruga nije upućena na ovu konferenciju, jer je vrijeme bilo prekratko da bi se uspjelo organizirati uspješno prebacivanje. Ipak je na toj konferenciji oformljen Izvršni odbor AFŽ-a koji je rukovodio i usmjeravao rad postojećih organizacija AFŽ-a, kojih je već tada bilo mnogo. Iz diskusije Kate Pejnović vidi se da je tada samo u Lici bilo 15.000 članica i 2.247 odbornica, te 297 mjesnih, 17 općinskih i 7 kotarskih odbora AFŽ-a (Žene Hrvatske u NOB-u, I, Zagreb, 1955, 180).

78. AIHRPH, KP - Dopis OK Bjelovar Povjereništvo CK KPH od 8. XII 1942.

79. AIHRPH, KP - Izvještaj Ivana Matačića Viktora za O. K. Bjelovar upućen Povjereništvo CK KPH u Zagreb 16. XII 1942.

80. Vidi poglavlje: Obnavljanje rada OK KPH Bjelovar 1942. i Moslavačka četa »Kasim Čehajić Turčin« u ovom radu. U to vrijeme bio je OK KPH za okrug Bjelovar popunjen samo jednim članom i to Franjom Zajšekom Zvonkom.

81. Savez.

82. Sapirograf smo posjedovali, ali je bio istrošen pa se usprkos tome na njemu moralo raditi i u 1943. godini.

83. Vladimir Popović (Brčeli, 27. I 1914. - London, 1. I 1972).

Društveno-politički radnik i narodni heroj. Bio u španjolskom ratu, te je jedan od organizatora ustanka u Hrvatskoj i do 1943. sekretar Operativnog partijskog rukovodstva za Hrvatsku.

84. Dopis Općine Koprivnica 01-8224/2 od 21. XI 1963. Saboru SRH kao odgovor na telegram od 13. XI 1963.

85. *F. Horvatić*. Podravina u NOB, *Podravski zbornik 78*, Koprivnica, 1978, 7.

III. OD POČETKA
1943. DO
OSLOBOĐENJA
KOPRIVNICE
7. XI1943.
GODINE

Godina 1943. je prelomna godina u razvoju narodnooslobodilačkog pokreta u Hrvatskoj, pa tako i na koprivničkom području. Prvo zasjedanje Zemaljskog antifašističkog narodnog oslobođenja Hrvatske (ZAVNOH) u Otočcu i na Plitvičkim jezerima 13/14. lipnja prethodilo je konferencijama Antifašističkog fronta žena i Ujedinjenog saveza antifašističke omladine Hrvatske.

Iskrčavanje zapadnih saveznika na Siciliju u lipnju i kapitulacija Italije nešto kasnije, kao i napredovanje Crvene armije na istočnom bojištu povoljno su utjecali na naše prilike. U drugoj polovini godine stvara se na jugu Hrvatske veliki oslobođeni teritorij koji upotpunjava na sjeveru stvaranje »Podravske republike« nakon oslobođenja Koprivnice 7. studenog 1943.

Narodnooslobodilački pokret sve se više omasovljuje, osobito nakon što je došlo do procesa diferencijacije među članovima HSS-a. Lijevo krilo je uvidjelo da se do slobođe može doći samo kroz NOB-u pod vodstvom Komunističke partije, pa je i na bjelovarskom okrugu nekoliko utjecajnih vođa HSS-a pristupilo partizanima, povukavši za sobom velik dio antifašistički raspoloženog naroda - osobito nakon stvaranja Okružnog NOO-a Bjelovar u Mičetinskom jarku 12. rujna 1943, ali i na aktiviranju vojnih akcija nakon dolaska XII slavonske divizije na bjelovarsko područje. Međutim, bilo je i teškoća, pa slijedeće stranice govore o uspjesima, ali i o porazima i gubicima u redovima boraca i komunista.

1. RAZVOJ NOP-a NA KOPRIVNIČKOM PODRUČJU DO PROVALE 5. III 1943. GODINE

Kotarska rukovodstva Partije i SKOJ-a - osnovana u prosincu 1942. - djelovala su vrlo uspješno sve do provale. O tome govore izvještaji OK KPH Bjelovar od 18. siječnja i 21. travnja 1943. koje je izradio politički sekretar Ivan Matačić - Viktor.¹ Iz ovih izvještaja izvuкао sam podatke koji se odnose na koprivničko područje, te ih donosim problemski.

Politička situacija. Ističe se da je utjecaj partijske organizacije još uvijek prilično malen i da je do provale bio nešto veći nego na drugim područjima. Ističe se sve veća popularizacija AVNOJ-a² i Narodnooslobodilačke vojske te jačanje partijskog utjecaja i među srpskim i među hrvatskim narodom. U izvještaju od 21. travnja napominje se da se jači utjecaj Partije osjeća kroz pridolazak Hrvata u partizane i da je utjecaj četnika vrlo malen.³

Međutim, napominje se da HSS ima još uvijek u Podravini priličan utjecaj, ali da je u Đelekovcu »raskrinkan« te više i nema pristaša. Ističe se da su mase ogorčene zbog stalnih ustaških rekvizicija. Odaziv u domobrane je vrlo malen i ima mnogo vojnih bjegunaca, ali se ipak ne daju ni u partizane.⁴ Iako se povoljno izražava o NOP-u, jedan dio naroda je još uvijek pasivan, dok drugi dio aktivno radi.

U izvještaju od 21. IV se kaže: »Uspjeli smo kod masa raskrinkati fašizam i ustaštvo i tako stvoriti uvjerenje o potrebi borbe protiv njega, a sada treba da te mase, koje su za sada uvidjele potrebu borbe pokrenemo u aktivnu borbu protiv fašizma. Manje smo uspjeli u raskrinkavanju fašističkih slugu četnika i izdajničkog vodstva HSS-a koje nam je ovdje glavni takmac«.

Organizaciono stanje partijskih organizacija. Poslije savjetovanja održanog 25. XII 1942. kod Štaba III operativne zone održana je sjednica OK KPH Bjelovar 5. siječnja 1943. Sjednici su prisustvovali svi članovi Okružnog komiteta, osim Zvonka (Franje Zajšeka). Dnevni red od 15 točaka obuhvatio je sve aktivnosti komiteta. Stvoren je zaključak da se radi na osamostaljivanju kotarskih komiteta, koji treba da postanu prava rukovodstva u svojim kotarevima.

U izvještaju od 18. I 1943. ističe se, da se znatno promijenilo organizaciono stanje partijskih organizacija u kotaru Koprivnica, te da Kotarski komitet ima šest članova (pet legalnih i jednog ilegalnog), tri partijske jedinice po tri člana i četiri kandidatske sa 14 članova. »Nakon tog izvještaja došlo je do diskusije između druga Sijedog i druga sekretara po jednom-pitanju o kojem ćete vi dati presudno mišljenje. Pitanje se sastoji u slijedećem: KK Koprivnica ima 6 članova, a 3 part. jedinice. Drug Sijedi tvrdi da taj KK može imati najviše 3 člana tj. iz svake jedinice da uđe po jedan drug u KK. Obrazlaže svoj stav time, da se jedino tim putem stvaraju partijski forumi. To je put ozdo pre-

ma gore i najprije jedinice a onda iz jedinica se biraju opć, kotarski, pa okružni.« Su-protstavljajući Ivana Matačića Viktora Stjepanu Kendelu Sijedom bilo je principijelno pitanje. Viktor je isticao daje postavljanje rukovodstva odozgo brži način da se aktivira partijski rad na određenom terenu i da takav način rada zahtijevaju specifične prilike, iako dopušta da je način rada kakav traži drug Sijedi ispravniji.⁵ Stvoren je i zaključak da se kod kotarskih komiteta vrši podjela rada ubuduće po sektorima, a ne po selima i općinama kako se do tada radilo.

SKOJ. I kod SKOJ-a je na koprivničkom području došlo do većih promjena početkom 1943. godine. Kotarski komitet SKOJ-a u Koprivnici imao je pet članova (četiri druga i jednu drugaricu), skojevsko rukovodstvo od šest članova za jednu općinu, četiri aktiva s 18 članova i četiri odbora SMG s 20 članova.⁶ Provala je jasno promijenila ovo stanje.

U izvještaju od 18. I 1943. kritizira se što SKOJ nije svugdje oformljen, jer se preko njega može najbolje djelovati na mlade ljude. Ističe se da se na učvršćivanju i oformljivanju SKOJ-a sada mnogo radi, ali nedostatak političkih radnika mnogo koči ovaj rad.

Narodnooslobodilački odbori. U izvještaju od 21. IV 1943. spominje se na području Okružnog komiteta Bjelovar 36 mjesnih NOO-a sa 161 članom i tri općinska NOO-a. Neki od tih odbora su bili posve legalni rješavajući sva pitanja ekonomske naravi za svoje područje. Općinski NOO u Velikoj Pisanici izgradio je bunkere za hranu i bunke-re za zaštitu od bombardiranja, te bunkere za zaštitu od bande. Taj se općinski NOO pobrinuo i za obradu napuštene zemlje. Na koprivničkom području ne spominju se NOO-i poimenično ni u jednom od spomenuta dva izvještaja. Kaže se samo: »Odbori u ostalim kotarevima su slabiji budući da su ilegalni i ilegalni uvjeti rada ne dopuštaju takav zamah rada kao legalni. Glavna slabost tih odbora je u tome što im je još uvijek težište rada u sakupljanju materijalnih doprinosa. U radu sa N.O.O. još se uvijek događaju greške što pojedini naši polit, radnici diktiraju odborima. Upozorili smo sve partijske organizacije da pravilno ostvaruju rukovodeću ulogu partije u odborima.«

Rad sa ženama. Iz izvještaja od 18. I 1943. vidi se daje na čitavom bjelovarskom okrugu radilo samo šest odbora AFŽ-a, ali i da su na tečaj u Slavoniju poslane tri drugarice. Po mojem sjećanju na ovaj tečaj za osposobljavanje rada među ženama poslana je Anđelka Pavlek iz Đelekovca, Elizabeta (Jalža) Markač iz Đurđevca i jedna drugarica s područja Stari Gradac - Korije. U izvještaju od 21. IV 1943. spominju se na koprivničkom kotaru četiri odbora AFŽ-a, čiji je rad prestao uslijed provale u noći 4/5. III 1943. Ovi su odbori radili veoma dobro, jer su drugarice »vrlo savjesno shvatile svoj rad. Njihov rad osjećaju naši partizani koji su dobili već dosta veša od naših ženskih organizacija«.

Partizani. Na sastanku u Zvečevu 25. XII 1942. pri Štabu III operativne zone kao i u dogovoru s Vladom Popovićem zaključeno je da se 15 boraca bivšeg Bilogorskog bataljona i dvadesetak boraca Kalničkog partizanskog odreda formira jedna partizanska četa koja bi stalno operirala na terenu između pruge Bjelovar - Kloštar i pruge Križevci - Koprivnica. Zadatak ove čete sastojao bi se u vršenju manjih diverzantskih akcija, mobiliziranja i pomaganja organiziranja mitinga po selima. Okružni komitet KPH Bjelovar predlaže već početkom 1943. da se umjesto čete formira jedan bataljon i to od čete formirane 12. I 1943. i Bilogorske čete. Međutim, sve do početka ožujka 1943 na ovom području ne djeluju partizanske jedinice, jer je četa djelovala u okviru Kalničkog odreda na području Hrvatskog zagorja i Kalnika.

Dana 6. ožujka 1943. stigao je na područje bjelovarskog okruga Drugi bataljon Kalničkog partizanskog odreda.⁷ Bataljon se sastojao od tri čete, pa je u sastav ovog bataljona ušla i četa koja je djelovala na području kotarskog komiteta Bjelovar a veza između bataljona i OK KPH Bjelovar bio je po mojem sjećanju Stjepan Bogdan Boris.⁸ Do 21. IV 1943. bataljon je održao tri mitinga i dvije akcije, ne računajući akcije koje je izvršila četa koja je djelovala na terenu bjelovarskog kotara. U spomenutom izvještaju se iskazuju svi problemi u radu bataljona, nacionalni sastav partijaca u bataljonu i broj skojevaca. Tu se ističe da osim bataljona »... imademo udarnu jedinicu od šest boraca u koprivničkom kotaru, koja je nedavno osnovana i započela čišćenjem sela od bandita. Njom rukovodi K.K. Koprivnica«.

Veze s domobranima. U oba izvještaja se spominju veze s domobranima koturašima i nekim oficirima u Koprivnici preko kojih se dobivaju pravovremeno obavještenja o kretanju vojske i ustaša. O radu i načinu povezivanja s domobranima vec sam pisao u ovom radu." U Bjelovaru su veze sa zapovjedništvom divizije bile znatno slabije, jer je i partijska organizacija teško djelovala pa su se uspostavljene veze stalno kidale.

Agitprop i tehnika! Sa sve većim zamahom NOP-a pitanje tehnike postajalo je sve važnije pitanje za djelovanje među narodom. U izvještaju od 18.1 1943. spominje se da tehnika mora proraditi 15. siječnja 1943. i da je meni dato odobrenje da podignem zamak od 20.000 kuna za kupnju papira, te da će Agitprop organizirati izdavanje radioizvještaja i štampanje letaka lokalnog karaktera.

Ustvari, tehnika za OK KPH Bjelovar nabavljena je još u svibnju 1942. No, ona se sastojala iz jedne stare pisaće mašine i istrošenog hektografa i ja sam ju dobio od Stjepana Mikora iz Novigrada Podravskog. Tokom svibnja prenio sam ju u Čepelovac, a onda u jesen 1942. u Jezerac kraj Novigrada Podravskog u klijet Ivana Filipčića Orla¹⁰ gdje se do proljeća 1943. nalazila i baza Okružnog komiteta. Budući da Povjereništvo CK KPH u Zagrebu nije uspjelo za nas nabaviti novu tehniku, to smo morali raditi na hektografu. Kako bih poboljšao rad na umnožavanju letaka, donio sam od Petra Količevića kod kojeg je bila smještena tehnika OK KPH Bjelovar rotator. No, uskoro se i taj rotator pokvario pa smo opet morali raditi na istrošenom hektografu.

Iz izvještaja od 21. IV 1943. vidi se da je prije provale u Koprivnici tehnika u Jezercu umnožila letke:

Vojnici i podoficiri, 300 komada;

Pismo poštenog HSS-ovca, 1400 komada;

Četnička kama u srcu Hrvatske, 300 komada;

Glavni unutarnji neprijatelji, 300 komada.

Rad je nastavljen i nakon provale te je umnožena brošura »Izdajničko i reakcionarno vodstvo HSS-a i narodno oslobodilačka borba«, letak »Osnivanje AVNOJ-a«, »Proglas AVNOJ-a«, te pismo s partijskog savjetovanja koje je održano 25-27. prosinca 1942.

U tom vremenu ja sam bio dosta bolestan, pa je to i istaknuto u spomenutom izvještaju, a kako bi se pojačao rad tehnike dodijeljena su na rad u tehniku braća Vladimir i Franjo Svagelj.¹¹ Postojala je i tehnika koja je bila smještena kod Mije Simeka u Koprivnici, ali je njegovim hapšenjem za vrijeme provale prestala radom. I ona se spominje u izvještaju.

U izvještaju od 21. IV 1943. spominje se da će se izdavati i »Radio vijesti« čim se nabavi radio-aparat, a paralelno da će se izdavati i propagandistički leci i plakati koji će se vješati na vidna mjesta.

Iako je u izvještaju iskazano da je po pitanju agitacije i propagande učinjeno vrlo malo, mislim da to nije točno. Lecima su obuhvaćeni najaktuelniji događaji i procesi, a štampanje ovog materijala na području gdje je partizana bilo vrlo malo nije bila laka stvar. Trebalo je nabaviti materijal i onda organizirati rasturanje tog materijala među narodom.

Kako se je radilo najbolje pokazuje jedan dopis OK KPH Bjelovar Povjereništvu CK KPH u Zagrebu upućen 30.1 1943.¹²

Ovaj dopis glasi:

»Dragi drugovi!

Šaljemo Vam skicirani letak kojeg kanimo izdati u vezi s mobilizacijom. Molimo Vas da dadete drugarsku kritiku letka i ispravak te da nam to *što hitnije pošaljete* da letak izdamo, jer letak nećemo izdavati prije nego ga Vi korigirate.

Za našu tehniku smo nabavili geštetner stroj za umnožavanje, ali oskudijevamo na matricama pa Vas molimo da nam ih odmah nabavite i pošaljete pa da radimo na taj stroj.¹³

Do sada smo umnožili jedan letak Hrvatskim vojnicima i podoficirima i raznijeli ga, ali to smo umnožavali na hektografsku rolu.«

2. DRUGA VELIKA PROVALA U REDOVIMA NOP-a NA KOPRIVNIČKOM KOTARU 5. III 1943. GODINE

Težak udarac pretrpjela je partijska organizacija u Koprivnici drugom provalom početkom ožujka 1943.

Kako je došlo do ove provale i koje su bile njene posljedice?

Sastanak OK KPH Bjelovar održan je 3. ožujka 1943. u kući Ivana Bukvića u Novigradu Podravskom. Tada smo se kod Bukvića interesirali za njegovog zeta Ivana Gabuda Tabija, člana kotarskog rukovodstva SKOJ-a u Koprivnici, koji je u Koprivnici i radio. Dobili smo naima obavještenje da se Gabud viđa u Koprivnici u društvu s ustašama da sve rjeđe dolazi kući u Novigrad.

Upravo kada smo izlazili iz Bukvićeve kuće, najednom se na ulici pojavio Gabud. Budući da je vršio vrlo odgovorne dužnosti, htjeli smo provjeriti što se s njime događa, te smo te večeri s njime razgovarali. U toku tog razgovora upalo nam je u oči da se Tabi živo interesira odakle su članovi Okružnog komiteta i koja su nam prava imena i prezimena. Sjećam se dobro da je Ivan Matačić Viktor odgovorio da je Slavonac, Stjepan Kendel Sijedi daje iz jednog zabitnog sela u Hrvatskom Zagorju, Franjo Zajšek Zvonko je rekao da je iz Moslavine, a ja sam se predstavio kao Crnogorac.

Budući da nismo imali konkretnih podataka, odlučili smo da provjeru oko Tabija predamo Slavku Gmajničkom Marku i koprivničkoj partijskoj organizaciji tj. Miji Šimeku.

Međutim bilo je već sve kasno. Ivan Gabud Tabi bio je već zavrbovan od ustaša kao agent - provokator, što je i priznao kada je kasnije bio uhapšen u partizanima, kuda su ga ustaše poslali nakon provale u Koprivnici.

Tabi je prvo provalio Ivana Cmrka Jovu, političkog sekretara KK KPH Koprivnica, te je ovaj uhapšen u noći od 4/5. III 1943. Šestog travnja je zatvoren i Mijo Simek. Ivan Cmrk se na policiji držao vrlo slabo pa je provalio poznate aktiviste u Đelekovcu. Na večer 5. III 1943. dolaze ustaše sa »Crnom Maricom« u Đelekovce i hapse oko 40 osoba te većinu odvođe u logor Sisak. Tada je uhapšen i najistaknutiji aktivista slikar Mirko Virius, simpatizer komunista koji je u logoru u Zemunu i zaglavio. Uhapšena je i Kata Pavlek iz Đelekovca.

Provala se preko Tabija protekla i na kotar Đurđevac, pa je izdan nalog i za hapšenje Mije Kolara Ptice i Ivana Breke Davora. Kolar je tada bio organizacioni sekretar KK KPH Đurđevac i dolazio je na sastanke u Novigrad.

Međutim, dobro držanje Mije Simeka, sekretara partijske ćelije u Koprivnici zaustavilo je dalju provalu. Vojna obavještajna služba je neprekidno radila,¹⁴ ali je ipak partijski rad u Koprivnici zamro na neko vrijeme dok se nije saznalo da Mijo Simek nikoga ne izdaje.

Većina aktivista se sklanja. Jedno vrijeme pomišljalo se da je uhapšen i član KK KPH Koprivnica i sekretar KK KPJ Koprivnica Slavko Gmajnički Marko, ali on se samo sklonio od eventualnog hapšenja. Anđelka Pavlek povlači se također u Kalnički partizanski odred odakle je odlukom OK KPH Varaždin upućena na teren Ludbrega, gdje je postala član Kotarskog odbora AFŽ-a a kasnije i član Okružnog odbora AFŽ-a Varaždin. Kata Soštarić i njen brat povukli su se iz Hlebina u ilegalnost na području Srdinca-Javorovca, a isto je učinila i Katica Cvrtila Ševa iz Novigrada. Svoj dom napušta i drugarica Zorka Usorac Ruža, koja od tada radi na organiziranju AFŽ-a na području koprivničkog i đurđevačkog kotara. Hapšenje je izbjegla i Marica Simek iz Koprivnice, koja se povlači u ilegalnost i od tada djeluje u ilegalnosti na aktiviranju žena u Koprivnici i njenoj okolini.

Usprkos zaustavljanju provale, razvoj NOP-a na koprivničkom području bio je usporen. Ustaše još dugo traže članove Okružnog komiteta, iako nemaju o njima konkretne podatke. Tako su ustaše iz Koprivnice i žandarmerija preslušali oko četrdeset ljudi na kotaru koji su bili »sijede« kose misleći da će tako pronaći Stjepana Kendela Sijedog. Jasno je, da ga nisu pronašli.

Već nakon par dana nastavile su radom partijske organizacije u Đelekovcu i u Peterancu, a nakon mjesec dana uspostavile su se prekinute veze.

Stjepan Pavlek Gavran iz Đelekovca, jedan od organizatora ustanka u tom kraju

3. RAZVOJ NOP a NA KOPRIVNIČKOM PODRUČJU OD TRAVNJA DO SRPNJA 1943. GODINE

Politička situacija i priklanjanje lijevog krila HSS-a narodnooslobodilačkom pokretu

Ovdje dati prikaz političke situacije izrađen je na osnovi dva izvještaja OK KPH Bjelovar Centralnom komitetu KPH datiranih 24. VI 1943. i 10. VIII 1943, te već ranije spomenutog izvještaja Povjereništvu CK KPH od 21. IV 1943. Svi se ovi izvještaji odnose na bjelovarski okrug, pa je jasno da su detalji koji se odnose na koprivničko područje iz ovih izvještaja vadeni i prepričani.¹⁵

U izvještaju od 24. VI 1943. ističe se da na teritoriju OK KPH Bjelovar nije oslobođeno ni jedno selo i da na cijelom teritoriju djeluje samo jedan mali bataljon od oko 120 ljudi kao dio Kalničkog partizanskog odreda. Neka sela na Bilogori, kao Bačkovića, Bedenička i Ribnjačka su poluoslobođena sela u kojima se može kretati posve slobodno kada nema bande, ali kada naiđe banda »onda bježimo mi, bježe i seljaci zajedno sa stokom i sa svim oni što mogu da izvuku«. Međutim, ustaše su se zalijetale u sela gotovo dva do tri puta nedjeljno, pa je život i djelovanje NOO-a otežano. U izvještaju se ističe da su slična sela Veliki Poganac, Apatovac, Osek i Kamešnica oko Kalnika. »Narod je uz nas, no narod mora da bježi pred reakcijom i u tom smislu nismo ni mi ni ta sela slobodni u svom radu«. Ima sela koja još nisu ni vidjela partizane, a ipak simpatiziraju s NOB-om. Izvještač smatra da na čitavom terenu bjelovarskog okruga možda ima dva-tri sela koja bi većinom svog stanovništva bila protiv NOB-a, pa da čak i mnogi ustaše bacaju ustaške iskaznice i traže vezu s partizanima; ustaški autoritet daje uopće vrlo slab i »režim se u ovim krajevima oslanja isključivo na голу silu«. Porezi se moraju prikupljati prisilno, a ima i velik broj vojnih bjegunaca koji se sakrivaju kod rođaka ili po klijetima u vinogradima, ali se još ne pridružuju partizanima. Prisilno se oduzima i hrana i stoka, pa narod sve češće skriva sve ono što ima. Budući da se očekivala dobra žetva, vlasti su odredile da se vršalice koncentriraju u veća mjesta kako bi mogli oduzeti narodu veći dio žita.¹⁶

Međutim, to je već i vrijeme kada se vlasti koncentriraju u određenim uporištima te malih žandarmerijskih stanica više nigdje nema, ali zato ima čestih kontrola, čišćenja i pljačkanja. U izvještaju se spominje da veće ustaške i njemačke posade stacioniraju u Bjelovaru, Ivanjskoj, Bulincu, Velikoj Pisanici, Đurđevcu, Kloštru, Pitomači, Križevcima, Vrbovcu, Sv. Ivan Žabnom, Koprivnici te na pruži Koprivnica - Križevci, koja je i dobro utvrđena bunkerima. Ostale pruge nisu bile utvrđene. Utvrđeni nisu bili ni gradovi, pa ni Đurđevac ni Koprivnica nisu imali bunkere niti robove.

U izvještaju se ističe da je usprkos djelovanju izdajničkog vodstva HSS-a i četnika koji se sve više povezuju s ustašama, uticaj komunista na narodne mase dosta velik. Međutim, uslijed ustaške i HSS-ovske propagande narod još uvijek nije bio upoznat sa ciljevima komunista. U izvještaju se navodi da se čulo dosta ovakvih izjava: »Komunisti su dobri, vode Narodno-Oslobodilačku borbu, tuku okupatora i pljačkaše, tuku ustaše, štite narod od rekvizicija itd. ali im ne valja samo to što hoće da djele naše imanje i kada oni pobjede oni će sve ljude tjerati na kazan.«

U izvještaju od 10. VIII 1943. spominje se daje kroz bjelovarski okrug prošla XII divizija na putu iz Slavonije u Hrvatsko Zagorje. Očekivanja da će se te vojne snage zadržati duže na ovom terenu nisu se ispunila, iako je divizija ostavila na zapadnom dijelu Bilogore 18. brigadu. Uslijed jake reakcije neprijatelja ona je stalno morala voditi obrambene bitke, pa je u jeku te ofenzive i OK KPH Bjelovar morao bježati. Brigada se morala povući prema Slavoniji ostavivši 25 težih ranjenika na brigu OK KPH Bjelovar koji ih je smjestio na području Mjesnog NOO-a Velika Trešnjevica i u strogoj konspiraciji drža. dvadesetak dana.

Pri povratku u srpnju 1943. XII slavonska divizija se opet nije dulje vremena zadržala na ovom terenu pa je samo održala prilikom odmaranja pet mitinga.

Prolaženje ovako velike partizanske jedinice ipak je bilo značajno za dalji razvoj NOP-a na ovom području. Narod je vidio partizane, pa su svi leci neprijatelja bacani iz aviona s vijestima kako su partizani uništeni bili bez ikakvog učinka.

Politička situacija u srpnju bila je dosta nepovoljna. Neprijatelji su kroz sela, a i šume, prolazili s tenkovima i topovima pljačkajući žetvu. U poluoslobodenim selima Ribnjačkoj, Bedeničkoj i Bačkovici većina naroda je uspjela spasiti tek golu glavu, a sve kuće u ova tri sela bile su popaljene. Lov na žetvu i ljude često je završavao odvođenjem sveg muškog stanovništva u logore ili na rad u Njemačku.

Međutim, i narod se borio za svoje žito i prema izvještaju 60 % žita je ovršeno izvan neprijateljske kontrole a pod kontrolom partizana. Partizani su raspisali natjecanje u četiri kotara koja su se imala natjecati koji će više državnog žita spremati za NOV. U ovo natjecanje uključile su se antifašističke organizacije. Prema izvještaju na cijelom teritoriju sakupit će se oko 500 metričkih centi takvog žita. Moglo se sakupiti i više kada bi bili izgrađeni bunker i u dovoljnom broju.

U tom vremenu došlo je do napredovanja Saveznika na svim frontovima pa je to, kao i uspjeh NOV-a doprinijelo promjeni ponašanja većine članova.bivše Hrvatske seljačke stranke, i u srpnju u Inicijativni kotarski NOO Koprivnica ulazi Franjo Gaži i drugi najugledniji HSS-ovci, koji su do tada bremsali razvoj NOB-a. Do toga je došlo ovako.

U izvještaju od 24. VI 1943. spominje se da je HSS od početka siječnja na terenu bjelovarskog okružnog komiteta počeo aktivirati svoje organizacije, trudeći se da pod svoj utjecaj dobije one mase koje je nekada imao pod sobom. Na razna savjetovanja i konferencije pozivali su se samo najreakcionarniji i najpovjerljiviji HSS-ovci, a centar tog pokreta se nalazio u Bjelovaru oko Luke Starčevića, vojnog suca. I ne samo to. Ovo nazovi vodstvo HSS-a povezano se s ustaškim vlastima i četnicima. Oni daju upute za skrivanje žita pred partizanima, šire laži da su partizani uništeni u ovom ili onom kraju i utječu da narod ne odlazi u partizane. Neki su čak organizirali zaštitu koja ima za cilj kompromitirati partizanski pokret te pljačkaju u ime partizana nose petokrake zvijezde i ostavljaju poruke. Na području bjelovarskog kotara djelovale su četiri takve banditske grupe, a glavni organizator tih grupa bio je Đuro Kemfelja iz Dugog Sela.

CK KPH je odmah shvatio opasnost koja prijete NOP-u od izdajničkog vodstva HSS-a, te radi suzbijanja ovog utjecaja i raskrinkavanja proustaški orijentiranih HSS-ovaca šalje na bjelovarsko područje istaknutog političkog radnika Grgu Jankeza Marjana.¹⁷ Jankez je došao na bjelovarsko područje 20. V 1943. iz Like odakle je krenuo prvog svibnja. Ovdje nije pronašao dotadanjeg sekretara Ivana Matačića Viktora koji je oko 15. svibnja krenuo na područje Čazme, gdje se 27. V 1943. trebalo održati partijsko savjetovanje o pitanju rada izdajničkog vodstva HSS-a. Međutim, ovo savjetovanje je odgođeno pa se Grga Jankez koji je stigao na područje OK KPH Čazma, 9. lipnja 1943. dogovorio za novo savjetovanje koje se imalo održati 18. VII 1943. na istom području.

Na to savjetovanje Jankez je pozvao delegate Okružnog komiteta Čazma, Bjelovar, Krapina, Varaždin, Virovitica, Vanjski zagrebački i Zagreb pa čak i delegate Oblasnog za Slavoniju.¹⁸

Svi delegati za ovo savjetovanje trebali su se javiti najkasnije do 17. VII 1943. sekretaru OK KPH Čazma drugu Čuku.¹⁹ Od delegata je traženo da prikupe konkretni materijal o izdajničkom protunarodnom radu stranke HSS-a, odnosno jednog dijela njenog vodstva. Traženo je da izvještaji budu istiniti, jer će se prikupljeni materijal štampati u posebnoj brošuri, a doneseni materijal će utjecati na stvaranje zaključaka i upute za rad partijskih organizacija.

Raščišćavanje odnosa sa HSS-om bilo je sve aktualnije. Povjereništvo CK KPH u Zagrebu izvjesilo je CK KPH u Lici daje vlada u Londonu upitala vodstvo HSS-a, da li je moguća suradnja s Dražom Mihailovićem, odnosno četnicima. Vodstvo HSS-a, naročito dr Pavešić, a i bivši poslanik i Mačekov ljubimac Andrija Pavlič bili su neodlučni u donošenju odluke, ali su bili suglasni u odluci da stranku treba brzo na terenu aktivirati i organizirati po kotarevima, odnosno odborima po općinama.²⁰ U istom dopisu je navedeno da u Zagrebu osim obične stranačke formacije postoji još jedan odbor za viši rad. Taj je odbor vodio zagriženi reakcionar dr Pernar, a sada je njegovo mjesto zauzeo dr Ivančević. Krajem travnja Pernar je obilazio Varaždin i okolinu s parolom: »Badava je proljevati krv po šumama, treba čuvati glave i krov nad glavom, veliki će odlučiti«. Odbor je odlučio izdati letak »Veritas« (istina) u kojem bi se pozvali i »malo krivi ustaše da se bore protiv komunista. Upućen je i poziv za okupljanje bivšim Zaštitarima.

Međutim, događaji su pretekli rad ovog izdajničkog vodstva HSS-a. Iz Izvještaja br. 2 OK KPH Bjelovar od 10. VIII 1943. vidi se da se na bjelovarskom - a osobito na koprivničkom kotaru - situacija promijenila »... u posljednje vrijeme za 180 stupnjeva«.

Savjetovanje o pitanju HSS-a održano je u Moslavini 20. srpnja, ali su na njemu bili prisutni samo delegati iz okružnih komiteta KPH Bjelovar i Čazme. Savjetovanje je mnogo doprinijelo raskrinkavanju metoda reakcionarnog vodstva HSS-a, iako su upute iz CK KPH stigle tek nakon savjetovanja.

Međutim, već prije tog savjetovanja u Inicijativni odbor Kotarskog NOO-a Koprivnica ulaze predstavnici lijevog krila HSS-a Franjo Gaži, Stjepan Prvčić i drugi, te je tako donesena ova presudna odluka za dalji razvoj NOP-a na području sjeverne Hrvatske. Svakako da su ne samo prilike na svjetskim frontovima, već i prelaz poznatog aktiviste u lijevom krilu HSS-a Filipa Lakuša iz Vižovlje kod Klanjca u NOB u lipnju 1943, a i odlazak istaknutog književnika Vladimira Nazora na oslobođeni teritorij bili presudni za ovu odluku koja je razvoju NOB-a dala novi polet i velik zamah.

Djelovanje partijskih organizacija

Već se u prethodnom razdoblju uočila slabost i nepovezanost partijskih organizacija na bjelovarskom području. Bilo je potrebno reorganizirati čitavu organizaciju. U izvještaju OK KPH Bjelovar Povjereništvu CK KPH u Zagreb od 21. IV 1943. kaže se da je formiran Plenum od 9 članova, Biro od pet članova Plenuma i Sekretarijat OK od tri člana Biroa. U Plenum su ušli svi članovi Okružnog komiteta, predstavnici kotarskih komiteta i predstavnica odgovorna za rad sa ženama.

Plenum su sačinjavali Ivan Matačić Viktor kao politički sekretar, Stjepan Kendel Sijedi kao organizacioni sekretar. Ante Dobrila Pepo bio je zadužen za tehniku, agitprop i obavještajnu službu, Stjepan Bogdan Boris za vezu s partizanskim jedinicama i domobranima koji su pomagali NOP, Franjo Zajšek Zvonko za SKOJ, Maca Kendel bila je zadužena za rad sa ženama, Paula Rakamarić Seka kao sekretar.KK KPH Bjelovar, Ivan Horvatić Čuk kao delegat KK KPH Koprivnica i August Sket Čelik kao sekretar KK KPH Križevci. Biro se sastojao od članova Okružnog komiteta spomenutog kao prvih u plenumu, a Sekretarijat smo sačinjavali Viktor, Sijedi i ja.

Bilo je zaključeno da se Plenum sastaje jedanput mjesečno,²¹ Biro dva puta, a Sekretarijat prema potrebi, no najmanje svakih sedam dana. Zbog teških uvjeta rada i neprestanog krstarenja ustaša i Nijemaca po selima to je bilo teško izvodljivo. Sekretarijat se morao neprestano seliti, pa je u travnju jednom morao po danu bježati iz kuće Mate Belobrka, predsjednika Mjesnog NOO-a u Kalinovcu, pred Nijemcima.²²

Usljed toga ni Plenum ni Sekretarijat nisu ispunili očekivanja, a dotadnji problemi i sada su otežavali konsolidaciju partijskih organizacija na terenu, osobito kopri-
vničke, koja je kao jedna od najboljih kotarskih partijskih organizacija uslijed provale
jako oslabila.

Radi toga u izvještaju br. 1 OK KPH Bjelovar od 24. VI 1943. nalazimo da je 21. lip-
nja ponovno izvršena reorganizacija Okružnog komiteta. Reorganizacija je prvo zapo-
četa na području bjelovarskog kotara nakon savjetovanja koje je inicirao Grga Jankez.
Imenovanje prvo kotarski komitet od pet članova, a onda su u sastav Okružnog komi-
teta KPH Bjelovar ušli:

Grga Jankez Marijan kao politički sekretar,
Ivan Matačić Viktor kao organizacioni sekretar,
Stjepan Kendel Sijedi zadužen za NOO-e,
Franjo Zajšek Zvonko zadužen za obavještajnu službu i rad s vojskom,
Sofija Jović Vera, zadužena za SKOJ kao sekretar OK SKOJ-a formiranog 28. V
1943,

Franjo Župančić, zadužen za udarne grupe i veze i

Ante Dobrila Pepo, zadužen za agitprop i tehniku.

Upada u oči da nitko nije bio zadužen za AFZ. Očito da nije bilo pogodne osobe pa
smo Stjepan Kendel Sijedi i ja dobili zadatak da aktiviramo taj sektor. Jedna od prvih
akcija koju smo učinili na tom polju bilo je formiranje Kotarskog odbora AFŽ-a Kopri-
vnica u Novigradskim berecima između Gabajeve Grede i Novigrada Podravskog kra-
jem travnja 1943.

Novi OK KPH Bjelovar donio je na svom sastanku ove odluke:

»1. Da sazovemo partijsko savjetovanje za cijeli okrug na dan 5. VII. 43. na kome bi
pretresli političku situaciju u svijetu i na našem terenu posebice, liniju naše partije u
Narodno-oslobodilačkoj borbi (jer imade mnogo lijevih i desnih skretanja) i metode
rada naše partije u vanpartijskim organizacijama i u vojsci, organizaciono stanje naše
partije i uputa za rad naših organizacija, upute za rad i organizaciju naših udarnih gru-
pa, agitacija i propaganda i veze. Osim toga rad HSS-a i prikupljanje materijala o radu
HSS-a i priprema za savjetovanje po HSS-u koje je zakazano od strane druga Marija-
na ...

2. Da stvorimo udarnu grupu koja bi bila za zaštitu partijskih ustanova i čuvala
mobilizacioni centar koji smo odlučili da formiramo. U ovom mobilizacionom centru i
pri centralnoj udarnoj grupi osposobljavat će se ljudi za rad u udarnim grupama, for-
mirati udarne grupe i razaslati ih po terenu svih kotareva. Riješili smo da u kotaru Bje-
lovar postepeno organiziramo 5 udarnih grupa u Đurđevačkom kotaru 3, u Križevač-
kom 3, u Koprivničkom 3 od 6-10 ljudi u grupi. Najedamput ne možemo te grupe orga-
nizirati, jer niti imamo oružja, niti rukovodioca. Ove grupe će stajati pod direktnom
kontrolom O.K. Raditi će u vezi sa K.K.

3. Da pojačamo okružni Komitet Skoja i pomognemo više nego do sada radu So-
jevskih organizacija.

4. Da organiziramo obavještajnu službu našeg O.K. jer po našem terenu razmilili
su se špijuni i neprijatelji svih mogućih boja i dlaka. Isto tako da se pojačaju veze sa ne-
prijateljskim garnizonima, proširi naš utjecaj među domobranima i oficirima.

5. Da formiramo općinske, kotarske i okružne NOO-e. Do sada imademo prilično
N.O.O. u selima (...) no oni su jako razdrobljeni i nemaju viših rukovodećih tijela te
im je prilično rad slab. Preko viših foruma narodne vlasti i preko partije odozgora i
odozdola pojačat ćemo rad do sada postojećih N.O.O. i formirati ih tamo gdje još ne
postoje. 3. VII 1943. formirat ćemo privremeni NOO, a poslije toga koncem srpnja odr-
žat ćemo širu konferenciju narodnih rodoljuba i delegata kotarskih i općinskih N.O.O.,
te izabrati okružni N.O.O. koji ćemo onda povezati sa Z.A.V.N.O.H.

6. Da našem Agitpropu (koga sada reorganiziramo) stvorimo umjetničku grupu za
horske recitacije, kazališne komade sa pjevačkim horom, koja će ići uz političke radni-
ke ili kakovu vojnu jedinicu koja bi se pojavila na našem terenu i za vrijeme zborova
(poslije zborova) davala bi priredbe u duhu N.O.B. U vrijeme kada nema nikakove voj-
ne jedinice na našem terenu udarne grupe osiguravat će takove zborove.

7. Stvorit ćemo partijski, odnosno centar O.K. (bazu) iz koje ćemo moći rukovoditi
sa svim tim poslovima i držati tijesne veze, davati upute i kontrolirati rad svih naših or-
ganizacija. U bazi O.K. uvijek mora da bude ili politički ili organizacioni sekretar.
(Naša baza biti će jako pokretna zbog reakcije, ali će ipak biti baza.)«

Pored ovog plana izrađena je i shema partijskih organizacija. Na sastanku je iznijeto da Okružni komitet ima sedam članova, a Kotarski komitet Bjelovar pet članova i osam partijskih jedinica s 40 članova i 25 kandidata. Kotarski komitet Koprivnica imao je tri člana i dvije partijske jedinice sa sedam članova i tri kandidata, a Križevci tri člana i jednu partijsku jedinicu sa tri člana i šest kandidata. Kotarski komitet Đurđevac je imao dva člana i četiri partijske jedinice sa 14 članova i šest kandidata, prema tome je čitav okrug imao 15 partijskih jedinica sa 64 člana i 38 kandidata. Članova kotarskih komiteta bilo je 13, a okružnog komiteta sedam. Prema tome na čitavom okrugu bila su 84 partijca.

Iz Izvještaja br. 2 od 10. VIII 1943. vidi se daje partijsko savjetovanje za čitav okrug održano 6. srpnja i da su iz sva četiri kotara savjetovanju prisustvovala 34 partijca, te skojevci i po dva člana iz komande udarnih grupa. Prema mojem sjećanju s koprivničkog kotara prisustvovali su savjetovanju Mato Eršeg Miško iz Sigeca, Franjo Pandurić Stric iz Đelekovca, Ivan Vidatić iz Đelekovca, Matija Posavec Mirko iz Imbriovca, Ivan Harmadi iz Đelekovca, Slavko Gmajnički Marko iz Koprivnice, Zorka Usorac Ruža iz Srdinca, Kata Šošarić iz Hlebina, Katica Cvrtila iz Novigrada, Gojko Parazajda iz Velike Mučne i Veljko Štrbac iz Jeduševeca.

Na savjetovanju je prodiskutirana politička situacija, krajnji ciljevi Komunističke partije i karakter NOB-a, te niz pitanja vezanih uz rad partijskih organizacija, o čemu se razvila opširna diskusija. Pretresano je i pitanje agitacije i propagande te mogućnosti dijeljenja pisanog propagandnog materijala, i organiziranje narodnih zborova i sastanaka. Detaljno je analiziran i rad udarnih grupa.

Već iz izvještaja se vidi da je savjetovanje uspjelo, ne samo po broju prisutnih, već i po diskusiji i zaključcima. Kotaru Koprivnica poslano je pojačanje i predviđena reorganizacija KK KPH Koprivnica.

Očito je da je ovo savjetovanje bilo prijeko potrebno i da se poslije njega osjetilo znatno poboljšanje u radu partijskih organizacija. Poslije savjetovanja održan je sastanak sa svim kotarskim komitetima, gdje su date detaljnije upute za rad svakog komiteta.

CK KPH je već 25. VIII 1943. potvrdio primitak izvještaja i pohvalio novu orijentaciju rada partije na bjelovarskom okrugu.²³ Međutim, istaknuto je da i partijske i vanpartijske organizacije pokazuju još uvijek cijeli niz slabosti. Te slabosti treba što prije otkloniti, jer o tome ovisi proces aktiviranja masa i to da li će biti u stanju da politički i organizaciono obuhvate sve veći priliv naroda u Narodnooslobodilačku frontu Hrvatske. Kritizirano je kruto, »diktatorsko« ponašanje partijaca u vanpartijskim organizacijama, istaknuta potreba ubjeđivanja i objašnjavanja i kroz taj način ostvarenje rukovodeće uloge Partije. »Partijske organizacije su dužne da djeluju unutar vanpartijskih organizacija i da rukovodećim tijelima tih organizacija svojim savjetima, uputama i praktičnim radom pomažu u ostvarivanju njihovih zadaća«, rečeno je u spomenutom dipisu CK KPH.

Stanje skojevskih organizacija na koprivničkom području

Koprivnička organizacija imala je do provale kotarsko rukovodstvo SKOJ-a i šest aktiva sa 18 članova kao i SMG sa 29 članova. Provala je izvjesno vrijeme zaustavila dalji razvoj SKOJ-a, utoliko više što se Slavko Gmajnički na neko vrijeme sklonio, a Gabud je bio izdajnik. Iako se već u izvještaju KK KPH Bjelovar od 21. IV 1943. spominje da će se formirati okružno rukovodstvo SKOJ-a od četiri člana, ono je formirano tek

27. V 1943. na savjetovanju SKOJ-a za bjelovarski okrug. Do aktiviranja djelovanja SKOJ-a u tom vremenu došlo je zahvaljujući Sofiji Jović Veri koju je uputilo na ovaj teren Povjereništvo Pokrajinskog komiteta SKOJ-a za Zagreb. Kao sekretar OK SKOJ-a Vera je uspjela formirati kotarska rukovodstva SKOJ-a u Bjelovaru, Đurđevcu i Križevcima te je u okrugu bilo 14 skojevskih grupa sa 60 članova i 26 odbora USAOJ-a sa 141 članom. U izvještaju OK KPH Bjelovar CK KPH >d 10. VIII 1943. spominje se da je u formiranju i KK SKOJ-a Koprivnica i da na tom području ima 32 člana USAOH-a u četiri odbora i 10 članova SKOJ-a u tri grupe.

CK KPH je u svojim primjedbama na izvještaj od 25. VIII 1943. ukazao da u redovima skojevaca treba razbiti pogrešno i štetno shvaćanje da prvo treba stvarati skojevske organizacije, a tek onda USAOH. Smatra da USAOH treba stvarati svugdje, gdje za to postoje preduvjeti, a onda najbolje omladinu iz USAOH-a treba primati u SKOJ i odgajati ih kao mlade komuniste.

Rad narodnooslobodilačkih odbora

Usprkos tome što je oslobođeni teritorij dosta malen, u tom vremenu nastaju novi! narodnooslobodilački odbori. Međutim, ponajviše se još uvijek osnivaju mjesni NOO-i a ne općinski, jer se općinska mjesta nalaze još uvijek u rukama neprijatelja. Iz izvještaja br. 1 OK KPH Bjelovar od 24. VI 1943. vidi se da na kotaru Bjelovar postoje 24 seoska NOO-a sa 105 članova i dva općinska NOO-a (Severin i Velika Pisanica), na kotaru Đurđevac 9 seoskih odbora sa 39 članova, na kotaru Koprivnica šest seoskih NOO-a sa 24 člana i na kotaru Križevci samo pet seoskih odbora. U spomenutom izvještaju se obećava da će se poraditi na stvaranju općinskih NOO-a

To obećanje je i ispunjeno. Konferencija poštenih i politički istaknutih rodoljuba održana je 4—5. srpnja 1943. Na ovoj konferenciji bila su zastupljena sva četiri kotara, a među ostalim govoreno je i o formiranju AVNOJ-a i ZAVNOH-a te o zadacima NOO-a na oslobođenom i neoslobođenom teritoriju.

Izabran je Inicijativni okružni NOO Bjelovar od sedam osoba, a predsjednik mu je postao bivši lijevi HSS-ovac, ali i član KP u Kapeli Josip Fleković. Potpredsjednica je Mileva Cetušić iz Vojakovačkog Osijeka ispod Kalnika iz križevačkog kotara, koja je već tada bila dvije godine u partizanima i vrlo popularna. Za tajnika je bio izabran bivši sekretar Saveza drvodjelaca iz Zagreba Stjepan Salamun.²⁴ I ostali članovi Okružnog NOO-a bili su popularni i poštjeni ljudi. Članovi su bili Stjepan Kendel ispred OK KPH Bjelovar, Kata Šoštarčić iz kotara Koprivnica, Tomo Lalić iz kotara Bjelovar i Bolto Pankarić iz kotara Đurđevac.

Inicijativni odbor je na svojoj prvoj sjednici izvršio zaduženja pojedinih članova. I Glavni zadatak bio je formiranje kotarskih NOO-a, te su uskoro zatim formirani inicijativni KNOO-i u križevačkom i koprivničkom kotaru, a nešto kasnije i u druga dva kotara.

Inicijativni kotarski NOO Koprivnice bio je osnovan u srpnju 1943. u klijeti Tome Gažija iznad Borovljana. U odbor su tada ušli Franjo Gaži i Stjepan Prvčić, čime je prekinuto dotadašnje pasivno držanje HSS-a prema NOP-u.

Na drugoj sjednici Inicijativnog odbora prodiskutirano je učinjeno i dati zadaci za dalji rad. Izdat je letak o žetvi u 10.000 primjeraka i odlučeno izdati jedan proglas koji će popularizirati stvaranje ZAVNOH-a. Razmišljalo se i o pokretanju jednog nedjeljnog lista za ovo područje.

U izvještaju OK KPH Bjelovar od 10. VIII 1943. dotadašnji rad NOO-apkarakteriziran je kao nezadovoljavajući, budući da oni još nisu postojali politička žarišta, te se daju upute kako da komunisti utječu na rad ovih odbora. U ovom izvještaju je iskazano i brojno stanje NOO-a, te je navedeno da na kotaru Bjelovar ima do 10. VIII 1943. 44 seoska NOO-a sa 240 članova i četiri općinska NOO-a, u kotaru Đurđevac 16 seoskih NOO-a sa 61 članom, u kotaru Koprivnica devet seoskih NOO-a sa 35 članova i jedan kotarski sa sedam članova (Franjo Gaži, Josip Belčić, Stjepan Prvčić, Tomo Gaži, Đuro Savić, Tomo Čiković i Stjepan Pavlek), te u kotaru Križevci devet seoskih NOO-a sa 45 članova i jedan kotarski sa sedam članova.

Koji NOO-i djeluju u to vrijeme na koprivničkom području? Meni - a, i Savi Velagicu koji je prikupio podatke za »Kroniku događaja na općini Koprivnici od 1941. do 1945« (Bjelovar 1971, strojopis) - izgleda da je narodnooslobodilačkih odbora u to vrijeme na koprivničkom području već bilo više. Do ove kolizije je došlo vjerojatno stoga što u izvještaj nisu ušli podaci o nizu mjesnih NOO-a koji su započeli djelovati upravo u lipnju i srpnju 1943, postajući tako žarište i centrala NOP-a na svom području. (Vidi poglavlje V ovog rada).

Rad sa ženama

Do provale rad sa ženama u koprivničkom kotaru imao je velikih uspjeha. Tada je došlo do izvjesnog zastoja, jer su neke drugarice - osobito iz Đelekovca - bile uhapšene, a druge su otišle u partizane.

U izvještaju OK KPH Bjelovar od 24. VI 1943. ističe se rad sa ženama kao nezadovoljavajući. Iako postoji niz seoskih odbora AFŽ-a ovi odbori nisu međusobno bili povezani niti u okviru jedne općine, a kamoli jednog kotara. Kritizira se što mnogi partijci sa sela i ne dozvoljavaju svojim drugaricama da rade politički pa se u izvještaju ističe da treba ovom radu posvetiti veću pažnju, jer Maca Kendel, zadužena za Plenum OK KPH Bjelovar za rad sa ženama, ne može savladati čitav teren. Zatražena je pomoć radi omasovljenja antifašističkog ženskog pokreta, ali je Maja Komar udata Jankez, bila ranjena i zarobljena od neprijatelja pa nije mogla doći na ovo područje.

U izvještaju se spominje da na kotaru Koprivnica djeluje pet seoskih odbora AFŽ-a sa 19 članica, te da je »u najnovije vrijeme formiran kotarski odbor AFŽ-a za Koprivnicu«. To je bio prvi kotarski odbor AFŽ-a na području bjelovarskog okruga. On je kao inicijativni odbor formiran između 15. i 25. ožujka 1943. u Bereku kod Novigrada Podravnog, a prema nekim podacima ovaj je odbor osnovan tek krajem travnja od Stjepana Kendela Sijedog i u njega su ušle kao predsjednica Kata Soštarić iz Hlebina, te Zorka Usorac Ruža iz Srdinca i Katica Cvrtila Seva iz Novigrada Podravnog kao članovi.

Početkom srpnja formiran je i inicijativni okružni odbor AFŽ-a od Mace Kendel, Jalže Markač i Kate Lalić. Iako je u nizu mjesta došlo do osnivanja mjesnih i općinskih odbora AFŽ-a do 10. VIII 1943. (Izvještaj br. 2), još uvijek je samo Koprivnica imala Kotarski odbor AFŽ-a.

U dopisu CK KPH Okružnom komitetu KPH Bjelovar od 25. VIII 1943. traži da AFŽ postane masovna, borbena politička organizacija žena koje su spremne da nešto doprinesu za oslobođenje domovine. Kao i USAOH tako i AFŽ mora biti uklopljen u Narodnooslobodilačku frontu Hrvatske, s tim da najaktivnije žene treba primiti u Partiju.

Kako bi ojačao rad među ženama na bjelovarskom okrugu CK KPH je uputio na ovo područje Krunku Zastavniković.

Vojne partizanske formacije i udarne grupe

U izvještaju OK KPH Bjelovar CK KPH od 24. VI 1943. ističe se da je okrug dao preko 600 partizana i prilično velike količine namirnica, ali da na području okruga još uvijek ne djeluje neka stalna veća jedinica NOV-a, iako treba voditi bitku za žetvu i za nove borce koji bi se regrutirali iz redova bjegunaca koji se ne daju na istočni front i u neprijateljsku vojsku.

Zadržavanje neke veće partizanske vojne formacije na ovom području uvjerilo bi narod u jačinu partizanskih snaga.

Grga Jankez Marijan i Ivan Matačić Viktor sastali su se u lipnju 1943. s načelnikom štaba II operativne zone Radom Bulatom, te mu predložili da se na Kalniku formira brigada od kalničkih i moslavačkih snaga, s time da jedan terenski bataljon ostane na Kalniku, a jedan u Moslavini. Pomišlja se čak i na mogućnost djelovanja jedne divizije čime bi »situacija za mjesec dva dana kod nas onda bila sasvim drugačija«.

Iz Izvještaja br. 2 OK KPH Bjelovar CK KPH od 10. VIII 1943. vidi se da ni tada na ovom terenu ne djeluje niti jedna partizanska vojna jedinica i da se čitav rad i sukobljavanje s neprijateljem odvija preko udarnih grupa. U spomenutom izvještaju se kaže da je »... rad očajno težak zbog djelovanja neprijatelja svih mogućih boja i velikog broja špijuna«. Centralna udarna grupa kod OK KPH Bjelovar je istovremeno i mobilni centar, a služi i za zaštitu partijskih ustanova i konferencija.

Radi čišćenja terena od špijuna formirano je - prema mojim sjećanjima - 6. VIII 1943. još osam udarnih grupa, od kojih jedna za Koprivnicu, jedna za križevački i dvije za đurđevački kotar. U te grupe ušlo je trideset boraca iz centralne grupe. Koprivnička udarna grupa nosila je br. 7. Ona je nakon nekog vremena povučena u centralnu grupu pri OK KPH Bjelovar, vojnički prestrojena i upućena na područje Plavšince, gdje je ranije bio njezin centar i zato se zove »Plavšinačka udarna grupa«.

Svaka udarna grupa je imala svog desetara ili vodnika (prema veličini grupe) i političkog sekretara. Sve su bile podvrgnute pod komandu komandira i komesara svih udarnih grupa koji su rukovodili i centralnom udarnom grupom. Udarne grupe imale su surađivati na terenu sa svim antifašističkim organizacijama, a nad njihovim radom imala je kontrolu nadležna partijska organizacija.

Udarne grupe izvršile su na bjelovarskom području važnu ulogu. Već je centralna udarna grupa zaplijenila dosta oružja i likvidirala oko 15 bandita te se njezin rad jako osjećao. Izvršene su i akcije na Pitomaču, neprijateljsko uporište Bulinac i na Virje, gdje su bila zarobljena 32 domobrana, jedan satnik i jedan narednik, pri čemu se 18 domobrana dobrovoljno priključilo partizanskoj udarnoj grupi. Udarne grupe popalile su i priličan broj dreševa i zaplijenile oko 100 metara pšenice, te je to imalo velik utjecaj u narodu koji je nerado gledao kako neprijatelji odvlače njihovo žito.

CK KPH je dopisom od 25. VIII 1943. priznao OK KPH Bjelovar veliku ulogu udarnih grupa, ali je upozorio da partijske organizacije ne treba pretvoriti u štabove za komandiranje tim grupama. Grupe moraju stajati pod jedinstvenim političkim rukovodstvom, a partijske organizacije trebaju davati opće direktive i konkretne zadatke preko vojnih rukovodilaca, organizirajući istovremeno politički odgojni rad u udarnim grupama, i stvarajući u njima partijske jedinice.

Iako je na sastanku OK KPH Bjelovar uoči partijskog savjetovanja zaključeno da će se pored centralne udarne grupe osnovati u koprivničkom kotaru tri grupe (kao i đurđevačkom), to nije bilo moguće učiniti odjednom, jer su se rukovodioci morali stvarati u toku akcija.

Udarne grupe su u svakom slučaju nadomještavale djelovanje jednog odreda - čije stvaranje je II operativna zona obećala - a zbog svoje pokretljivosti one su imale veliku udarnu moć i relativno male žrtve u toku akcija.

Kalnički partizanski odred i pogibija Nikole Severovica

Kalnički partizanski odred djelovao je u to vrijeme na području Kalnika i Hrvatskog Zagorja, a Nikola Severović bio je komandant III bataljona.

Bio je rodom iz Radeljeva Sela, seljak, po narodnosti Srbin, i među prvima je stupio u redove NOV-a, a bio je omiljen ne samo u narodu, već i među suborcima /bog svoje hrabrosti i plemenitosti. Za Severovića nisu postojale poteškoće ni tamo gdje je smrt vrebala iza svakog ćoška i grma.

Evo što piše Milan Brunović u knjizi »Kalnik u borbi« (Zagreb 1953. str. 209-210) o pogibiji ovog narodnog heroja:

»Najprije je bio puškomitraljezac, pa vodnik, zatim komandir čete i na koncu komandant bataljona. Dok je bio puškomitraljezac, pokazao je veliku hrabrost i požrtvovnost u borbama, a odlikovao se i neobičnom skromnošću i izdržljivošću, te je služio drugima za uzor. Kao starješina pokazao se sposoban za rukovođenje vodom, četom i bataljonom i bio veoma omiljen među borcima. Dne 22. juna njegov je bataljon izvršio napad na Poganac, u kojemu su se nalazile mnoge jače neprijateljske snage (Bilo je 5 satnija, op. autora). Veoma vještim manevriranjem i postavljanjem osiguranja Severović je uspio da njegov bataljon zauzme polovicu Velikog Poganca i da se u njemu zadrži do jutra. Neprijatelj je u toj borbi imao velike gubitke, koje priznaje i u svojim izvještajima. Napad je izvršen bez nekih osobitih priprema, ali je spretnim rukovođenjem i osobnom hrabrošću komandanta Severovića postignut velik uspjeh. Uz ostale svoje vrline Severović se kao Srbin osobito isticao u stvaranju što prisnijih odnosa između boraca Srba i Hrvata, a tako je djelovao i na terenu među narodnim masama. Bio je član KP. Ljude je razlikovao u prvom redu po tome, koliko je koji spreman da da i žrtvuje u zajedničkoj borbi protiv okupatora i njegovih slugu ustaša i četnika.«

U iznenadnom napadu na štab II operativne zone, koji se nalazio s članovima štaba XII divizije i Kalničkoga partizanskog odreda, razvila se ogorčena borba, dok nije došla XVI brigada XII divizije i razbila ustaše.

Severović je u to vrijeme bio komandant III bataljona Kalničkoga partizanskog odreda i imao je vršiti akcije na željezničkoj pruzi i onemogućavati neprijatelju da prođe na oslobođeni teritorij Kalnika.

Brunović dalje piše: »Neprijatelj je poslije poraza u Velikom Pogancu iskoristio ono malo avijacije što mu je još preostalo i poslao je na Kalnik, da bi se osvetio civilnom stanovništvu, kad je bio nemoćan da uništi snage odreda. Poslije teške borbe s ustašama u Pogancu bataljon Nikole Severovića povukao se ujutro 23. jula u Ivanec na odmor. Negdje oko 9 sati prije podne Nikola je začuo u štabu, gdje je radio na pripremanju planova za nove napade na neprijatelja, šum avionskog motora. Izletio je napolje, i u tom se času nadvio nad njegovu glavu avion. Cuo se mitraljeski ratal, i Nikola je pogoden u glavu pao mrtav.«

*Sarodni heroj Nikola Severović. rođen 5 X
1911 poginuo 27. III 1941. u Ludhreškom
Ivancu komandant II haialjona u Kalničkom
odredu*

Agitprop i tehnika

Na sjednici OK KPH Bjelovar koja je održana +-5. kolovoza 1943. u predjelu i/.nad Trešnjevičkog ugljenokopa, rad tehnike i propagande postavljen je na druge osnove, a ja sam bio upućen za sekretara KK KPH Koprivnica zajedno s Plavšinačkom udarnom grupom.

Međutim, do tog vremena ja sam bio kao elan OK KPH Bjelovar zadužen za rad agitpropa i tehnike, te sam Agitpropu Oblasnog komiteta KPH /a Slavoniju podnosio izvještaje. Očuvane izvještaje cu donijeti u cijelosti, jer se odnose na moje djelovanje. Napominjem da se rad tehnike odvijao pod izvanredno teškim uvjetima, pogotovo nakon što smo morali iseliti iz svoje baze u Jezercu kod Novigrada. Bili smo napadnuti na Belevinama, između Cepelovca i Budrovca proganjani u šumi Stiperu, a u Šibeniku opkoljeni i zamalo da čitava tehnika nije pala neprijatelju u ruke.

Radilo se na pokrpanom rotatoru i istrošenom sapirografu, jer je novi rotacioni stroj koji je bio namijenjen OK KPH Bjelovar bio upućen u Slavoniju. Drugovi koji su dodijeljeni na rad u Tehniku nisu poznavali teren (Ivan Car. braca Svagelj i dr.). Uz pomoć Mjesnog NOO-a Velika Trešnjevica trešnjevički rudari su nedaleko rudnika-a u pravcu sela - iskopali bunker u koji smo smjestili tehniku. Snabdjevanje Tehnike odvijalo se također preko spomenutog MNOO-a

Tehnika je dobro radila u velikoj konspiraciji, pa za bunker nisu znali ni ostali članovi Okružnog komiteta. Međutim, kada je na taj teren stigla XVIII brigada, povlačeći se sa 25 teško ranjenih boraca - koji su ranjeni na pruzi Koprivnica - Križevci - ja sam bunker ustupio teškim ranjenicima. Preko njih je tada prohujala ofenziva, ali neprijatelji nisu otkrili bunker s ranjenicima jer je kamullaža bila vrlo dobra.

Koliko smo radili najbolje pokazuju moji izvještaji.

Prvi izvještaj datiran je I ? VI 1943. i glasi:

»AGITPROP: O.K. K.P.H. Bjelovar
dne 13. VI. 1943.

Drugarskom Oblasnom Komitetu KPH /a Slavoniju

Dragi drugovi, šaljem Vam izvještaj o radu naše tehnike od 3. V. do 13. VI. 1943. godine. Rad se sastoji u sljedećem:

1) Izjava Vrhovnog Štaba NOV i POJ i AVNOJ-a	100 komada
2) Vladama SSSR-a, Vel. Britanije i SAD	164 komada
3) Dnevna zapovjed Crvenoj Armiji	39 komada
4) VI. Nazor: Druže Tito vodi nas k pobjedi	105 komada
5) Ženama Jugoslavije	550 komada
6) Hrvatskim i srpskim seljacima (O.K. izdanje)	630 komada
7) Hrvatskom i srpskom narodu	560 komada
8) Lenjin: O bitu imperijalizma i prvom imperijalističkom ratu	91 komad
9) Poziv bivšim oficirima Jugoslavenske ratne mornarice	144 komada
10) Tito: Nacionalno pitanje u Jugoslaviji u svjetlosti narodno-oslobodilačke borbe	66 komada
11) Značaj izbora za NOO	1100 komada
12) Radio vijesti od 6. VI. 1943.	450 komada

Ukupno je utrošeno u ovim izdanjima 5729 listova

Materijal kojeg nam je uništila banda prilikom naleta na naš Agitprop²⁶ je sljedeći:

1) Lenjin: Revolucionarna vojska i Revolucionarna vlada	96 komada
2) Značaj izbora za NOO	850 komada
3) Tito: Nacionalno pitanje u Jugoslaviji u svjetlosti narodno-oslobodilačke borbe	22 komada

U ovim izdanjima nanjela nam je štetu 1300 listova
Prema tome bilo bi umnoženo u ovim izdanjima 7029 komada

Od ostale štete naneseno nam je da je izgorio sav dotadašnji arhiv agitpropa kao i blagajnička knjiga našeg O.K. Inače izgorio je sav veš koji se nalazio u sobi kao i deke. Smrt fašizmu - sloboda narodu!

U/. drugarski pozdrav

za Agitprop
Pepo v.r.«

Drugi je izvještaj datiran 24. VII 1943 i glasi:

»Agitprop O.K. - K.P.H. Bjelovar
Dne 24. VII. 1943

Drugarskom Agnpropu
Oblasnog komiteta KP 11 /a S /< 11 ■■■ mint

Prilažem Vam izvještaj rada naše tehnike od 21 VI 194V do 24. VU. 194V Umnoženo je sljedeće:

1 10 primjeraka Skojevskog maleniala »Omladm i-<
10.000 »Izjava o ciljevima i načelima Narodno Oslobodilačke Borbe«
10.000 »Braco i drugovi seljaci« od naše u () \ O O
Ukupno je potrošeno listova u ovim i/.d.intima 20 i70.

Agitacija i propaganda

U agitaciji i propagandi napisano je:

- a) »Članak, Seljaci žanju svoje žito«, »Pjesma žetvi«, »Drugarice u borbu«, »Kako se plaća krvniku sela«, »Povodom ubistva druga Horvatića Čuka«, isti materijal smo poslali po jedan primjerak našem O.K.
- b) Napravljena je jedna skica serija za plakate o žetvi tj. četiri skice koja se svaka za sebe umnožava.

Šaljemo Vam po dva primjerka od umnoženog materijala i to Skojevski materijal »Omladina« dva primjerka, dva plakata od prve serije »Izjave« dva komada i »Braćo drugovi i seljaci« od našeg O.N.O.O. dva komada.

Primitite naš borbeni pozdrav

SMRT FAŠIZMU - SLOBODA NARODU!

Za agitprop

Pepo v.r.«

Treći dopis glasi:

»Agitprop. O.K. K.P.H. Bjelovar
dne 24. VII. 1943.

Drugarskom Agitpropu
Oblasnog komiteta K.P.H. za Slavoniju

Dragi drugovi!

Primili smo Vaš dopis datiran dne 8. jula 1943. gdje nam javljate o Vašoj pošiljci referata za srednje partijske kurseve i to 10 na broju.

Od istog materijala možemo Vam javiti slijedeće:

1. Da smo dobili 2 komada »Razvitak društva«, 1 komad »Komunistička partija«, 2 komada »Agitacija i propaganda«, a o ostalom materijalu do danas ne znamo ništa. Možda je to negdje zapelo pa ćemo povesti istragu o tome, jer je taj materijal nama neophodno potreban. Imade i takovih slučajeva da materijal koji nam pošaljete često puta je otvaran i oduzeta količina nepotpuna. Stoga Vam skrećemo pažnju da bi upozorili organizacije jednim dopisom da materijal koji se odšilja ne bude otvaran po vezama i okrnjen dolazio drugovima na postavna mjesta kuda se šalje.

2. Što se tiče dopisničke službe možemo Vam javiti da kod nas još ne funkcionira iz razloga toga što naš agitprop nema agitprop-komisiju i na taj način razgranati i organizirati dopisničku službu.

3. Primili smo prijepis direktivnog lista Agitpropa C.K. K.P.H. o održavanju partijskih kurseva. Tražite nas da Vam saopćimo svoja dosadašnja zapažanja i iskustva pri održavanju kurseva. Nažalost do danas se kod nas nije održao ni jedan partijski kurs pa prema tome ne bi Vam mogli saopćiti naša dosadašnja opažanja i iskustva pri održavanju istih. No čim se budu počeli održavati kursevi o tome ćemo Vas izvijestiti.

Primitite naš borbeni pozdrav:

Smrt fašizmu - Sloboda narodu!

Za Agitprop

Pepo v.r.«

Budući da je arhiva Agitpropa do polovine lipnja 1943. uglavnom propala prilikom opkoljavanja Šibeniku, to nam ovi izvještaji i dopis predstavljaju dragocjene dokumente. Oni ukazuju da je Agitprop OK KPH Bjelovar bio podređen Agitpropu Oblasnog Komiteta KPH za Slavoniju u kojem tada radi naš Podravec, veterinar Zorko Golub i Josip Cazi. Ujedno nam ovi izvještaji govore o uspjehu Agitpropa OK KPH Bjelovar, koji je od 3. svibnja do 24. srpnja 1943. uspio štampati 27.599 listova raznovrsnog materijala za potrebe boraca i naroda na ovom području na kojem nije djelovao ni jedan partizanski odred u to vrijeme. Ovaj je materijal podizao moral borcima, osvješćujući ih klasno i politički, a imao je veliki odjek i u narodu, jer se raznosio na području cijelog okruga.

4. RAZVOJ NOP-a NA KOPRIVNIČKOM PODRUČJU OD KOLOVOZA 1943. DO PRVOG OSLOBOĐENJA KOPRIVNICE 7. STUDENOG 1943.

Politička situacija

Savezničko iskrcavanje u Kalabriji i potpisivanje primirja između saveznika i talijanske vlade maršala Pietra Badoglia 3. rujna, te objavljivanje bezuvjetne kapitulacije Italije 8. rujna 1943. omogućile su jedinicama NOV-a i POJ-a razoružanje glavnine talijanskih okupacionih divizija u Hrvatskom Primorju i Dalmaciji i stvaranje velikog oslobođenog područja, a 20. rujna donesena je odluka o pripojenju Istre Hrvatskoj.

Pored toga i jedinice Crvene armije oslobađaju na istoku jedan grad za drugim, pa su se vijesti o tome širile među narodom koji je željno iščekivao završetak rata.

U tom je vremenu došlo i do definitivnog raščišćavanja odnosa sa HSS-om. Generalni sekretar KPJ Josip Broz Tito uputio je CK KPH i GŠ NOV-a i PO za Hrvatsku direktivu u kojoj ističe da je pogrešno stvarati neku novu HSS kao osnovu suradnje u NOB-u, već da rješenje treba potražiti u okviru ZAVNOH-a. Predsjedništvo ZAVNOH-a je svim NOO-ima uputilo okružnicu 4. rujna u kojoj se kaže:²⁷

»Treba posvetiti naročitu pažnju pristašama HSS-a i to isto tako onima koji nisu bili funkcioneri kao i onima koji su vršili stanovite dužnosti funkcionera HSS-a. Budući da danas iz gore spomenutih razloga pokazuje želju sve veći broj istaknutih HSS-ovaca i bivših funkcionera HSS-a da se priključe našoj borbi potrebno je, u slučaju da oni traže stanovite pregovore, postupiti kod toga tako, da se sa raznim članovima iz bivšeg vodstva HSS, zatim sa raznim funkcionerima HSS-a ili ostalim istaknutim članovima HSS-a ne vode neki specijalni pregovori, već da ih se uputi direktno na ZAVNOH, gdje ćemo s njima stupiti u pregovore. Kod toga treba svima naglašavati, da smo mi voljni stupiti u pregovore sa svakim ko bezuslovno prima sva načela narodno-oslobodilačke borbe, kako su ona istaknuta u Rezoluciji ZAVNOH-a i u Proglasu ZAVNOH-a za konstituirajuće skupštine ZAVNOH-a.« I dalje »Inače je potrebno sve ostale rodoljube, pristaše HSS-a privući u N.O.V., u koliko su sposobni za nošenje oružja, a isto tako nastojati da se aktivno angažuju kao članovi Narodno Oslobodilačkih Odbora ili ostalih ustanova u našem N.O.F.«

Ove direktive omogućile su na koprivničkom području veliku aktivnost Partije među članovima HSS-a, što je rezultiralo naglim bujanjem NOP-a na ovom području. Stvara se niz NOO-a, a na terenu Kalnika je već 4. rujna 1943. formirana NO brigada »Braća Radić« Druge operativne zone NOV-a i PO Hrvatske, što ukazuje daje na ovom području već postupljeno onako kako je direktivama zacrtano, te daje okružnica samo potvrdila stvarno stanje.

Narod se sve više aktivirao na liniji narodnooslobodilačke borbe i uklopio u Narodnooslobodilačku frontu Hrvatske, koja je obuhvatila partijske organizacije, ali i organizacije USAOH-a, HSS-ovske grupe, AFŽ, s time da komunisti moraju prednjačiti u svim ovim organizacijama.

Rad partijskih organizacija

Treća okružna partijska konferencija OK KPH Bjelovar održana je 6. srpnja 1943. u šumi iznad Bačkovice²⁸ te je zaključeno da su partijske organizacije obnovljene gotovo u cijelosti, te da su osnovani brojni mjesni NOO-i i da se pristupilo pripremama za osnivanje okružnog NOO-a i kotarskih NOO-a.

Na sjednici OK KPH Bjelovar, 4/5. VIII 1943. u predjelu iznad Trešnjevičkog ugljenokopa - a poslije prohujale ofenzive na jedinice XII slavonske divizije - odlučeno je da ja budem sekretar Kotarskog komiteta KPH Koprivnica i da se na taj teren ponovno uputi ranija Plavšinačka grupa.

Polazeći na novu dužnost svratio sam prvo u Javorovac do Eve Grubačević²⁹ i kćerke Milke ud. Pulja. Kuća Eve i Ilije Grubačevića bila je još od 1941. partizanska baza, a budući da nedavno osnovane kotarske organizacije (Kotarski NOO, Kotarski odbor AFŽ-a, Kotarski odbor USAOH-a) nisu imale svoju stalnu bazu gdje bi mogle forumski djelovati, utanačio sam 7. VIII 1943. s Evom i Milkom da njihova kuća bude buduća baza kotarskih ustanova i KK KPH Koprivnica.

Prije nego što prijedem na opis mog djelovanja na koprivničkom području odnosno na prikaz rada kotarskih ustanova, potrebno je da kažem da je do sada dosta toga napisano o razvoju ustanka na koprivničkom području, ali se mnogi podaci ne podu-

Dražica Cvjetković, član KK SKOJ-a Koprivnica i Gojko Parazajda, sekretar KK SKOJ-a Koprivnica snimljeni u jesen 1943. godine u šumi kod Javorovca

daraju.³⁰ Nadam se da će moje svjedočenje objektivno doprinijeti rasvjetljavanju događaja na koprivničkom području, a koliko sam u tome uspio najbolje će uočiti učesnici historijskih zbivanja i historičari. Na žalost dokumentacija je dosta manjkava, kako partizanska tako i neprijateljska, a moja sjećanja - kao i sjećanja drugova s kojima sam razgovarao - ponekad su nešto izbljedinila.

Prema izvještaju OK KPH Bjelovar od 10. VIII 1943. postojao je na koprivničkom području KK KPH Koprivnica od tri člana, dvije partijske organizacije sa sedam članova i tri kandidata.

Međutim, došavši na koprivničko područje sazvao sam odmah za 9. kolovoza 1943. u novoj bazi u Javorovcu sastanak KK KPH Koprivnica. Komitet je tada bio u slijedećem sastavu:

1. Ante Dobrila Pepo kao politički sekretar,
2. Franjo Pandurić Stric kao organizacioni sekretar,
3. Josip Belčić, član iz Peteranca, zadužen za NOO-e,
4. Matija Posavec Mirko, član iz Imbriovca.

Dnevni red sastanka bio je slijedeći:

1. Ojačati i osamostaliti rad partijskih organizacija i osnivanje novih,
2. Osnovati Kotarski komitet SKOJ-a i pružiti punu pomoć omladincima na proširenju organizacije kroz formiranje USAOH-a,
3. Prići osnivanju Gradskog NOO Koprivnica, općinskih i mjesnih NOO-a i bez sustezanja uvlačiti poštene HSS-ovce u organe vlasti,
4. Raskrinkavati reakcionarno vodstvo HSS-a na čelu s Mačekom i politiku »čekanja«,
5. Osnovati omladinske udarne grupe i čistiti teren od neprijateljskih špijuna i suradnika okupatora i ustaša,
6. Voditi kampanju »ni zrna žita okupatoru«,

7. Organizirati kopanje zemunica na predjelu javorovačkih i drugih šuma gdje će se sklanjati žito,

8. Pomoć na organizaciji osnivanja odbora AFŽ-a. Svi komunisti dužni su uključiti svoje drugarice u rad AFŽ-a,

9. Osnovati tehniku Kotarskog komiteta,

10. Vršiti agitaciju za odlazak u partizanske redove boraca NOV-a i PO Hrvatske, na dobrovoljnoj bazi,

11. Osposobiti i bolje organizirati obavještajnu službu na kotaru Koprivnica.

S prednjim zadacima upoznati su politički radnici koji su djelovali na koprivničkom kotaru: Kata Šoštarić, Zorka Usorac Ruža, Katica Cvrtila, Gojko Parazajda, Dragica Cvjetković i obavještajci Jakob Valjevac Hrabri i Slavko Gmajnički.

Kod baze u Javorovcu osnovana je i kurirska služba preko koje su održavani stalni kontakti s OK KPH Bjelovar i s terenskim organizacijama. Kurirsku službu organizirale su i terenske organizacije.

Uspostavljena je izravna veza s Mijom Simekom, 13. 9. 1943. koji je krajem svibnja 1943. uz pomoć Ivana Pancine i drugih kandidata Partije u domobranskim redovima uspio pobjeći iz zatvora. Zbog posljedica mučenja u zatvoru Simek je morao izvjesno vrijeme da se liječi. No, iako bolestan i u strogoj konspiraciji, njemu uspijeva da preko članova Partije i kandidata u samoj Koprivnici rukovodi radom partijske organizacije iz Peteranca. U ilegalnosti se nalazi i njegova žena Marija, koja djeluje na okupljanju žena u AFŽ-u grada Koprivnice.

Preko Mije Šimeka pristupaju NOP-u u Koprivnici i Petar Mihajlović Draža i trgovac Svetožar Kovačević.

S Kotarskim komitetom KPH Koprivnica čvršće se povezuju partijske organizacije u Sigecu, Drnju i Peterancu. U Sigecu se radu na organizaciji NOP-a posvetio raniji sekretar KK Mato Eršeg Miško. Aktivirana je i partijska organizacija u Bregima.

Partijske organizacije sve češće proučavaju partijske materijale, kao i direktive viših partijskih foruma. Proučavani su i materijali sa Prvog zasjedanja ZAVNOH-a i AVNOJ-a, a pored toga i štampani materijali Tehnike Okružnog komiteta KPH Bjelovar³¹ i KK KPH Koprivnica koja je već sama umnažala za svoje uže potrebe.

Rada je bilo mnogo. Trebalo je koordinirati rad novoosnovanih NOO-a, odbora SKOJ-a i AFŽ-a te surađivati s udarnom grupom broj 7, koja je stigla na predjel Javorovac - Plavšinci oko 10. VIII 1943. Grupa je odigrala važnu mobilizacijsku ulogu u pristupanju novih boraca u redove NOV-a i POH-a, i u čišćenju terena od špijuna.

Organizirano je kopanje zemunica u javorovačkim šumama. Te su zemunice kopali javorovački rudari i one su bile dobro zakamuflirane. U zemunice se spremalo žito, remenje od vršalica i mlinova i drugi predmeti koji su onemogućavali normalno funkcioniranje neprijateljskog režima.

Početkom rujna 1943. po nalogu OK KPH Bjelovar za organizacionog sekretara KK KPH Koprivnica bio je postavljen Ivan Cmrk Jovo, koji se vratio iz sisačkog logora.³²

Kotarski komitet SKOJ-a Koprivnica i USAOH

Poslije provale početkom ožujka Kotarski komitet SKOJ-a Koprivnica nije faktički ni postojao.³³ Na stvaranju novog komiteta ponajviše se radilo u Đelekovcu. Kada je OK KPH Bjelovar i OK SKOJ-a Bjelovar uputio u bazu u Javorovac Gojka Parazajdu, s time da postane sekretar KK SKOJ-a Koprivnica i Dragicu Cvjetković za člana Komiteta, zakazao sam osnivačku skupštinu KK SKOJ-a u Đelekovcu, pozvavši Gojka Parazajdu, Dragicu Cvjetković, Katicu Gaži i Branka Jambrešića, rukovodioca SKOJ-a na koprivničkoj gimnaziji.

Kotarski komitet SKOJ-a osnovan je 15. rujna 1943. u Đelekovcu.³⁴ U nj su ušli:

1. Gojko Parazajda, sekretar, iz Velike Mučne;
2. Dragica Cvjetković,³⁵ član, iz Semovca;
3. Franjo Đureta mlađi, član, iz Đelekovca;
4. Branko Jambrešić Zriko, član, iz Koprivnice;
5. Katica Gaži, član, iz Miklinovca;
6. Franjo Betlehem, član, iz Đelekovca;
7. Franjo Posavec, član, iz Đelekovca;

*Marica Prvčić, sekretar KK SKOJ-a Koprivnica
i Gradskog odbora AFŽ-a, član Plenuma OK
SKOJ-a Bjelovar, ubijena od ustaša u Koprivnici
1b. IX 1444. godine*

Dan prije, tj. 14. rujna 1943. sastali su se u Đelekovcu svi partijci i skojevci, ali na odvojenim sjednicama. Dnevni red je na oba sastanka bio isti. Dogovaralo se o spaljivanju cijele općinske arhive i to prvenstveno poreznih knjiga i knjiga vojnih obveznika, onesposobljavanja pošte za normalno funkcioniranje, razoružavanje neprijateljskih vojnika u Đelekovcu, te osnivanje jedne udarne grupe koja je imala sprečavati neprijatelja u odvoženju žita i uklanjati nepoželjne elemente u selu i blizjoj okolini.

Savo Velagić je u više navrata napisao da je KK SKOJ-a osnovan u Đelekovcu 8. VIII 1943, gdje je već u siječnju formiran Općinski komitet SKOJ-a od šest članova. Sekretar KK SKOJ-a Koprivnica bio je po Savi Velagiću, Stjepan Đureta Danko.⁶ Međutim, ovi podaci nisu vjerodostojni, jer su u kontradikciji s dokumentima i sa sjećanjima učesnika. Stjepan Đureta Danko nije bio sekretar KK SKOJ-a Koprivnica, a niti njihov osnivač i prema izvještaju br. 2. OK KPH upućenog 10. VIII 1943. CK KPH, Pokrajinski komitet SKOJ-a je povukao s bjelovarskog područja druga Jovu i umjesto njega poslao Đuretu, te je isti postao četvrti član u OK SKOJ-a Bjelovar. Drugo, Drago Kanižaj nije mogao biti član KK SKOJ-a Koprivnica, jer je 5. III 1943. otišao u Kalnički partizanski odred i u redovima NOV-a bio je do oslobođenja. Također nije postojao općinski komitet SKOJ-a u Đelekovcu od šest članova. Radi samo mjesna skojevska grupa koja u Đelekovcu ima četiri aktiva sa 18 članova i četiri odbora Saveza mlade generacije s 20 članova.

Kotarski komitet SKOJ-a osnovan 15. rujna 1943. u Đelekovcu sastajao se i kasnije povremeno u Đelekovcu, ali mu je stalna baza bila u Javorovcu. Osnivanje tog komiteta i njegov rad bili su od velikog značaja. On je radio na objedinjavanju rada omladine na području cijelog kotara. Stvaraju se omladinske udarne grupe i u redove NOV-a i PO Hrvatske dolazi do pojačanog priliva boraca.

Okružno savjetovanje SKOJ-a Bjelovar održano je 22-23. rujna 1943. O tome savjetovanju Grga Jankez kao sekretar OK KPH Bjelovar piše u Izvještaju br. 3. Centralnom komitetu KPH slijedeće: »22. i 23. rujna je održano okružno savjetovanje SKOJ-a kojem je prisustvovalo 37 skojevaca. (...) To savjetovanje je uočilo sve greške u radu naših Skojevskih organizacija i dalo nove direktive i uputstva za budući pravilniji rad

SKOJ-a. Od prošlog Skojevskog okružnog savjetovanja koje je održano 28. V. ove godine prilično se povećao broj Skojevskih organizacija, a mnogo se je pošlo naprijed. Savjetovanje je donijelo zaključke i postavilo pred Skojevske organizacije sledeće zadatke: prvo, stvaranje akcionih odbora po onim pitanjima koja se javljaju u pojedinim mjestima, odbore protiv neprijateljske mobilizacije, neprijateljske rekvizicije, odbore pjevačkih zborova, športskih sekcija, omladinskih domova, odbora za sakupljanje pomoći NOV-u, odbore za nabavku tehničkog materijala itd; drugo, organiziranje rada među pionirima; treće, organizirati kulturno-prosvjetni život omladine u oslobođenim selima i organizirati radne vodove i četvrto, stvarati općinske i kotarske USAOH. Nadalje posvetiti više pažnje Skojevskim grupama od strane KK SKOJ-a, reorganizirati i pročistiti SKOJ, raspodijeliti rad u grupi po odborima USAOH-a. Svi Skojevci moraju biti članovi USAOH-a, redovno održavati sastanke Skojevskih grupa dva puta tjedno i popularizirati SKOJ i KP. Nakon toga savjetovanja izvršena je reorganizacija nekih kotarskih komiteta SKOJ-a.³⁷

Na ovom savjetovanju bili su i svi članovi KK SKOJ-a Koprivnica i još nekoliko delegata iz Đelekovca. Oni su iznijeli daje KK SKOJ Koprivnica formiran 15. IX 1943. i da ima sedam članova, odnosno da na kotaru radi 21 odbor USAOH-a sa 131 članom i jedan općinski odbor USAOH-a sa četiri člana, od toga šest skojevskih grupa s 28 članova. Učesnici savjetovanja su obaviješteni da je u Đelekovcu osnovana udarna grupa koja operira po đelekovačkoj okolini i da u tim akcijama učestvuju i omladinci iz Peteranca, Imbriovca i drugih sela.

Savjetovanje je po svojim zaključcima značajno. Direktivom na omasovljenje ono je dobilo novi polet, a različitim formama rada ono je privlačilo omladinu. Pored toga zadaci skojevske organizacije bili su gotovo identični zadacima Partije, pa su se ove dvije organizacije nadopunjavale i pomagale prilikom ostvarivanja konkretnih zadataka.

Osnivanje Kotarskog NOO-a Koprivnica u listopadu 1943.

Iznad sela Bačkovice osnovan je Inicijativni okružni NOO Bjelovar 4/5. srpnja 1943.³⁸ Naime, u svim krajevima snažno je odjeknulo Prvo zasjedanje ZAVNOH-a, održano 13. i 14. lipnja 1943. u Otočcu i na Plitvičkim jezerima. Na zasjedanju mnogo je govoreno o važnosti narodnooslobodilačkih odbora koji postaju nosioci nove narodne vlasti, zahvaćajući postepeno sve sektore narodnog života u pozadini (politički, gospodarski, zdravstveni, kulturno-prosvjetni i propagandni sektor). U zaključcima ZAVNOH-ove rezolucije s ovog zasjedanja »jačanje narodno-oslobodilačkih odbora kao organa narodne demokratske vlasti« jedan je od osnovnih zadataka ZAVNOH-a. Preko njih treba uz pomoć narodnih antifašističkih organizacija (USAJOJ i AFZ), mobilizirati sve narodne snage u službu fronte, starati se za opskrbu i jačanje vojske i tako još čvršće povezati jedinstvo fronte i pozadine.

Povoljna vojno-politička situacija na bjelovarskom okrugu, a i u zemlji uopće, dolazak Štaba II operativne zone 27. VII 1943. na ovo područje, kao i osnivanje brigade »Braće Radić« u šumi između Ludbreškog Ivanca i Duge Rijeke početkom rujna, potaknuli su i ubrzali osnivanje Okružnog NOO-a Bjelovar, koje je pripremio Inicijativni okružni NOO Bjelovar.

Uz učešće preko 120 delegata i uzvanika u Mičetinskom jarku na kotaru Đurđevac osnovan je 12. rujna 1943. Okružni NOO Bjelovar. Kotar Koprivnica bio je zastupljen na tom zasjedanju s oko 25 delegata, a rad skupštine pratili su stanovnici Mičetinca, Čepelovca, Budrovca pa i samog Đurđevca gdje se nalazila neprijateljska posada.

O osnivanju Okružnog NOO-a Bjelovar pisao je i *Vjesnik narodno-oslobodilačke fronte Hrvatske* već 2. listopada 1943. Iz tog napisa saznajemo daje u ime Izvršnog odbora ZAVNOH-a skupštini prisustvovao Šime Balen i Branko Zlatarić, koji je u ZAVNOH-u preuzeo vođenje Ekonomskog odjela, (ranije činovnik »Gospodarske sloge«).

Kotar Koprivnica je u ONOO-u Bjelovar bio dobro zastupljen. U izvršni odbor ušli su:

1. Petar Frančina iz Đurđevca kao predsjednik,
2. Cetušić Mileva iz križevačkog kotara kao potpredsjednik,
3. Grga Jankez iz bjelovarskog kotara kao potpredsjednik,
4. Tomo Gaži iz koprivničkog kotara kao potpredsjednik,
5. Anton Negro³⁹ iz Bjelovara kao tajnik,
6. Stjepan Prvčić iz Miklinovca u Koprivnici kao član,
7. Franjo Šoš⁴⁰ iz Virja kao član,
8. Kata Šoštaric iz Hlebina kao član.

U Plenum je izabrano 20 članova. Od partijskih radnika bili su u Plenumu: Ivan Matačić Viktor kao organizacioni sekretar OK KPH Bjelovar, Paula Rakamarić Seka, politički sekretar KK KPH Bjelovar i Ivan Cmrk Jovo, organizacioni sekretar KK KPH Koprivnica. S područja koprivničkog kotara ušli su u Plenum još i:

1. Franjo Gaži iz Hlebina,
2. Stjepan Pavlek iz Đelekovca,
3. Zorka Usorac Ruža iz Srdinca,
4. Katica Cvrtila iz Novigrada
5. Đuro Savić iz Velike Mučne.

Poslije hapšenja Petra Frančine, za predsjednika Okružnog NOO-a Bjelovar dolazi ujesen 1943. Stjepan Prvčić koji kasnije postaje i prvi predsjednik Oblasnog NOO-a za zagrebačku oblast.

Osnivanjem ONOO-a Bjelovar narodnooslobodilački pokret dobiva na širini. U okviru Odbora osnovan je Prop-odjel, s time da je tehnika bila zajednička za Okružni NOO i OK KPH. Počeo se štampati list »Narodni Glas«, a osnovana je i kazališna družina, koja je odigrala značajnu ulogu u popularizaciji tekovina NOB-a.⁴¹

Tehnika je također razvila veliku aktivnost. U rujnu 1943. izdan je letak o žetvi i spremanju žita pred okupatorom, letak o mobilizaciji boraca, letak »Omladino bjelovarskog okruga!« i drugi leci. Štampana je i poruka radio Moskve omladini Jugoslavije, te na hiljade primjeraka plakata »Naše selo, naša općina, naš kotar moraju biti prvi u plemenitom natjecanju sakupljanja hrane za naše hrabre borce!«

Kao i kod okružnog tako je i kod Kotarskog NOO-a Koprivnice prvo bio osnovan Inicijativni NOO Koprivnice, što sam već ranije spomenuo. Inicijativni KNOO Koprivnice osnovan je 16. VII 1943. u klijeti Tornine Gažija iznad Borovljana i u nj su ušli: Franjo Gaži (nasljednik Mihovila Pavleka Miškine) iz Hlebina kao predsjednik, Josip Belčić iz Peteranca kao tajnik, Stjepan Prvčić iz Miklinovca, Tomo Gaži iz Miklinovca, Đuro Savić iz Velike Mučne, Tomo Čiković iz Koprivnice i Stjepan Pavlek Gavran iz Đelekovca kao članovi.⁴²

*Klijet Tornine Gažija kod Borovljana n kojoj je
16. VII 1943. godine osnovan Inicijativni kotar-
ski NOO. Lijevo: jarak Koševac, gdje je osnovan
KNOO Koprivnica između 15. i 20. X 1943. go-
dine*

Nakon osnivanja Inicijativnog odbora pojačano je osnivanje NOO-a na području koprivničkog kotara, te je prema Izvještaju OK KPH Bjelovar od 10. VIII 1943. na ovom području djelovalo 9 mjesnih NOO-a s 35 članova. Pri tome treba napomenuti da je postojao još izvjestan broj NOO-a na području na kojem je djelovao OK KPH Varaždin koji nisu iskazani u gornjem broju.

Osnivanje Inicijativnog NOO-a i njegov sastav od dosta velikog broja lijevih Radićevaca, značajna je prekretnica u razvoju NOP-a na koprivničkom području. Pokušaj Magovca na okupljanju ljudi iz HSS-a izvan NOP-a i JNOF-a je propao, a na Drugom zasjedanju ZAVNOH-a održanog u Plaškom od 12. do 15. listopada 1943. članovi Izvršnog odbora HSS-a dali su izjavu da će se svim silama pomagati NOB koja se pod rukovodstvom KPJ vodi od 1941. Ovaj je odbor osudio i sve članove HSS-a koji surađuju s okupatorom i kvislinzima, te one članove HSS-a koji su se nalazili u izbjegličkoj vladi.

Treba istaći da pored Franje Mraza, koji je bio vijećnik ZAVNOH-a već od prvog zasjedanja, izabran je za vijećnika na drugom zasjedanju i Stjepan Prvčić. Osim toga, u to vrijeme u Ekonomski odjel ZAVNOH-apolazi iz Slavonije predratni revolucionar, veterinar Zorko Golub (rođen u Koprivnici, 1913. godine), pa se i pažnja ZAVNOH-a sve više usmjerava na podravsko područje.

U takvim uvjetima saziva Inicijativni kotarski NOO u Koševačkom jarku iznad Borovljana osnivački sastanak Kotarskog NOO-a. Sastanak je održan između 15. i 20. listopada 1943, dakle neposredno po završetku Drugog zasjedanja ZAVNOH-a. S područja koprivničkog kotara sastanku je prisustvovalo oko 50 delegata s uzvanicima a bilo je i dosta predstavnika Okružnog NOO-a Bjelovar. Grga Jankez održao je govor, a nakon toga održano je konstituiranje izvršnog odbora i plenuma.

U Izvršni odbor su izabrani:

1. Tomo Gaži iz Miklinovca kao predsjednik,
2. Milka Pulja iz Javorovca kao prvi potpredsjednik,
3. Stjepan Pavlek⁴² iz Đelekovca kao drugi potpredsjednik,
Josip Belčić iz Peteranca kao tajnik,
5. Đuro Savić iz Velike Mučne kao član,
6. Franjo Gaži iz Hlebina kao član,
7. Prof. Maja Veseli iz Koprivnice kao član.

U Plenum su ušli kao članovi:

1. Dušan Jovičić iz Vlaislava,
2. Mato Eršeg Miško iz Sigeca,
3. Zorka Usorac Ruža iz Srdinca,
4. Stjepan Petričević iz Bregi,
5. Kata Šoštarić iz Hlebina,
6. Franjo Petričević iz Bregi,
7. Franjo Bardek iz Hlebina,
8. Katica Cvrtila Ševa iz Novigrada Podravskog,
9. Franjo Pandurić iz Đelekovca,
10. Stevo Manojlović iz Lepavine,
11. Stjepan Grotić iz Torčeca.

Nakon izbora izdan je narodu kotara Koprivnice proglas. Ovaj proglas govori o potrebi daljeg jačanja i izgrađivanja organa narodne vlasti na kojem poslu trebaju sudjelovati sve naše organizacije i svi rodoljubi.

Ujedno ovaj osnivački sastanak ukazuje da su se sva sela koprivničkog područja uključila u NOP i da gotovo više nema sela bez odbornika. Ustanak je poprimio masovne razmjere, i dobio podršku čitavog naroda.

Osnivanje ilegalnog Gradskog NOO-a Koprivnica

1.

Do osnutka ilegalnog Gradskog narodnooslobodilačkog odbora Koprivnice, poslove odbora narodne pomoći i druge zadatke među stanovništvom grada obavljala je partijska organizacija.

Međutim, poslije novigradske akcije i ustaških represalija 1941. godine, partijski je rad gotovo zamro, dok ga nije oživio Mijo Šimek osnovavši u rano proljeće 1942. partijsku organizaciju u Koprivnici. Šimek je uspio okupiti i veću grupu kandidata Partije u građanstvu, a posebno u domobranstvu, pa Koprivnica 1942. postaje centar odakle se počeo organizirati i narodni ustanak u Međimurju koje su okupirali Mađari.⁴³

Krajem 1942. i početkom 1943. u radu partijske organizacije u Koprivnici sve aktivnije djeluju i profesori Gimnazije Maja Veseli, Ljubo Serdar, Bosiljka Ljepava, Rikard Perković, jačajući i antifašističko raspoloženje na Gimnaziji. Po Koprivnici se sakuplja Narodna pomoć i druge stvari za partizanske borce. Tako su se preko apotekara Đure Klarnera i Kuzme Mikuličića nabavljali lijekovi, vata, gaza, hipermangan i druge stvari potrebne za liječenje ranjenih partizana. Osobitu hrabrost pokazao je koprivnički liječnik dr Tomo Bardek. Njega je autoprijevoznik Valent Bartolec tokom 1942. i

1943. često prevozio do ranjenih partizana na području koprivničkog kotara, te je on liječio ove ranjenike i osposobljavao ih za nove borbe.⁴⁴ Treba svakako spomenuti i Vinka Vošickog, koji je preko Mije Šimeka besplatno davao za rad Tehnike OK KPH Bjelovar u Jezercu znatne količine papira, omogućavajući tako rad ove štamparije.

Provala partijske organizacije 6. III 1943. zahvatila je i Miju Šimeka, koji je od listopada 1942. formalno, iz taktičkih razloga bio povojničen. Za jedno vrijeme spomenute aktivnosti su se smanjile, ali ne i prekinule. Aktivisti, članovi Partije i kandidati, čim su vidjeli da se provala ne širi, počeli su još aktivnije raditi za NOP. Krajem svibnja 1943. Mijo Šimek je uspio pobjeći iz zatvora, pa se usprkos bolesti i strogoj konspiraciji osjeća njegovo djelovanje na čitavom gradskom području. U Koprivnicu dolaze članovi OK KPH Bjelovar, koji odsjedaju kod obitelji Tome Gregureka, iako se isti nalazio u to vrijeme po logorima.⁴⁵ Treba istaći da je partijska organizacija u Koprivnici imala čak i svoju tehniku. Ona se istina sastojala samo od pisaćeg stroja, matrica i hektografa koje je nabavio Marko Petrović List, ali je ipak omogućavala umnožavanje partijskih i propagandnih materijala dobivenih od OK KPH Bjelovar i Varaždin.

*Prof. Ljubo Serdar, pročelnik Prosvjetnog odjela
Okrutnog NOO Bjelovar*

U međuvremenu je ojačao teror ustaša u Koprivnici. Ustaške vlasti sve jače divljažu videći svoju nemoć i sve veće nepovjerenje i neprijateljstvo naroda u njihovu politiku, kao i sve veće priklanjanje naroda u okolini grada partizanima.

Kako bi ocrnili partizane, ustaše su 17. rujna 1943. ubacili u punu kavanu »Kod Cara« bombu; tom prilikom poginuo je direktor gimnazije Rikard Perković. Međutim, bilo je građana koji su vidjeli tko je ubacio bombu, pa se o tom raširila vijest među građanstvom. Na to su ustaške vlasti putem razglasne stanice zaprijetili građanstvu da će »tko širi neistinite laži u vezi atentata 'Kod Cara' bili kažnjen prema ustaškim načelima i zakonu«. ⁴⁶

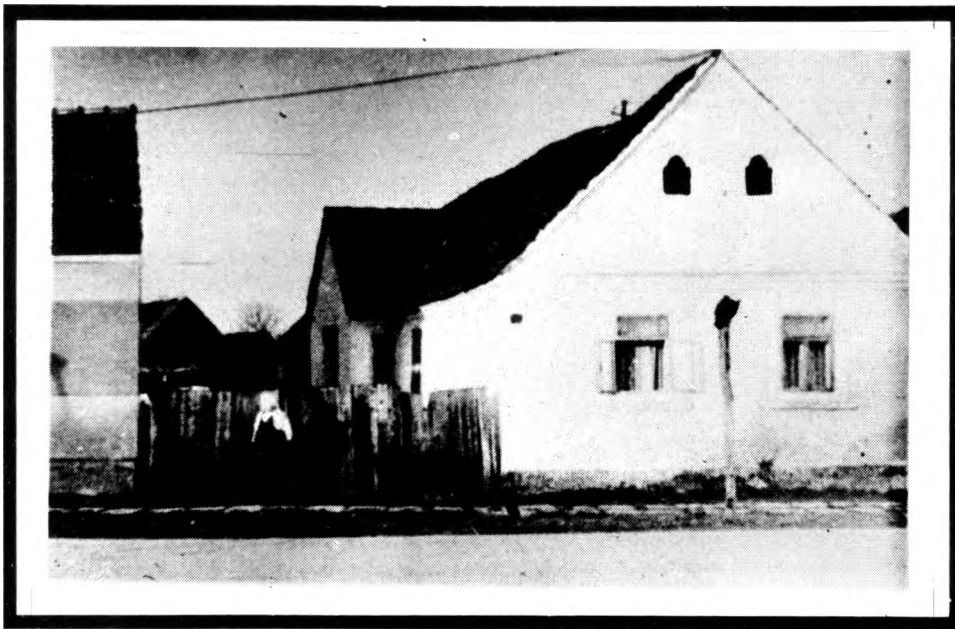
2.

Sve veći zamah NOP-a i sve veći i brojniji zadaci potaknuli su i komuniste Koprivnice na osnivanje Gradskog NOO-a, kao organa narodne vlasti koji je s obzirom na boravak ustaša u Koprivnici imao ilegalni karakter.

Međutim, datum osnivanja prvog NOO-a grada Koprivnice još uvijek je sporan. Sigurno je jedino to, da je osnovan u kući Kate Blažek, ulica Polanec danas Ulica M. Gupca 432 u Peterancu.

Prema »Obavijesti Komitetu SKOJ-a u Koprivnici i Gradskom Muzeju u Koprivnici«, 4. svibnja 1976. Mijo i Marija Simek, Kata i Bara Blažek, Tomo Čiković, Valko Loborec i Petar Mihajlović tvrde da je ilegalni GNOO Koprivnica osnovan 8. VIII 1943. »ili nešto kasnije«, ali svakako u kolovozu 1943.

Oni pišu u spomenutom dopisu: »Okolo 20 sati (tj. oko 8 sati navečer) došli smo u kuću Blažek Tome na početku Peteranca i to: Prosenjak Tomo, Ciković Tomo i Loborec Valko. Tu smo čekali Prvčić Stjepana, Tominu Gažija i Kovačević Svetozara. Okolo 21 sat (oko 9 sati navečer) došao je Prvčić Stjepan, a ostali nisu došli. Blažek Tomo, u čijoj smo kući bili, poveo je nas prisutne, tj. Prosenjak Tomu, Ciković Tomu, Prvčić Stjepana i Loborec Valka u kuću Blažek Kate, ulica Polanec u Peterancu. On nas je vo-

Kuća Kate Blažek u Ulici Matije Gupca 432 u Pere rancu, u kojoj je 7. X 1943. godine osnovan ilegalni Gradski NO Koprivnice

dio preko vrtova pa smo došli do vrtnih vrata koja nam je otvorila Blažek Kata. Marija Šimek i Blažek Bara čuvale su stražu u dvorištu i kod uličnih vrata.

U kući Blažek Kate čekao nas je Mijo Šimek a s njim je bio i Mihajlović Petar (...). Sastanak je održan u sobi, ali ne u onoj koja gleda na ulicu, a sastanku su prisustvovali: Mijo Šimek, Blažek Tomo, Prosenjak Tomo, Prvčić Stjepan, Ciković Tomo, Loborec Valko i Mihajlović Petar. Sastankom je rukovodio Mijo Šimek koji nas je upoznao sa svrhom sastanka, tj. rekao nam je da smo mi Prvi gradski narodnooslobodilački odbor za grad Koprivnicu, upoznao nas sa zadacima koje pred nas postavlja KPJ, rekao da zadatke Partije moramo izvršavati, a naročito nas je upozorio da se naoružamo. Budući da smo mi ilegalci, ne smijemo se izlagati neprijatelju pa smo na sastanku dobili konspirativna imena i to:

Šimek Mijo, konspirativno ime - Ciko,
Prvčić Stjepan, konspirativno ime - Petar,
Ciković Tomo, konspirativno ime - Stari,
Loborec Valko, konspirativno ime - Spori,
Prosenjak Tomo, konspirativno ime - Japa,
Mihajlović Petar, konspirativno ime - Kos.

Za predsjednika GNOO Koprivnice bio je izabran Ciković Tomo, a za tajnika Šimek Mijo. Na sastanku je Šimek Mijo vodio zapisnik koji je nažalost izgubljen.⁴⁷

Ne postoji nikakav pismeni podatak o točnom datumu osnivanja ilegalnog GNOO-a Koprivnica, i moja verzija se razlikuje od gore navedene u nekim stavkama⁴⁸ Prema mojim istraživanjima a i Izvještaju br. 2 OK KPH Bjelovar od 10. VIII 1943. nije do rujna 1943. postojao ni jedan gradski NOO na području bjelovarskog okruga. On ne postoji ni prema zapisniku Okružne konferencije NOO-a Bjelovar u Mičetinskom jarku 12. IX 1943. gdje se kaže: »Dva mjeseca nakon formiranja Inicijativnog NOO-a bilo je 105 NOO-a, dakle osnovano je 50 novih NOO-a. Prije dva mjeseca nije u ovom okrugu postojao ni jedan kotarski NOO, a sad ih imamo 4. Osim toga imamo 9 općinskih NOO-a.«

Na osnovi mojih sjećanja kao sekretara KK KPH Koprivnica do osnivanja ilegalnog GNOO-a Koprivnica došlo je ovako. U Mičetinskom jarku razgovarao sam 12. IX 1943. sa Stjepan Prvčićem i Tominom Gažijem, gdje smo se složili da je potrebno proširiti aktivnosti na području grada Koprivnice i osnovati GNOO. Govorili smo o datumu

i zaključili da bi to bilo najpogodnije 14. IX 1943. na dan katoličke svetkovine »Uzvišanje sv. Križa«, jer je tada kretanje pojedinaca manje upadljivo. Napominjem da se možda radilo i o svetkovini »Presvete krunice blažene djevice Marije« 7. X 1943. što bi datum osnivanja GNOO-a pomaknulo za mjesec dana unaprijed.

Dana 13. rujna 1943. održan je sastanak KK KPH Koprivnica u Javorovcu, nakon čega sam s Josipom Belčićem krenuo do Stjepana Prvčića i Tornine Gažija da utvrdim, da li osnivanje ilegalnog GNOO-a Koprivnice teče prema dogovoru. Istoga dana krenuo sam u Peteranec kod Mije Šimeka. Predvečer sam stigao u kuću Kate Blažek. Sa Šimekom sam raspravljao o tome tko bi sve mogao ući u ilegalni GNOO Koprivnice. Iste večeri krenuo sam u Đelekovec. Sutradan, Bara Blažek i Marija Šimek donijele su u Đelekovec oružje. Noću 14. na 15. rujna 1943. godine izvršena je u Đelekovcu oružana akcija na poštu i općinsku zgradu paljenjem arhiva i matičnih knjiga. Dana 3. X 1943. održana je u Javorovcu Treća konferencija KK KPH Koprivnica, a 5. listopada vodio sam Josipa Hrnčevića do sela Sokolovac, gdje sam iste večeri osnovao partijsku ćeliju. Dan kasnije, 6. listopada, održan je sastanak Komiteta u Javorovcu, a zatim sam krenuo sa Belčićem do Tornine Gažija i Prvčića. Utanačili smo sastanak za 7. listopada kod Šimeka u Peterancu. Stigao sam do Peteranca i prenoćio kod Tome Blažeka, a drugog dana poslije podne odveo me Blažek preko vrtova, do kuće Kate Blažek, punice Mije Šimeka, koji se već tamo nalazio. Tu su već bili svi članovi budućeg GNOO-a, osim Tome Gažija i Svetozara Kovačevića, te Petra Mihajlovića kojeg su očekivali s velikim nestrpljenjem. Mihajlović je meni i Stjepanu Prvčiću, nalazili smo se u dvorištu, uzviknuo kad je stigao: »Jesam li stigao na pravo mjesto«? Prvčić mu je odgovorio: »Dobro si došao makar i s malim zakašnjenjem«. Mihajlović je zatim uveo bicikl u dvorište, te je započeo sastanak na kojem je konstituiran odbor i utvrđen plan rada.

Prema mojim sjećanjima u prvi GNOO usli su:

1. Stjepan Prvčić iz Miklinovca kao predsjednik,
2. Tomo Čiković iz Koprivnice kao potpredsjednik,
3. Mijo Šimek kao tajnik,
4. Valko Loborec kao član,
5. Svetozar Kovačević kao član,
6. Tomo Gaži kao član,
7. Tomo Prosenjak kao član i
8. Petar Mihajlović kao član.

Postoji i treća mogućnost za datum osnivanja GNOO-a, koja bi se mogla izvući iz izjava Valka i Marije Loborec iz 1951, te biografije Stjepana Prvčića iz 1953, odnosno iz Izvještaja br. 3 OK KPH Bjelovar upućenog CK KPH 7. X 1943.⁴⁹ U ovom izvještaju se spominje: »U samom gradu Đurđevcu, Bjelovaru i Koprivnici imamo NOO-e. U Križevcima još za sada nemamo«. Budući da je izvještaj započet 7. X 1943, a obično se pisao 2-3 dana, datum osnivanja GNOO Koprivnice ne može se staviti poslije 7. X 1943. Dne 8. X. 1943. podnio sam usmeni izvještaj Grgi Jankezu, o održanoj partijskoj konferenciji KK KPH Koprivnica, osnivanju partijske ćelije u Sokolovcu i osnivanju GNOO-a Koprivnica. Tada je on tek bio započeo pisati izvještaj CK KPH od 7. X 1943.

Postoje i izvjesne razlike u sjećanjima na kasniji rad GNOO-a. Naime, preživjeli članovi GNOO-a iskazali su da se GNOO osim na osnivačkom sastanku nije više sastajao. Međutim, prema meni, u prvoj polovini listopada održan je u Peterancu drugi sastanak GNOO-a Koprivnice na kojem je za predsjednika umjesto Stjepana Prvčića bio postavljen Tomo Čiković. Ja tom sastanku nisam prisustvovao, ali znam za njega. Naime, Stjepan Prvčić je bio predviđen za predsjednika GNOO-a Bjelovar, a onda i za vicepredsjednika ZAVNOH-a pa je napustio teren Koprivnice.⁵⁰

Uostalom, ovaj problem ostaje otvoren dok se ne pronađu novi dokumenti, a možda neće nikada biti riješen. Međutim, to i nije toliko važno. Rad prvog GNOO-a govori daje njegovo postojanje imalo velik odjek, te da se rad antilašista na području Koprivnice proširio i čvršće povezao, imajući veliki propagandni uspjeh i dobre rezultate. Preko profesora antilašista i gimnazijalaca braće Vel, Vendelina Hrubeca i Tome Samoščanca uspjelo je na području Koprivnice prodati obveznice zajma narodnog oslobođenja u vrijednosti od nekoliko milijuna kuna tokom kolovoza i rujna 1943, a ova je akcija još više ojačala nakon formiranja ilegalnog GNOO-a, pa su uskoro sve obveznice bile rasprodane, a ljudi su tražili nabavu novih obveznica.⁵¹ U nekim selima nije bilo domaćinstva koje nije upisalo zajam, pa ova akcija pokazuje koliko je već NOP bio popularan i kako je narod narodnu vlast smatrao za svoju.

Zahvaljujući djelovanju GNOO-a Koprivnice, osim obveznica zajma narodnog oslobođenja po Koprivnici je cirkulirala i partizanska štampa i leci, pripremao se odlazak nekih Koprivničana u partizane, sakupljalo se oružje, vojna oprema i drugo i uopće narodni ustanak postaje briga velikog dijela naroda Koprivnice.

Kotarska konferencija AFŽ-a Koprivnica u Javorovcu u rujnu 1943. i osnivanje općinskog odbora AFŽ-a Novigrada Podravskog

U Programu rada KK KPH Koprivnica od 9. VIII 1943. i 30. VIII 1943. zaključeno je da treba pojačati rad među postojećim odborima AFŽ-a i sazvati Kotarsku konferenciju AFŽ-a Koprivnica.⁵²

Konferencija je održana oko 15. rujna 1943. u Javorovcu i na njoj su prisustvovala delegatkinje jedanaest mjesnih odbora AFŽ-a koprivničkog kotara, odnosno dvadesetak drugarica koje su predstavljale 110 organiziranih žena.⁵³

Konferencija je raspravljala o ulozi žena i o predstojećim zadacima. Nakon vrlo plodne diskusije poslije referata Kate Šoštarić, osnovan je Kotarski odbor AFŽ-a Koprivnica u koji su izabrane:

1. Katica Mraz iz Hlebina kao predsjednica,
2. Zorka Usorac Ruža iz Srdinca kao tajnica,
3. Kata Šoštarić⁵⁴ iz Hlebina kao član,
4. Katica Cvrtila Ševa iz Novigrada kao član,
5. Milka Pulja iz Javorovca kao član.

Na istoj konferenciji osnovan je i Općinski odbor AFŽ-a Novigrada Podravskog. U nj su ušle:

1. Katica Cvrtila Ševa iz Novigrada Podravskog kao predsjednica,
2. Marija Raletić iz Vlislava kao tajnica,
3. Mileva Vukmirić iz Srdinca kao član,
4. Ljuba Ciganović iz Plavšince kao član.

Prva kotarska konferencija AFŽ-a Koprivnica koja je održana u kući Andrije i Milke Halape, bila je veliki podstrek za dalji razvoj ženskih antifašističkih organizacija na ovom području, koje su na zadacima NOP-a obuhvatile vrlo velik krug žena.

Polovinom rujna 1943. održan je u Orovačkim vinogradima sastanak Okružnog odbora AFŽ-a, te je osim popune odbora zaključeno da se pokrene ženski list »Antifašistkinja«.

Ustanak se počeo naglo širiti zahvaćajući sve antifašističke snage.

Obavještajni centar koprivničkog kotara u Javorovcu

Bez dobrog obavještavanja o namjerama i kretanju neprijatelja nije bilo moguće voditi uspješnu borbu protiv oružjem, a u početku i brojem nadmoćnijeg protivnika.

Jedan od prvih obavještajaca je svakako Jakob Pirjavec, komandir žandarmerijske stanice u Sokolovcu o kojem smo već govorili. On svoju djelatnost obavlja savjesno sve do 1943.

Početkom 1942. jači obavještajni centar tormira se u samoj Koprivnici koji preko domobranskog garnizona prima razna obavještenja. U radu ovog centra sudjeluje Mijo Simek, Slavko Gmajnički Marko, Ivan Pancina i veći broj domobranskih oficira i podoficira.

Nakon dolaska Kalničkog partizanskog odreda iz Bijeke gdje je formiran, bilo je potrebno stvoriti centar koji će povezivati vojnu i civilnu obavještajnu službu, te okružne komitete KPH Bjelovar i Varaždin. Takav je centar stvoren u kući Andrije i Milke Halape⁵⁵ u Javorovcu, nedaleko centra KK KPH Koprivnica a počeo je raditi 9.

VIII 1943. Za šefa ovog centra bio je postavljen Jakob Valjevac Hrabri⁵⁶ a za njegovog pomoćnika Slavko Gmajnički Marko⁵⁷, zadužen za rad u neprijateljskoj vojsci. Centar je bio u svom radu izravno odgovoran sekretaru Komiteta i Okružnom obavještajnom centru.

Rad obavještajca bio je veoma težak. U ovoj službi izgubili su život vrlo dobri i talentirani obavještajci ponikli iz naroda, ali bez prethodnih saznanja o organiziranju službe. Neprijatelj je svoju obavještajnu službu iškolovao po obavještajnim službama Njemačke i Italije (GESTAPOU i OVRI), pa mnogi konfidenti nisu ni do danas otkriveni.

*Kaca Andrije Halape i snahe Wilke ti tavoroven
26, u kojoj je bio obavještajni centar za koprivni-
čki kotar 7. VIII do 7. XI 1943. i gdje je oko 15
IX 1943. održana Prva kotarska konferencija
AF7. il i osnovan Općinski odbor AFŽ-a Novigra-
da Podravskog, te 3. X 1-941. održana III partij-
ska konferencija KK KPH Koprivnica*

Radi toga su na obavještajnim zadacima poginuli Jakob Valjevac Hrabri, Slavko Gmajnički, dr Tomo Bardek,⁵⁸ Stjepan Petrićević,⁵⁹ Franjo Jakšić,⁶⁰ Tomo Hanžek⁶¹ i Franjo Nebojsic.⁶²

Usprkos tome, usporedo s razvojem ustanka razvijala se i obavještajna služba i svakim danom je postojala sve sposobnija da zada udarce neprijatelju tamo gdje on to ne očekuje. Osnovni zadaci naše obavještajne službe bili su čišćenje terena od špijuna i čuvanje tekovina revolucije već stečenih u borbi.

Potpuna lista obavještajaca koprivničkog kotara vjerojatno neće biti nikada sastavljena, jer su neki povremeno radili za obavještajnu službu na raznim mjestima.

Pored već spomenutih, Đuro Savie koji je kao obavještajac djelovao i u neprijateljskim uporištima Koprivnice i Križevaca sjeća se da su mu obavještenja davi i poručnik koturaške bojne u Koprivnici Ivan Pancina i vodnik Delie. Od željezničara su surađivali šef saobraćajne službe na sekciji Koprivnica - Varaždina - Kloštar - Dugo Selo Bilie, nadzornik pruge Koprivnice Josip Stiglič, prometnik na stanici Mučna Rijeka Bono Dimić, šef željezničke stanice Mučna Rijeka Drago Štimac.

Prema istom izvoru obavještajci su bili i domobranski satnik u križevačkoj vojnoj formaciji Josip Herman, dak učiteljske škole u Križevcima Nikola Utješinović iz Velike Črešnjevce, Josip Blažić Skot, postolar Mak iz Koprivnice, modistkinja Ankica Mak i/. Koprivnice, te Janko Loborec trgovac biciklima i njegova žena. Zena Loborca prenašala je izvještaje biciklom na određeni punkt izvan Koprivnice. Savie tu ubraja i Gojka Parazajdu, Zovka Vranjca, daka iz Reke te Vladu Stankovića, Nikolu Podravca iz Domaja, Vladu Romana iz Vrhovca, Adama Savica iz Velike Mučne, ing Dragu Andrašeeva, upravitelje šumarije u Skolokovcu, koji se probijao do domobranske bojne na čijem se čelu tada nalazio Cvek i druge.

Vilka Grubačević Ptilja, udana Ritžnmn. prvi potpredsjednik KNOO-a Koprivnice osnovanog polovicom listopada 1941. godine

Treća kotarska konferencija KK KPH Koprivnica 3. X 1943. u Javorovcu

Kotarska partijska organizacija imala je najbolji uvid u rad svih partijskih i svih antifašističkih organizacija na svom području, pa su i njene konferencije imale zaključno značenje.

Za održavanje Treće kotarske konferencije KK KPH Koprivnica nisu održane nikakove prethodne pripreme osim što sam se ja kao sekretar Komiteta savjetovao s Grgom Jankežom, sekretarom OK KPH Bjelovar i s Josipom Hrnčevićem Matom, sekretarom Oblasnog komiteta KPH za zagrebačku oblast. Na tom preliminarnom sastanku Hrnčević je izrazio želju da vidi rad jednoga kotarskog komiteta, pa se samnom i uputio u Javorovac gdje je konferencija već bila zakazana.

Dnevni red konferencije bio je slijedeći:

1. Izvještaj o političkim prilikama i razvoju Partije, NOO-a, SKOJ-a, USAOH-a i AFŽ-a na kotaru Koprivnica,
2. Podnašanje izvještaja o radu prema zaduženjima i diskusija na prvu točku,
3. Plan rada i naredni zadaci,
4. Razno.

Osim dra Josipa Hrnčevića i mene kotarskoj konferenciji 3. listopada prisustvovali su Josip Belčić, Franjo Pandurić, Matija Posavec, Ivan Cmrk Jovo, članovi KK KPH Koprivnica. Prisutni su bili i Kata Šoštarić, Zorka Usorac Ruža, Katica Cvrtila Ševa, Mato Eršeg Miško, Ivan Vidatić, Gojko Parazajda, Dragica Cvjetković, Franjo Đureta mlađi, Branko Jambrešić, Katica Gaži, Franjo Betlehem i Franjo Posavec. Učestvovali su i Jakob Valjevac Hrabri, šef obavještajne službe koprivničkog kotara i njegov pomoćnik Slavko Gmajnički Marko. Delegati s kalničkog područja nisu prisustvovali konferenciji pošto radi kratkoće vremena nisu na nju mogli stići, budući da je konferencija dogovorena krajem rujna.

*Kuća Ilije i Eve Grubačević u Javorovcu 32.
baz. a Kotarskog komiteta KPH Koprivnice od 7.
VIII do 7. XI 1943. godine*

Pod točkom 1. podnio sam izvještaj za razdoblje od 9. kolovoza do 3. listopada 1943. Govorio sam o **političkoj situaciji**, istakavši da su napori Partije i ostalih antifašističkih organizacija doveli do masovnosti pristupa pučanstva. Istakao sam da su na to utjecali i veliki uspjesi NOV-a, POJ-a i POH, te napredovanje saveznika, ali i opredjeljenje istaknutih rukovodilaca HSS-a da aktivno sudjeluju u razvoju ustanka na području koprivničkog kotara. Ukazao sam kako su pokušaji reakcionarnog vodstva HSS-a, te ustaša i četnika da razbiju NOP na ovome području propali, osim manjih izuzetaka oko pokušaja formiranja Bijele garde.⁶³

Umjesto jaza između Srba i Hrvata stvoreno je na ovom području bratstvo i jedinstvo, premda ta povoljna situacija nije dovoljno iskorištena za mobilizaciju novih boraca, osobito u hrvatskim selima Podravine.

Istakao sam važnost osnivanja **stalne baz. e kotarskih ustanova** u Javorovcu, kao centrale odakle se međusobno povezuje rad partijskih i ostalih antifašističkih organizacija na kotaru.

Programski zadaci koje je **KK KPH Koprivnice** na svojoj sjednici 9. VIII 1943. sebi postavio, s manjim izuzecima bili su izvršeni. Istakao sam da Kotarski komitet ima pet članova i da se redovito sastaje svakih 15 dana, a po potrebi i u kraćim razmacima. Broj članova Partije porastao je od sedam na 11 a osnovana je i jedna nova partijska organizacija. Od tri kandidata za prijem u Partiju, broj kandidata je porastao na 11. Govorio sam o radu pojedinih partijskih organizacija i ukazao da ova konferencija ima više foramski sadržaj, jer na njoj nisu prisutni sekretari svih partijskih jedinica s područja cijelog kotara, ali daje usprkos tome značajna u pogledu zaključaka o radu na daljem proširenju ustanka na tom području. Konstatirao sam da svi članovi Kotarskog komiteta djeluju u svojim selima uglavnom legalno, te da je jedino politički sekretar ilegalac. Ukazao sam da su se svi članovi Komiteta i partijskih organizacija angažirali u pomoći na proširenju i osamostaljivanju NOO-a, SKOJ-a, USAOH-a i AFŽ-a.

Zatim sam govorio o **razvoju NOO-a**, istakavši da Inicijativni kotarski NOO Koprivnica ima sedam članova od kojih su dva člana partijci (tajnik Josip Belčić koji je ujedno i sekretar partijske organizacije u Peterancu i Stjepan Pavlek Gavran iz Đelekovca). Konstatirao sam da je od 9. VIII do 3. X 1943. osnovano još 12 MNOO-a, tako da na koprivničkom kotaru ima 21 MNOO s 83 člana. Općinski NOO Novigrad Podravski ima

sedam članova, Općinski NOO Hlebine i Općinski NOO Đelekovec po devet članova. Prema tome je u NOO-ima djelovalo u spomenutom razdoblju 115 odbornika, bez kalničkog područja koje pripada Koprivnici. Ukazao sam da su odbori prodali sve obveznice Zajma narodnog oslobođenja ZAVNOH-a i da traže još jedan veći kvantum. Istakao sam da u mnogim selima NOO-i djeluju kao stvarna vlast JNOF-a.

Kod SKOJ-a i USAOH-a sam ukazao da KK SKOJ-a Koprivnica - osnovan 15. IX

1943. - kao i udarna omladinska grupa Đelekovca u suradnji s ostalim omladinskim grupama djeluju vrlo dobro. Delegati SKOJ-a koprivničkog kotara sudjelovali su na okružnom savjetovanju SKOJ-a Bjelovar. Skojevi se mnogo angažiraju na širem okupljanju antifašističke omladine kroz razne oblike rada ti odborima USAOH-a. Od svog osnivanja do 3. X 1943. godine KK SKOJ-a Koprivnica rukovodi s 21 odborom USAOH-a u kome je okupljeno 131 omladinac i omladinka. Osnovan je jedan općinski odbor USAOH-a s četiri člana i šest skojevskih grupa s ukupno 28 članova SKOJ-a. Nadalje sam konstatirao da razvoju SKOJ-a i USAOH-a treba pružiti veću pomoć jer treba ove organizacija još više omasoviti a i posvetiti određenu pažnju organiziranju pionira na čemu se do sada na koprivničkom kotaru nije gotovo ništa radilo.

Govoreći o razvoju i *djelovanju AFŽ-a*, ukazao sam da je i rad na ovom području krenuo na bolje. Održana je kotarska konferencija AFŽ-a za Koprivnicu, te biran kotarski odbor od pet članica. Osnovan je i jedan općinski odbor AFŽ-a u kome djeluju četiri drugarice a postoji još 11 mjesnih odbora AFŽ-a s ukupno 110 članica. Istakao sam da ovaj izvještaj ne obuhvaća općine Sokolovac, Koprivnički Ivanec i Golu za koja područja nisam raspolagao podacima.

Rad *Udarne grupe broj 7* ocijenio sam kao fenačajan za čišćenje terena između pruge Koprivnica - Križevci i ceste koja vodi između Novigrada preko Javorovca za Bjelovar te Drave na sjeveru. Grupi je pružena politička pomoć u izgradnji njezinih članova oko prijema u Partiju i SKOJ, a njezino djelovanje se osjetilo i na mobiliziranju novih boraca za NOV i POH. Preko udarne grupe raznosio se i propagandni materijal, osobito tamo gdje to nisu bili u stanju učiniti terenski politički radnici.⁶⁴

Nakon ovog izvještaja razvila se svestrana diskusija i delegati su izvještavali detaljno o političkoj situaciji i raspoloženju naroda, ali i o djelovanju neprijatelja na svom području, te je faktički izvršena temeljita analiza dotadašnjih uspjeha i propusta.

Na kraju diskusije uzeo je riječ dr Josip Hrnčević. On je između ostalog rekao: »Vaš tok konferencije i svestrana analiza uspjeha i propusta ukazuje na veliki napredak u konsolidaciji rada u pogledu razvoja ustanka za kratko vrijeme na kotaru Koprivnica. Morate uložiti više napora u pogledu prijema novih članova u Partiju i osnivati partijske organizacije tamo gdje su zato sazreli svi uslovi. Kod toga ne smije biti sektašenja, jer na osnovi diskusije proizlazi da takvih tendencija imade i kod pojedinih članova samog Komiteta«. Hrnčević je naglasio da treba poraditi da područje kotara Koprivnice bude što prije objedinjeno pod jedinstvenim kotarskim ustanovama, jer se iz izvještaja uvijek izostavljaju općine Sokolovac i Koprivnički Ivanec, pa se ne može sagledati cjelokupni razvoj ustanka na ovom kotaru. Također je ukazao da treba više pažnje uložiti na dizanje ustanka u predjelima preko Drave. I na kraju je iznio uspjehe u razvoju ustanka na području Jugoslavije, Hrvatske i posebno Zagrebačke oblasti, naglasivši važnost rada AVNOJ-a i ZAVNOH-a, ali i naših priprema za događaje koji dolaze u najskorije vrijeme.

Treća kotarska konferencija KK KPH Koprivnica izradila je jednomjesečni *plan rada*. Zaključeno je:

- a) Težište rada usmjeriti k osamostaljivanju partijskih jedinica i proširenju partijskih organizacija, te da se posveti veća pažnja kandidatima za prijem u partiju;
- b) Teren općina Gole, Sokolovca i Koprivničkog Ivanca čvršće povezati s radom KK KPH Koprivnica, SKOJ-a, KNOO-a i KO AFŽ-a;
- c) Aktivnost oko osnivanja NOO-a, AFŽ-a, SKOJ-a i USAOH-a proširiti. Zaključeno je da treba angažirati udarne terenske grupe koje će sprečavati odvoz žita i drugih namirnica u neprijateljska uporišta;
- d) Suzbijati neprijateljsku propagandu i nagovarati simpatizere NOB-a koji rade u raznim neprijateljskim uredima da prekinu rad za okupatora i ustaše i da predu definitivno na stranu NOP-a. Suzbijati svaku vrst šverca i ograničavati snabdijevanje neprijateljskih uporišta živežnim namirnicama;
- e) Prikupljati živežne namirnice, tj. žito i mast te odjeću i obuću za postradale krajeve, kao i za potrebe boraca NOV-a;

Miloš Manojlović Minia, prvoborac kalničkog područja, snimljen 19. ožujka 1942. godine u Javorove u

f) Poraditi na odlasku što većeg broja ljudstva u redove NOV-a i POH-a;
g) Ubrzati rad na kopanju novih zemunica, osobito na predjelu Javorovac - Plavšina - Borovljani.

Na osnovi ovoga bogatog programa komunisti koprivničke partijske organizacije rade velikim intenzitetom sve do prvog oslobođenja Koprivnice 7. XI 1943. Ovaj je program bio tako opsežan i bogat da je zahtijevao potpuni angažman partijskih, skojevskih i ostalih antifašističkih organizacija.

Djelovanje partizanskih jedinica i udarnih grupa na koprivničkom području u ljetu i ranoj jeseni 1943.

Kapitulacija Italije 8. rujna 1943. omogućila je stvaranje velikoga oslobođenog područja u Dalmaciji, Primorju i Istri. Bojeći se da na području Dalmacije ne dođe do iskrcavanja savezničkih snaga, okupator je povukao velik dio svojih snaga s područja Drave i Save i uputio ih u Dalmaciju.

Na području Koprivnice djelovala je do tada samo Udarne grupa br. 7 koja se zvala i »Plavšinačka« i koja je položaj ustaša činila nesigurnim u selima i na cestama. Utjecaj grupe jako se osjećao jer je ona čistila sela od ustaša, omogućavajući tako dolazak političkih radnika i širenje našeg propagandnog materijala. Za samo dva mjeseca devet udarnih grupa bjelovarskog okruga zarobile su tri satnika, šest narednika i 50 domobrana iz radne bojne i 12 članova te oko 45 domobrana pod oružjem a dva puta su prelazile i Dravu. Osobito važnu ulogu obavile su grupe sprečavajući neprijatelja da rekvirira ovršeno žito i spremanjem viškova žita u bunkere.⁶⁵

Od tih grupa je 25. rujna 1943. u Hampovici formiran Bjelovarski partizanski odred kojemu je za komandanta postavljen Miloš Manojlović Mima. On je pred postrojenim odredom održao govor zajedno s Grgom Jankežom, sekretarom OK KPH Bjelovar i Šimunom Pandurom, potpredsjednikom KNOO-a Đurdevac.⁶⁶ Odred je djelovao i na pojedinim dijelovima koprivničkog kotara.

drupa podravskih partizana 1943/44. godine: (s desna) Drago Samoščanec, Nikola Preinec iz Gotalova i drugi

Međutim, CK KPH i Glavni štab NOV-a i POH-a uz sudjelovanje Povjereništva CK KPH za sjevernu Hrvatsku i Slavoniju, Štaba II operative zone i Oblasnog komiteta KPH za Zagrebačku oblast odlučuje da se na području sjeverne Hrvatske upute veće vojne jedinice radi oslobađanja tog teritorija od neprijatelja. Na području Kalnika i Zagorja dolazi u rujnu 28. slavonska narodnooslobodilačka divizija, koja djeluje zajedno s brigadom »Braće Radić« koja je formirana 4. rujna 1943. između Ludbreškog Ivanca i Duge Rijeke i s postojećim partizanskim odredima.

U sastav brigade ušla su i dva bataljona Kalničkog partizanskog odreda. Ovaj je odred djelovao na velikom području stvorivši već u proljeće oslobođeno područje na prostoru Poganca, Radeljeva, Ribnjaka, Segovine, Rasinjice i drugih mjesta. Ma ovom teritoriju održavali su se brojni zborovi i mitinzi i izgrađivale zemunice u koje se sklanjalo žito. Tu su osnovane i radionice, a posebna ekonomija brinula se za svakodnevno izvlačenje hrane iz Podravine i sklanjanje te hrane u zemunice. Između Ribnjaka, Rasinjice, Radeljeva Sela i okolice Ivančeca iskopane su od ljeta 1943. do kraja rata 32 zemunice od kojih je neprijatelj otkrio sam pet. Osnovana je i posebna radna grupa koja je u Curinom potoku kopala zemunice za bolnicu. Do 30. kolovoza uređeno je boravište za rekonvalescente i uopće čitav ovaj kraj je živio s partizanima.⁶⁷ U izvještaju Štaba Kalničkog partizanskog odreda od 30. VIII 1943. stoji: »Život u našim selima polako poprima novi izgled. Formiraju se čete pionira, održavaju skupštine, naše borbene masovne organizacije polako zauzimaju svoje mjesto u svakodnevnom životu sela. Svake nedjelje vide se povorke iako male, okićene cvijećem i narodnim zastavama. Ukratko život na našem sektoru polako poprima izgled života našeg slobodnog teritorija.

Od aktualnih problema u prvom je redu žetva. Ona je završena i žito u velikoj većini izmašinano. Sada ga treba sakriti od pljačkaške bande. U cilju toga održan je sastanak s općinskim odborima i predsjednicima mjesnih organizacija N.O.O. na kojem je objašnjen značaj ovogodišnje žetve i sporazumno donesen zaključak da se pristupi sakriva-

nju žita s time da svaki narodno oslobodilački odbor izvesti štab odreda onog dana kad se izmašina žito do kraja toga sela, koji će osam dana nakon toga uputiti posebnu komisiju u to selo i koja će pregledati dali je to selo zaista sakrilo to žito. U domaćinstvima gdje nije ništa poduzeto u cilju sakrivanja žita, komisija će na licu mjesta izvršiti izvjesnu zapljenu u korist narodno oslobodilačke vojske. U tom cilju izdan je i poseban proglas koji je dostavljen općinama. Rad komisije trebao bi započeti kroz nekoliko dana.⁶⁸»

Dolazak štaba II operativne zone 27. VII 1943. u selo Mala Rijeka iz Žumberka imao je veliko značenje za daljni razvoj NOB-a u Podravini. Komandant Štaba Vlado Matetić,⁶⁹ komesar Marko Belinić,⁷⁰ i načelnik Štaba Rade Bulat⁷¹ neposredno rukovode svim vojnim operacijama protiv neprijatelja, koncentriraju raspoložive partizanske snage i stvaraju formacije sposobne za izvršenje najvećih akcija.

Štab planira na području sjeverne Hrvatske velike akcije, te 5. IX 1943. upućuje okružnicu političkim komesarima i političkim radnicima NOV-a i PO II operativne zone Hrvatske tražeći da se svim snagama vodi bitka za ljetinu, kako bi se mogla prehraniti partizanska vojska, izbjeglice i seoska sirotinja. Štab naređuje da se preko općinskih NOO-a koji će biti pod kontrolom kotarskih i okružnih prehrambenih komisija provede široka kampanja za sakupljanje hrane i da u ove posljednje komisije uđu i predstavnici AFŽ-a, USAOH-a i komande područja, a ako ova ne postoji onda predstavnik štaba odreda. Pored toga Štab traži da se izgrade dobre zemunice za spremanje živih namirnica, te da se organiziraju radionice za proizvodnju suhomesnatih proizvoda, kao i radionice za prerađivanje govedih koža odnosno koža za izradu cipela. Štab traži najveću štednju i racionalnost videći da o opskrbi boraca i sirotinje hranom, obućom i odjećom ovisi uspjeh planiranih akcija.⁷²

U rujnu 1943. formiran je u Ivancu Oblasni komitet KPH za Zagrebačku oblast kao partijsko tijelo koje je preuzelo dužnost rukovodioca ustanka na teritoriju koji je bio pod vojničkim rukovodstvom Štaba II operativne zone.⁷³

U rujnu je osnovana i Komanda kalničkog područja. Njen je prvi komandant bio Ivan Bobinac, a komesar i zamjenik komandanta Gojko Kovačević (poginuo 1945).⁷⁴ Ekonomiju je vodio Josip Zganec. Komanda je imala pet odsjeka: Ekonomski, Vojnosudski, Sanitetski, Vojno-pozadinski i Odsjek za vezu. Partijska i skojevska organizacija Komande kalničkog područja bila je povezana uz KK KPH Koprivnica.

Brigada »Braća Radić« djelovala je na području Zagorja i Podravine tolikom intenzitetom i s tolikom hrabrošću i požrtvovnošću da je Glavni štab NOV-a i POH-a 31. listopada proglasio brigadu udarnom.⁷⁵ Ona djeluje koordinirano s 28. divizijom čiji izvještaj od 31. X 1943. govori o žestokim borbama na području Zagorja i Gornje Podravine nakon kojih se XVII udarna brigada smjestila u Apatovcu i Velikom i Malom Pogancu na odmor, XXI brigada u Rasinji, Subotici i Ljeskovcu, dok se divizijska poljska bolnica nalazi u Bolfanu pod osiguranjem XXI brigade.

Ovaj izvještaj završava: »Posle održavanja savetovanja i sređenja naših jedinica prići ćemo izvršavanju daljnjih zadataka, a to će po svoj prilici biti napad na Koprivnicu, kojom se likvidacijom oslobađa skoro čitava Gornja Podravina u kojoj je narod neobično privržen N.O.B. U samom uporištu Koprivnica ima oko 1.000 neprijateljskih vojnika u kojoj će nam se suprotstaviti možda svega 5-600 pušaka. Nemaju teškog oružja, sem teških mitraljeza i nekoliko bacača. Osim toga pomoć im je daleka, a gledaće se povući i Moslavačku brigadu za pojačanje zasjeda. Naše je mišljenje da će ta akcija uspjeti u koliko nas neprijatelj ne ometa do tamo sa kakovom ofanzivom. U tu borbu angažovali bi čitavu XXI. brigadu da se i ona očeliči akcijama tako većeg stila.«⁷⁶

5. ZAKLJUČAK

Tokom 1943. narodnooslobodilački pokret je sve više dobivao na masovnosti, na širini i na podravskom području. Opredjeljivanje svih važnijih funkcionera HSS-a na ovom području za NOP i njihovo aktivno uključivanje u rad NOO-a dalo je ustanku novu udarnu snagu i povuklo za sobom široke narodne mase. Od momenta ulaska vođa HSS-a u organe narodne vlasti, NOP je postao pokret naroda Podravine i u oslobođenju Ludbrega 3. X 1943. te Koprivnice 7.XI 1943. odnosno u stvaranju Podravske republike on ima svoju kulminaciju.

Mora se ipak priznati daje ubrzani razvoj NOB-a u ljeto i jesen 1943. bio iniciran i političkom situacijom u svijetu. Poraz sila osovine kod Staljingrada i u Africi krajem 1942. pokazali su da su i ove snage pobjedive, jer tokom 1943. sile osovine doživljavaju

više poraza nego pobjeda. Osobito osjeti I jiv udarac zadan je Trećem Reichu kapitulacijom Italije, jer isti mora dekoncentrirati svoje snage i zauzeti pozicije koje su ranije držali Talijani koji su ih štitili s juga. Usprkos svim njihovim pokušajima nadiranje Saveznika Italijom svakodnevno slabi ovu južnu obranu, a zbog blizine Italije jača položaj NOP-a na jugoslavenskom području.

Na području Hrvatske je već u toku Četvrte a onda i Pete okupatorsko-kvislinške ofenzive stvoren prostrani oslobođeni teritorij. Ovaj se teritorij neprestano učvršćuje omogućavajući funkcioniranje narodnooslobodilačke vlasti, ali i formiranje novih partizanskih jedinica. Pod djelovanjem AVNOJ-a, a onda i ZAVNOH-a kao najviših političkih predstavništava narodnog oslobođenja Jugoslavije, ali i organa narodne vlasti, jača mreža NOO-a, organizacija AFZ-a, partijskih, skojevskih i omladinskih organizacija, pa je ovaj proces i na koprivničkom području gotovo dovršen.

Paralelno s time jačaju i oružane partizanske snage, pa udarne grupe zamjenjuju veće i snažnije vojne formacije. Prolazak 12. slavonske divizije u ljeto 1943. rubnim koprivničkim područjem, pokazao je narodu lažnost ustaške propagande o uništenju partizana, pa je i narod u većoj mjeri nego do tada počeo slati borce u partizanske jedinice, ne ograničavajući se samo na materijalno pomaganje.

Od udarnih grupa stvaraju se odredi, a onda i brigade koje djeluju koordinirano unutar većih vojnih formacija pod vodstvom Štaba II operativne zone. U samo četiri mjeseca djelovanja brigada »Braća Radić«, nastala na ovom našem području, dobiva epitet udarna.

A kada je u kasnu jesen neprijatelj povukao dio svojih jedinica radi ponovnog zaposjedanja određenog teritorija u Istri, Hrvatskom primorju i Dalmaciji, prilike za oslobođenje Ludbrega, Virovitice, Đurđevca i Koprivnice bile su potpuno zrele i uspostavljanje apsolutne narodne vlasti na ovom području bilo je još samo pitanje dana.

BILJEŠKE

1. Oba izvještaja nalaze se u AIHRPH, KP Bjelovar.
2. U Bihaću je održana osnivačka skupština AVNOJ-a 26/27. XI 1942. Donijeta je rezolucija o osnivanju AVNOJ-a i upućen Proglas narodima Jugoslavije, te osnovano predsjedništvo i izvršni odbor.
3. Spominje se daje otkrivena jedna četnička organizacija među željezničarima u Koprivnici. Centar ovih četnika je u Mučnoj Reki, te su partizani strijeljali četničkog eksponenta Devića, razbivši tako pokušaj organiziranog rada.
4. Viktor u izvještaju od 21. IV 1943. ističe da uzrok tome treba tražiti svakako u slabosti partijske organizacije, ali da je tu važan faktor i »mentalitet i špekulacija Podravaca«.
5. Zbog provale KK KPH Koprivnica Povjereništvo CK KPH u Zagrebu nije donijelo na traženje Viktora nikakvu odluku.
6. Tako je iskazano u izvještaju od 18. siječnja 1943. U izvještaju od 21. IV 1943. spominje se šest aktiva sa 18 članova i SMG sa 29 članova.
7. Prema izjavi komesara Kalničkog partizanskog odreda Jože Horvata, odluku da se na ovo područje pošalje bataljon a ne četa podržao je sekretar KPH Vlado Popović.
8. Stjepan Bogdan Boris (rođen u Šemovcu kod Virja - poginuo u Širokom Selu 5. V 1943. nesretnim slučajem). Obavljao je u okupiranom Zagrebu razne odgovorne dužnosti (član Pokrajinskog odbora Narodne pomoći za Hrvatsku, član IV kotarskog komiteta Narodne pomoći u Zagrebu i dr.). Krajem 1942. dolazi u partizane, te gaje Povjereništvo CK KPH uputilo u OK KPH Bjelovar gdje se nalazi od sredine veljače 1943. (A *Dobrila*, Ivo *Piškorec*, Mato *Kudumija*).
9. Za partijski rad među domobranima bio je u Koprivnici odgovoran Mijo Simek, sekretar partijske ćelije u Koprivnici. O vezama domobrana s partizanima šaputalo se po čitavoj Koprivnici, a osobito kada su nakon ispraćaja posmrtnih ostataka domobranskih poručnika Rudolfa Bukvića i Ante Kulića, koji su poginuli na partijskom zadatku organiziranja diverzija u Međimurju pratioi svratili 15. VIII 1942. u kolodvorski bife, te tu zajednički počeli pjevušiti borbene pjesme i internacionalu. Zato se po Koprivnici i pričalo da su većina domobranskih oficira partizani, jer im nigdje nikakve akcije ne uspijevaju.

Jaka veza pri štabu domobanskih jedinica bio je komandir voda za vezu Drago Katanić. Uz njegovu pomoć partijska organizacija u Koprivnici uspjela je razoružati nekoliko pripitih domobrana, te je tako nastalo čitavo skladište oružja kod Ivana Povijača (seljak, umro u Koprivnici 1966. suradnik NOP-a od 1942. godine), odakle se po potrebi prenašalo na Kalnik ili u Javorovac.

Domobranski zastavnik Stjepan Zirovec dao je Šimeku čitav neispunjeni blok otvorenih zapovesti, koji su on i drugi ovlašteni potpisali, pa su time partizani mogli manipulirati po potrebi. Preko Žirovca su nabavljani i drugi vojni dokumenti i štambilje, te otpusnice iz vojske. (MGK, Sjećanje M. Šimeka na rad NOB-a).

10. Kod Ivana Filipčića Orla nalazila se ilegalna baza Ivana Horvatića Čuka već u početku 1942. a od druge polovine godine i moja. Za tu bazu tokom 1942. od ukućana su znali samo Ivan i Manda Filipčić, iako su se ilegalci sklanjali na sjeniku. Kljet je 5. I 1943. postala i baza OK KPH Bjelovar, a tada tu radi i tehnika komiteta. Materijal za štampanje donosio je dak Rudek Filipčić iz Virja, a kada se to meni učinilo suviše riskantno organizirano je snabdjevanje drugim kanalima. (A *Dobrila*: Ilegalna štamparija u blizini Novigrada Podravskog, *Glas Podravine*, 18. IH 1961).

11. Vladimir je poginuo tokom NOB-a kao borac jedinice »Mihovil Pavlek Miškina«, a brat Franjo živi u Varaždinu.

12. AIHRPH, KP, Dopis OK KPH Bjelovar Povjereništvu CK KPH u Zagreb 30. I 1943.

13. Iz izvještaja od 21. IV 1943. vidi se da se na gešteteru nije moglo raditi jer je prevlaka od svile na situ bila uništena dugim boravkom u zemlji.

14. Vodnici Matko Matić i Vladimir Žarić s čitavom vojnom opremom otišli su u Kalnički partizanski odred. Matić je bio rodom iz Podvinja, a Žarić iz Slavonske Požege.

15. AIHRPH, KP, Izvještaj br. 1 OK KPH Bjelovar CK KPH od 24. VI 1943. i Izvještaj br. 2 od 10. VIII 1943. Oba je izvještaja potpisao Viktor.

16. 9 % ovršenog žita uzimalo se za ušur. Od tog za amortizaciju strojeva i radnu snagu davalo se 35 %, a 56 % se moralo davati državi. Mnogi vlasnici strojeva čim bi sakupili ušur i trebali ga predati državi sami su pozivali partizane da dođu i da ga uzmu.

17. Grga Jankez imao je golemo proletersko iskustvo. Na raznim partijskim dužnostima djelovao je od 1926. godine, a 1929. bio je osuđen na šest godina robije koju je izdržavao u Mitrovici i Lepoglavi. Po odluci CK KPJ odlazi 1937. u Španiju te i tamo stiče velika borbena iskustva, a 1942. je član Povjereništvu CK KPH. Rodom iz Ivanske kraj Bjelovara, bio je očito najpogodnija ličnost da riješi situaciju koja je nastala aktiviranjem HSS-a 1943. godine. CK KPH obavijestio je OK KPH Bjelovar da im šalje Grgu Jankeza 29. IV 1943. za sekretara, tražeći podroban i pregledan izvještaj o prilikama na bjelovarskom području i stanju partijskih i drugih antifašističkih organizacija. (AIHRPH, KP, Dopis CK KPH Okružnom komitetu Bjelovar od 29. IV 1943).

18. Grga Jankez je pokušavao uspostaviti vezu između OK KPH Bjelovar i Povjereništvu KPH no to mu nije uspjelo usprkos višekratnim pokušajima, te se 5. VII 1943. žali drugarici Anki Berus koja se tada nalazila na području Slavonije o tim svojim neprilikama i traži od nje suglasnost za savjetovanje (AIHRPH, KP, Pismo Grga Jankeza iz OK KPH Bjelovar Anki Berus 5. VII 1943). U lipnju 1943. dužnost specijalnog kurira između OK KPH Bjelovar i CK KPH, čije se sjedište nalazilo u Lici, počeo je vršiti Ivan Hodalić iz Đurdevca. Hodalić je vrlo savjesno obavljao svoju dužnost uz najveće fizičke napore probijajući se uspješno kroz neprijateljske položaje. Prvi izvještaj kojeg je nosio iz baze OK KPH Bjelovar - a koji je bio napisan 24. VI 1943. - stigao je u CK KPH tek 7. VII 1943.

19. AIHRPH, KP, Izvještaj sekretara OK KPH Bjelovar okružnim komitetima KPH 21. VI 1943. Ovaj je izvještaj potpisao Grga Jankez kao Marijan.

20. AIHRPH, KP, Dopis Povjereništvu CK KPH u Zagrebu CK KPH od 22. V 1943.

21. Prvi sastanak plenuma održan je 31. ožujka 1943. u kljeti Ivana Filipčića Orla u Jezercu.

22. Franjo Kokor Grab koji je trebao ući u Plenum ubijen je 25. III 1943. u Srednjoj Diklenici u kući Gaje Bešlića, primječen od jednog ustaše. Po povratku sa partijskog okružnog savjetovanja ubijen je od ustaša u Prugovcu i Ivan Breko Davor, sekretar KK KPH Đurdevac.

23. AIHRPH, KP, Dopis CK KPH Okružnom komitetu Bjelovar 25. VIII 1943.

24. Stjepan Šalamun (Ledine kod Križevaca 1893 - Zagreb 1966). Bi# povjerenik Saveza drvodjelskih radnika od 1914. i imao partijsku knjižicu s rednim brojem 1. Od 1929-1933 na robiji. Tada nastavlja rad kao sekretar Saveza drvodjelskih radnika. U NOB-u od 1942. godine.

25. Oba izvještaja Agitpropa OK KPH Bjelovar (od 13 VI i 24. VII 1943) nalaze se u AIHRPH, Agitprop Oblasnog komiteta KPH za Slavoniju. Tu je pohranjen i dopis od 24. VII 1943.

26. Tehnika je bila napadnuta u Šibeniku (OK Virovitica), provaljena od domaćih špijuna. Kuća u kojoj se nalazila bila je opkoljena i tako je uspjelo izvući samo najvažnije strojeve. U vrijeme napada u kući sam se nalazio ja, braća Švagelj i Ruža Ivanković iz Prugovca.

27. ZEMALJSKO ANTIFAŠISTIČKO VIJEĆE NARODNOG OSLOBODENJA HRVATSKE, Zbornik dokumenata 1943, Zagreb 1964, dok. 137.

28. Franjo Zajšek Zvonko u svojem izvještaju spominje da je Okružna partijska konferencija održana 21. VI 1943 (*S. Velagić*: Bjelovarski partizanski odred, n. dj., 44). Na Trećoj okružnoj partijskoj konferenciji prisustvovali su s područja Koprivnice politički sekretar KK KPH Koprivnica Mato Eršeg Miško, organizacioni sekretar Franjo Pandurić Strić i član Matija Posavec Mirko, te komunisti Kata Šošarić, Slavko Gmajnički Marko, Ivan Harmadi, Zorka Usorac Ruža, Ivan Vidatić, Katica Cvrtila Ševa (ranije Novoselec, udata Cirkvenec), Gojko Parazajda i Veljko Štrbac ispred Plavšinačke čete. Treba istaći da je po delegatima koprivnički kotar bio najbolje zastupan. Drugog dana konferencije, tj. 7. VII 1943. održan je i posebni sastanak s članovima svih kotarskih komiteta bjelovarskog okruga.

29. Eva Grubačević umrla je prije nekoliko godina.

30. Tako se podaci Save Velagića u »Kronici događaja na općini Koprivnica od 1941. do 1945«, izrađeni u povodu proslave 30. godišnjice ustanka od Hist. arhiva u Bjelovaru 1971. (strojopis) ne podudaraju uvijek s podacima o radu NOO-a koje je prikupila Općina Koprivnica 1963. godine (Općina Koprivnica je pod br. 01-8224/2 od 21. XI 1963. uputila ovaj dokumenat Saboru SRH u Zagreb).

31. Na sjednici OK KPH Bjelovar 4/5. Vili 1943. odlučeno je da se rad Tehnike i propagande postavi na druge osnove. Osnovan je Agitprop u koji su ušli Milan Mesarić, tada student Više komercijalne škole i Milan Rudica, seljak i/ Kapele i član Partije od 1939. U Agitprop je ušao i Pajo Todorović, privatni činovnik, a za rukovodioca je postavljen Zvonko Ivanković Vonta, student prava iz Zagreba. Na radu u tehnici ostao je od ranije grupe samo Ivan Car. Franjo Švagelj je otišao za političkog radnika u OK SKOJ-a, a stariji brat za komandira jedne od osnovnih udarnih grupa.

32. Ivan Cmrk Jovo imao je na policiji slabo držanje. O tome je bio obaviješten OK KPH Bjelovar, ali je Cmrk svalio svu krivnju na Ivana Gabuda, iako je Mijo Šimek tvrdio suprotno. Od članova KK KPH Koprivnica iz ožujka 1943. Ivan Horvatić Čuk je već poginuo, a Slavko Gmajnički Marko se prebacio u Kalnički partizanski odred i radio kao obavještajac i kurir OK KPH Bjelovar, održavajući i veze sa zagrebačkim OK, odnosno Povjereništvom CK KPH u Zagrebu.

33. Prema Franji Đureti, hapšenja su izvršena u noci od 4/5 II 1943.

34. Savo Velagić navodi da je KK SKOJ-a osnovan još 8. VIII 1943. u Đelekovcu i da su u njega ušli: Stjepan Đureta Danko iz Đelekovca, kao sekretar, Drago Kanižaj, Ivica Androlić, Đuro Vidačić, Stjepan Đureta, svi iz Đelekovca, te Zorka Usorac Ruža iz Plavšina i Branko Jambrešić iz Koprivnice (*S. Velagić*: «Pregled, n. dj., 232).

35. Dragica Cvjetković bila je upućena u lipnju ili srpnju 1943. na skojevski kurs od OK SKOJ-a Bjelovar u Bršljanicu u Moslavini. Kurs je trajao svega sedam dana zbog neprijateljskog bombardiranja i na njemu je bilo 30 - 35 skojevaca. Poslije 10. kolovoza 1943. OK KPH Bjelovar uz suglasnost OK SKOJ-a Bjelovar uputio je Dragicu Cvjetković na kotar Koprivnicu po zadacima SKOJ-a. Dragica je odsjela u Miklinovcu odakle je s Katarinom Gaži krenula u Đelekovec, kuda su stigle 15. IX 1943. oko pet sati ujutro mokre od rose do gole kože. One su izjavile da im je vatra u Đelekovcu (od spaljivanja poreznih knjiga) bila dobra orijentacija i zato su išle preko kukuružišta prijekim putem.

36. *S. Velagić*: Kronika, n. dj.. 36; Isti, Pregled razvitka radničkog pokreta i NOB na okrugu Bjelovar, 1966, umnoženo na geštetneru; 232; Isti, Razvoj, str. 51.

37. AIHRPH, KP, Izvještaj br. 3 OK KPH Bjelovar CK KPH.

Savjetovanju je prisustvovao i Grga Jankez. kao sekretar OK KPH Bjelovar, te Mika Špiljak, sekretar Oblasnog komiteta SKOJ-a za zagrebačku oblast.

38. U inicijativni Okružni NOO Bjelovar ušli su Josip Fleković, seljak iz Kapele kao predsjednik, Mileva Cetušić, član KP, iz Vojakovačkog Osijeka kao potpredsjednik, Stjepan Šalomon iz Ledina kod Križevaca i član KP kao tajnik. Članovi su bili Stjepan Kandel Sijedi, član OK KPH, Kata Šoštarić iz Hlebina. Tomo Lalić iz Severina kod Bjelovara i Bolto Pankarić iz Virja. Bolto Pankarić bio je predratni član Partije, a surađuje s komunistima iz novigradske općine. Od 1941. do 1943. aktivno radi na zadacima NOP-a u Zagrebu. Intervencijom OK KPH Bjelovar ponovno se vraća u Virje i odmah uključuje u rad NOP-a.

39. Negro od 1941. aktivno sudjeluje u NOP-u. Uhapšen je 1942. i otpremljen u Lepoglavu odakle je 14. VII 1943. oslobođen s ostalim zatvorenicima. Radi prvo na bjelovarskom okrugu kao šef obavještajnog centra za okrug Bjelovar, a onda postaje tajnik ONOO-a Bjelovar.

40. Strijeljan od bijele garde u Hampovici 14 VII 1944. Već prije rata pripadao je lijevoj struji HSS-a i bliski je suradnik Petra Frančine (Vidi *A. Dobrila, I. Piškorec, M. Kudumija*: n. dj., 153).

41. Kazališnu družinu je osnovao Josip Fleković Tulec. Ostali članovi družine bili su Jovo Milić Orao, Katica Prišlin, Pjer Šandl, Suzana Štefanec, Zvonko Podunajec, Martin Berta, Branko Jurković, Ivica Valić, Marica čijeg se prezimena ne sjećam i mnogi drugi. Ova grupa nastupa u studenom u oslobođenoj Koprivnici s partizanskim skečem »Zvrčki ide u domobrane« te drugim partizanskim pjesmama i zbarskim recitacijama.

42. Stjepan Prvčić, Tomo Gaži i Tomo Čiković bili su članovi Kotarske organizacije HSS-a Koprivnica i to radićevci lijevog krila. Stjepan Pavlek bio je član Mjesne organizacije HSS-a u Đelekovcu i to pristaša radikalne ljevice i pobornik suradnje s komunistima. Šavić je bio stranački nepredjeljen.

42.a) Stjepan Pavlek, sin Mihovila Pavleka Miškme iz Đelekovca.

43. Prema sjećanjima Mije Šimeka 15.1 1942. je iz Zagreba krenuo prema Koprivnici s bombama za vršenje diverzija u Medimurju Stjepan Edišar. Međutim, u vlaku je ustaška patrola počela temeljito pretresati putnike, pa je pred Šokolovcom Edišar izbacio bombe, dobivene od nekih članova Udruženja Medimuraca u Zagrebu, iz vlaka a onda i sam sišao u Sokolovcu, pokupio bombe i odnio ih u Koprivnicu do Šimeka. Međutim, dok je boravio u Sokolovcu, gostioničar u Sokolovcu, ustaški logornik Antun Knapic, napipao mu je te bombe i odmah obavijestio ustaše u Koprivnici. Edišar je uspio pobjeći, a Šimek je desetak komada bombi ustupio diverzantima u Vlaislavu a druge kasnije poslao Edišaru.

U kolovozu 1942. Šimek je preko domobranskih poručnika Rudolfa Bukvića i Ante Kulića, te Josipa Radmanića u Velikom Bukovcu organizirao prebacivanje jedne grupe Medimuraca u Medimurje radi vršenja diverzija, a vršene su i druge akcije. (MGK, Sjećanja Mije Šimeka na rad u NOB-u).

44. *H. Tartalja*: Farmaceutska služba i liječnici partizani na području Podravine, Podravski zbornik 80, Koprivnica 1980, 27, 29.

45. Čitava Gregurekova obitelj, pa i sestre, bila je angažirana na zadacima NOP-a, kao i žena Mije Simeka Marija. U hotelu »Križ«, te kod Blaža i Anke Gregurek održavani su tokom 1942. i 1943. i sastanci partijske organizacije.

46. *Ivan Paprika*, 17. rujna 1943, Glas Podravine, 25. X 1958. Stradali su ljudi nepoćudni ustaškom režimu.

47. O ovom datumu, kao datumu osnivanja GNOO-a pisano je u Glasu Podravine, 10. VIII 1973. u članku »30-obljetnica NOO Koprivnica«, kada su se sastala preživjela četiri odbornika (Petar Mihajlović, Tomo Ciković, Valko Loborec i Mijo Šimek) evocirajući uspomene na ovaj događaj. Međutim, ne spominje se Tomo Gaži, koji je bio biran za člana odbora u odsutnosti.

48. Vidi: Glas Podravine, 24. VIII 1973 - moje pismo i napomenu redakcije.

49. Prilikom davanja iskaza za priznanje boračkog staža Stjepanu Prvčiću, Valko Loborec iskazuje: »Tokom godine 1943, mi smo stalno surađivali zajedno sa ostalim rodoljubima na pripremama oko osnutka narodno-oslobodilačkih odbora i stajali u vezi sa narodnim vlastima i vojnim jedinicama na oslobođenom teritoriju. Do mjeseca listopada bile su pripreme već toliko sazrele, da smo mi održali jedan sastanak u Peterancu kraj Koprivnice u kući Mije Simeka i tamo smo osnovali I gradski narodno-oslobodilački odbor Koprivnice«.

Drugi svjedok Marija Hadun, udata Loborec izjavila je: »Negdje u listopadu 1943. otišao je Valko Loborec na sastanak u Peteranec i kada se je vratio pripovjedao mi je, da je tamo osnovan Prvi gradski narodno-oslobodilački odbor« (Kotarski sud u Koprivnici, zapisnik I. R. 998/1951 /2. od 1. XI 1951. u molbenom predmetu Prvčić Stjepana iz Zagreba). U svom kratkom opisu života koje je Stjepan Prvčić 21. IX 1953. potpredsjedniku Izvršnog vijeća Edvardu Kardelju, između ostalo navodi: »U listopadu 1943. na sastanku u Peterancu kraj Koprivnice sa ostalim rodoljubima u kući Mije Simeka osnovali smo prvi narodno-oslobodilački odbor Koprivnice« (Prijepis pisma kod Katarine Prvčić u Zagrebu).

50. Stjepan Prvčić je izabran za vijećnika ZAVNOH-a na drugoj sjednici II zasjedanja ZAVNOH-a 14. X 1943. i ima tu čast do 26. IX 1946. (Dopis Sabora NRH, 3034 od 7. V 1953. prijepis kod Katarine Prvčić u Zagrebu).

51. Jednu takvu obveznicu predao je Dušan Pavković iz Male Mučne Muzeju grada Koprivnice. Da koprivnički kotar nije imao dugovanja u zajmu vidljivo je iz dopisa ONOO Bjelovar ZAVNOH-u 17. X 1943. (AIHRPH, NV, 64/977).

52. Kotarski odbor AFŽ-a sačinjavale su tada samo tri drugarice, i on je bio među prvima u okrugu Bjelovar. U razdoblju između 7. VII i 7. VIII 1943. bio je osnovan i Okružni odbor AFŽ-a Bjelovar u koga su ušle Maca Kendel kao predsjednica te Jalža Markač i Kata Lalić kao članovi. Elizabeta Markač rođena je u Grkini kraj Đurđevca i bila je udata za Florijana Markača na Đurđevačkim peskima. Oboje su bili prvoborci, a Markač i član KK KPH Đurđevac. Jalža je poginula u Ludbregu, prosinca 1943.

53. S područja Kalnika nije bilo predstavica, jer to područje kotarska organizacija AFŽ-a još nije preuzela.

54. Kata Soštarić je u rujnu 1943. postala i član Okružnog odbora AFŽ-a Bjelovar, kao i Magica Pankarić iz Virja, dok je Jalža Markač otišla u borbene jedinice kao borac. Kasnije su postale članice Okružnog odbora AFŽ-a i Katica Cvrtila Seva i Zorka Usorac Ruža. U to vrijeme je Glavni odbor AFŽ-a poslao na područje bjelovarskog okruga drugaricu Nevu kao ispomoć (vjerojatno Marica Zastavniković).

55. Kuća Andrije Halape i njegove snahe Milke služila je još prije rata za povjerljive sastanke Milivoja Marijana. Sin Jovo bio je uhapšen u travnju 1941. od Hrvatske seljačke zaštite i 7. VII 1941. likvidiran u logoru »Danica«. U kući Halape održana je Prva kotarska konferencija AFŽ-a i Treća partijska konferencija KK KPH Koprivnica.

56. Jakob Valjevac Hrabri (Vinkovci, 15. X 1913 - Velika Pisanica, 12. V 1944). Po zanimanju bio je obučar. Član Partije posto je 1937. a u NOV je stupio u srpnju 1941. Od 1943. nalazio se na dužnosti obavještajca okružnog obavještajnog centra bjelovarskog okruga i kotara i sa tih dužnosti je stigao za šefa obavještajnog centra koprivničkog kotara. »Narod Moslavine i Bilogore, gdje je Valjevac delovao kao politički radnik i borac, poznavao ga je kao čoveka kome se veruje i koji se sledi. Na dan 12. maja 1944. kad je neprijateljska ofanziva na području Velike Sredice i Javorovca pomerala partizanske snage u pravcu Velike Pisanice, Jakob Valjevac je naišao na zasedu ustaša zvanih »bobanovci« i poginuo.« (Pali nepobedeni 1944-1964, Beograd, 1956. 50 Izdao Savezni odbor za proslavu 20. godišnjice službe unutrašnje bezbednosti).

57. Slavko Gmajnički Marko (Risvica kod Kumrovca, 14. II 1924 - Tvrd Rijeka kod Bjelovara, 12. VII 1944). Bio je trgovački pomoćnik. U NOB-u je učestvovao do 1941. te je iste godine postao i član Partije. Kao obavještajac radi od 1943. a od svibnja 1944. bio je pripadnik OZN-e. Gmajnički je jedan od prvih obavještajaca narodnooslobodilačke vojske na Kalniku i organizator obavještajne službe u ovom kraju, te je poslije spajanje nekih manjih obavještajnih centara postao šef okružnog obavještajnog centra bjelovarskog područja. Poginuo je na tromedu sela Jakupovca, Gornje Sredice i Tvrdog Ri jeke nakon što je uspješno sakrio arhivu rajonskog obavještajnog centra

koji se nalazio u Gornjim Sredicama. Probijajući se uz borbu pao je pogođen neprijateljskim hicem u grudima (Pali nepobedeni 1944 - 1964, n.dj., 63).

58. Dr Tomo Bardek (Hlebina, 18. XII 1896-travanj 1944). Radio je kao liječnik u Koprivnici i sa NOP-om surađivao od 1942. godine, te je kasnije radio kao obavještajac u sastavu okružnog obavještajnog centra za bjelovarski okrug. Spasio je mnoge ranjene borce, rasturao letke i brošure te sakupljao novac za potrebe NOP-a. Sklonio je mnoge terenske radnike kojima je prijetila smrtna opasnost. Ustaše su ga zatvorili u Koprivnici u travnju 1944. a nešto kasnije i ubili, dok su mu kćerku objesili (Pali nepobedeni 1944 - 1964, n. dj., 49).

59. Stjepan Petričević (Koprivnički Bregi, 18. IV 1909 - Sređice, 4. VI 1944). Po zanimanju zemljoradnik, ali od 1940. u Partiji nakon kandidatskog staža od četiri godine. U NOV-u od studenog 1943. pa je na sjednici KNOO-a Koprivnica u Bregima, 8. XI 1943. bio postavljen za pročelnika unutrašnjih poslova, da bi u oslobođenoj Koprivnici radio kao tajnik KNOO-a Koprivnica. Od početka ustanka šalje partizanima podatke o neprijateljskim snagama. Poginuo je štiteći odstupnicu članova KNOO-a Koprivnica, nakon što su ustaši napale selo Donju Veliku. (Pali nepobedeni 1944 - 1964, n.dj., 53-54 s ispravkama autora).

60. Jakšić Franjo je prije stupanja u NOV radio u rudniku Bregi. Godine 1944. bio je komandir straže na terenu Koprivnice i na zadatku i poginuo, te sahranjen u groblju sela Prnjavora (Pali nepobedeni, n.dj., 41).

61. Hanžek Tomo (Koprivnički Bregi, 30. IV 1914 - Koprivnički Bregi 29. XI 1944). Bio je službenik u rudniku Bregi. Član SKOJ-a postao je 1943. a naredne godine i član Partije. Radio je za okružni obavještajni centar i početkom 1944. postao oficir OZN-e za kotar Koprivnicu. Prikupljajući u Bregima neke podatke pao je živ u ruke ustašama obučanim u partizanske uniforme, te je izdahnuo pod ustaškim noževima (Pali nepobedeni, 94).

62. Nebojšić Franjo (Koprivnički Bregi, 2. II 1908 - Isto, 29. XI 1944). Po zanimanju je bio zemljoradnik. NOB-u se priključio 7. VI 1943. i 1944. primljen u KPJ. Radio na obavještajnim poslovima i stradao zajedno s Hanžekom (Pali nepobedeni, 95).

63. Na koprivničkom kotaru je profesor Udžbinac, ustaški logornik, održao u Sigecu i Hlebinama sastanak sa članovima Hrvatske seljačke zaštite nagovarajući ih da oni prave red i mir po selima, te im je nudio oružje. Međutim, ti su se članovi obratili za savjet Đuri Čikoviću, nekadašnjem komandantu HSZ, a tada već kandidatu za prijem u partijsku organizaciju Koprivnice, te se nisu odazvali Udžbinčevu pozivu. Usprkos velikog napora Udžbinac nije imao nekog naročitog uspjeha. Uspio je 28. rujna 1943. formirati Bijelu gardu u Koprivnici te u selima Peščenik, Jagnjedovac, Stari Grad, gdje mu pomaže neki Sinjerec, trgovac Vrtiprah i Varmuž od kojih je ovaj zadnji kasnije uhapšen u partizanima kuda se uvukao kao špijun. Na delelekovčkoj općini pouzdanici Udžbinca su Tomo Fičko i Ivan Puneć, koji redovno obavještavaju u Koprivnici dra Ivu Vedriša o stanju na svom terenu (Izveštaj br. 3 OK KPH Bjelovar od 7. X 1943).

64. Sadržaj ovog mog izveštaja uvrstio je Graa Jankež u Izveštaj br. 3 OK KPH Bjelovar koji je 7. X 1943. upućen CK KPH. (AIHRPH, CK-izveštaj br. 3).

65. Isto.

66. Pandura je 25. VII 1944. strijeljala Bijelu gardu u Hampo\ ici. O radu Bjelovarskog partizanskog odreda vidi S. *Velagić*: Bjelovarski partizanski odred, Zagreb 1964. Na osnivanju ovog odreda inzistirao je Grga Jankež. sekretar OK KPH Bjelovar u pismu Marku Beliniću, komesaru II operativne zone 20. VIII 1943. (MGK - foto-kopija). Na to je Štab II operativne zone, br. 541 od 15. IX 1943, imenovao Miloša Manojlovića-Mimu za komandanta odreda u osnivanju, tražeći da odred ima dva bataljona, a svaki bataljon barem dvije čete. Do tada je Mima djelovao u Brigadi »Braća Radić«. Jedan od glavnih zadataka odreda bilo je čišćenje terena od petokolonaša i onesposobljavanje je podravske i bjelovarske pruge (Vojno-istorijski institut Beograd, /dalje: VII/ Brigada »Braća Radić«).

67. *Jovo Rujčević*: Ribnjak je živio za Kalnik, *Podravski zbornik 80*, Koprivnica, 1980, 58-59.

68. VII, Dopis Štaba Kalničkog POH br. 39 od 30. VIII 1943. komesaru II operativne zone NOV-a i POH-a.

69. Vlado Matetić sudjelovao u španjolskom ratu i bio iskusan vojni rukovodilac. Narodni je heroj.

70. Marko Belinić (Jakovlje kod D. Stubice, 13. VIII 1911). Od rane mladosti sudjeluje u radničkom pokretu Varaždina i Zagreba, član Partije od 1934. a od 1937. i profesionalni sindikalni funkcioner URSSJ sindikata (tekstilaca). Bio je član OK KPH Zagreb, politkomesar II operativne zone, član Povjereništva CK KPH za Zagrebačku oblast, vijećnik AVNOJ-a i ZAVNOH-a te na nizu drugih odgovornih dužnosti. Narodni heroj.

71. Rade Bulat (rod. Vrginmost, 28. VIII 1920). Već kao omladinac rukovodi skojevskim, a onda i partijskim organizacijama u Sisku, Novoj Gradiški i Zagrebu. Inženjer je elektrotehnike i vojni rukovodilac. Radio na organiziranju ustanka na području Vrginmosta i Dalmacije, a onda bio komandant 13. proleterske brigade »Rade Končar« u Zumberku. Poslije rada u Stabu II operativne zone bio komandant zapadne grupe odreda X zagrebačkog korpusa i komandant 32. divizije. Narodni heroj.

72. VII - Štab II operativne zone NOV-a i POH-a, okružnica 5. IX 1943.

73. U tom su komitetu radili Josip Hrnčević Mate kao sekretar, Mika Špiljak, Josip Tucman Crni, Norbert Veber Šaban, Ivan Božičević Bjeli, Antun Biber Tehek i Ante Milković. Na području sjeverne Hrvatske djelovalo je Povjereništvo CK KPH koje je rukovodilo ustankom u Zagrebačkoj oblasti i Slavoniji. U ovom Povjereništvu su radili Anka Berus, Dragutin Saili i Savo Zlatić.

74. Kasnije ovu funkciju vrši Stevo Čuković, Rudi Rak, Branko Vitanović i Ivica Kocković, dok su komesari bili Nikola Ladešić (živi u Koprivnici) i Anđelić.

75. *F. Horvatić*: Podravina u NOB (Razvoj ustanka i borbenih jedinica na području Bilogore, Kalnika i Podravine od 1941. do 1945. godine), *Podravski zbornik* 78, 8-11.

76. VII, Izvještaj Štaba 28. divizije br. 193 od 31. X 1943. Štabu VI korpusa NOV-a i POJ-a, te Štabu II operativne zone. Izvještaj su potpisali komandant Vinko Antić i politkomesar Ivan Šibi.

krzmanja,
vrijeme da kažeš)
hrvatski, srpski slovenački
š teče. Pečat ovom zbivanju d
poštena srca, koja su tako ve
da će biti vječnost.

vo vrijeme, novi život. Taj će teći dalje, ali
odite svi danas na prvi ljudski i iskreni gov
klokotanje mitraljeza, mora id

Tko je Hrvat, Srbin i Slovena
neka dalje 10. o. mj. u kino
u Koprivnici, 8. studenoga 1943.

Narodno-oslobodila

nik: Čiković Tomo, seljak
Serdar Ljubomir, profesor
Brešić Stjepan, strojar
trgovac

IV. KOPRIVNICA
POD
NARODNOM
VLAŠĆU
7. XI1943 -
9. II1944.

O oslobodenju Koprivnice 7. XI 1943. mnogo je pisano od više autora,¹ a pisao sam i ja,² pa je teško dati jednu novu interpretaciju na temelju dokumenata koje sam već ranije koristio. Međutim, mislim da nije loše da još jednom opišem ono što se desilo u tim velikim danima Koprivnice, prepuštajući historičarima da daju ocjenu ovih zbivanja.

1. PRIPREME ZA OSLOBOĐENJE KOPRIVNICE

Vojne pripreme za oslobodenje grada

Nakon kapitulacije Italije neprijatelj je svoje glavne snage i rezerve uputio na područje Istre, Hrvatskog primorja i Dalmacije, gdje su Talijani položili oružje, pa je tako stvoren veliki oslobođeni teritorij na jugu Hrvatske. I na koprivničkom području se osjetilo slabljenje neprijateljskih snaga odakle su Nijemci hitno uputili 14. SS policijski puk u Ogulin. U Zagrebačkoj oblasti ostao je samo 462. grenadirski puk s jednom baterijom haubica u Bjelovaru.

Smanjivanje neprijateljskih oružanih snaga na području Podravine i Hrvatskog Zagorja omogućilo je intenzivnije borbe partizana na ovom području. Brigada »Braća Radić« i Kalnički partizanski odred napali su između 10. i 20. rujna 1943. većinu željezničkih stanica na pruzi Križevci - Koprivnica, pa je promet bio posve prekinut, a koprivničko područje postaje sve više izolirano neprijateljsko uporište, dolazak 28. divizije na Kalnik omogućio je oslobađanje Varaždinskih Toplica, a 3. listopada i Ludbrega, tako je Koprivnica bila odsječena i od Varaždina, a neprijatelj, oslabljen nakon bitke kod Varaždinskog Šemovca, nije više pokušavao u tom vremenu zauzeti oslobođeno područje.

Drugi bataljon Bilogorskog narodnooslobodilačkog partizanskog odreda minirao je 7. listopada prugu Bjelovar - Kloštar i zapalio lokomotivu i 20 vagona kod Katalene. Tako je i Bjelovar pomalo postajao sve više izoliran od Podravine. Domobransko uporište Ivanec oslobodila je brigada »Braća Radić« 17. listopada pa su se neprijateljske posade u Varaždinu pobjegle i za Varaždin, osobito kada je 22. listopada oslobođen i Zlatar.

Ovako intenzivne borbe vodio je štab II operativne zone koji se smjestio na Kalniku u selu Mala Rijeka na području koprivničke općine. U Ludbreškom Ivancu formiranje u rujnu 1943. Oblasni komitet KPH za Zagrebačku oblast te on kao partijsko tijelo rukovodi ustankom na području Štaba II operativne zone NOV-a i POH-a. Na Kalniku se u to vrijeme nalazilo i Povjereništvo CK KPH kao viši partijski forum.

Radi koordiniranja vojnih akcija u rujnu 1943. osnovana je u Velikom Pogancu i Komanda kalničkog područja, pa je došlo do naglog uspona NOP-a na ovom području i do jačanja partizanskih jedinica, tj. do većeg - uglavnom dobrovoljnog - dolaska boraca u oružane jedinice.

Sve je bilo zrelo za oslobađanje Koprivnice a Stab II operativne zone NOV-a i POH-a izvještava 28. X 1943. Štab II korpusa NOV-a Hrvatske ovako: »Iz ovoga ćete vidjeti da su naše jedinice na ovom sektoru prilično aktivne, te da su sazreli uslovi za proširenje našeg slobodnog teritorija u ovim krajevima«.³

Odmah po formiranju Komande kalničkog područja izdan je proglas o zabrani kretanja civilnog pučanstva u neprijateljska uporišta, zabranjena je svaka trgovina, razmjena, liferacija i preprodaja bilo kakvih životnih potrepština - kao drva, žita, stoke, vina, rakije i dr. - s neprijateljem u neprijateljskim uporištima i tamošnjim pučanstvom. Propusnice za odlazak u neprijateljsko uporište mogla je izdati samo Komanda područja i to onima, koji su »svojom radom u službi naroda«. Na svim važnijim raskršćima i putovima koji su vodili u neprijateljska uporišta bile su postavljene straže. Istovremeno je stavljeno u zadatak NOO-ima da pomažu nabavljati iz uporišta one potrepštine koje su potrebne narodu a kojih nema na oslobođenom teritoriju. Svaku stranu osobu koja bi bila zatečena na oslobođenom području odvodilo se u Komandu područja, pa se sumnjiva lica slalo u vojno-sudski odsjek na dalji postupak, a one koji su dolazili kao novi borci upućivalo se s podacima u Mobilcentar, odakle su ih slali u jedinice.

Komanda područja je uredila i snabdijevanje boraca hranom, odjećom, obućom i ostalim životnim potrepštinama. Ishrana vojske i ostalog osoblja koje je bilo na dužno-

Borci Podravskog partizanskog odreda, na čelu s komandantom Ivanom Robotićem

sti na teritoriju Komande kalničkog područja provodila se prema tablicama sljedovanja koje su se svakodnevno primale od intendature. Na isti način se prehranjivalo i osoblje u bolnici i osoblje zaposleno u svim radionicama. Hranu je nabavljala intendatura, spremajući viškove u zemunice. Intendatura je bila povezana s NOO-ima te se hrana nabavljala kao plijen u raznim akcijama, ali i kupnjom za novac ili na priznanice. Jedan dio hrane pokupljen je direktno s polja narodnih neprijatelja koji su pobjegli u uporišta odnosno s polja onih koje su ustaše još 1941. odveli u logore ili raselili. Dio žita dobivao se i od ušura u mlinovima koji su već stajali pod partizanskom kontrolom. U listopadu 1943. kruh se pekao na Kalniku iz pšeničnog i raženog brašna, ali se namjeravalo miješati u kruh i kukuruz čim se dovolno osuši u partizanskim koševima izgrađenim u šumi.

Jasno je da je ova organizacija prehrane važila samo za jedinice na teritoriju Komande područja gdje je bilo moguće organizirati posebne kuhinje. Ostale vojne jedinice na terenu prehranjivale su se ili po seoskim kućama ili preko svojih kuhinja koje su snabdjevali posebni intendant.

Intendant Komande područja, kao i intendant operativnih vojnih jedinica nabavljali su i materijal za izradu obuće i odijela boraca. I ovdje su se sirovine nabavljale na razne načine.

O radu i organizaciji radionica vodio je brigu Tehnički odsjek Komande kalničkog područja. Početkom studenog na ovom području radilo je u mehaničkoj radionici 10 drugova, u krojačkoj 13 drugova i dvije drugarice, u postolarskoj 12 drugova i jedna drugarica, u kožarskoj pet drugova, u stolarskoj četiri druga, u kovačkoj dva druga, u bačvarskoj jedan drug i u pekarskoj radionici pet drugova.

Štampa M.O. Bjelovar

17. X. 43

Kim /43

Zemaljskom Antifašistiškom Vijeću
Narodnog oslobođenja Hrvatske.

L I V A

Dragi drugovi!

Šaljemo vam novac koji smo primili nam račun iz Hrvatske
oslobođenja Hrvatske i to: 407.500 kn. slova /četiri stotine i
sedam hiljada i pet stotina kuna

(ovaj novac smo primili iz sljedećih kotareva.

Kotar Bjurgjevac.....	200.000 kuna
Kriševci.....	6.500 "
Koprivnica.....	200.000 "

ukupno 407.500 kuna.

Danas nam još nisu stigli svi novci iz drugih kotareva
jedino kotar Koprivnica je poslao, koliko je usao obveznica, iz
kotara Bjelovara nije još do danas stiglo ništa novaca, šta stigne
ćemo vam poslati. Isto tako do stigne novac iz ostalih kotareva,
ćemo vam poslati.

Isvještaj kao i obracun o sajmu ćemo vam dostaviti dok
primimo sav novac.

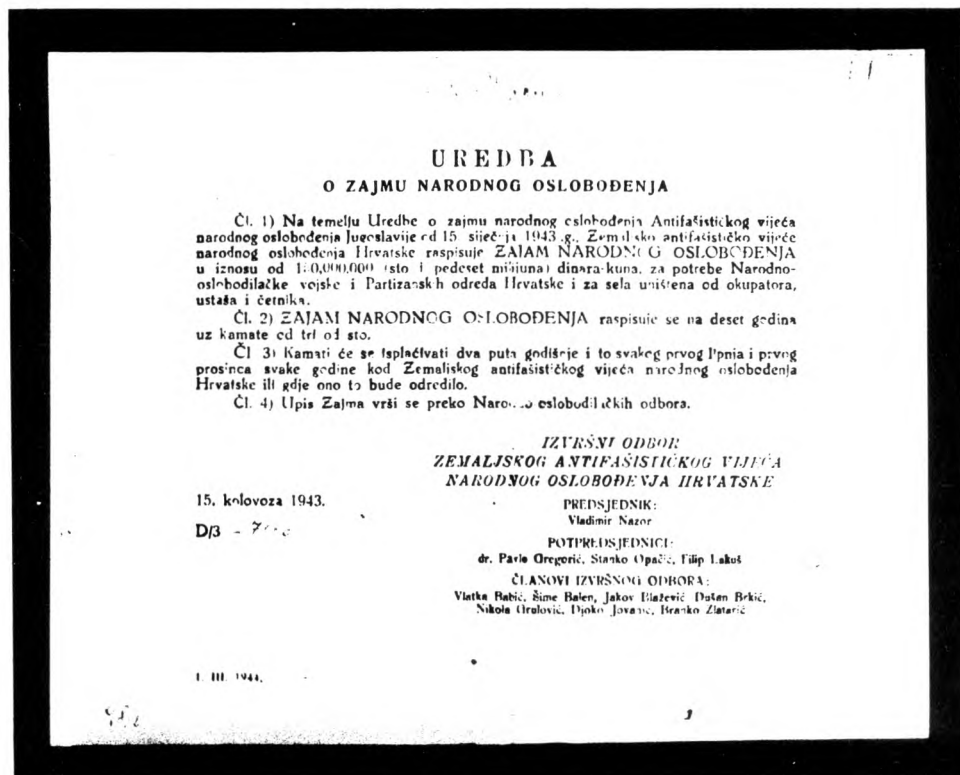
U prilogu vam šaljemo 750 kuna sa 25 praljenih slika od
T i t e . Pošaljite nam tih slika par stotina pošto je ovdje sa
potražnja, od svih naših rodoljuba. Pošaljite nam narudžbe o b v e
e koje smo naručili po drugu Starom, u iznosu od 3,000,000 kuna
/tri miliona kuna/

Srtaš Pališnu Slobodu Narodnu!

Za predsjednika

Štampa - Bjelovar

Štampa

Uredba (gore) i obveznica zajma narodnog oslobođenja iz 1943. godine (MGK)

Ukupno je u radionicama Komande kalničkog područja radilo 55 lica. No, i u brigadama pa i u odredima formirane su također pokretne puškarska, postolarska i krojačka radionice koje su namirivale najnužnije potrebe dotične jedinice. U izvještaju Štaba i f operativne zone Glavnom štabu NOV-a i POH-a od 2. Xf 1943. - prema kojoj je i raden čitav ovaj prikaz - spominje se da kod Tehničkog odsjeka pri Komandi kalničkog područja rade dva pećara, jedan mlinar, jedan rudar, jedan rudarski inženjer i jedan inženjer tehnike.⁴ Jedan drug se bavi samo nabavom raznih potrepština i materijala iz neprijateljskih uporišta, dok drugi nabavlja potrebne sirovine na oslobođenom području.

Iz spomenutog izvještaja vidi se kako su radionice bile opremljene. Uz ostalo tu stoji:

»Mehanička radiona imade pored ostalog alata, jedan drebank, koji je pred nekoliko dana montiran. U toj radionici najviše se popravlja neupotrebljivo i neispravno oružje, prave se za njega najjednostavniji novi dijelovi. Radionica posjeduje jedan dinamo, koji će se tako iskoristiti da će se za radionicu provesti el. rasvjeta. Nedaleko radionice načinjena su skrovišta, kamo se u slučaju evakuacije spremi sav alat i mašinerije. Takova skrovišta (zemunice) nalaze se u blizini svih ostalih radionica, kamo se sprema alat i materijal u slučaju neprijateljske provele. Mehanička radionica kao i sve ostale radionice imaju svog šefa, koji je odgovoran za rad u radionici, za sav materijal, mašinerije i alat.

Krojačka radiona radi isključivo samo za potrebe naše vojske. U njoj se šije, krpi i prepravlja odjeća i rublje za naše borce.

Postolarska radiona šije novu i popravlja rabljenu obuću za našu vojsku. Osim toga popravlja jahaća sedla, šije torbice za spise i dr. Jedan dio kože (gornje i donje) naskoro će dobivati iz naše vlastite kožarske radione.

Kožarska radiona priprema kožu za pravljenje obuće. Sva koža od zaklane stoke odmah se šalje u kožarsku radionu na učinjenje. Do sada je ta radiona izbacila desetak prerađenih koža (gornje) ali nam još nije poznata njezina kvaliteta, jer od nje još nije napravljena obuća. Desetak sirove kože učinja naša kožarska radiona i za civilno pučanstvo i to samo toliko, koliko joj ne smeta u radu kod pripravljanja kože za naše potrebe. Alat u toj kožarskoj radioni je posve primitivan. Sirovine koje su joj potrebne za prepravljnje kože, vrlo se teško nabavljaju iz neprijateljskih uporišta, te se služimo onim sredstvima do kojih lakše dođemo.

Stolarska radiona radi stolove, klupe i razne druge predmete, prvenstveno za našu bolnicu i ambulante, za kancelariju i dr.

Kovačka radiona radi za vojsku i civilno pučanstvo. Potkiva jahače i tovarne konje, pravi razne okove i željezne predmete, dok za civilno pučanstvo pravi i popravlja sva-kovrsno poljsko oruđe.

Bačvarska radiona popravlja i izrađuje bačve, kace i si. što je potrebno za sprema-nje zaliha za potrebe vojske.

Pekarska radiona peče kruh za vojsku i za sve vojne ustanove na teritoriju podru-čja. Kruh se peče za sada samo u jednoj peći, dok je izgradnja druge pri kraju.

U svim radionicama vode se propisane knjige. Točno se upisuje sve ono što se kroz jedan dan učini i za koga. Osim toga vodi se spisak sveukupnog alata i mašina.«

Radionice su bile smještene u Ribnjaku i o načinu rada u ovim radionicama pisao je 1980. Jovo Rojčević na temelju sjećanja Duke Filipašića iz Duge Rijeke.⁵ »U Ribnjak nije stizalo oružje samo da se pohrani, već često da se i popravi u partizanskoj radioni-ci. Puškarnica je formirana u srpnju 1943. godine.

Tog posla prihvatio se Duka Filipašić, provjereni i obučeni puškar koji je dobro poznao sve tajne svog zanata. No, trebalo je za radionicu alata, a i radnika. Kad su oslobođene Varaždinske Toplice (28. IX 1943. opaska Dobrile) Đukina je radionica na-punjena brojnim alatom. Ubrzo su stigli i prvi pomagači. Izabrao ih je sam Duka iz re-dova strojobravar, kovača i drugih zanatlija koji su se zatekli u jedinicama.

- Bili su to dobri stručnjaci. Sto nisu znali naučili su uz mene. Kasnije su i sami ra-dili oružje. A najviše ugrađivali pokidane dijelove. Na puškama su to bili izvlačkači, ni-šanske sprave, opruge.

Na te dane podsjeća se Duka Filipašić. Na početku je boravio u kući Slavka Osto-ića, pa potom Milisava Šuke. A kad je ova spaljena puškarima nije preostalo drugo nego da se sele. Napustili su Ribnjak koji je u vrijeme slobodne Podravine živio živo-tom velikog mjesta.

Pored puškara u njemu je radjlo i dvadesetak postolara. Više su krpili nego radili novo, jer je vrijeme bilo takvo. A materijala je bilo na pretek. Samo je Filipašić iz oslo-bođene Danici' dobio četiri kamiona alata i materijala!

- Povukli smo se tada u šumu nedaleko Ribnjaka. Na mjesto zvano Grabulin.

Duka Filipašić i njegovi puškari nisu se više bavili samo oružjem. Prihvatili su se pilane. Trebalo je drva za bolnice u Gabrinovcu i druge objekte. Ono malo što je Filipa-šić poznao strojeve bilo je dovoljno da se prihvati novog posla.

U Grabulinu, gdje se ranije rijetko stizalo i kolima, nikla je nova pilana. Puškari su i dalje popravljali oružje, ali kad je zatrebalo sjekirama su odlazili u šumu da ruše trup-ce. Drugi su ih rezali na gaterima.

- Nismo mogli ostati neprimijećeni. Zvalo se da su partizani iz Vojakovačkog Osije-ka dopremili pilanu. Ali gdje je postavljena? Danima su nadlijetali avionima. Nisu dugo otkrili. Kad su prelijetali iznad pilane prigušivao bi motor da se ne vidi para.«

Ipak, krajem siječnja 1944. ustaše iz Križevaca na prolazu za Koprivnicu spalili su pet kuća, među n jima i puškarnicu.

Dana 31. X i943. XVII udarna brigada nalazila se na sektoru prema Križevcima u selima Apatovac, Veliki i Mali Poganac, XXI brigada bila je u Rasinji, Subotici i Lje-skovcu. Divizijska poljska bolnica nalazila se u Bolfanu uz osiguranje XXI brigade. Na tom prostoru partizani su se odmarali i pripremali za napad na Koprivnicu koji je bio određen na dan 6. studenog u 24 sata u čast 26-godišnjice Oktobarske revolucije.

Zvanično je Stab II operativne zone za sjevernu Hrvatsku izdao naredbu /a napad na Koprivnicu 3. studenog 1943. Za napad je određena 21. brimada i/ sastava 28 divi/ije i Kalnički odred, a za rezervu 17. udarna brigada i/ sastava 28. dtvi/ije. Na zasjedu pre-ma Križevcima raspoređena je 2. moslavačka brigada, prema Bjelovaru, Đurđevcu i Novigradu Podravskom Bjelovarski odred, prema Đelekovcu Međimurska četa i mine-ri Trećeg diverzantskog bataljona, prema Varaždinu udrana brigada »Braca Radtc« i na Vara/din-bregu Varaždinska četa.⁶

Dugotrajne pripreme za oslobođenje Koprivnice ušle su početkom studenoga u završno fazu. Četvrtoga studenog mineri Trećeg diverzantskog bataljona postavili su mii j na pruzi između Vlaislava i Plavšince na koju je naišao radni vlak.' U noći 4/5 Druga moslavačka brigada izvršila je temeljito rušenje pruge Križevci - Koprivnica, prokopavanje ceste i blokiranje svih pravaca iz Križevaca prema Koprivnici. Bjelovarski partizanski odred završio je rušenje pruge i prokopavanje ceste iz pravca Đurđevca i Novigrada Podravskog. Već ranije su diverzanti Trećeg diverzantskog bataljona razorili glavne mostove na pruzi od Botova, a Međimurska četa prekopala je cestu i blokirala pravac prema Đelekovcu. Udar na brigadu »Braca Radić« završila je rušenje pruge i prokopavanje ceste prema Varaždinu. Tek kada je to sve bilo izvršeno, Štab II operativne zone je javio Glavnom štabu da su izvršene potpune pripreme u vezi s predstojećim zadatkom i da se jedinice nalaze na svojim mjestima.⁸

Političke pripreme za oslobođenje Koprivnice

Sekretar OK KPH Bjelovar Grga Jankez vraćao se 4. studenog 1943. iz Kalnika gdje se sastao s članovima Povjereništva CK KPH za Zagrebačku oblast i Slavoniju, s članovima Oblasnog komiteta KPH Zagrebačke oblasti, članovima Štaba II operativne zone i 28. divizije radi priprema za oslobođenje Koprivnice. Na putu za svoju bazu u Mostima svratio je u Javorovac, te me je tu kao sekretara KK KPH Koprivnica upoznao sa zaključcima koji su donijeti na Kalniku i prenio mi zaduženje.

Ja sam sazvao sastanak svih članova KK KPH Koprivnica za 6. XI 1943. u 10 sati ujutro i sastanak je trajao do 12 sati. Obavijestio sam članove Komiteta da će partizanske snage napasti Koprivnicu točno u 0,00 sati u noći između 6/7. studenog 1943. u čast 26. godišnjice Oktobarske revolucije i da će znak za početak akcije biti jaka detonacija." Pod točkom dva iznijeta su zaduženja na izvršavanju kojih treba mobilizirati čitav narod. Zadaci su bili ovi: a) sela koja gravitiraju željezničkim prugama treba da temeljito poruše prugu i njene mostove, b) prokopati sve ceste na više mjesta i porušiti mostove na njima, e) treba prepilati sve telefonske i telegrafске stupove, d) duž svih cesta koje vode iz pojedinih sela prema Koprivnici i obrnuto, praviti od stabala barikade na više mjesta, e) sela koja gravitiraju željezničkim prugama treba rasporediti tako da polovica sela ide na rušenje pruge, a druga polovica sela da prekopava ceste i na njima pravi barikade, I) sela koja nemaju u blizini šumu, treba organizirati da se najveća stabla, koja se nalaze u selu ili u blizini, prepile i od njih naprave barikade.

Sve pripreme za ove poslove trebalo je izvršiti u toku dana da bi se navečer krenulo na izvršenje zadataka.

Osim toga odlučeno je da se partizanskim borcima koji će napasti Koprivnicu daju najbolji kuriri i poznavaoči grada, odnosno kola s konjima tamo gdje se to ukaže potrebno (t. 4).¹⁰

Uopće trebalo je pripemiti narod da sudjeluje u svim akcijama koje zatraže vojne i narodne vlasti kod oslobođenja Koprivnice a i nakon toga (t. 6). Točka pet dnevnog reda odnosila se na NOO-e koji su do tada djelovali ilegalno. Oni su odmah morali prijeći u legalno stanje i preuzeti vlast po selima i općinama. Članovi KK KPH Koprivnica dobili su konkretne zadatke te su i osobno i putem kurira podijelili poslove s aktivistima po selima prema razrađenom planu.

U Javorovcu je istog dana zasjedao Okružni NOO Bjelovar. Sastanak je počeo ujutro, a završio kasno navečer. Na tom se sastanku raspravljalo o tekućim pitanjima u vezi s oslobađanjem Koprivnice i o ulozima seoskih, općinskih, kotarskih NOO-a i Okružnog NOO-a. Mnogi su odbornici, naime, smatrali da NOO i trebada ostanu ii ilegalnosti i nakon oslobođenja Koprivnice. Međutim, to mišljenje nije prevladalo, pa je na kraju donesen jednoglasni zaključak da se pred narod izide javno i da se NOO-i legaliziraju. Donijeta je i odluka da se izda letak (proglas) kojim će se prikazali Maček i reakcionarni dio HSS-a koji pomaže okupatora."

Još pri kraju sastanka KK KPH Koprivnica došao je na naš sastanak Mika Spi I jak rekavši: »Dolazim k vama da vidim što ste uradili. Grga Jankez ima muke s Okružnim NOO Bjelovar. . . .«. Iznijeli smo mu zaključke koje smo donijeli, a on je na to rekao: »Provedite ih stopostotno u život, jer od toga ovisi da nam banda ne uteče nekažnjeno. Prepreke koje im postavljamo imaju dvojaki značaj. Prvo da se bandu dotuče u njenom brlogu, a drugo da spriječimo eventulanu brzu pomoć neprijateljskom garnizonu u Koprivnici ... «

Na izvršavanju zadataka koje je postavio KK KPH Koprivnica 6. XI 194V sudjelovalo je tog poslijepodneva i noci više od dvije tisuće žena, omladinaca i muškaraca koprivničkog kotara.

2. OSLOBOĐENJE KOPRIVNICE 7. XI 1943. GODINE

Oslobođenje Koprivnice izvršeno je na 26. obljetnicu velike Oktobarske revolucije i ono je ranije planirano.

U redovnom izvještaju Štaba 28. divizije NOV-a Jugoslavije Štabu VI korpusa NOV-a i POJ-a i Štabu II operativne zone od 20. studenog stoji:

»Dana 6. ovog mj. u 24 časa jedinice naše Divizije, brigade Braće Radica. II 'Moslavačke Brigade, Kalnički i Bjelovarski odred izvršili su akciju na neprijateljsko uporište Koprivnicu u kome se nalazilo: jedna bojna koturaša jačine oko 500, naoružena sa 6 t. m.. 8 p. m. Dve satnije ustaša, jedna satnija gestapovaca u jačini 120, posaditi sat. rezervnih domobrana oko 60, padobranska škola u tvornici »Danica « u jačini oko 120, jedna Kvartir satnija Nijemaca u jačini 90 u Cardu i oko 20 žandara.

U napadu je učestvovala XXI. brigada u samom gradu, dok je »Danicu« i Cardu napadao Kalnički partizanski Odred. Borba je otpočela sa 5 minuta zakašnjenja i trajala do 8 sati na večer dana 7. ov. mj. u samom gradu, dok se neprijatelj na Cardu i Danicu držao i 8. ov. mj. do 9 sati na večer, kada mu je uspjelo probiti se i pobjeći u pravcu mađarske granice. Borba u gradu razvijala se dosta brzo i jedinice koje su napadale koturaše za nepunih 8 sati likvidirale su neprijatelja, koji se nije htio predati sve dotle, dok nisu topovi počeli razbijati objekte. U prvim naletima, jurišima i plotunima, potpomoćnim minobacačima za nepuna dva sata svi bunker i bili su likvidirani, posle čega se neprijatelj povukao u zgrade odakle se grčevito branio. Uz pomoć topova i automatskih oružja, uspjelo se neprijatelja sa ju rišem osvojiti, dok su se u jurišu razbjegli gestapovci, a ustaše se povukle u Danicu. Kako je Danica nešto odvojena od samoga »rada, ustaše su nekoliko puta pokušavali kontra-jurišem. To isto su činili gestapovci kojima su nanešeni osetni gubici.

Ratni plijen: zarobljeno je oko 380 koturaša, ustaša i nešto od posadnog sata.

Zaplijenjeno je: 8 teških mitral jeza, 18. ppm., 4 laka bacača, 605 pušaka, 7 smajsera, 10 pištolja, oko 300.000 metaka, 954 bombe, 620 mina za laki bacač, 475 kg eksploziva, 2 kamiona, 2 automobila, 4 motocikla, 600 bicikla. Na stanici je nađeno: 12 lokomotiva i oko 380 vagona koje su uništene. Što se tiče ostalog plijena, koji je bio ogroman, Komanda će Kalničkog područja podnijeti izvještaj jer je ona to evakuisala. Među tim plijenom nađeno je na stanici 15 vagona novinskog papira, dva i pol vagona soli, 7 vagona šećera. Zaplijenjeno je oko 1.000 pari vojničkog odijela.

Gubici: neprijatelj je izgubio oko 60 mrtvih i još veći broj ranjenih vojnika. Naši gubici bili su: 20 mrtvih i 54 ranjena druga. Među mrtvim drugovima nalazi se jedan komesar čete, jedan vodnik, dva delegata, 5 desetara, ostali borci, a među ranjenima 3 komandira čete, 1 komesar čete, oko 20 drugova ranjenih od ovoga broja nalazi se u brigadnom previjalištu i za koji dan biti će opet u stroju.

Nijedan drug nije naknadno umro od rana.¹²«

Ovaj je izvještaj Štaba toliko detaljan da ga gotovo ne treba nadopunjavati. Šteta je što ne znamo imena mrtvih i ranjenih partizana, ali mislim da bi se to danas još uvijek dalo ispitati. Pored toga, među plijenom bilo je nekoliko vagona sjemenja, što je bilo neobično važno pred proljetnu sjetvu. Ovo je sjeme evakuirano i ono je povećalo prinos na oslobođenom području Hrvatske u ljetu 1944. godine, jer se radilo o kvalitetnom sjemenju.

Kao što je već rečeno, na prekidanju saobraćajnih veza prema Koprivnici, tj. rušenju pruga i prekopavanju cesta, a i na drugim poslovima sudjelovalo je više od dvije tisuće stanovnika koprivničkog kotara.

Još u samom jeku borbe za oslobođenje Koprivnice, sekretar OK KPH Bjelovar Grga Jankez organizirao je u Koprivničkim Bregima narodni zbor nakon što je srušena pruga.

Ja sam se do pred početak bitke nalazio s Mikom Špiljakom u bazi KK KPH Koprivnica. Pričali smo i osluškivali kada će zvuk velike detonacija koja je znak za početak

Stab II, Operativne Zone Narodno Oslobođilačke Vojske
i Partizanskih Odreda Hrvatske

Dne, 8. XI 1943

O G L A S

7. studnoga p. g. junački borci XXI. Narodno Oslobođilačke Brigade Hrvatske, oslobodili su Njemačkih fašističkih razbojnika i njihovih domaćih slugu - ustaša i četnika stari hrvatski grad Koprivnicu. Nakon nekoliko sata borbe, neprijatelj bio potpuno slomljen. Slomom fašističkih okupatora i njegovih slugu, stisnute su također, i sve vlasti razbojnika Pavelca. Od danas nema više Pavelčeve policije, žandarmerije, općinskog poglavavarsstva i Kotarske oblasti. Jednom riječi sve neprijateljske vlasti su uništene i naježene. Naši borci su oslobodili stari Hrvatski grad Koprivnicu i predat će vlasti narodu.

U cilju sređivanja života u samom gradu odmah će se učiniti sljedeće:

1.) Svu civilnu vlast odmah će preuzeti Narodno Oslobođilački Odbor, kojeg će građanstvo birati svojom slobodnom voljom, na široki demokratski način, javnim glasanjem. Vojnu vlast preuzet će naše jedinice.

2.) **Ukida se trgovina na karte i odmah se uvodi slobodna trgovina. Sve trgovine neka se odmah otvore i nastave sa svojim normalnim radom.**

3.) Najstrože se zabranjuje svaka samovolja, ili pljačka. Tko će se o to ogrješiti bit će predveden pred vojni sud, bez obzira na vojno ili civilno lice.

4.) Ovim se upozorava građanstvo, koje posjeduje bilo kakvu vojnu spremu ili oružje, da to odmah preda našim vojnim vlastima.

5.) Zabranjeno je svako kretanje iz grada u pravcu neprijateljskih uporišta. Po gradu kretanje je dozvoljeno do 20 sati.

Smrt Fašizmu — Sloboda Narodu!

Politički komesar:

Marko Belinić v. r.

Komandant:

Vlado Matetić v. r.

Original dostavljen 13. studenog 1943.

Proglas građanima Koprivnice u povodu oslobođenja grada početkom studenog 1943. godine (MGK)

napada stići do naših ušiju. Što se više kazaljka na satu približavala polovini noći to je razgovor tekao sve sporije i svaka minuta činila nam se kao cijela vječnost. Bili smo sigurni u uspjeh akcije, ali misli grozničavo rade i kalkuliraju: što će biti ako nas banda iznenadi s nekom protuakcijom.

No, tješimo se daje sve dobro isplanirano i vojnički i politički, da su obavještajni podaci provjereni, te da prema tome oslobođenje Koprivnice - mora uspjeti! I tres! Detonacija nam je probila uši. Dovikujemo jedan drugome da je borba započela. I doista borba je započela i bila je dugotrajna, a označavala je godišnjicu velike Oktobarske revolucije.

Stjepan Prvčić je doživio borbu za oslobođenje Koprivnice ovako:¹³ »Mrak, spustila se magla koja je pokrivala podravsku ravnici, ovila Bilogoru i Kalnik. Magla je kao sivi plašt štitila naše borce, koji su se polagano iz okolnih brda spuštali u Koprivnicu. Tišina je - čuje se samo po koji korak boraca ili člana odbora.

Bliži se ugovoreni sat i čeka se znak za napad. U 12 sati pojavi se veliki bljesak kao znak za napad; prolomi se teška detonacija na željezničkom mostu kod sela Štaglinca, a most, s teškim lomom ode u provaliju. Za koji čas prolome se i detonacija na željez-

ničkoj stanici i carinarnici. Čuju se mitraljezi, puške, bacači... Srce ti zadrhće, poletio bi kao ptica osvetnik, da osvetiš po ustašama već do tada učinjena razbojstva nad našim narodima.«

A neprijateljski garnizon je već 6. XI 1943. osjećao da mu predstoji težak momenat. Čitamo u telegramu: »Zapovjedništvo glavnog stožera domobranstva javlja paničnu vješć da je Koprivnica blokirana jakim partizanskim snagama i da prijeti neposredna opasnost od napada.« Osjećali su neprijatelji da to više nije improvizirani napad na Koprivnicu koji su izvršile jedinice Kalničkog odreda u noći od 14/15. odnosno u noći od 16/17. listopada 1943. kada se vršilo ispitivanje koncentričnih točaka u sistemu obrane grada i pripravnost posade za otpor u slučaju napada. Ovaj put je stvar bila vrlo ozbiljna.¹⁴

Kako je bila planirana, a kako izvršena akcija za oslobođenje Koprivnice? Bilo bi zanimljivo da se ovo pitanje obradi i sa strane vojne strategije.

Štab Kalničkoga partizanskog odreda izdao je 6. XI 1943. slijedeće naredenje: »I. bataljon KPO likvidirat će neprijateljska uporišta Danicu i Čardu, koja se nalazi 800 metara u razmaku od Danice. Jedna četa likvidirat će uporište Čardu gdje se nalazi 90 neprijateljskih vojnika, Nijemaca sa slabim moralom, naoružanih sa 2 mitraljeza i 6 puškomitraljeza. Ista četa ima zadatak da sprečava izlaz neprijatelja iz zgrade. Ukoliko tokom noći bude likvidirano neprijateljsko uporište Carda krenut ćemo odmah i na neprijateljsko uporište Danica, da ga likvidiramo.

II. bataljon KPO blokirat će slijedeće ulice: Dravsku, gdje će na križanju postaviti jedan vod s puškomitraljezom da sprečava bježanje neprijatelja iz grada: Kanišku ulicu na križanju, tj. na cesti koja vodi u pravcu Danice, blokirat će drugi vod. Isti vod treba da ima dva puškomitraljeza. Treći vod postaviti će se na križanju Gibaničke i Dravske ulice; vod će sprečavati svako pokušavanje bježanja neprijatelja iz grada u pravcu Danice.

Glavni centar grada napast će XXI. brigada, s kojom treba da podržavate vezu. Bataljoni KPO uz pomoć patrola treba da i između sebe održavaju vezu. Bataljoni treba da budu na izvršenju zadataka najkasnije do 23 sata 6. na 7. XI 1943.

Varaždinska četa nalazi se na položaju u Varaždin-Brijegu sa zadatkom, ako bi neprijatelj pokušao krenuti u pravcu Koprivnice, da mu suzbije svako kretanje. Medimurska četa nalazi se u Torčecu, gdje će mineri zajedno s četom srušiti prugu i prekopati cestu.

Štab odreda nalazi se između I. i II. bataljona na cesti. Sanitetsko previjalište bit će uz štab odreda.

Štabovi bataljona slat će izvještaje svakog pola sata u Štab KPO. Štabovi bataljona i komanda četa neka povedu računa, da se drugovi ne grupiraju, već da budu u odstojanju, kako nam neprijatelj ne bi nanio velike gubitke. Treba upoznati borce s noćnim i danjim znakovima.«¹⁵

Borac ovog Kalničkoga partizanskog odreda Franjo Kuhar prisjeća se oslobođenja Koprivnice ovako:¹⁶ »Dne 6. novembra 1943. dobio je I. bataljon Kalničkog partizanskog odreda na čelu s komandantom Volanom¹⁷ u selu Rasinja zadatak od štaba odreda, da zajedno s brigadom Braće Radić i ostalim brigadama iz Slavonije sudjeluje u napadu na Koprivnicu.

Zadatak je bataljona bio da izvrši napad na kasarnu Čardu, u kojoj su se u to doba nalazili zatočeni taoci, te da je likvidira, a neprijatelja zarobi ili uništi. Za napad je određena jedna četa od 43 borca i jedan vod bombaša od 24 vojnika. Neprijatelj je bio u jačini oko 80 ljudi. Komandir čete, koja je imala izvršiti napad, bio je drug Sekušek, a komandir bombaškog voda (u kojem sam bio ja) drug Rukljač.¹⁸

Čim se smračilo bataljon je imao da krene u Koprivnički Ivanec, koji se nalazi 4 km sjeverno od grada. Bio nam je zadatak da se iz sela neopaženo privučemo do uporišta, da po mogućnosti zaskočimo neprijatelja i da ga napadnemo na spavanju. Medimurska četa, koja je već bila formirana u Kalničkom odredu, imala je zadatak da vrši osiguranje od Mađarske, a bataljon od strane Ludbrega. Tu nije trebalo velikih snaga na osiguranju, jer je Ludbreg bio oslobođen.

Borci su se spremili da krenu iz Ivanca u pravcu Koprivnice. Bili su dosta uzbuđeni. Naš pokret, makar je bio oprezan, ipak nije ostao nezapažen od neprijatelja. Čim smo se približili Cardu, stražar je opalio na nas metak. Zauzeli smo položaje uz cestu, koja ide zapadno od Carda iz Koprivnice u pravcu sjevera. Odmah se razvila borba. Četa je izvršila juriš, ali ga je neprijatelj odbio.

Tu smo imali četiri mrtva od neprijateljskog »šarca« i saznali da u Cardi nema samo 80 neprijateljskih vojnika, nego mnogo više.

Borba se nastavila. Dolazilo je do juriša bombama, ali neprijatelj se nije dao slomiti. Na tim nas je položajima zatekao i dan.

Zbog toga, kao i zbog nestanka municije, morali smo se povući do željezničke pruge, gdje se nalazio razbijeni oklopni vlak. On nam je odsada služio kao zaklon (utvrđenje).

Oko podne poslao je komandant bataljona pismo Nijemcima u Cardi, koji su se tamo već otprije nalazili, i upozorio ih, ako se ne predaju, da će biti svi uništeni. U pismu im je zapretio, da će, ako ne polože oružje i ne izađu napolje, bili zapaljeni u svojim utvrdama i da će živi izgorjeti. Pismo je poslao po jednom kuriru, no umjesto dogovora Nijemci ubiju kurira i izvrše juriš na naše položaje. Tako smo se u više navrata našli u obrani, a neprijatelj u napadu. Neprijatelj je svakako nastojao da nas jurišem izbaci iz položaja, ali smo ga svaki put odbili i svaki je put pretrpio gubitke. Ipak se borio na život i smrt.

Videći to komandant Volan uputi i drugo pismo, u kojem je tražio predaju, ali odgovora i opet nije bilo.

Pred večer 7. novembra u »Čardu« su se zabili i oni koji su pobjegli iz Koprivnice, u koju su već ušle naše jedinice. Tako su sada u toj kasarni bile dvije do tri stotine neprijateljskih vojnika. Pritisak naših jedinica na nju bio je i dalje uporan i nepopustljiv i neprijatelj se napokon odlučio na bijeg u pravcu mađarske granice. Jednim dijelom to mu je i uspjelo. Prije toga zapalio je skladišta, u kojem je bilo mnogo različitog materijala.

Neprijatelj se počeo probijati prema sjeveru. Kad je to vidio komandant Volan, naredio je juriš. Partizani su jurnuli i u času prodrli u uporište. Uspjeli su pogasiti vatru i spasiti mnogo materijala. Zarobili su pritom 14 ustaša, 27 Nijemaca i 74 gestapovca.

Naš je bataljon imao 9 mrtvih i 7 ranjenih u borbi za Koprivnicu. Nešto prije »Carde« zauzeta je i tvornica, odnosno logor »Danica«. Od zaplijenjenih stvari sjećam se dugačkih kožnih zimskih rukavica, koje su bile podijeljene borcima, jer je već vrijeme bilo hladno. Osim toga borci su dobili cigarete, pice i dr.

Pri povlačenju iz »Carde« neprijatelj je razbio zasjede Medimurske čete i pošao u pravcu Drave. Četa se povukla, jer se nije mogla mjeriti s mnogo jačim snagama.

Štab 28. divizije NOV-a Jugoslavije u redovnom izvještaju Štabu VI korpusa NOV-a i POJ-a i Štabu II operativne zone javlja 20. XI 1943. da se 21. brigada nalazila na sektoru Kalnika, a 17. udarna na bjelovarskom sektoru, jer je zadatak »koji smo si postavili za proslavu 7. novembra diktirao takvi raspored.«¹⁹ I dok je 21. brigada napadala i oslobodila Koprivnicu te u njoj boravila, 17. brigada se stalno nalazila na položajima oko Bjelovara dok se nije izvukao ogroman plijen dobiven ovom akcijom.

U izvještaju se spominje uvježbanost boraca 21. brigade u rukovanju automatskim oružjem, kao i to da u četama ima bombaša koji su specijalno poučeni u rukovanju bombama. Dobra suradnja tih bombaških grupa s mitraljezima došla je do izražaja tokom borbi za Koprivnicu, jer su bombaši nesmetano prilazili objektima i bacali bombe.

Štab 28. divizije spominje da u samoj akciji za Koprivnicu služba veze nije funkcionirala kako treba zbog nestašice kablova za telefone, ali da su se sada čete prilično snabdjele »i u buduću biće mnogo bolje«. U toku akcije za Koprivnicu radio-stanica divizije je služila za vezu sa 17. udarnom brigadom i Bjelovarskim odredom, dok je mala radio-stanica 17. brigade bila neupotrebljiva zbog većih udaljenosti, a na malim razdaljinama služilo se telefonom.

Nakon izvještaja o toku borbe za Koprivnicu, Štab 28. divizije pohvaljuje I, III i IV bataljon brigade, koji su hrabro jurišali na pojedine zgrade u centru grada, te je njihova zasluga što je uporište tako brzo likvidirano.

U izvještaju se daje ocjena borbe za Koprivnicu: »Akcija je izvedena po planu, jedino se može reći, da sve jedinice nisu jednovremeno napale, već sa malim zakašnjenjem do 10 minuta, a što je prouzrokovalo više mrtvih i ranjenih. Rukovodioci bataljona nisu bili na svojim mjestima i pretvarali se u komandire i vodnike i time oduzimali inicijativu i rukovodeću ulogu nižem kadru. Teško oružje vrlo je dobro iskorišteno, samo je išlo jako sporo od objekta do objekta, što je uzrok da su to mladi i neiskusni artiljerici, kojima je to prva akcija ovakovoga stila. Što se tiče nižih rukovodioca u samim napadima i jurišima pretvarali su se u obične borce.«

Topovske municije utrošeno je 6 granata, mina za teški bacač 28, dok je za laki bacač utrošeno 15 mina. Puščana municije je utrošeno 25.000, pa je očito bitka za Koprivnicu bila jedna od većih bitaka u NOR-u.

Iz ovoga izvještaja vidi se da se za 19. XI planiralo i oslobođenje Đurđevca, te da su radi toga već snage 17. udarne brigade 28. divizije bile prebačene u Novigrad Podravski, ali neprijatelj je u međuvremenu ponovno ušao u oslobođenu Viroviticu, pa su dva bataljona 17. udarne brigade ostale i dalje u Novigradu, a druga dva su ušla u Koprivnicu.

Međutim, mira na tom području nije bilo. Iako je neprijatelj bio posve iznenađen, već 8. XI 1943. dolazi do pokušaja neprijatelja iz Varaždina da prodre prema Koprivnici, ali je bio odbijen od brigade »Braća Radić«. Istog dana odbijen je i napad od Križevaca. Od strane 13jelovara neprijatelj se nije pojavljivao do 9. XI, kada 800 Nijemaca i ustaša s četiri topa i nekoliko bacača prodiru do Kapele. Tamo se nalazio Prvi bataljon 17. udarne brigade, te je došlo do teške borbe koja je trajala od 11 u jutro do pola pet poslije podne, nakon čega se neprijatelj ponovno povukao u Bjelovar. U toj borbi je poginulo pet boraca, a ranjeno 12 boraca, dok je neprijatelj imao 15 - 20 mrtvih i veliki broj ranjenih.

I u nekoliko kasnijih navrata neprijatelj pokušava s raznih strana doći do Koprivnice. Iz Varaždina je došlo do jednog takovog prodora sa 14 tenkova i 20 kamiona do Ludbrega, ali je protunapad brigade »Braća Radić« osujetio dalje napredovanje prema Koprivnici. Osujećen je i istovremeni napadaj neprijatelja iz Križevaca i Bjelovara na 17. udarnu brigadu i Moslavačku brigadu.

Izvještaj Štaba 28. divizije od 20. XI 1943. završava ovako: »Sada pak namjeravamo čistiti uporišta prema *jugu*. Naš bi bio predlog da posle toga predemo na čišćenje Bilogore. Kako saznajemo daje neprijatelj vrlo aktivan na tome sektoru da pali sela i uništava naš narod, koji se u masama zaklanja u Slavoniju. Bilo bi važno da se ta gamad jednom zauvijek očiste sa tog sektora. Pored toga što bi oslobodili naš narod večnih patnja i progona, stvorili bi mogućnost obstanka naših većih formacija na tom bogatom sektoru, a jedno među najvažnijim preduslovi mobilizacije su vrlo veliki.

Najviše simpatija na tom sektoru uživa naša XVII. Udarne brigada koja bi tu odigrala najveću ulogu. Te bi se akcije i čišćenje moglo izvesti u dogovoru i saradnji sa već postojećim jedinicama na tome sektoru i eventualno još neke snage iz Slavonije. Tu bi došla u obzir sledeća uporište: Grubišno Polje, 2 satnije domobrana svega 276 vojnika, Veliki Grđevac 200 gestapovaca«.

O borbama za oslobođenje Koprivnice izdao je 14. studenog 1943. posebno saopćenje i Štab II operativne zone, ističući da Koprivnica »spada među najveće gradove, koje je naša junačka Narodno Oslobođilačka Vojska dosada oslobodila. Osim toga ovo je politički, vojnički i željeznički centar za cijelu Podravinu. Preko Koprivnice prelaze vlakovi za Mađarsku. Njezinim oslobođenjem obustavljen je svaki promet između Paveličeve NDH i Mađarske. Koprivnica je od velikog međunarodnog značenja.«

Međutim, Štab II operativne zone NOV-a i POH-a je još u noći 7/8. XI 1943. u tiskari Vošickog štampao poseban proglas. Ovaj proglas odnijeli smo u tiskaru u današnjoj Marinkovićevoj ulici Grga Jankez, Stjepan Jambrešić i ja.

Oglas ima slijedeći sadržaj:

»Dne, 8. XI 1943.

OGLAS

7. STUDENOGA O. G. JUNAČKI BORCI XXI. NARODNO OSLOBODILAČKE BRIGADE HRVATSKE, OSLOBODILI SU OD NJEMAČKIH FAŠISTIČKIH RAZBOJNIKA I NJIHOVIH DOMAĆIH SLUGU - USTAŠA I ČETNIKA STARI HRVATSKI GRAD KOPRIVNICU. Nakon nekoliko satne borbe, neprijatelj je bio potpuno slomljen. Slomom fašističkih okupatora i njegovih slugu, slomljene su također, i sve vlasti razbojnika Pavelića. Od danas nema više Paveličeve policije, žandarmerije, općinskog poglavarstva i Kotarske oblasti. Jednom riječju sve neprijateljske vlasti su uništene i najurene. Naši borci su oslobodili stari Hrvatski grad Koprivnicu i predat će vlast narodu.

U cilju sređivanja života u samom grada odmah će se učiniti slijedeće:

1. Svu civilnu vlast odmah će preuzeti Narodno Oslobođilački Odbor, kojeg će građanstvo birati svojom slobodnom voljom, na široki demokratski način, javnim glasanjem. Vojnu vlast preuzet će naše jedinice.
2. UKIDA SE TRGOVINA NA KARTE I ODMAH SE UVODI SLOBODNA TRGOVINA. SVE TRGOVINE NEKA SE ODMAH OTVORE I NASTAVE SA SVOJIM NORMALNIM RADOM.
3. Nastrože se zabranjuje svaka samovolja, ili pljačka. Tko će se o to ogrešiti bit će predveden pred vojni sud, bez obzira na vojno ili civilno lice.
4. Ovime se upozorava građanstvo, koje posjeduje bilo kakvu vojnu spremu ili oružje, da to odmah preda našim vojnim vlastima.
5. Zabranjeno je svako kretanje iz grada u pravcu neprijateljskih uporišta. Po gradu kretanje je dozvoljeno do 20 sati.

SMRT FAŠIZMU - SLOBODA NARODU!

Politički komesar:
MARKO BELINIC v.r.

Komandant:
VLADO MATETIČ v.r.«

Original ovog dokumenta nalazi su u Muzeju grada Koprivnice, a greške u tekstu ukazuju na brzinu kojom je štampan.²⁰ Proglas je bio štampan u nekoliko hiljada primjeraka i odmah izvješten u gradu i po selima cijelog kotara Koprivnice. U njemu su naznačeni osnovni zadaci građana, kako bi se život u gradu što prije normalizirao.

Ističem posebno da su - koliko mi je poznato - svi zadaci postavljeni na sastanku KK KPH Koprivnica u Javorovcu 6. XI 1943. savjesno izvršeni. Jedina iznimka je Peteranec, gdje narod nije prokopao dovoljno duboki jarak na cesti, pa je to neprijatelj iskoristio i osigurao ovim putem odstupnicu prema Mađarskoj. Kada je primijećena ova omaška bilo je već prekasno, jer se goloruki narod nije mogao suprostaviti dobro naoružanom i za ubijanje spremnom neprijatelju.

3. GRADSKI NOO PREUZIMA U OSLOBOĐENOJ KOPRIVNICI VLAST

Osvanuo je sedmi studeni. Jek borbe dopire do Javorovca. Mika i ja krenusmo na zajednički sastanak u Koprivničke Brege preko Srdinca, Plavšinca, Vlailava i Borovljana. U Borovljanima smo doznali od Miljenka Đinđića da naše jedinice drže čvrsto položaje u centru Koprivnice.

U Bregima nalazimo Grgu Jankeza. Masa seljana prevrće željezničku prugu uz gromki »hura«. Organizira se zbor oslobođenja. Jankez se penje na improviziranu pozornicu i tumači narodu ciljeve NOB-a, te poziva narod da se svrsta u redove boraca za slobodu sv oga rodnog kraja.

Još su odjekivale riječi govornika kada smo Mika i ja krenuli prema Koprivnici. Svaki čas bi se pred nama pojavljivao koji domobran koji je napuštao bojno polje u Koprivnici. Razoručavali smo ih i oružje predavali partizanskim patrolama na koje smo nailazili. Svi su govorili: »Grad je slobodan - u našim je partizanskim rukama. Jedino se još vode borbe kod Carde.«

Štab 28. divizije nalazio se u Ribarskoj ulici i u njega smo stigli dosta kasno. U Štabu je bilo vrlo živo jer su izdavana naređenja za čišćenje grada od zalutalih neprijateljskih vojnika bez komande, odnosno praćena zbivanja oko »Carde« i stvarane odluke.

Dogovoreno je što tko treba da uradi tokom noci 7/8 i osmoga studenog. Ja sam -kako sam već rekao - s Grgom Jankeзом i Stjepanom Jambrešićem odnio u tiskaru

Hrvatska
Druga

Nema te sila koja istine može ovladati.
Godine meiz... su naš rod i rekli čita-
vom čovječ... kakvi čehani i Niti.

Narodna oslobodilačka vojska je došla.
Nema više krznanja, spekulacije, ni računa.
Došlo vrijeme da kažeš jesi li čovjek.
Svoj hrvatski, srpski slovenački čovjek.
Krv još teče. Pečat ovom zbivanju daju naša
poštena srca, koja su tako velika,
da će biti vječnost.

Novo vrijeme, novi život. Taj će teći dalje, ali sa našom čašću.
Dodite svi danas na prvi ljudski i iskreni govor, jer se, na i uz
klokotanje mitraljeza, mora ići dalje.

Tko je Hrvat, Srbin i Slovenac, tko je čovjek
neka dođe 10. o. mj. u kino u 5 sati navečer
U Koprivnici, 8. studenoga 1943.

Narodno-oslobodilački odbor:

Predsjednik: Čiković Tome , seljak	Mihajević Peter , stolar
Podpredsjednik: Serdar Ljubomir , profesor	Dr. Tremaki Ivan , bivši gradonačelnik
Podpredsjednik: Jambričić Stjepan , strojovnik	Nebojšić Franjo , trgovac
Članik: Šimčić Mijo , gostioničar	ODBORNICI:
Blagovnik: Kovačević Svetozar , trgovac	Petričević Franjo , seljak
Provjerski odjel: Paprika Janko , bivši poglavnik	Prosenjak Tome , postolar
Ljepava Benilika , profesor	Bregovac Blaž , posjednik
Truhović Zlatko , bivši šef okružnog ureda	Sekulić Marika , seljak
Petrić Blaž , seljak	Veselić Miro , profesor
	Jambričić Branka , majica
	Vukobratović Ivica , knjižničar

Smrt Fašizmu - Slava Narodnoj Armiji!

Poziv građanima Koprivnice, koji je uputio
Gradska NOO Koprivnica 8. studenog 1943. godine

Borci XXI brigade XXVIII divizije marširaju oslobođenom Koprivnicom u studenom 1943. godine

Vošicki na štampanje Oglas Štaba II operativne zone u kojem je bila najvažnija prva točka s obavješću da će svu civilnu vlast odmah preuzeti NOO, kojeg će građani birati slobodnom voljom javnim glasanjem.

Ilegalni Gradski NOO Koprivnica, osnovan prije oslobođenja Koprivnice u Peterancu, sastao se uvečer 7. studenog 1943. u kući Valka Loborca, te je dogovoreno da se sutradan ponovno okupe članovi ovog NOO-a, ali i drugi aktivisti za koje se predviđalo da će ući u Gradski NOO u proširenom sastavu. Na ovom drugom sastanku odlučeno je nakon dulje diskusije da se odmah izda proglas pučanstvu Koprivnice kojim ga se 10. XI 1943. poziva na zbor koji će se održati u kinu u pet sati naveče. U proglasu se kaže: »Dodite svi danas na prvi ljudski i iskreni govor, jer se, pa i uz kлокotanje mitraljeza, mora ići dalje.«²¹ Proglas su potpisali članovi i odbornici novog Gradskog NOO-a koji je narod trebao potvrditi. Narodnooslobodilački odbor predstavio se u ovom sastavu: Tomo Čiković, seljak, kao predsjednik; Ljubomir Serdar, profesor, kao potpredsjednik; Stjepan Jambrešić, strojovođa, kao drugi potpredsjednik; Mijo Šimek, gostioničar, kao tajnik; Svetozar Kovačević, trgovac, kao blagajnik; Janko Paprika, bivši porezni činovnik, kao rukovodilac Prosvjetnog odsjeka; Bosiljka Ljepava, profesor; Zlatko Trbuhović, bivši šef okružnog ureda za osiguranje radnika; Blaž Petrić, seljak; Petar Mihajlović, stolar; dr Ivan Tremski, bivši gradski tajnik i trgovac Franjo Nebojsić; dok su kao odbornici potpisani Franjo Petričević, seljak; Tomo Prosenjak, postolar; Blaž Gregurek, posjednik; Martin Sabolić, seljak; Maja Veseli, profesor; Branko Jambrešić, maturant i Valko Loborec, knjižar.

Pišući o ovom Proglasu Franjo Horvatić obilježava ovaj dokument kao najvredniji sačuvani dokument Gradskog NOO-a. On to obrazlaže time što je poziv upućen hrvatskom, srpskom i slovenskom narodu kojeg se poziva »na prvi slobodan i demokratski skup« u vrijeme kad je po pojedinim dijelovima grada još trajala borba, i što on sadrži popis imena odbornika Gradskog NOO-a oslobođene Koprivnice koji je postao javna i u pravom smislu riječi revolucionarna vlast naroda.

Komandni kadar oslobođene Koprivnice u studenom 1943. godine: (sjede s lijeva na desno) Slavko Leskovar, zamjenik komandanta Koprivnice, Stjepan Prvčić, predsjednik Okružnog NOO Bjelovar, Ante Dobrila Pepo, komandant Koprivnice, Tomo Gaži, predsjednik Kotarskog NOO Koprivnica, Vinko Kolar, šef Kancelarije Komande mjesta Koprivnice, (stoje) Radovan Toinšić, šef Ekonomskog odsjeka Komande mjesta Koprivnica, Božo Podobnik, šef Vojnosudskog odsjeka Komande mjesta Koprivnice i Milan Vučković, komandir straže mjesta Koprivnice

Treba istaći da su članovi Gradskog NOO-a Koprivnica aktivno radili u priprema-
ma na oslobođenju Koprivnice²² i da su zajedno s Kotarskim NOO-om, Komandom
grada Koprivnice i omladinskom i ženskom organizacijom normalizirali život u gradu.

Na zboru građana 10. XI 1943. javnim glasanjem građani su dali punu suglasnost
članovima Gradskog NOO-a, ovlastivši ih da upravljaju gradom na opće zadovoljstvo
građana i da poduzimaju oštre mjere protiv narodnih neprijatelja i različitih špekula-
nata. Na skupu je mnogo govoreno o ciljevima NOB-a i ulozi NOO-a, a prisutni građani
pozvani su na aktivnu suradnju s narodnim i vojnim vlastima. Građani su na tom sku-
pu mogli vidjeti da im se nova vlast ne nameće silom, već da se bira demokratskim pu-
tem radi zaštite i upravljanja gradom Koprivnicom, te da je to prava narodna vlast u
potpunoj oprečnosti s ustaškom strahovladom.

Svoju djelatnost započeo je i Kotarski NOO. Članovi ovog odbora sastali su se u
Bregima 8. XI 1943. s potpredsjednikom Okružnog NOO-a Grgom Jankežom.

¹⁰ Dobrila : Prilozi

Na ovom sastanku izvršena je raspodjela dužnosti, odnosno određeni su pročelnici pojedinih odjela i referada prema Pravilniku o poslovanju NOO-a koji je izdao ZAVNOH.

Kotarski NOO Koprivnica počeo je djelovati u gradu Koprivnici 9. studenoga 1943, predsjednik mu je bio Franjo Gaži a tajnik Josip Belčić.

Jedan od prvih proglaša KNOO-a bio je »Proglas narodu koprivničkog kotara« o slobodnoj trgovini i uspostavljanju uobičajenih koprivničkih sajмова ponedjeljkom. Od slobodne trgovine izuzeta je samo odjeća i obuća, ali se i tu KNOO pobrinuo da se putem doznaka opskrbe najpotrebniji ovom robom.²³

Uskoro nakon toga život u gradu se normalizirao. Proradile su trgovine, gradske tržnice i sve druge obrtničke djelatnosti. Gradski NOO Koprivnica propisao je stroge mjere protiv špekulanata zbog nabijanja cijena i skrivanja zaliha robe. Imovina trgovaca i obrtnika koji su svojim djelovanjem potpomagali ratni potencijal njemačke vojske i odnosili se neprijateljski prema NOP-u konfiscirana je.²⁴

Oslobođeni grad Koprivnica postaje centar aktivnosti NOP-a na području kotara. Članovi KNOO-a obilaze općine i pomažu organiziranju općinskih i mjesnih NOO-a, pa su u tom razdoblju osnovani svi NOO-i na području kotara.

Gradski NOO Koprivnica imao je mnogo posla. On je organizirao prehranu jedinica i Komande mjesta Koprivnica na dobrovoljnoj bazi. Građani s poljoprivrednim imanjem davali su u ovu svrhu živežne namirnice i stoku, a drugi su davali financijsku pomoć na dobrovoljnoj osnovi.

Koliko je bilo istaknutih primjera rodoljublja građana Koprivnice prema NOP-u i NOV-u gotovo je nemoguće nabrojiti, jer to zaslužuje posebnu obradu.

Tako je npr. brijački majstor Ivo Alihodžić besplatno šišao i brijač cijelo osoblje Komande mjesta i bolesne i ranjene partizane u koprivničkoj bolnici, a isto je to činio i brijač Franjo Vinković sa ženom. Krojački obrtnik Ivan Milošić šivao je za potrebe Komande odijela i šinjele. Obrtnik Jančec Josip besplatno je čistio u svojoj kemijskoj čistionici partizanima odijela. Postolar i čizmar Mijo Gregurek iz Đelekovca izrađivao je besplatno cipele i čizme za partizane. Svoju suradnju nude i mehaničari Miško Laeković i Ivan Posavec iz Đurđevca, koji u to vrijeme nije bio oslobođen.²⁵ Lovci Koprivnice, Hlebina, pa čak i Molva hvatali su divljač. Jednom su Jakob i Stjepan Dolenec dopremili ranjenicima u koprivničku bolnicu dvojica seljačka kola puna zečeva. Apotekar Kuzma Mikuličić besplatno je davao potrebne lijekove partizanskim jedinicama itd.

Koprivničani su usko surađivali s narodnom vlasti, prijavljivali neprijateljske elemente u Koprivnici i udavali njihove namjere. Na taj način sprečavana je u oslobođenoj Koprivnici svaka neprijateljska aktivnost.²⁶

Gradski i KNOO Koprivnica potpadali su pod ZAVNOH. Polovinom siječnja 1944. stigli su u Koprivnicu delegati ZAVNOH-a. Tim povodom održan je 16.1 1944. politički zbor na kome je dr Oleg Mandić, izaslanik ZAVNOH-a, referirao o odlukama Drugog zasjedanja AVNOJ-a. Nakon iscrpne diskusije donesena je Rezolucija kojom je narod slobodnog grada Koprivnice pozdravio s oduševljenjem odluku o konstituiranju AVNOJ-a kao vrhovnog zakonodavnog i izvršnog tijela, te osnivanje privremene vlade na čelu s drugom Josipom Brozom Titom, kao i dodjeljivanje naziva maršala Jugoslavije Titu. U rezoluciji je rečeno: »S osobitom radošću pozdravljamo Odluku o izgradnji Jugoslavije na federativnoj bazi. Ta odluka predstavlja izraz vjekovnih težnji naših naroda, koji u federativnoj Jugoslavi ji gledaju jamstvo za punu nacionalnu ravnopravnost i slobodu svih Hrvata, Srba, Slovenaca i ostalih naroda Jugoslavije.«

U točki 6., Rezolucije rečeno je: »Pozdravljamo i sve ostale Odluke i obećajemo, da ćemo se svim silama bespoštedno boriti, da sve te Odluke što prije u život sprovedemo.« Sa ovog zbora upućeni su i telegrami ZAVNOH-u, Vrhovnom komandantu NOV-a i POJ-a drugu Titu i Glavnom štabu Hrvatske.²¹

4. KOMANDA MJESTA U KOPRIVNICI

Osnivanje Komande

U Štabu 28. divizije održana je 10. XI 1943. konferencija kojoj su prisustvovali Dragutin Saili Konspirator, Anka Berus, Marko Belinić, Mika Spiljak, Grga Jankez, Mladen Iveković, Vicko Antić, Stjepan Prvčić, Tomo Gaži, Tomo Ciković, ja i još nekoliko vojnih i političkih rukovodilaca s tog područja, čijih se imena ne sjećam. Na dnevnom redu su bila tekuća vojna i politička pitanja i osnivanje Komande mjesta Koprivnice, te evakuacija ratnog plijena iz Koprivnice.

Na ovom sastanku ja sam bio imenovan komandantom mjesta. Međutim Komanda je započela radom nekoliko dana kasnije u zgradi bivše »Šumarije«, brinući se oko opskrbe operativnih jedinica i vodeći borbu protiv ostataka neprijateljskih špijuna i diverzanata ubačenih sa strane. Komanda je vodila i istražni postupak oko predmeta lakše prirode, dok je teže predmete ustupala vojnom sudu pri Komandi kalničkog područja. Pored vojno-pozadinske službe komanda je imala i politički značaj te je surađivala s Oblasnim komitetom KPH za Zagrebačku oblast, koji je tada imao sjedište u Velikom Pogancu i čiji je organizacioni sekretar bio Mika Špiljak.

Štab Komande sačinjavali su:

Ante Dobrila Pepo, komandant;

Slavko Leskovar, zamjenik komandanta;

Ivan Lončar Dan, komesar Komande.

U *odsjecima* su radili slijedeći drugovi:

Radovan Tomšić, šef Ekonomskog odsjeka;

Božo Podobnik, šef Vojno-sudskog odsjeka, istražitelj;

Zvonko Bihler, pomoćnik istražitelja;

Mijo Kolar Ptica, obavještajni oficir;

Stjepan Sinjerec, šef Mobilizacionog centra;

Milan Vučković, komandir straže Komande.

U *kancelariji* Komande mjesta radili su:

Vinko Kolar Kobac, šef Kancelarije;²⁸

Marica Tomšić, daktilograf;

Ljubiša Stojaković, referent za opće administrativne poslove.

Komanda mjesta Koprivnice pripadala je pod Komandu kalničkog područja. Pod njom su bile i sve seoske straže na kotaru, izuzev Komande mjesta Novigrad Podravski. Uz Komandu je bila organizirana kuhinja u kojoj su se hranili i prolazni kuriri i gosti.²⁹ glumci zagrebačkog kazališta i drugi. Pri Komandi mjesta Koprivnica imali su svoje sjedište i obavještajci operativnih jedinica (Horak i Čolić). Kod Komande je osnovana i partijska jedinica na čijem čelu je bio sekretar Radovan Tomšić, a obformljena je i skojevska grupa.

Komanda i neprijateljsko djelovanje na koprivničkom području

Okupator se nije mogao pomiriti s činjenicom da mu je zauzeta strateški važna saobraćajnica Zagreb - Koprivnica - Mađarska, i da je ostao bez cijele Podravine od Varaždina do Virovitice. Radi toga se u njemačkoj komandi i Glavnom ustaškom stanu u Zagrebu stvaraju planovi o ponovnom osvajanju izgubljenog teritorija i uspostavljanju narušenog saobraćaja prema sjeveru.

Međutim, za veću protuofenzivu ustaše i Nijemci nisu imali u prvom momentu dovoljno snaga. Radi toga započinju sakupljati razne podatke s tog područja, koristeći u tu svrhu članove obitelji odbjeglih ustaša. Neki građani - zaposleni ranije u ustaškim naložtvima - odlazili su čak ilegalno po plaću u Zagreb i dijelili ju ostalim istomišljenicima. Po gradu su se počeli pojavljivati neprijateljski leci i parole protiv NOV-a, te kratice »ZAP« (Živio Ante Pavelić). Neprijatelj je za pisanje parola i rasturanje letaka ponajčešće koristio djecu i omladinu, potkupljujući ih novcem i čokoladom.

Neprijatelj se nije služio samo ovom metodom. Naše patrole sve su se češće sukobljavale s naoružanim pojedincima koji su se kretali noću po gradu preko dozvoljenog sata kretanja. Ono je 3. XII 1943. dato do 19 sati, a 23. prosinca čak do 21 sat.³⁰ Štab II operativne zone NOV-a i PO-a dozvolio je 8. XI 1943. oglasom kretanje do 20 sati, ali je ono uslijed neprijateljske aktivnosti moralo biti reducirano, da bi se onda opet produljilo.

Ove neprijateljske grupe razbacivale su letke ustaško-njemačke propagande i irajvaljivali svoj skori dolazak, prijeteci suradnicima narodnooslobodilačkog pokreta da će visjeti na konopcu ako nastave surađivati s partizanima.

0 dolasku jednog ustaško-njemačkog obavještajca većeg formata bila je obaviještena i Komanda mjesta Koprivnice s njegovim opisom. Jednog sajamnog dana uputio sam se i ja s vojničkom patrolom kroz sajmište ne bih li prepoznao tog obavještajca. U centru grada svratio sam u jednu gostionu u pratnji Mije i Vinka Kolar, koji su obojica bili brzi u baratanju oružjem. Obratio sam se gostioničaru s upitom ima li u njego-

U oslobođenoj Koprivnici u studenom 1943. godine: Marko Belinić, komesar II operativne zone i Dragutin Saili Konspirator, član CK KPH (sjede!). Ante „Dobri” Pepo, komandant Koprivnice. Milan Brunović Učo, načelnik II odsjeka štaba II operativne zone i dr Milunić, šef saniteta (stojе)

vom lokalnu ljudi koji nisu s područja grada ili obližnjih mjesta. Pokazao mi je vrata posebne prostorije mahnuvši glavom i rekao: »Tamo unutra je jedan čovjek koji nije Koprivničanac, a niti s našeg područja. Pije i razgovara sa seljacima ...« Prilaz sobi u kojoj se nalazio stranac vodio je uz stepenište. Banuo sam u sobu i povikao: »Ruke u vis!« Braća Kolar već su imali uperene pištolje na prisutne. Vršio sam pojedinačno legitimiranje i upisivao imena pojedinca. Došao je rad i na neznanca. Tvrdio je da je iz okolice Varaždina i da je trgovac stokom. Nisam mu povjerovao. Imao je lažnu legitimaciju, a odgovarao je opisu na potjernici. Predao sam ga patroli Komande mjesta, koja je čekala na ulici, a zatim je sproveden na Kalnik, gdje je utvrđeno da je to traženi neprijateljski špijun.

Drugi slučaj odnosio se na bračni par F. i E. Ljubaj. Oni su po zadatku došli iz Zagreba i zatvorili se u svoj stan, ne izlazeći na ulicu. Međutim Komanda je stan stavila pod prismotru, te je opaženo da k Ljubajevima zalazi neki neznanc koji odlazi prema mađarskoj granici. Stavljena je zasjeda i jedne noći je neznanc upao u zasjedu. No, pružio je otpor i u mrkloj noći uspio uteći. Izvršen je pretres stana i pronađena veća količina raznih dragocjenosti, te njemačke propusnice za slobodno kretanje po teritoriju NDH s molbom da im njemačke vojne vlasti, kao i ustaške, ne prave neprilike, već da im izađu u susret. Nakon duljeg saslušanja Ljubajevi su priznali da su njemački špijuni, pa su strijeljani kao narodni neprijatelj 1944. godine.

Zahvaljujući budnosti obavještajnih organa, vojske i naroda onemogućena su mnoga zlodjela koja je neprijatelj namjeravao počinuti nad pojedinim odgovornim drugovima u NOV-u. Tako je dvojicu atentatora na mene uhvatila patrola brigade »Braća Radić«, kada su već prošli željezničku stanicu u Mučnoj Reci. Oba atentatora su odvedena u vojni sud Komande kalničkog područja.³¹

Kako bi se spriječilo dalje djelovanje ovakove aktivnosti, Komanda mjesta Koprivnice je proglasom 21. prosinca 1943. obavijestila građane daje s područja grada Koprivnice prognala 24 osobe.³² U obrazloženju se ističe daje od strane predstavnika vlasti narodnooslobodilačkog pokreta bilo zagarantirano pravo na slobodan i miran život svim građanima u Koprivnici, ali daje došlo do stanovitih djela sabotaže i propagande u korist neprijatelja te daje radi toga trebalo tako postupiti.

Ovaj proglas je u vezi s 14 osoba koje je Vojni sud Kalničkog područja osudio na smrt strijeljanjem. Radilo se o ustaškim izdajicama koji su proglašeni narodnim neprijateljima i kao takvi streljani. To su bili:

1. Mijo Udbinec, ustaški logornik iz Koprivnice;
2. Alojz Sabadi, zapovjednik ustaške pripreme bojne u Koprivnici;
3. Stjepan Beruta, natporučnik ustaške jurišne bojne;
4. Stjepan Vutuc, ustaša iz Koprivnice;
5. Franjo Smrček, ustaški tabornik iz Lepavine;
6. Antun Knapić, ustaški tabornik iz Sokolovca;
7. Ljudevit Bartolin, ustaša iz Drnja;
8. Stjepan Pošta, ustaša i petokolonaš iz Drnja;
9. Mate Mađarić, ustaša iz Hlebina;
10. Vid Dolenec, ustaša iz Hlebina;
11. Blaž Čorc, ustaša iz Mučne;
12. Viktor Gajski, ustaški konfident iz Koprivnice;
13. Franjo Lončar, ustaški konfident iz Koprivnice;
14. Marcel Zlodulja, ustaški konfident iz Koprivnice.³³

Neki drugi, kao Nemec, uspjeli su pobjeći, ali su pokušavali svoje obitelji uvući u špijunažu i protunarodnu propagandu, pa ih je trebalo prognati, usprkos tome što je Okružni NOO Bjelovar u dopisu Komandi bilogorskog područja 4. XII 1943. iznio mišljenje da »sukobi sa neprijateljem nisu tako zaoštreni kao u drugim krajevima, gdje se partizani kreću već godinu ili dvije«.³⁴

Inače, Komanda mjesta Koprivnice je do maksimuma štitila živote i imovinu koprivničkih građana. Još 16. XI 1943. ja sam proglasom zabranio pljačku pod prijetnjom javnog strijeljanja, odnosno drugim proglasom istog dana zatražio sam predaju oružja i drugih vojnih predmeta Komandi u Samostanskoj ulici.³⁵

Međutim, neprestano je trebalo budno paziti na kretanje neprijatelja, pa su sve partijske jedinice a i omladinska skojevska organizacija dobile zadatak da paze na sumnjive strance koji se ponajčešće bave švercom.³⁶

Neprijateljski snimak bombardiranja željeznickog čvora ti Koprivnici 12. XI 1943. godine

Osim toga, već 12. XI 1943. neprijateljska avijacija bombardirala je Koprivnicu, a to je nastavljeno i 13. XI 1943.³⁷

Neprijatelj je vršio česta nadlijetanja i snimanja Koprivnice. Avioni su nosili i poruke i živežne namirnice ustaškim jedinicama koje su se iz Koprivnice povukle u mađarsko mjesto Gyekvenes. Jedan takav avion oborili smo unakrsnom paljbom mitraljeza i pušaka. Pilot je poginuo a avion je izgorio u plamenu.³⁸ Nakon tog slučaja avioni se više nisu pojavljivali nad Koprivnicom.

Komanda je 16. studenog 1943. izdala i proglas domobranima, ustašama i njemački vojnicima, jamčeći im život ukoliko se pravovremeno predaju, te je tako postupala po svim ratnim pravilima, predstavljajući već pravu vojnu vlast.³⁹

Mobilizacija boraca u NOV i POH

Mobilizacija novih boraca u NOV i POH vršena je na koprivničkom kotaru dobrovoljnim putem. Pri Komandi mjesta Koprivnice bio je osnovan Mobilizacijski centar, odakle su se dobrovoljci prema planu upućivali u vojne jedinice NOV-a na tom području.

Dobrovoljci su uz pratnju glazbe odlazili u grupama iz Koprivnice, a prije polaska dobrovoljcima je govoreno o značenju njihova učešća za daljni razvoj ustanka u koprivničkom kraju. Osnovna parola mobilizacije u to vrijeme je bila: »Hoćemo podravsku brigadu - Mihovil Pavlek Miškina«.⁴⁰

Značajan prilog mobilizaciji dala je koprivnička Gimnazija, te je gotovo čitav sedmi i osmi razred Gimnazije zajedno s profesorima Majom Veseli, Bosiljkom Ljepavom i Ivanom Vrančićem otišao u partizane.

*Dobrovoljci koprivničkog kraja otpraćeni glaz-
bom u studenom 1943. godine u Veliki Poganac*

Komanda je već 13. XII 1943. izdala Proglas slijedećeg sadržaja:

»Skrećemo pozornost svima, koji se upućuju u redove NARODNO-
OSLOBODILAČKE VOJSKE, da se imaju javiti u
MOBILNI CENTAR OVE KOMANDE

odakle će biti upućeni na daljnji raspored.

Narodno Oslobođilački Odbori treba da poduzmu sve mjere, kako bi imali pre-
gled na do sada mobiliziranim drugovima i drugaricama i da ih sa potrebnim karakte-
ristikama upute u Mobilni Centar ove Komande.

Smrt fašizmu - Sloboda narodu!

Komandant: Dobrila Ante⁴¹«

Od novih boraca na oslobođenom području sjeverne Hrvatske osnovana je 12. XII 1943. u Lipovčanima kraj Čazme brigada »Matija Gubec«. U Botinovcu je 17. XII 1943. godine osnovana 32. divizija u koju su ušle brigada »Braća Radić« i »Matija Gubec«. Bio je to veliki uspjeh i veliki podstrek narodu ovog kraja za odlazak u partizanske je-
dinice. Naredbom Vrhovnog štaba NOV-a i POJ-a od 1. siječnja 1944. osnovan je onda i
X korpus zagrebački, te Zapadna i Istočna grupa odreda.⁴²

Đelekovčani su u partizane krenuli masovno 18. siječnja 1944. noseći ispred po-
vorke dobrovoljaca transparent koji je glasio: »Sve za slobodu hrvatskog naroda - mi
odlazimo - a šta Vi čekata?«⁴³ Gotovo dvjesto đelekovečkih dobrovoljaca krenulo je
preko Torčeca, Drnja, Peteranca, Koprivnice, Hlebine i Novigrada Podravskog za Javo-
rovac, pridruživši se tako svojim susedjanima koji su već prije oslobođenja Koprivnice
otišli u partizane.

U danima neprijateljske ofenzive i ponovnog zauzimanja Koprivnice 9. II 1944. po-
dravska sela kreću u partizane masovno. Osobito se ističu Hlebine i Bregi. Tada odlaze
u partizane i svi aktivisti iz Peteranca, Sigeca, Drnja, Torčeca, Gotalova, Gole, Imbriov-
ca i drugih sela Podravine.

Kotar Koprivnica dao je značajan prilog jačanju partizanskih jedinica u razdoblju
od 7. studenog do 10. veljače 1944. No, i nakon toga u NOV dolaze novi borci iz ovog
kraja.

5. KOTARSKI KOMITET KPH KOPRIVNICA U VRIJEME OSLOBOĐENJA

Sekretar KK KPH Koprivnica odredio je 7. studenog 1943. sjedište Komiteta u do-tadašnjoj zgradi Gestapoa u Gupčevoj ulici 2. Ovdje su se također smjestili i KK I SKOJ-a i Kotarski odbor AFŽ-a Koprivnica. Kotarski komitet KPH započeo je radom 8. XI 1943.

Novu dužnost v.d. sekretara KK KPH Koprivnica prima Ivan Cmrk Jovo, dotadaš-nji organizacioni sekretar Komiteta, iako se još nije raspravilo pitanje Cmrkovog drža-lnja na policiji prilikom provala 4/5 III 1943. Novim članovima Komiteta postaju Gojko I Parazajda, Kata Šoštarić i Zorka Usorac Ruža.

Grga Jankez pokušao je osnovati Mjesni komitet KPH Koprivnice od sljedećih! drugova: ja kao sekretar, a članovi: Ivan Lončar Đan, Kata Šoštarić, Stjepan Jambrešić i Mijo Šimek. Međutim, ovaj Komitet forumski nije djelovao, jer su njegovi članovi bili 'prezauzeti poslovima u raznim drugim ustanovama gdje su se morali do maksimuma | založiti.

Kotarski komitet rukovodi radom svih partijskih jedinica u gradu i na kotaru. On radi na osamostaljivanju i proširivanju partijskih jedinica i pomaže pri primanju kan-didata u redove Partije. Komitet nastoji da se teren triju općina: Gole, Sokolovca i Ko-privničkog Ivanca čvršće poveže s radom kotarskih partijskih i antifašističkih organi-zacija.

KK KPH Koprivnica djeluje na suzbijanju neprijateljske propagande, krijumčare-nja i snabdijevanja živežnim namirnicama neprijateljskih uporišta, a istovremeno po-lmaže prikupljanje hrane, odjeće i obuće za postradale krajeve. Svoju političku aktiv- jnost Komitet usmjerava na odlazak što većeg broja boraca u NOV i POH i uopće prilagodava svoj rad novonastalim uvjetima s ciljem jačanja NOP-a na koprivničkom po-dručju.

U toku 1943. djeluju na području tadašnjeg koprivničkog kotara partijske organi-zacije u Borovljanima, Botovu, Koprivničkim Bregima, Drnju, Donjoj Velikoj, Đelekov-cu, Javorovcu, Jeduševcu, Koprivnici, Maloj Mučnoj, Peterancu, Ribnjaku, Sokolovcu, Velikom Botinovcu, Velikom Pogancu, Vlaislavu uz veći broj partijskih aktiva i brojne kandidate. Pred samo oslobođenje Koprivnice u Velikom Pogancu osnovan je Općin-ski komitet KPH za tadašnju općinu, a u siječnju 1944. osnovane su i partijske organi-zacije u Koprivničkoj Rijeci, Prnjavoru i Srdincu.⁴⁴

KK KPH Koprivnica aktivirao je narodne mase preko komunista u specijalnim prilikama. Tako je sačuvan dopis partijskoj jedinici u Sigecu od 15. prosinca 1943. ko-jim se traži da se do 19. XII 1943. poruši pruga do Drave. U dopisu se posebna nada po-laže u omladinu koja će se sigurno odazvati »i ovoj akciji i pokazat primjerom starijima i sa pjesmom uništiti posljednje nade neprijatelja.«⁴⁵

6. DJELOVANJE AFŽ-a NA PODRUČJU OSLOBOĐENE KOPRIVNICE

Osnivanje Gradskog odbora AFŽ-a Koprivnica

Na organiziranju žena u Koprivnici radila je Marija Šimek još 1942. godine. Uz po-moć Slave Gregurek proširenje ovaj rad i na žene bliže koprivničke okoline. Iako žene formalno nisu bile uključene u organizaciju AFŽ-a kao u drugim krajevima, one su bile veoma aktivne na poslovima NOP-a. Sakupljale su hranu i novčana sredstva za logora-še u logoru »Danica« i slale partizanskim borcima odjeću i obuću.

Do formalnog osnivanja Gradskog odbora AFŽ-a Koprivnice dolazi sredinom stu-denog 1943. U ovaj odbor ušle su do lada najaktivnije drugarice:

1. Marija Prvčić iz Miklinovca⁴⁶ kao predsjednica,
2. Marija Šimek iz Koprivnice kao potpredsjednica,
3. Ana Gaži iz Miklinovca kao tajnica,
4. prof. Bosiljka Ljepava iz Koprivnice,
5. Slava Gregurek iz Koprivnice kao član,
6. prof. Maja Veseli iz Koprivnice kao član
7. Anka Kudelić iz Koprivnice kao član,
8. Franca Zlatić iz Koprivnice kao član.

Ante Dobrila Pepo u pratnji Vinka Kolara i Ignaca Markova u posjeti ranjenim borcima u koprivničkoj bolnici 9. I 1944. godine

S ovim odborom AFŽ-a surađuje volik broj žena radnica, seljakinja i intelektualki. Žene Koprivnice okupljale su se na sijela i uz razgovor se dogovarale o akcijama. Gradski odbor AFŽ-a organizirao je sakupljanje toplog rublja i pletenje šalova, rukavica i vesta.

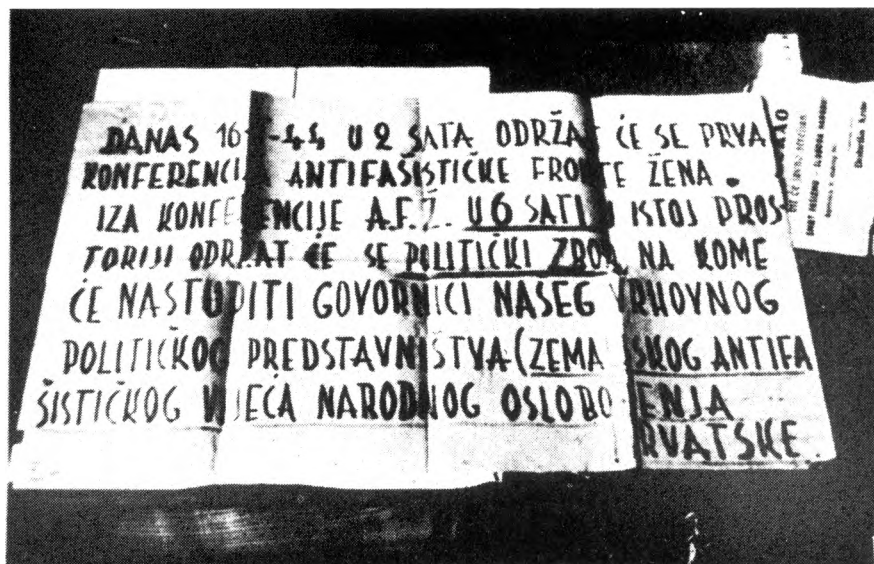
Žene su se podijelile u kružoke koji su se međusobno natjecali, Kružoci su organizirani gotovo u svakoj ulici a imali su i politički karakter.⁴⁷ Na aktivizaciji žena radio je cijeli Gradski odbor AFŽ-a, ali se naročito isticala Marija Šimek, koja je uz pomoć svoje majke Kate Blažek i sestre Bare Blažek postigla vidne rezultate.

Preko žena organizirana je i prehrana boraca, te su one pripomogle u kuhinjama kroz koje je dnevno prolazio vrlo velik broj boraca, osobito u vrijeme formiranja X. korpusa.

Pored ovih zadataka žene Koprivnice su posjećivale ranjene i bolesne borce u koprivničkoj bolnici. Slične posjete organizirao je i Kotarski odbor AFŽ-a Koprivnica, koji djeluje na području kotara.⁴⁸

Rad Kotarskog odbora AFŽ-a Koprivnica i Druga kotarska konferencija AFŽ-a 16.1 1944. godine

Usprkos oslobođenju Koprivnice i velikom doprinosu koji su žene Podravine dale razvoju NOP-a, mora se istaći da na ovom terenu nije bilo lako raditi. Bilo je uvriježeno mišljenje da se žena ne smije baviti javnim i političkim radom, te da joj je mjesto kod kuće. Dugogodišnja Mačekova propaganda protiv komunista stvorila je u nekim selima nepovoljnu klimu za takvo shvaćanje, pa prema izvještaju Marice Zastavniković od 26.XII 1943. »na novo oslobođenom teritoriju ima mnogo slabosti, a to je zašto, što je te-

Obavijest o održavanju Prve kotarske konferencije AFŽ-a 16. 1 1944. i o političkom zboru na kojem će govoriti predstavnici ZAVNOH-a dr Oleg Mandić i dr Mladen Iveković

ritorij ogroman, ljudi svi zajedno u nekim rodbinskim ili kumovskim odnosima«, a tereških radnika - partizana - bilo je malo. Žene u mnogim selima imale su zastarjela shvaćanja, to je s njima trebalo posebno raditi. Na uvjeravanje Marice Zastavniković da žene i omladina preko 18 godina imaju pravo glasa, neke su žene izjavile ... »da to ne valja, jer tako rade komunisti.«⁴¹

Marica Zastavniković je na Bjelovarskom okrugu pripremila kurs AFŽ-a, ali nije poznato da li je na tom tečaju sudjelovala neka žena iz koprivničkog kotara. Po završetku ovog desetdnevnog kursa Marica Zastavniković je otišla u Koprivnicu gdje je govorila na mitingu koji je sazvao AFŽ-a Koprivnice. Prema njenom izvještaju poslije mitinga razvila se živa diskusija: »Žene su pitale kako stoji s moralom u našoj vojsci. One sada prvi puta vide žene borce pa njima je to čudno i zanima ih život tih naših žena boraca. Neprijateljska propaganda širila je glasine, kako je skoro svaka druga žena u partizanima u drugom stanju. Isto ih zanima pitanje vjere. Hoće li crkve ostati otvorene, hoće li djeca u školama učiti vjeronauk i hoće li se prije obuke u školama moliti.«⁵⁰ U Koprivnici je Marica Zastavniković Barunica ostala deset dana radeći s NOO-om kojemu je bila potrebna pomoć, a osim toga je održavala dnevno sastanke sa ženama govoreći im o NOB-u. Na te su sastanke dolazili i omladinci i neki koprivnički građani.

Posebno značenje za rad AFŽ-a na koprivničkom području imala je Druga kotarska konferencija AFŽ-a u Koprivnici 16. I 1944. kojoj je prisustvovalo oko dvije stotine žena iz grada i okoline.

Kao što je već ranije iznijeto, Prva kotarska konferencija AFŽ-a Koprivnica održana je u Javorovcu oko 15. rujna 1943. bez prisustva delegatkinja s kalničkog područja. Na području kotarskog AFŽ-a u tom vremenu djelovalo je 11 mjesnih odbora AFŽ-a u kojima je radilo 1 10 žena. Na istoj je konferenciji osnovan i Općinski odbor AFŽ-a Novigrad Podravski. Iako ova konferencija nije uspjela okupiti žene cijelog kotara, ipak je Prva konferencija bila od velikog značaja za šire područje, te bi zapravo konferencija u Koprivnici od 16. siječnja 1944. trebala biti tretirana kao Druga kotarska konferencija AFŽ-a Koprivnica.

Glavnom Štabu Hrvatske

Sa velikog narednog zbera Narodne oslobodilačkog Pokreta
pozdravljamo glavni Štab Hrvatske i odajemo priznanje velikom
djelu oslobodjenja grada Keprivnice.

Smrt Fašizmu = sloboda Narodu.

Tajnik:

Predsjednik:

Vrhovnom Komandantu W.O.V. i P.O.J. drugu Tita

Sa prvog velikog zbera Narodne Oslobodilačkog pokreta u Ke-
privnici, u radosti oslobodjenja starijeg hrvatskog grada
pozdravljamo Tebe, kao slavljenika borbenog ideala našeg naroda.

Smrt fašizmu - sloboda Narodu !

Tajnik:

Predsjednik:

Zemaljskom Antifašističkom vijeću Narodnog Oslobodjen-
ja Hrvatske.

Sa prvog velikog zbera narodnooslobodilačkog pokre-
ta u starom hrvatskom gradu Keprivnici, šaljem oduševljene
pozdrave ekupljenog naroda Vama prveborcima narednog osloba-
djenja Hrvatske.

SMRT FAŠIZMU SLOBODA NARODU

predsjednik

tajnik:

Na ovoj konferenciji žene koje su već ranijim akcijama dokazale svoju privrženost NOB-u novopreuzetim obavezama i zadacima to ponovno potvrđuju. Ovoj konferenciji prisustvuju i članovi ZAVNOH-a i uzvanici susjednih kotara i okruga i u njenom nastavku održanje zbor na kojem su predstavnici ZAVNOH-a govorili o Drugom zasjedanju AVNOJ-a od 29. do 30. XI 1943. i njegovim historijskim odlukama.

U toku rada ove konferencije izabran je javnim glasanjem i novi Kotarski odbor AFŽ-a od 11 članova u Izvršnom odboru i 25 drugarica u Plenumu.

U Izvršni odbor birane su sljedeće drugarice:

1. Katica Mraz iz Hlebina kao predsjednica,
2. Milka Pulja iz Javorovca kao prva potpredsjednica,
3. Kata Pavlek iz Đelekovca kao druga potpredsjednica,
4. Maja Veseli iz Koprivnice kao tajnica,
5. Zorka Usorac Ruža iz Srdinca kao član,
6. Evica Manojlović iz Lepavine kao član,
7. Draga Pavković iz Velikog Poganca kao član,
8. Marica Horvatić iz Novigrada Podravske kao član,
9. Milka Renac iz Sokolovca kao član,
10. Slava Grotić iz Torčeca kao član,
11. Srpka Pavković iz Male Mučne kao član.

Članice Plenuma Kotarskog odbora AFŽ-a Koprivnica su bile:

1. Marija Prvčić iz Miklinovca, 2. Marija Simek iz Koprivnice, 3. Ana Gaži iz Miklinovca, 4. Bosiljka Ljepava iz Koprivnice, 5. Slava Gregurek iz Koprivnice, 6. Anka Kudešić iz Koprivnice, 7. Franca Zlatić iz Koprivnice, 8. Mileva Vukmirić iz Koprivnice, 9. Katica Cvrtić iz Novigrada, 10. Kata Šostarić iz Hlebina, 11. Ljuba Ciganović iz Plavšince, 12. Ana Gojković iz Velikog Poganca, 13. Cecilija Virius iz Đelekovca, 14. Marija Rojčević iz Plavšince, 15. Marija Raletić iz Borovljana, 16. Darinka Jakopović iz Delova, 17. Štefica Baneković iz Dinja, 18. Marica Petričević iz Bregi, 19. Marija Nježić iz Jeduševca, 20. Marija Belčić iz Peteranca, 21. Darinka Vučković iz Hudovljana, tada đak koprivničke gimnazije, 22. Marica Hegedušić iz Hlebina, dok za tri drugarice nema podataka.

7. OMLADINA KOPRIVNICE I SKOJ U DANIMA PRVOG OSLOBOĐENJA KOPRIVNICE

Koprivnička omladina dočekala je partizane s oduševljenjem. Mnogi omladinci su pripremali oslobođenje Koprivnice djelujući kao partizanski obavještajci, osobito oni iz podravskih sela koji su kao đaci pohađali u Koprivnici školu. Neki su bili u ovu akciju uključeni na najvažnijim punktovima, kao npr. Vladimir Mikulec, rođen 1922. koji je kao građevinski tehničar radio u Gradskom građevnom uredu, te je sa šefom ing. Ravnikom izradio plan o strateškim i fortifikacijskim objektima Koprivnice koje je preuzeo Mladen Iveković.⁵¹

Skojevska grupa na koprivničkoj gimnaziji djelovala je još 1942. a u prvoj polovini 1943. djeluju u gradu još dvije skojevske grupe. Prva terenska grupa skojevaca osnovana je početkom siječnja 1943. u kući Jakoba Dolenca i u njenom je sastavu djelovalo pet skojevaca. Druga je bila osnovana prije provala 4/5 III 1943. u kući Valka Loborca od tri člana na čelu sa sekretarom Marijom Štimac.

Oslobođenjem Koprivnice sve skojevske grupe postale su i članovi USAOH-a, te je sredinom studenog osnovan Gradski odbor USAOH-a. U ovom odboru je predsjednik bio Branko Jambrešić, a članovi Katica Gaži, Marica Haški i Anica Vukotić Komarica.⁵²

Formiranje ovog odbora imalo je posebno značenje. Preko njega vršilo se okupljanje cjelokupne omladine grada Koprivnice na raznim zadacima. Omladina je organizirala kulturno-prosvjetne manifestacije i ove su priredbe uvijek bile dobro posjećene. Omladina se brinula i za gostovanje zagrebačkih glumaca, uređivanje dvorane u zgradi Domoljuba, ljepljenje plakata i drugo.

O radu omladine Božena Loborec piše:⁵³ »Kao i većina koprivničke omladine što je raskriljenih Kuku dočekala partizane, dječaci odmah postaju aktivni. Na Gimnaziji je osnovan odbor USAOH-a, čiji je član i Josip Herceg. S ponosom se sjeća svog prvog političkog predavanja o nacionalnom pitanju (prema brošuri s tekstom druga Tita). S Jerijem je organizirao omladinske sastanke i upis u USAOH u Botinovcu, Ivancu, Kunovcu, gdje im je posebno pomagao Ervin Krajcer.« Prema Boženi Loborec, odnosno kazi-

vanju Josipa Hercega, Koprivnica je bila podijeljena na rajone i u svaki rajon bili su upućeni aktivisti i omladinci da sakupljaju hranu i odjeću zarvojsku. Herceg je s Marijom Jančić i Tomom Prošenjakom bio zadužen u rajonu Ledinska, Željko Dolenc u rajonu Starigradska s Mosnom, Reberinom i Gupčevom ulicom, a Marijana Vresk (Brkić) za centar grada.

Omladina je s odraslima sudjelovala i na rušenju pruge prema Varaždinu, odnosno prema Dravskom mostu.

Osobitom aktivnošću isticao se Branko Jambrešić. On postaje i sekretar KK SKOJ-a, te se preko njega organizira omladina čitavog koprivničkog područja.

Veći broj omladinaca odlučuje se da krenu u borbene jedinice a mnogi djeluju kao stražari u Komandi mjesta Koprivnice. Najmlađim partizanom Koprivnice postao je tada Ivica Povijač Pipa, koji je u noći 6/7 XI 1943. sudjelovao u njenom oslobodenju, iako je imao samo 14 i pol godina.⁵⁴ Svakako treba spomenuti i Franju Petija koji je obavljao kurirsku službu kod operativnih jedinica koje su formirale svoj ilegalni obavještajni centar u Koprivnici prije oslobodenja, da bi kasnije bio kurir između Komande mjesta Koprivnice i bjelovarskog područja. Kao kuriri i stražari djelovali su i Đelekovčani Ivan Vuljak, Stjepan Vuljak Fušev Patašon, Drago Samošanec, Ivo Hero i drugi-

0 doprinosu učenika koprivničke gimnazije NOP-u i njihovom svrstavanju u redove NOV-a bilo je već dosta riječi u mnogobrojnim člancima u *Glasi Podravine*,⁵⁵ te u radu Dragutina Feletara: »Prilozi za povijest koprivničke Gimnazije 1906-1945«,⁵⁶ a ne treba zaboraviti ni roman Božene Loborec »S one strane oblaka«. Feletar je u cijelosti donio proglas upućen srednjoškolskoj omladini Koprivnice iz kojeg se vidi raspoloženje omladine Koprivnice koja se želi potvrditi i dokazati da stoji na braniku slobode i časti hrvatskog naroda, ne želeći da ostane postrani ove »svete Narodno-oslobodilačke borbe«. U pozivu omladini kaže de: »Mi hoćemo i mi ćemo se boriti za slobodnu demokratsku republiku Hrvatsku, unutar slobodne i demokratske republike Jugoslavije, jer će samo u toj zajednici ostvariti sve težnje nas mladih za kulturom i znanjem i jer ćemo samo u toj zajednici biti nama omladini otvoreni široki putovi u budućnost.«⁵⁷ Sudeći po sadržini ovog poziva, on je vjerojatno nastao u vrijeme boravka delegata ZAVNOH-a dra Olega Mandića u Koprivnici, studeni - prosinac 1943. Poziv je potpisalo 86 srednjoškolaca, dakle doista »impozantan broj« kako piše Dragutin Feletar. Među potpisnicima se nalaze: Boris, Ivan i Vladimir Bardek, Josip Bednaic, Jele-na Borić, Božo Borojević, Radovan Čmrk, Tomo Čoklica i Marijan Cesi, Dobričić Stevan, Dušan i Zorka Dragosavac, Juraj Duga, Zdravko Gašarović, Dušan Gazivoda, Pavao Gaži, Ivan Golubić, Franjo Hadžek, Josip Herceg, Franjo Horvat, Branko i Slava Jambrešić, Veljko i Vojin Jandrić, Ivan Jeri, Željko Jeunika, Milan Kerovec, Majda Košak, Milan Kovač, Anika Kovačić, Ranko Krajnović, Dragutin Krča, Tomislav Krnjak, Zvonimir Litvan, Zdenko Lukić, Vera Ljubska, Dušan Ljuština, Petar Mamula, Nikola i Velimir Maravić, Tatjana Matijaš, Darko Mikulčić, Nenad, Nevenka i Slavka Milčić, Jovan Milivojević, Branko Miljenosić, Darinka Miljur, Anica Milovanović, Jovanka Novaković, Ivan Perošić, Velimir Petek, Vlado Petrićec, Eugen Pintar, Milivoj Poprzan, Marica Porić, Milan Pupiće, Maila Raudić, Vesna Ravnika, Ivan Rimunić, Nikola Rubinić, Zlatko Rukavina, Antun i Boža Sabo, Branko Sever, Slukić Ivan, Ivan Smidlecher, Gajo i Radovan Smoljanović, Dušan Suznjević, Zvonko Šabarić, Ivan Sarić, Ljerka i Miljenko Šatović, Krešimir Švarc, Marijan Šnajder, Viktor Šuler, Branko, Desanka i Milan Trbojević, Miroslav Tremski, Josip i Nada Vranko, Darinka Vučković, Anica Vukotić i Stjepan Zorko, poredani abecednim redom. Od ovih potpisnika mnogu su danas ugledne i zaslužne ličnosti za naš socijalistički razvoj.

Većina ovih potpisnika otišla je u partizane, a drugi su bili zatvoreni i mučeni. Spisak predratnih i ratnih učenika koprivničke gimnazije koji su pali kao žrtve lašističkog terora ili u redovima partizana još nije kompletan, ali je Dragutin Feletar objavio sada važeći spisak poginulih, kao i spisak preživjelih koprivničkih gimnazijalaca.⁵⁸

U staroj zgradi koprivničke gimnazije podignuta je 4. srpnja 1959. spomen ploča poginulima. Tekst ove ploče glasi:

»Očima živih gledam nove dane
(J. Kaštelan)

KOMANDA MJESTA U KOPRIVNICI

BEZ SLUŽBENO

Dan 13. prosinca 1943.

PROGLAS

Skrećemo pozornost svima, koji se upućuju u redove Narodno-Oslobodilačke Vojske, da se imaju javiti u

MOBILNI CENTAR OVE KOMANDE

odakle će biti upućeni na daljni raspored.

Narodno Oslobodilački Odbori treba da poduzmu sve mjere, kako bi imali pregled na do sada mobiliziranim drugovima i drugaricama i da ih sa potrebnim karakteristikama upute u Mobilni Centar ove Komande.

Smrt fašizmu — Sloboda narodu!

Komandant:

Dobrila Ante v. r.

Iz školskih klupa podoše u plamen revolucionarne borbe i položise svoje živote: Badalin Branko, Bognar Bogumil, Čenić Cedo, Dragosavac Dušan, Grgolnić Vekoslav, Haberštok Zdravko, Jambrešić Branko, Kovač Milan, Kovaček Marijan, Martinušić Viktor, Milčić Nenad, Pavičić Eshil, Pavlić Alojzije, Poprzan Milivoj, Sever Branko, Smoljanović Radovan.

Odvedeni iz školskih klupa u užas fašističkih logora, mučeni i ubijeni:

Aržišnik Vjekoslava, Bardek Beatrica, Bednarić Josip, Eisenstädter David, Eisenstädter Vlatko, Gross Đuro, Gross Željko, Handler Irma, Hirschmann Eva, Hirschler Zlata, Jeunekar Želimir, Kohn Genia, Kohn Marko, Kolman Vilko, Löwy Robert, Marić Verica, Rosenberg Željko, Rosenberger Josefina, Schlesinger Vera, Spleglar Žiga, Stern David, Würzburger Zvonko.

I svi dadoše svoju krv i svoje mlade živote za našu socijalističku domovinu.

U povodu 40-godišnjice KPJ i SKOJ-a spomen-ploču postavili učenici i nastavnici Gimnazije Narodnog heroja Ive Marinkovića.«

Prilikom otkrivanja ove ploče, dr Krešimir Švarc, danas ravnatelj Medicinskog centra u Koprivnici, i predsjednik Skupštine općine Koprivnica, a nekoć gimnazijalac koji je iz školskih klupa otišao u partizane rekao je: »Odmah nakon dolaska partizana u Koprivnicu, ne želeći više ni časa ostati u pozadini, gotovo svi koprivnički skojevci odlazimo u partizane, priključujući se raznim jedinicama, partizanskim odredima i brigadama. U oslobođenoj Koprivnici naša su mjesta zauzeli mladi drugovi - gotovo još djeca, zbog uzrasta premaleni i premladi za borbu. Razvio se u Koprivnici za to vrijeme krasan i nezaboravan partizanski život. Sve do veljače 1944. Koprivnica je nakon ustaškog mračnjaštva doživljavala svoj preporod - svoju renesansu.«⁵⁹

U svakom slučaju mislim daje malo mjesta u sjevernoj Hrvatskoj koja se mogu pohvaliti ovako velikim aktiviranjem svoje omladine u toku NOB-a. Nesumnjivo, da korišćene ove revolucionarnosti i naprednosti trebamo tražiti u vremenu djelovanja profesora Ive Marinkovića na koprivničkoj gimnaziji, ali i djelovanju profesora Serdara, Maje Veseli i drugih.

8. KULTURNO-ZABAVNE I POLITIČKE MANIFESTACIJE U SLOBODNOJ KOPRIVNICI

Još u jeku borbe za oslobođenje Koprivnice borci 21. brigade lijepili su plakate izrađene u propagandnom odjelu na kojima je pisalo: »Živjela 26 godišnjica velikog Oktobra« i na kojima je u obrisima izrađeno radništvo kako izlazi iz tvornice od koje se vidi tvornički dimnjak i zidine Kremlja. Cim bi bila zauzeta neka važna zgrada ili neprijateljsko uporište, odmah bi bio nalijepljen i plakat.⁶⁰ Kada se danas pogleda taj plakat, on veoma podsjeća na vrijeme kada radnici izlaze iz tvornice »Podravka« kraj njene velike poslovne zgrade.

Borci 21. brigade 28. slavonske divizije priredili su uskoro zatim miting s programom i plesom u gombaoni pučke škole. Za vrijeme mitinga na govornici su se redali vojnici i politički rukovodioci brigade, predstavnici političko-društvenih organizacija i Gradskog NOO-a Koprivnice. Poslije političkih i pozdravnih govora borci su izveli nekoliko skečeva i otpjevano je nekoliko borbenih pjesama, a nakon toga se nastavila zabava s plesom, gdje su se građani Koprivnice upoznivali s borcima.⁶¹

Borci XVII udarne brigade također su priredili zabavno veče s plesom u prostorijama bivše sokolane. I tu je odaziv naroda bio velik a atmosfera prijatna i vesela.⁶²

Kao Istranin i komandant Koprivnice ja sam sazvao u dogovoru s Gradskim NOO-om u Domoljubu drugarski susret s Istranima, Goranima, Primorcima, Ličanima i Dalmatincima kojih je tada bilo u Koprivnici oko 70 obitelji. Ovom pozivu odazvali su se svi. Poslije drugarskog razgovora izveden je za uzvanike kreći program.

Posebno svečan bio je politički zbor Druge konferencije AFŽ-a koji je održan 16. siječnja 1944. u prisustvu delegata najvišeg političkog predstavništva Hrvatske - ZAVNOH-a. Od ovog zbora ostao nam je sačuvan samo letak pisan rukom.

Pored drugih manifestacija koja bi još trebalo istražiti, gostuju u Koprivnici i zagrebački glumci i daju priredbe zajedno s amaterima kazališne grupe iz Koprivnice. Dolazak zagrebačkih glumaca u Koprivnicu bio je veoma važan. Oni su vratili smijeh i vedrinu u ljudske osjećaje, nakon teških krvavih dana i godina terora. U Koprivnici je tada gostovala i kazališna družina Okružnog NOO-a Bjelovar, koja je izvela šaljivi skeč: »Zvrkić ide u domobrane«.

Koliko se sjećam, među zagrebačkim glumcima nalazili su se Anica Flego, moji školski drug iz Istre Srđan Flego (1973. direktor esperantskog kazališta u Parizu), Kna-pić, Marotti, Ježić i Šerment. Oni su otišli iz Zagreba i preko oslobođene Koprivnice] bili na putu za ZAVNOH. Zadržao sam ih u Koprivnici s time da daju predstave za gra-danstvo i vojne jedinice koje su se nalazile u Koprivnici i bližoj okolini Koprivnice. Obavili su svoj posao na opće zadovoljstvo. Njihov im dolaskom grad je odmah živnuo, a dvorane su bile uvijek dupkom pune. Pri tome su im se stavili na raspoloženje doma-ci koprivnički amateri glumci, među kojima se naročito isticao brijački majstor Ivo Alihodžić, ali i drugi koprivnički ljubitelji kazališta, pa se u tom vremenu opredjeljuje! za ovo zanimanje i danas poznati kazališni glumac Zagrebačkog kazališta »Gavella« Drago Krča.

Na pozornicama i preredbama nastupaju u ovim prilikama vojnici, đaci i glumci koji recitiraju, pjevaju, sviraju i plešu, već kako je tko znao i umio.

Priredbe kulturnog programa davali su i učenici koprivničke gimnazije, pa se od Drage Krče - uključenog u partizansko kazalište - kasnije razvio jedan od velikih dramskih umjetnika u Hrvatskoj.

9. EVAKUACIJA RATNOG PLIJENA I ŠTAMPARIJA IZ KOPRIVNICE

Neprijatelj nije vjerovao da bi se partizani usudili napasti Koprivnicu. Stoga se u ovom gradu nagomilalo veliko mnoštvo zaliha svake vrste. Prema Saopćenju Štaba II operativne zone NOV-a i POH-a od 14. studenog 1943. kada je načinjena bilanca ratnog plijena u Koprivnici, na Cardi i »Danici« zaplijenjeno je oko 500 pušaka, 18 p. mitralje-za, 8 t mitraljeza, 4 laka baikla, tri kamiona, četiri obična automobila, 800 kg eksplozi-va, sedam vagona šećera, 20 vagona papira, pet vagona brašna, tri vagona soli, preko 300 vagona i 11 lokomotiva, jedan pancir, preko 7.000.000 kuna i mnogo drugog raz-nog materijala. U Novigradu Podravskom Bjelovarski odred zaplijenio je tri tisuće kg kože za obuću.⁶³

Izvlačenje ovog ratnog plijena, kao i imovine konfiscirane od neprijateljskih poro-dica u Koprivnici, bio je veoma težak zadatak, jer su učestali neprijateljski pokušaji prodora do Koprivnice.

Već u noći 10/11. studenoga mineri trećeg diverzantskog bataljona razorili su skretnice na željezničkoj stanici, uređaj za okretanje lokomotive i druge važnije uređa-je, onemogućivši tako promet u stanici, a onda se započelo i s temeljitijim rušenjem pruge prema Botovu i Ludbregu, kako bi se onemogućio neprijatelj da koristi prugu dulje vremena.

Na evakuaciji silnog plijena koordinirano su djelovale komande i NOO-i, koje su angažirale zaprege i to tako da su slabije zaprege odvozile robu u obližnje zemunice, dok su jače otpremale robu u udaljenija mjesta. Mislim da Koprivnica od svog pamti-vi-jeka nije vidjela toliko zaprega koje su svakodnevno dolazile po ratni plijen i konfisci-rane imovine narodnih neprijatelja, snabdjevši partizanske jedinice za dulje vrijeme odjećom i obućom, solju i šećerom te partizanske štamparije na Papuku papirom. Ze-munice na Klaniku, oko Javorovca u Bilogori i one prema Slavoniji bile su dupkom pune plijena koji je iznijet iz Koprivnice. Štab II operativne zone poslao je do Koman-de bilogorskog područja i Komande kalničkog područja posebnog stručnjaka koji 15. studenog 1943. dao upute kako da se izgrade bolja skladišta na Bilogori kod Javorovca i na kalničkom području kod Ribnjaka, te kod ovog posljednjeg predlaže formiranje triju radnih skupina od kojih će jedna graditi bolnicu, a druge dvije skladišta.⁶⁴ Paralelno s izvlačenjem plijena intenzivno su se gradila skladišta koja neprijatelj nije uglav-nom nikada pronašao.⁶⁵ Kod izvlačenja plijena bilo je velikih poteškoća. Tako je jed-nom pokislo žito i brašno, te je prijetila opasnost da se pokvari. Komanda kalničkog područja dobila je nalog da ovo žito i brašno podijeli pogorjelim i opljačkanim selima.⁶⁶

Osim toga u Koprivnici je nađeno nekoliko električnih motornih generatora za proizvodnju električne struje. Sanitetski odsjek Komande kalničkog područja zatražio je 14. studenog 1943. dozvolu od Štaba II operativne zone da jedan generator montira u svojoj Komandi, čime bi struju dobio Sanitetski odsjek, pekara i telefonska centrala.⁶⁷

Obitelj Loborec: Marija i Valko (sjede), Zeljko i Božena

Evakuacija štamparija

Prilikom oslobođenja u Koprivnici su zatečene tri štamparije. O koprivničkim grafičarima i tiskari na Papuku pisano je vjerojatno više nego o drugim temama, pa ću u ovom poglavlju naglasiti samo ono što je najvažnije, smatrajući daje ova problematika za mene uvijek bila od velike važnosti pa su i moja zaduženja tokom NOB-a često bila vezana uz ovu vrst rada.⁶⁸

Pavle Gali Žarko, sekretar jedne od skojev grupa na koprivničkoj Gimnaziji u siječnjm 1944. godine

Na konferenciji u Štabu 28. divizije, 10. studenog 1943. u prisutnosti Dragutina šalića, Mladena Ivekovića, Mike Špiljaka, Marka Belinića, Anke Berus, Grge Jankeza, Ivana Šibla, Vieka Antica, Stjepana Prvčića, Tome Gažija, Tome Cikovica, Valka Loborca, mene i još nekih rukovodilaca zaključeno je da se Senjanova štamparija zbog kolaboriranja s ustašama i Nijemcima konfiscira, a štamparija Valka Loborca da se zajedno sa svima zaposlenima otpremi u Slavoniju. S time se složio i Valko Loborec, pa se odmah započelo s rastavljanjem strojeva, pakiranjem slova, tovaranjem papira i ostalim. Osoblje je mobilizirano i 11. studenog 1943. štamparija je natovarena na seljačka kola krenula na svoj mukotrpan put do Papuka u pratnji 22 grafičara, kojima su se kasnije pridružile još četiri drugarice.¹⁶⁹ Štampariju Viktora Senjana spremio je za put Pavle Vratarić. On o ovoj evakuaciji piše: »Od strojeva odvezeno je iz tiskare Valka Loborec: 1 veliki stroj 63x95, 1 amerikanka, 1 rezači stroj, stroj za perforiranje, te razna slova, linije i papir.

Od tiskare Senjan: 1 veliki stroj 63x95, 1 amerikanka, 1 rezači stroj, stroj za perforiranje, stroj za štambilje i stroj za rezanje ljepenke, te razna slova, linije, papir i šivači stroj.

Krenuli smo nešto iza pola noći. Noć je bila vrlo hladna, prava jesenja. Preko 140 kola natovarenih strojevima, slovima i papirom, gotovo bez buke napustilo je Koprivnicu. Kolona je - uz osiguranje jedne partizanske brigade - krenula preko Starigrada, Jagnjedovca, Sredica, Jabučate, Šandrovca, Bedeničke, Bačkovice, Ribnjačke, Gakova, Šibenika, Čadavice, Peratovice, Dapčevice, Turčević Polja, Đakovca, Đulovca, Pivnice, Vočina i Zvečeva na Ravnu Goru, uz pratnju kiše, snijega i nevremena. Cijeli put do Papuka od 150 km trajao je 15 dana.¹⁷⁰

Stoje sve štampano u »Tiskari Papuk«, kako je u Slavoniji prozvana koprivnička tiskara, nećemo navoditi. U svakom slučaju ovaj rad bio je važan ne samo za Slavoniju, već i za cijelu Hrvatsku. U ovoj tiskari je štampan »Glas Slavonije«, »Vijesti«, leci, plakati, brošure i razni drugi propagandni materijal. Preštampavani su materijali dobive-

KOMANDA MJESTA KOPRIVNICA

Br. SLUŽBENO

Koprivnica, 23. prosinca 1943

PROGLAS

Dozvoljava se od strane ove
Komande za **Božićne blagdane**
~~slobodno kretanje po noći i to:~~

Na Badnjak 24. XII. kroz čitavu noć.

Na Božić i drugi dan Božića 25. do 26. XII.
do 12 sati u noći.

Inače kretanje po noći produljuje
se do 21 čas na večer.

Smrt fašizmu - Sloboda narodu!

Komandant:

Ante Dobrila v. r.

ni od ZAVNOH-a i Glavnog štaba. U štampariji se radilo dan i noć u tri smjene s oko 100-150 zaposlenih, a glasila su izlazila u velikom tiražu. Za ta izdanja utrošeno je oko deset vagona papira.

Evakuacija robe iz Koprivnice trajala je puna dva mjeseca i pred povlačenje naših jedinica iz Koprivnice još je bila i pojačana. Dnevno je trebalo osiguravati od 500 do 1000 kola, pri čemu su utovarnu radnu snagu davali Koprivnica i sva sela koja su dolazila po robu. Bio je to veliki zadatak koji je koprivničko područje časno izvršilo. Posebno ističemo da je u Koprivnici zatečeno nekoliko vagona selekcioniranog sjemenja. Ovo je sjemenje izvučeno iz Koprivnice i distribuirano za proljetnu sjetvu u Moslavini, Slavoniji, Baniji, Kordunu, pa i južnije od tog područja.

10. RAD ŠTAMPARIJE VINKA VOŠICKOG U KOPRIVNICI ZA VRIJEME OSLOBOĐENJA

Proglas Štaba II operativne zone štampan je uvečer 7. studenog u Vošickijevoj tiskari u današnjoj Ulici Ive Marinkovića 13. Vošickije već tada bio star čovjek pa mu je i tiskara od 1941. nedovoljno iskorištena. Ipak, on je preko Mije Simeka slao partizanima razni tiskarski materijal pa je bio registriran kao simpatizer NOP-a.

Na konferenciji u Štabu 28. divizije 10. XI 1943. odlučeno je da štamparija Vinka Vošickog ostane u Koprivnici dokle god prilike budu dozvoljavale njezin rad i da štampa razni materijal za potrebe grada, kotara odnosno Zagrebačke oblasti.

Prema podacima kojima raspolaže Muzej grada Koprivnice od 8. XI 1943. do 8. II 1944. u štampariji Vinka Vošickog štampan je slijedeći materijal:

1. Proglas ZAVNOH-a u 15.000 primjeraka,
2. Radio-vjesnik od 11. do 13. XI 1943. u 8.000 primjeraka,
3. Saopćenja o oslobođenju Koprivnice u 10.000 primjeraka,
4. Narodu bjelovarskog okruga u 10.000 primjeraka,
5. Radio-vjesnik od 13. do 17. XI 1943. u 8.000 primjeraka,
6. Naprijed, br. 26 u 5.000 primjeraka,
7. Radio-vjesnik od 17. do 19. XI 1943. u 8.200 primjeraka,
8. Vjesnik, br. 24 u 5.000 primjeraka,
9. Radio-vjesnik od 19. do 22. XI 1943. u 8.200 primjeraka,
10. Srpska riječ br. 3 u 3.000 primjeraka,
11. Izjava o ciljevima i načelima NOB u 15.000 primjeraka,
12. Radio-vjesnik od 22. do 25. XI 1943. u 8.200 primjeraka,
13. Odjeci Borbe, br. 3 u 2.500 primjeraka,
14. Proglas Komande kalničkog područja u 1.000 primjeraka,
15. Omladini Jugoslavije u 10.000 primjeraka,
16. Radio-vjesnik od 26. do 30. XI 1943. u 8.200 primjeraka,
17. Narodima Jugoslavije u 10.800 primjeraka,
18. Mladoj generaciji u 10.000 primjeraka,
19. Slobodni dom (jedan broj) u 5.000 primjeraka,
20. Saopćenja o borbi za Čazmu u 5.000 primjeraka,
21. Radio-vjesnik od 1. do 4. XII 1943. u 8.200 primjeraka,
22. Rezolucija ZAVNOH-a s II zasjedanja u Plaškom u 6.000 primjeraka.

Jasno je da ovi podaci nisu potpuni, ali ukazuju na veliku raznolikost materijala koji je štampan u Vošickijevoj tiskari, što je omogućeno velikim količinama zaplijenjenog papira prilikom oslobođenja Koprivnice. Sa štamparijom se služio Oblasni komitet KPH za zagrebačku oblast, Štab II operativne zone, Okružni komitet KPH Bjelovar, OK KPH Varaždin, OK KPH Krapina, Komanda kalničkog područja, Okružni NOO Bjelovar, Kotarski i Gradski NOO Koprivnica, pojedini općinski NOO-i i Komanda mjesta Koprivnice. Važnija izdanja lektorirao je Mladen Iveković, a u štampariji je radilo šest radnika: Stjepan Trstenjak, slagar; Marica Šimunić-Trstenjak, ulagačica; Olga Vasiljević, ulagačica; Rezika Jarža, ulagačica i još dva stručna radnika.

Dok sam ja bio na dužnosti komandanta Komanda mjesta Koprivnice štampala je u Vošickijevoj tiskari slijedeće materijale:

KOMANDA MJESTA KOPRIVNICA

b. S. IZBENO

Dne 30. prosinca 1943

OGLAS

Za **NOVU GODINU** dozvoljava se slobodno kretanje **cijelu noć**.

Zahvaljujući tekovinama **Narodno-Oslobodilačke Vojske i Partizanskih Odreda Hrvatske** naša je **DOMOVINA** većim dijelom oslobodjena.

Da se može ta sloboda očuvati i osloboditi i ostali dijelovi naše **DOMOVINE** potrebno je, da još većim radom i prijetorom učinimo sve, kako bi što prije došli do pune Slobode.

Rodoljubivom građanstvu u Slobodnoj **Koprivnici i kotaru** želimo

„SRETNU NOVU GODINU!“

Smrt fašizmu - Sloboda narodu!

Komandant:

Ante Dobrila v. r.

Komanda mjesta Koprivnice 30. XII 1943. proglasom čestita građanstva sretnu Novu 1944. godinu

•BOJ SE ONOG TKO JE VIKO
BEZ GOLEMA MRIJETI JADA•
Ivan Mažuranić

•KO BEJAHU ONI DIVI
KOJI SU TI NAPRED ZVALI
KOJI SU TI SNAGE DALI
TO BEJAHU IDEALI•
Zmaj Jova

U SPOMEN PALOM DRUGU

U junačkoj borbi protiv okupatora i domaćih izdajnika ustaša i četnika, dana
_____ 194____, pao je naš drug, vaš _____

Da bi očuvao čast svojoj izdanoj domovini, da bi oslobodio svoj narod ispod
krvave fašističke čizme, da bi povratio slobodu svojoj rodnoj grudi i da bi utro suze sa
očiju svojih najmilijih, stupio je drug _____ u redove
partizana, u redove jugoslavenske armije. Istjerao okupatora iz svoje zemlje, uništiti domaće
plaćenike, izvojevati pravu narodnu slobodu, slobodu da žive u slozi i ljubavi svi narodi
Jugoslavije, osigurati ljepši i sretniji život mladim pokoljenjima svoga naroda, to su veliki
ideali za koje je drug _____ dao svoj život.

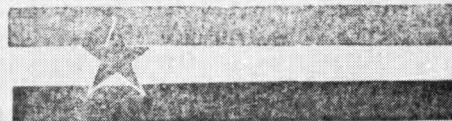
Sljedeći put slavnih predaka, Kosovskih junaka i Gubčevih pun'ara, on je pošao
putem koji vodi boljem životu i slobodi svoga naroda.

Nepregledne kolone narodnih osvjetnika nastavile su put kojim je pošao drug
_____. I njegovi drugovi ne će prestati da gone i tuču
neprijatelja dok i posljednjeg fašističkog vojnika ne istjereju iz naše zemlje, dok i posljednjeg
izdajnika ne istrijebe, dok ne izvojuju narodu pravu slobodu. Naša sela i gradove, naše šume i
planine mora ogrijati sunce slobode. Pali junaci, borci jugoslavenske armije bit će osvećeni.
Hiljade i hiljade novih boraca, osveštit će svoga druga _____

onako kako ih je naučio naš narod. „Ne s kuknjavom i sa plaćem, već krvavim ljutim mačem“.

Junačka borba koju je vodio drug _____ po-
kazala je novim borcima, koji su svršani u beskrajne borbene redove, kako se ljubi svoja
domovina i kako se za nju bori i umire.

Naš hrabri drug, vaš _____, pao je za slobodu
svoje zemlje i za bolju budućnost mladih pokoljenja. Borci, mitraljezi, komandiri, komandanti
i politkomesari Jugoslavije šalju vam svoje tople junačke pozdrave. „Neka je vječna slava
hrabrom borcu Jugoslavije našem voljenom drugu _____“.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar:

Komandant:

/Original dokumenta se nalazi u MGK. Štampan je u tiskari
Vošicki u oslobođenoj Koprivnici /

1. Proglas domobranima, ustašama i njemačkim vojnicima od 16. studenog 1943. da se jave vojnim vlastima, u 2.000 primjeraka,
2. Proglas o predaji oružja i vojnih predmeta od 16. XI 1943. u 2.000 primjerka,
3. Proglas o zabrani pljačke od 16. studenog u 2.000 primjeraka,
4. Proglas o slobodnom kretanju od 3. XII 1943. u 2.000 primjeraka,
5. Proglas o upućivanju dobrovoljaca i mobiliziranih u NOV s uputstvima od 13. prosinca 1943. u 2.000 primjeraka,
6. Proglas o zabrani kretanja bez propusnice od 13. XII 1943. u 2.000 primjeraka,
7. Proglas o protjerivanju osoba koje su održavale vezu s neprijateljima koji su odbjegli iz Koprivnice i drugim neprijateljima od 21. XII 1943. u 5.000 primjeraka,
8. Oglas o vršenju vjerskih obreda u Badnjoj noći od 23. prosinca 1943. u 5.000 primjeraka,
9. Proglas o produženju kretanja u Badnjoj noći od 23. XII 1943. u 2.000 primjeraka,
10. Oglas za Novu Godinu s čestitkom u 5.000 primjeraka.

U štampariji je također štampana brošura J. V. Staljina: Iz pitanja Lenjinizma, I. O osnovama Lenjinizma, tj. preštampano izdanje »Borbe« iz 1943. u 5.000 primjeraka.⁷¹ Tu je štampana i knjiga »Drugo zasjedanje AVNOJ-a.«

Radio-vjesnik izdavao je OK KPH Varaždin. Ružica Fras, član Agitpropa OK KPH Varaždin hvatala je preko radija vijesti i stenografirala ih, pa su onda umnažane.⁷²

Zahvaljujući riziku Vinka Vošickog koji je neke proglase, oglase i drugo sakrio u svojoj klijeti u vinogradu, mi danas raspolažemo ovim materijalima.

Prilikom povlačenja partizanskih jedinica iz Koprivnice u veljači 1944. nisu se mogli povući i vrlo teški strojevi tiskare Vinka Vošickog. Otpremljena su samo dva stroja i to jedna »amerikanka« i jedna »viktorija«, slova i nešto papira, dakle ono najnužnije što je bilo potrebno za rad jedne male štamparije. Krenulo je i osoblje, izuzev Vinka Vošickog, i dva ostarjela radnika. Vošicki je nakon dolaska Bobanovih ustaša bio zatvoren da bi u vrijeme drugog napada partizana na Koprivnicu bio u židovskoj sinagogi zatvoren kao talac.

Ovi evakuirani strojevi smješteni su u Moslavini u Mikleuškoj, poznatoj po štrajku šumskih radnika 1936. godine, i tu su štampani materijali potrebni moslavačkom području koje je u vrijeme NOB-a imalo izvanredno važnu ulogu. Tiskara je na ovoj lokaciji radila do oslobođenja.

Prema točnim podacima koje smo sakupili, iz Koprivnice je otišlo u NOB ukupno 30 grafičara, a to je doista broj za koji mislim da se njime ne može pohvaliti ni jedan grad u našoj zemlji.⁷³

Treba istaći da su koprivnički grafičari u štampariji Vošickog radili i više od 16 sati i daje to bilo vrijeme izvanrednih napora.⁷⁴

Nakon oslobođenja i Valko Loborec i Vinko Vošicki besplatno daju narodu Koprivnice svoje tiskare, pa je od tih dviju i konfiscirane tiskare Đure Lobrača, koji je radio u Ludbregu, sastavljena današnja koprivnička tiskara, a grafičari - partizani i ostali drugovi nastavili su radom, ponosni na tradiciju svoje tiskare kojom danas sami upravljaju.

11. NEPRIJATELJSKO ZAUZIMANJE KOPRIVNICE 9. II 1944.

Neprijateljska ofenziva na Kalnik, osvajanje Ludbrega, Koprivnice i glavnih cesta na tom području započelo je 7. veljače 1944. u Novom Marofu pod šifrom »Dubrovnik 2«. U ovoj operaciji sudjelovale su slijedeće neprijateljske snage: I pješadijska pukovnija Poglavinikovog tjelesnog zdruga sa četiri bojne, Crna legija pod vodstvom Rafaela Bobana s tri bojne, I lovačka bojna iz Križevaca, tenkovska četa sa 10 tenkova iz Varaždina i jedna baterija topova iz Varaždina.

Neprijateljske snage nastupale su iz pet pravaca. Na liniji Novi Marof - Kalnik - Vojakovački Osijek - Apatovac - Veliki Poganac nastupale su dvije bojne i četiri tanke. Na liniji Križevci - Marinovac - Apatovac - Veliki Poganac djelovala je jedna bojna. Od Križevaca preko Koprivničke Rijeke - Malog Poganca - Prnjavora prema Koprivnici nadirale su dvije bojne. Od Varaždinskih Toplica preko Drenovca - Gabrinovca - Leskovca prema Ludbregu, dolazila je jedna bojna. Od Varaždina preko Ludbrega nadirala je također jedna bojna, šest tanketa i baterija topova.

Deseti korpus NOV-a rasporedio je 7. II 1944. svoje snage za obranu Kalnika i Koprivnice ovako: udarna brigada »Braća Radić« zatvarala je sve pravce ispred Ludbrega prema Varaždinu i Varaždinskim Toplicama sa dva bataljona, držeći jedan rezervni bataljon u Ludbregu; Brigada »Matija Gubec« branila je s jednim bataljonom Ludbreški Ivanac, a s dva Veliki Poganac; Zagorski odred je s jednim bataljonom branio Vojakovački Osijek; Kalnički odred je branio Apatovac; Druga moslavačka brigada imala je zatvoriti sve pravce kod Donja re na putu iz Križevaca prema Koprivnici.⁷⁵

Ofenziva je počela ovako. Prvo su iz Novog Marofa preko Kalnika došle dvije bojne Poglavitnikovoga tjelesnog zdruza u Vojakovački Osijek, gdje su iznenadile i razbile jedan bataljon Zagorskog odreda. Ovaj se povukao u Brežanec na zapadnim prilazima Osijeka, ali se ni tu nije mogao održati te se premjestio u Gradac, na kotu 368, južno od Osijeka.

Kalnički odred je ispred Apatovca uspio odbiti jednu bojnu koja je prodrla i/. Križevaca preko Marinovca. U 17 sati je drugi bataljon Kalničkog odreda napao ustaše u Brežancu i izbacio ih s položaja, ali su ustaše nanijeli u protunapadu velike gubitke Zagorskom bataljonu na koti kod Gradeca. Bataljon je kotu ipak uspio zadržati u svojim rukama.

Jedna bojna iz pravca Varaždinskih Toplica u prostoru Svibovca, Leskovca i preko kote Medved učinila je u 11 sati snažan napad na položaje Udarne brigade »Braća Radić«, te ju prisilila da se preko brda Višegrada povuče na Glavicu, kota 437. Tu se brigada sredila i tokom noći 8/9 veljače locirala jedan bataljon u Ludbregu, jedan u Puhlovu, a jedan na brdu Jasenovu, kota 292, ispred Duge Rijeke, dok je jedan bataljon ostavila u rezervi u Ludbreškom Ivancu.⁷⁶

Rano ujutro 9. veljače dva bataljona Brigade »Matija Gubec« zamijenila su na položajima u Donjari Drugu moslavačku brigadu, koja je prebačena na položaje u Bilogoru prema Bjelovaru. Jedan bataljon Brigade »Matija Gubec« držao je položaje u Velikom Pogancu. U pola devet ujutro neprijateljske snage izvršile su žestok napad na Kalnički odred u Apatovcu, te ga nakon tri sata borbi odbacile u Ludbreški Ivanec. U 14 sati dvije bojne iz pravca Križevaca napale su bataljone brigade »Matija Gubec« u Donjari, te ih nakon žestoke borbe prsa u prsa izbacile s položaja. Time je neprijatelj bio otvoren put za Koprivničku Rijeku, Mali *Poganac i Veliki Botinovac. Pri tome je glavninu udara primio Drugi bataljon, jer se Prvi povukao prema Gornjim Sredicama u zapadnoj Bilogori.

U 15 sati jedna ojačana ustaška bojna s tri tankete i jedna bojna iz Koprivničke Rijeke napale su Prvi bataljon Udarne brigade »Braća Radić« u Velikom Pogancu, te ga u oštroj jurišnoj izbacile s položaja i zauzele mjesto, pošto ugroženom bataljonu Treći bataljon Brigade »Matija Gubec« nije dao bočno osiguranje od Koprivničke Rijeke. Nakon toga su ustaše spalili Veliki Poganac. Stanovnici koji nisu uspjeli pobjeći bili su poubijani. Kad su partizani idući dan došli u selo, imali su šta vidjeti, piše Milan Brunović: »Po kućama, podrumima i selu ležali su poubijani starci i starice, ljudi žene i djeca. Na čelo ubijenih urezivao je neprijatelj petokrake zvijezde, a nekima je otvorio velike rane na grudima i vadio srce«.⁷⁷

U 10,30 sati jedna bojna I pukovnije Poglavitnikovog tjelesnog zdruza, ojačana oklopnim sklopom napala je Drugi bataljon Udarne brigade »Braća Radić« u Ludbregu, ali je bila odbijena. Ubrzo su ustaše ponovili napad uz podršku četiri tankete, ali ni poslije tri sata borbe nisu postigli rezultat, osim što su im uništena dva tenka i jedan kamion. Međutim, druga ustaška kolona napala je u Puhlovu, južno od Ludbrega Treći bataljon istoimene brigade i uspjela ga izbaciti s položaja, pa se zbog toga morao povući i Drugi bataljon iz Ludbrega u Čukovec, kako bi izbjegao opkoljavanje.

Time su borbe toga teškog dana i završile, da bi snage V ustaškog zdruza u 22 sata zauzele Koprivnicu.⁷⁸

Milan Brunović o osvajanju Koprivnice piše: »Ustaški prodor u Koprivnicu bio je dosta brz i nenadan. Počeo je 9. februara 1944. Brigada »Matija Gubec«, koja je bila prebačena na pravcu neprijateljskog nadiranja od Križevaca i držala položaje za obranu komunikacije Križevci - Koprivnica, popustila je i otvorila put u Koprivnicu. Stab X korpusa zagrebačkog, koji je rukovodio obrambenim operacijama NOV-a i partizanskih odreda na tom sektoru, bio je vezan telefonom s Koprivnicom do ulaska ustaša u grad i stalno je izvještavao o situaciji. U Komandi mjesta Koprivnica⁷⁹ nalazio se drug Ivan Božičević Bjeli, član Oblasnog komiteta za Zagrebačku oblast, i bio u neposrednoj telefonskoj vezi sa Štabom Korpusa. Pretpostavljalo se da ustaše neće ući prvi dan u mjesto, nego da će negdje oko Sokolovca prenoćiti, budući da je ulaz u Koprivnicu štitila jedna naša brigada. U tom bi slučaju ostalo dosta vremena da se evakuiraju ra-

njenici i narod s Kalnika na Bilogoru i Moslavinu. Štab Korpusa nalazio se čitavo to vrijeme u Velikim Grabičanima. Bila je donesena odluka, da se iste noći (9-10 II) s ranjenicima i Štabom krene preko Prkosa i Rasinje za Koprivnicu, a iz Koprivnice u pravcu Novigrada i dalje na oslobođeni teritorij Moslavine i Bilogore. Poslije posljednjeg telefonskog razgovora s Ivanom Božičevićem iz Komande mjesta u Koprivnici, koji je obavljen čas prije ulaza ustaša u grad, krenuo je Štab Korpusa iz Velikih Grabičana prema Rasinji. S njime su krenuli i ranjenici s osiguranjem, dok je brigada »Braća Radić« bila na osiguranju u pravcu Ludbrega, kamo je već bio došao neprijatelj. Kolona je prošla Rasinju i Malu Suboticu i 6 km zapadno od Koprivnice na cesti Koprivnice - Ludbreg susrela oficira za vezu, koji je bio upućen u Koprivnicu. On je donio ovu obavijest: »Ustaše su ušli u Koprivnicu sa dva tenka. Boban drži govor. Ustaše slave ulazak u grad.« Put preko Koprivnice bio je, dakle, zatvoren. Na njega se računalo, jer je bio lakši za prijevoz ranjenih drugova, pa je sada sve to propalo. Štab je na licu mjesta donio odluku: Natrag na Kalnik.

Kolona se zaustavila. Bile su tu stotine kola sa volovskom i konjskom zapregom, mnogo civilnog stanovništva, koje se željelo evakuirati zajedno s vojskom, prištapskih dijelova, osiguranja bolnice i ostalog, tako da se na veoma uskom prostoru koncentrirala velika gomila ljudi, stoke i vojske. Da bi se stvar odvijala što brže i u što većoj tajnosti, koliko se to moglo, članovi Štaba na čelu s komandantom i komesarom lično su pomagali okretanje čitave kolone nazad, na dosta uskoj cesti, kako bi se što prije izbjegao eventualni napad neprijatelja. Boban je, međutim, mirovao, zadovoljan što je ušao u Koprivnicu. Začas se čitava kolona okrenula u pravcu Male Subotice, Rasinje i Kalnika. Vratila se nazad i smjestila u Lukovcu. Noe je bila svijetla, bilo je hladno. Od Lukovca preko Belanova Sela i Ivančeca kolona je krenula za Malu Rijeku. Ranjenike se smjestilo u bolnice, a jedinice na položaje oko oslobođenog teritorija Kalnika.

Prema izjavi jedne partizanke iz Rasinje (drugarice Emice), Štab Korpusa, kad je prolazio od Grabičana preko Rasinje za Malu Suboticu, nije ostao neopažen od neprijatelja. Trojica ustaša su se po noći uspjeli dovući do samog sela, skinuli su ustaške kape i iza kuće promatrali kako pratizani mirno prolaze cestom, neki na konjima, a neki pješice. Slučajno je na njih naišla Emica, pa su je upitali: »Kamo idu partizani?« i stavili su ustaške kape na glave. »Ja ne znam. Nisam bila s njima. Vjerojatno idu prema Subotici.« Subotica je odmah do Rasinje. Ustaše su se poslije izgubili. Izgleda da su te noći ustaške oči stalno pratile pokrete kalničkih partizana, iskoristivši momentalnu situaciju! ofenzivu.

Međutim, NOP je tada raspolagao s dovoljno snaga na Kalniku da sačuva od napada! da neprijatelja ranjenike, da se s njima probije kamo god želi i da im osigura i mir.«⁸⁰

12. ZAKLJUČAK

Miran i sretan život, koji su građanima Koprivnice i okoline donijele jedinice NOV-a i POH-a 7. studenoga 1943. poremetili su okupator i njegove sluge 9. II 1944.

Politički razvoj događaja omogućio je oslobađanje Koprivnice i stvaranje »Podravske republike« na koprivničkom području koje je u tom vremenu doživjelo svoj preporod. Iako je neprijatelj ponovno osvojio Koprivnicu, narod koprivničkog područja više nije bio neutralan. Njegovo opredjeljenje pokazuju zločini Bobana koji je red i mir u Koprivnici održavao najgrubljim terorom koji je mnoge rodoljube stajao života.

Narod je u 1944. pomagao partizane gdje je i kako je mogao, a gotovo sve obitelji u Koprivnici imale su po nekog člana u redovima partizana. Zahvaljujući dobrovoljnoj mobilizaciji krajem 1943. i početkom 1944. formirane su 32. i 33. divizija NOV-a Jugoslavije i X korpus »Zagrebački«. Sve se to zbivalo nadomak Zagreba, sjedišta oružanih i političkih institucija tzv. NDH, koja nikada nije bila ni nezavisna ni država ni Hrvatska.

U vremenu slobodne Koprivnice dovršena je izgradnja mreže vojnopoziadinskih ustanova, posebno narodnooslobodilačkih odbora, i oni laktički do kraja rata djeluju u ilegalnim ili legalnim uvjetima. Brojčano i kadrovski ojačale su i druge organizacije (omladine, žena i antifašista), te su seljaci koji su prozreli izdajničku politiku reakcionarnog HSS-ovskog vodstva, radnici, đaci i intelektualci radili zajedno. U ovakvim uvjetima ustanak - podržan od naroda nije mogao propasti i bilo je još samo pitanje vremena kada će doći do pobjede. Iskra koju sam počeo buditi zajedno s malobrojnim partijskim radnicima Podravine 1941, došavši na podravsko i bjelovarsko područje iz Zagreba, razbuktala se krajem 1943. u plamen koji se više nije mogao ugasiti. Time je

ujedno bio završen moj zadatak i ja sam napustio položaj komandanta mjesta Koprivnice i otišao u Istru koju sam napustio kao emigrant, bježeći pred talijanskim terolrom. Sada je Istra trebala i kadrova i boraca, a ja sam se odazvao njenom pozivu i vratio rodnoj grudi.

BILJEŠKE

1. S. Š., Crtice iz borbe za oslobođenje Koprivnice, *Glas Podravine*, 22. VIII 15. IX 1953; Prija dvanaest godina (godišnjica oslobođenja Koprivnice), *Glas Podravine*, 31. XII 1955; **Milan Tereki** 14-godišnjica oslobođenja grada Koprivnice, *Glas Podravine*, 16. XI 1957; Isti, Napad na Koprivnicu 1944. godine, *Glas Podravine*, 29. XI 1957; **Ivan Slabek**: Uz 15-godišnjicu prvog oslobođenja Koprivnice, *Glas Podravine*, 25. X - 1. XI 1958; **Krešimir Svare**: Iz ratnih uspomena *Glas Podravine*, 71 XI 1958; **Slavko Simatović**: Borba za oslobođenje Koprivnice; *Glas Podravine*, 4. XI 1961; **Vladimir Marković**: Grad je oslobođen, *Glas Podravine*, 4. XI 1961; **Stjepan Prvčić**: Prva narodna vlast u Koprivnici, *Glas Podravine*, 4. XI 1961; **Vladimir Kuzel**: Kako je stvorena narodna vlast (Mijo Šimek, I Tomo Ciković), *Glas Podravine*, 4. XI 1961; **Marija Pavlek**: Ljz 20. godišnjicu oslobođenja Koprivnice i 20. godišnjicu smrti narodnog heroja Ive Marinkovića, *Glas Podravine*, 14. i 21. XII 1963; **Ivan Čičin Mašansker**: Dvadeset sati do slobode, *Glas Podravine*, 7. XI 1969; Kronologija oslobođenja grada Koprivnice, *Glas Podravine*, 9. XI 1973; **Bojena Loborec**: Krvavi dani Koprivnice (10. III 1944), *Glas Podravine*, 12. VIII 1977; **Vladimir Kuzel**: U povodu 35. godišnjice oslobođenja Koprivnice i okolice, *Glas Podravine*, 20. X — 10. XI 1978; **Franjo Horvatić**: Proglaši, leci, plakati oslobode! ne Koprivnice 1943. i 1944. godine, *Podravski zbornik* 79, 42-50; **Kako je oslobođena Koprivnica**, *Glas Podravine*, 7. XI 1980. itd.

2. U *Glasu Podravine* od 26. X do 21. XII 1973. objavio sam seriju članaka koji opisuju oslobođenje Koprivnice i život u njoj od studenoga 1943. do veljače 1944. godine; Isti, Život oslobodjene Koprivnice od 7. XI do 9. II 1944. *Podravski zbornik* 75, Koprivnica 1975, 62-76; Isti, Život i radu oslobodenoj Koprivnici (7. XI 1943-9. II 1944), zbornik *Sjeverozapadna Hrvatska u NOB-u i socijalističkoj revoluciji*, Varaždin, 1976.566-586.

3. VII, Štab II korpusa NOV Hrvatske - izvještaj Štaba II operativne zone do 28. X 1943.

4. VII, Glavni Štab, NOV i POH, II odsjek - izvještaj Štaba II operativne zone br. 58 od 2. XI 1943.

5. **J. Rojčević**: Ribnjak je živio za Kalnik, *Podravski zbornik* 80, Koprivnica 1980, 61.

6. **M. Brunović**: Kalnik u borbi, Zagreb, 1953; Borbeni put 32. divizije, Zagreb, 1959; **S. Velagija** Bjelovarski partizanski odred, Zagreb, 1964; **I. Sibi**: Zagrebačka oblast u narodnooslobodilačkoj borbi, Zagreb, 1950, te Zbornik dokumenata NOR-a, V, 21, dok. 22. i 30.

7. Zbornik, V, 20, dok. 41, 168 i 176.

8. Zbornik, V, 21, dok. 80.

9. Detonacija je izazvana rušenjem željeznog mosta kod Štaglinca i miniranjem stanice i carinarnice.

10. Najbolji vođači, osim vojnih obavještajaca bili su skojevci gimnazije. Oni su već dulje vremena pratili svakodnevne promjene u jačini vojnih formacija, rasporedu bunkera i mitraljeskih gnijezda i o tom odmah obavještavali partizansku komandu. Njihov udio u oslobođenju grada bio je znatan.

11. **Stjepan Prvčić**: Bilo je prije 15 godina, *Glas Podravine*, 7. XI 1958.

12. VII, Štab VI korpusa izvještaj Štaba 28. divizije NOV br. 23 od 20. XI 1943.

13. V. bilj. 11. Prvčić je naveo da je detonacija bila u 11 sati, no ona je bila točno u pola noći.

14. Zbornik V, knj. 20, dok. 219. i 221, te knj. 21, dok. 176.

15. VII, Kalnički partizanski odred - naređenje od 6. XI 1943. o napadu na Koprivnicu. Naređenje je potpisao Jovica Mandić, koji je postao komandant Kalničkog partizanskog odreda poslije Stjepana Kučiša koji je naslijedio Izidora Štroka kad je ovaj postao komandant brigade »Braća Radić«.

16. **M. Brunović**, Kalnik, n. dj., 252 do 254.

17. Andrija Bartovčak Volan, nadimak Volen dobio je u ranoj jeseni 1942. prilikom stupanja u Bjelovarsku partizansku grupu. Teški ratni invalid.

18. Josip Rukljač, poginuo 1944. godine.

19. VII, Izvještaj Štaba XXVIII divizije Štabu VI korpusa i Štabu II operativne zone br. 23. od 20. XI 1943.

20. Prilikom oslobođenja Ludbrega izdan je također proglas na mjesne trgovce, obrtnike i razne preprodavače da iznesu sakrivenu robu na javnu prodaju, te da uspostavom narodne vlasti prestaju važiti razni propisi, ograničenja, zabrane, prodaja na bonove, karte i drugo u pogledu trgovine raznih životnih namirnica. (VII, Izvještaj Štaba II. operativne zone NOV i POH Glavnoroštabu NOV i POH (za II odsjek) br. 58 od 2. XI 1943).

21. **F. Horvatić**: Proglaši, leci, plakati oslobodene Koprivnice 1943. i 1944. godine, *Podravski zbornik* 79, 48. Potpredsjednik II. bio je Josip Jambrešić a ne Stjepan.

22. Ivan Paprika je u svojim sjećanjima napisao: »Konačno je došao čas 5. studenoga, otprilice u 5 sati navečer, došao je k meni u bolnicu drug Matija Medimorec, koji je tada bio učitelj u Rieci. Donio je dva pisma, koja je trebalo još isti dan predati naslovnimcima. Bili su to pozivi za 37 domobrana i podoficira, da još iste noći pređu, zajedno s oružjem, u partizane. Naravno, da su oni još 3d prije surađivali. Sto ću sad?! Sloboda kretanja je do 18 sati, a sada je već 17. Sam hodati ne mogu. Telefonirao sam drugu Ljubišu Stojakoviću, koji je bio domobranski intendantski oficir. Nije mogao doći, jer mu je nekakva komisija pregledala skladište, ali je poslao svoju drugaricu Anicu. U 17 sati i 30 bila je već kod mene. Uspirkos zabrani kretanja obavila je pravodobno taj opasni zadatak. Te noći nestalo je iz Koprivnice 37 domobrana i podoficira s oružjem i punom ratnom spremom. Nedavno prije toga pobjegli su iz zatvora drugovi Pancina i Weiser, a prije i poslije njih još neki. Svakome je bilo jasno, da je dan slobode blizu.« (I. P., Uoči oslobođenja, Glas Podravine, 7. XI 1958.).

23. *F. Horvatić*: Proglasi, n. dj., 49.

24. Tako je knjižar i tiskar Viktor Senjan, ustaško-gestapovski agent, počinio samoubojstvo 6/7. XI 1943. bojeći se narodnog suda.

25. Lacković je surađivao s NOP-om od 1941. S obzirom na predviđeno oslobođenje Đurđevca ja sam mu poručio preko Ivana Posavca da čeka u Đurđevcu. Ivan Posavec došao je u Komandu mjesta Koprivnice i ubrzo se uključio u 30. moslavačku diviziju gdje je započeo izradom partizanskih značaka, osnovavši u predahu između borbi kovačnicu.

26. Iznimku čini ratni zločinac Martin Nemec, koji se uz pomoć klera izvukao oko 15. XI 1943. iz Koprivnice i pob jega u Golu.

27. AIHRPH, NV-64/1056 - rezolucija naroda Koprivnice od 16. I 1944; NV-64/1057 - telegrami.

28. Kod Kolara je jedno vrijeme bila javka za OK KPH Varaždin i OK KPH Bjelovar s Povjereništvom CK KPH u Zagrebu. Do odlaska u Kalnički partizanski odred 1943. i sam za te komitete obavljao kurirsku dužnost.

29. Šef kuhinje bila je Marica (?) iz Đurđevca.

30. *Horvatić*: Proglasi, n. dj., 43. i 45. Za Božić je dozvoljen odlazak na polnoćku te slobodno kretanje kroz čitavu noć, a isto tako i za Novu godinu.

31. O ovome su me obavijestili Ivo Robić i Zlatko Rukavina usmeno, a Drago Štimac mi je o tome pisao.

32. *Horvatić*: Proglasi, n. dj., 43-44.

33. *F. Horvatić*: Proglasi, n. dj., 48.

34. AIHRPH, Dopis Okružnog NOO-a Bjelovar 4. XII 1943. Komandi bilogorskog područja. Dokument je potpisao Grga Jankez Marijan.

35. Isto, 43. Isto i u Oglasu Štaba II zone od 8. XI 1943.

36. Tako je KK KPH, tj. Matija Posavec Mirko obavijestio 15. XII 1943. partijsku jedinicu Sigetec da su na koprivnički teren poslani neki špijuni. Oni se navode poimenično s time da svako sumnjivo lice treba legitimirati i predvesti u Komandu mjesta u Koprivnicu (AIHRPH, KP, KK KPH Koprivnica, dopis od 15. XII 1943).

37. Prema dnevniku i raportu bombardiranje su 12. XI izvršili pilot Marko Milaković i izvidnik Željko Danoslović s 400 metara visine. Oni su bombardirali u 11,30 željezničku stanicu, vojaranu, Štab 28. divizije, koprivničko uzletište i dio tvornice »Danica«, te avion »Avia« koji je zapaljen, snimivši teren iz aviona. Slijedeći dan u istom avionu su bili pilot Branko Sirovec, izvidnik Vinković i učenički izvidnik Majnarić, te su bombardirali željezničku stanicu.

38. Nastradali pilot bio je Koprivničanin čija je žena stanovala na periferiji Koprivnice, pa joj je on bacao pisma iz aviona. Na avion su pucali stražari Komande mjesta i jedinice stacionirane na Cardu, te ja sa zamjenikom. Dozvolio sam ženi sahranu muža i predao joj vjenčani prsten i ličnu dokumentaciju. Žena je počela kukati: »Zašto ste mi ubili muža?«, a ja sam joj odgovorio: »On služi neprijatelja. Svakodnevno snima položaje Koprivnice i okoline. Podržavao je veze s odbjeglih neprijateljskim vojnicima u Gyekyenesu i kad se pojavi mitraljira građanstvo i partizane u Koprivnici. Kako bi ustaše postupili s vama da ste vi kojim slučajem žena partizanskog pilota?« Prestala je s plačem i zahvalila se na našoj humanosti.

39. MGK, Proglas od 16. XI 1943. Rok za predaju iznosio je 48 sati.

40. Ova je brigada i osnovana 18. XI 1943. u Đurđevcu.

41. MGK, Proglas o mobilizaciji od 13. XII 1943.

42. X korpus zagrebački bio je formiran 24. I 1944. od 32. i 33. divizije, tj. Kalničkog, Zagorskog, Zagrebačkog, Moslavačkog i Bilogorskog partizanskog odreda. Zapadnu grupu odreda činili su Zagrebački, Zagorski, Kalnički odred i Omladinski bataljon Zapadne grupe. Prvi komandant Zapadne grupe bio je Rade Bulat, a politički komesar Stjepan Iveković. Osnovana je 8. II 1944. i Komanda bjelovarskog područja. Komandant je bio Josip Paraga, a komesar Stjepan Kendel Sijedi. Poslije zauzimanja Koprivnice 9. II 1944. pod ovo bjelovarsko područje polpala je i Komanda mjesta Koprivnice (*M. Brunović*: Kalnik u borbi, n. dj., 274).

43. MGK, transparent iz Đelekoveca.

44. S. *Velagić*: *Kronika*, n. dj., 50.

45. AIHRPH, KP, Dopis KKKPH partijskoj jedinici Sigetec od 15. XII 1943.

46. Miklinovec je danas dio grada Koprivnice. U prošlosti je imao oznaku seoskog predgrađa.

47. I kružocima su se okupljali i simpatizeri muškarci. Svake večeri sastajali su se na jednom takvom kružoku kod apotekara Kuzme Mikuličica dr Tomo Bardek, liječnik; dr Franjo Sučević, advokat; geometar Bartolić koji je 1944. strijeljan od ustaša na koprivničkoj ciglani i drugi. Ženski kružok nalazio se kod Elizabete Mikuličić u drugoj prostoriji i u njegovom radu sudjelovale su: Beata Bardek, Safeta Bartolić (poginula u ustaškom logoru).

48. Kotarski odbor AFŽ-a osnovan je oko 15. rujna 1943. g. u Javorovcu.

49. Očito su i neke žene bile zadojene ustaškom propagandom koja komuniste prikazuje kao bezbošce i zvjeri, a ne ljude.

50. Oko pitanja crkve i slobode vjeroispovjesti diskutirao je Dobrila sa koprivničkim župnikom Stjepanom Pavunićem, tražeći od njega da prekine sa ustaškom propagandom. Međutim, po povratku ustaša u Koprivnicu, Pavelić osobno nagrađuje Pavunića ordenom prilikom svoje posjete Koprivnici 1944. godine, pa je Pavunić zbog dokazane protunarodne djelatnosti poslije oslobođenja suđen na višegodišnju robiju.

51. *Željko Dolenec: Sjećanja revolucionara Vladimira Mikuleca, Podravski zbornik 80*, Koprivnica, 1980, 74. Mikulec je u vremenu slobodne Koprivnice dva puta išao u Zagreb po zadatku da se poveže s jednom grupom avijatičara, a prenosio je i materijale u Osijek. Nakon povlačenja partizana iz Koprivnice Mikulec je ostao po zadatku u gradu, ali je bio zatvoren i mučen; biva pušten po vezi, nakon čega odlazi preko Zagreba u partizane. Sada direktor Jugotoursa.

52. Obitelj Vukotić sudjelovala je u NOP-u od druge polovine 1942. Naročito su se istakle omladinke Anica i Ruža, sestre, koje u veljači 1944. odlaze s partizanima.

53. *Božena Loborec*: Bila jednom jedna mladost, *Podravski zbornik 77*, Koprivnica, 1977, 70.

54. Rođen 22. IV 1929. u Koprivnici. Poslije rata bio i predsjednik Općinske konferencije SKH Koprivnica.

55. Većinu ovih članaka pisao je profesor Ante Neimarović (V. bibliografija *D. Feletara* u radu »Prilozi za povijest koprivničke gimnazije 1906-1945. godine«, *Podravski zbornik 79*, Koprivnica, 1979, 92-3.

56. *D. Feletar, n. dj., 88-91.*

57. AIHRPH, original.

58. *D. Feletar, n. dj., 90-91.*

59. Glas Podravine, 4. VII 1959.

60. *Horvatić*: Proglasi, n. dj., 46.

61. Isti, 45.

62. Isti, 47.

63. Ovo Saopćenje je potpisao komandant Vlado Matetić i politkomesar Marko Belinic, a njegov original nalazi se u MGK.

64. VII, Štab II operativne zone NOV i POH, Izvještaj od 15. XI 1943. Podzemna skladišta na Bilogori nalazila su se u predjelu Velike Trešnjevce i Bačkovice. Na kopanju skladišta bili su angažirani javorovački rudari. Skladišta su bila veličine 24-40 m³, podgrađena tesanim gredama i pokrivena krovom od dasaka u razini okolnog terena, a iznad krova bila je nabačena zemlja u debljini od pola metra. Pod i stijene skladišta bili su obloženi debelim hrastovim daskama. Provjetralo se pomoću uskih otvora na rubovima krova. Drugi tip bio je u obliku hodnika. Taj je hodnik u početku širok 0,80-1 m i proširuje se u prostoru samog skladišta na 2 do 3 m širine s visinom 1,80 do 2 m. I ova su skladišta bila obložena debelim hrastovim daskama i nalazila se ugrađena u strmom terenu.

65. *Ivo Rojčević*: Ribnjak je živio za Kalnik, *Podravski zbornik 80, Koprivnicu, 1980, 58-60.*

66. VII, Komanda kalničkog područja - dopis Štaba br. 123 od 30. XI 1943.

67. VII, Štab II operativne zone NOV i POH - dopis Sanitetskog odsjeka Komande kalničkog partizanskog odreda Štabu II operativne zone od 14. XI 1943. Šef Sanitetskog odsjeka bio je dr Ivan Fras Jovica, koji je prije rata rukovodio omladinskim društvom »Tko« na Trešnjevki. Za NOP djeluje aktivno od 1941. Radio u sanitetu vojnih jedinica X. zagrebačkog korpusa tokom rata.

68. *Pavle Vratarić*: 26 koprivničkih grafičara s dvije kompletne štamparije odlaze u NOB, Glas Podravine od 4. X - 1. XI 1958; *A. Dobrila*: Prijevoz štamparije u Jezerec, *Glas Podravine*, 16. XI 1963; *Božena Loborec*: 11. studeni 1943, *KAJ* br. 1, Zagreb, 1971; Ista, Tiskare potrebne kao topovi, *Grafičar*, Koprivnica, 1973; *Dragutin Feletar*: Koprivnički grafičari na Papuku, *Mali Vjesnik* od 25. IV 1978; *B. Loborec*: Koprivnički grafičari i tiskara Papuk, *Podravski zbornik 79*, Koprivnica, 1979, 29-40.

69. Iz tiskare V. Lobarca krenuli su na Papuk grafičari: 1. Valko Loborec, 2. Marija Loborec, 3. Zelimir Loborec, 4. Vilko Nekić, 5. Slavko Cikač, 6. Marko Sabo, 7. Josip Runjak, 8. Anđela Matijašić i 9. Barica Vaupotić, a iz Senjanove tiskare: 10. Pavle Vratarić, 11. Ivka Šerment, 12. Stjepan Žganec, 13. Marija Žganec, 14. Mica Šerment, 15. Franjo Šerment, 16. Katica Štefanec, 17. Pepi Štefanec, 18. Mica Vrtić, 19. Marijana Jarža te iz borbene jedinice 20. Ivica Lončar i Stjepan Zabavnik (21) i koprivnički novinar Dušan Ožegović (22). Naknadno se ovoj skupitni koprivničkih grafičara pridružuju Božena Loborec, Marija Štimac i Ruža Šipek.

70. *P. Vračarić*: 26 koprivničkih grafičkih radnika odlazi u NOB-u, Glas Podravine, 4. X 1958. Božena Loborec navodi da je noć kad su krenuli grafičari bila topla, ali je drugog dana počela kiša i snijeg. Osiguranje su činila dva naoružana partizana. Ona piše: »Putovalo se uglavnom noću. Teret se morao nekoliko puta pretovarivati, često su se morala rušiti stabla da bi kola mogla proći, vrijeme je bilo kišovito, maglovito i hladno.« (*B. Loborec*: Koprivnički grafičari, n. dj., 31).

71. Prema Sjećanju Mike Špiljaka.

72. Ružica Fras je na prvoj gradskoj konferenciji AFŽ-a Koprivnica koja je održana sredinom studenoga 1943. pozdravila žene preni jevši im pozdrave Okružnog odbora AFŽ-a Varaždin.
73. U štampariji Senjan radio je Ivan Cmrk Jovo koji je 1944. umro u NOB-u od bolesti. On je 31. grafičar, jer su sa strojevima Vošiekijeve tiskare otišli u partizane Stjepan Trstenjak, Marica Šimunić Trstenjak, Olija Vasiljević i Rezika Jarža (v. opširnije: *B. Loborec: Koprivnički grafičari*, n. dj., 40.).
74. *A. Dobrila: Neušutkani bunt olovnog retka, Telegram*, 27. VII 1961, 16.
75. *Brunović: Kalnik u borbi; Borbeni put 32. divizije; Zbornik NOR-a V*, knj. 24, dok. 61 i 122.
76. *Zbornik NOR-a, V*, knj. 24. dok. 61.
77. *Brunović*, n. dj., 277.
78. *S. Velagić: Kronika događaja na općini Koprivnici od 1941. do 1945. Bjelovar*, 1971, 51-54; *Zbornik NOR-a, V*, knj. 24. dok. 61, i28 i 134.
79. Ja sam u to vrijeme već bio upućen po zadatku u Istru, budući da sam kao Istranin pozna-
vao taj teren.
80. *M. Brunović*, n. dj., 276-7.

V. PRILOG
POVIJESTI NOP-a
U KOPRIVNI-
ČKOJ OPĆINI DO
9. II 1944.
GODINE

Pregled razvoja ustanka na području današnje koprivničke općine trebalo bi dati, kronološki. Međutim, radi preglednosti ja sam od toga odustao opredijelivši se za abecedni red. Jedino u iznimnim slučajevima dolazi do manjih odstupanja.

Jasno je da će zbog nedovoljno prikupljenih podataka O razvoju ustanka u nekim selima prikaz biti manjkav, ali se nadamo da će upravo to dati podstreka historičarima, kao i onima koji se bave prikupljanjem i obradom građe iz vremena NOB-a, za dalji rad, jer je zadnji čas da se prikupe sjećanja i porazgovara s učesnicima zbivanja.

Treba istaći da su sela oko Koprivnice poznata od davnine po svojoj buntovnosti i slobodarskom duhu i da područje Koprivnice, usprkos izvjesnim slabostima koje su se ispoljile u prvo vrijeme ustanka, ima veliki značaj za razumijevanje socijalističke revolucije u Hrvatskoj.

1. FORMIRANJE NARODNOOSLOBODILAČKIH ODBORA

Ovo poglavlje rađeno je na temelju podataka koje je prikupila grupa učesnika NOB-a poslije rata. Ovu su grupu sačinjavali: Kata Soštarić, ratni član Okružnog NOO-a za okrug Bjelovar od njegovih početaka; Stevo Ivančević, nosilac »Spomenice

1941.« koji je radio na ovom terenu i 1963. bio predsjednik Općinskog sindikalnog vijeća; Valent Ambrošić, ratni član KK SKH za kotar Koprivnicu i 1963. predsjednik Općinskog odbora Saveza boraca; Miljenko Sestrić, sekretar Općinskog komiteta SK općine Koprivnica 1963; Miloš Dobrinić, učesnik NOB-a od 1943. i 1963. predsjednik Općinskog odbora SSRN-a; Katica Bunić, ratni član i sekretar KK SKOJ-a Koprivnica. Ovi članovi grupe konzultirali su se s Anđelkom Pavlek, nosiocem »Spomenice 1941.«, koja je radila kao politički radnik na ovom terenu do 1941. do 1945. i Valentom Lesarom, učesnikom*NOB-a od 1943, a vršila se i usporedba s postojećim materijalima iz Muzeja grada Koprivnice.

Ova grupa izradila je pregled NOO-a koji su djelovali na ovom području 1942. i 1943. godine do ljeta. Prilikom prvog oslobođenja dijela Podravine, a osobito nakon oslobođenja Koprivnice 7. studenog 1943. formiraju se mjesni narodnooslobodilački odbori u svim selima, osim u Legradu i u nekim selima Prekodravlja gdje za vrijeme rata nisu ni formirani. Kada je Koprivnica u veljači 1944. ponovno pala u ruke neprijatelju, mnogi NOO-i prestaju radom što je u pregledu i istaknuto. Dio članova ovih NOO-a odlazi u narodnooslobodilačku borbu ili se povlači na oslobođeni teritorij. Manji dio članova odbora ostao je u mjestu stanovanja i većina tih su ubijeni od neprijatelja. Mjesni NOO-i za koje u opasci piše »Radio neprekidno« djelovali su do konačno oslobođenja naše zemlje. Ti su se odbori nalazili na poluoslobođenom teritoriju i kada bi neprijatelj uletio u njihovo područje, članovi odbora, kao i svi stanovnici tih sela, povlačili su se s jedinicama NOV-a, ili su se sakrili u šumi, te se nakon odlaska neprijatelja ponovno vraćaju u svoja sela i nastavljaju radom.

Pregled mjesnih NOO-a na koprivničkoj općini 1942. i 1943. godine¹

1. Bakovčice-formiran u ljetu 1943. Prestao radom.
2. Belanovo Selo - formiran u ljetu 1943. Radio neprekidno.
3. Borovljani - formiran u ljetu 1943. Radio neprekidno.
4. Botovo-formiran u ljetu 1943. Prestao radom.
5. Brđani-formiran u proljeće 1943. Prestao radom.
6. Bregi - formiran u ljetu 1943. Prestao radom.
7. Cvetkovec- formiran u ljetu 1943. Prestao radom.
8. Delovi- formiran u jesen 1943. Prestao radom.
9. Domaji-formiran u ljetu 1943. Prestao radom.
10. Donja Velika-formiran u ljetu 1943. Radio neprekidno.
11. Donji Maslarac - formiran u ljetu 1943. Prestao radom.
12. Drnje-formiran u ljetu 1943. Prestao radom.
13. Duga Rijeka-formiran u ljetu 1943.² Prestao radom.
14. Đelekovec- formiran u jesen 1942. Prestao radom.
15. Gabajeva Greda -formiran u jesen 1943. Prestao radom.
16. Glogovac-formiran u proljeće 1943. Prestao radom.
17. Gornja Velika-formiran u ljetu 1943. Prestao radom.
18. Grbaševac-formiran u ljetu 1943. Prestao radom.
19. Grdak-formiran u ljetu 1943. Radio neprekidno.

*Stjepan Debeljak Bil, sekretar Okružnog komite
ta KPH Bjelovar*

20. Herešin- formiran u jesen 1943. Prestao radom.
21. Hlebine - formiran u ljeto 1943. Prestao radom.
22. Hudovljani-formiran ujesen 1943. Radio neprekidno.
23. Imbriovec - formiran u proljeće 1943. Prestao radom.
24. Ivančec-formiran u ljeto 1943. Radio neprekidno.
25. Jagnjedovac - formiran ujesen 1943. Prestao radom.
26. Jankovec - formiran u ljeto 1943. Radio neprekidno.
27. Javorovac - formiran u jesen 1942. Radio neprekidno.
28. Jeduševac - formiran u zimu 1942/43. Prestao radom.
29. Koprivnica Rijeka-formiran u ljeto 1943. Prestao radom.
30. Koprivnički Ivanec - formiran u jesen 1943. Prestao radom.
31. Kunovec - formiran u jesen 1943. Prestao radom.
32. Kunovec Breg-formiran u jesen 1943. Prestao radom.
33. Kunovečki Botinovec - formiran u jesen 1943. Prestao radom.
34. Kutnjak - formiran u jesen 1943. Prestao radom.
35. Kuzminec³ - formiran u jesen 1943. Prestao radom.
36. Ladislav - formiran u listopadu 1943.—
37. Lepavina- formiran u ljeto 1943. Prestao radom.
38. Ludbreški Ivanac-formiran u jesen 1942. Radio neprekidno.
39. Lukovec - formiran 1943.-
40. Mala Branska-formiran u ljeto 1943. Radio neprekidno.
41. Mala Mučna - formiran u proljeće 1943.⁴ Radio neprekidno.
42. Mali Botinovac - formiran LI ljeto 1943. Prestao radom.
43. Mali Grabičani - formiran u ljeto 1943. Prestao radom.
44. Mali Otok-formiran ujesen 1943. Prestao radom.
45. Mali Poganac - formiran u proljeće 1943. Radio neprekidno.
46. Novigrad Podravski - formiran u ljeto 1943. Prestao radom.
47. Peščenik-formiran u ljeto 1943. Radio neprekidno.
48. Peteranec - formiran u ljeto 1943. Prestao radom.

OPĆINSKI N. O. O.
PETERANEC

Dne 11 1943. broj 16

PROPUSTNICA

Za druga (dru) Tomu Galovića, iz Peteranec
kome se dozvoljava ničkotno putovanje od Peteranec
do Koprivnice i natrag. Drug (sic) putuje službenim, privatnim poslom.

Mole se sve vojne jedinice N. O. V. da mu na putu ne prave nikakve smetnje.

Ova propusnica vrijedi od _____ do _____

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Pređojednik:

Blajin

Tajnik:

Galović

Faksimil propusnice za Tomu Galovića. Original u MGK

*Faksimil propusnice Tome Galovića, Općinskog
NOO Peteranec, iz 1943. godine. Stampano u ti-
skari Vošicki u Koprivnici (MGK)*

49. Plavšinar - formiran u proljeće 1943. Radio neprekidno.
50. Prnjavor-formiran u ljeto 1943. Radio neprekidno.
51. Radeljevo Selo - formiran u proljeće 1941 Radio neprekidno.
52. Rasinja-formiran u ljeto 1943. Prestao radom.
53. Rasinjica - formiran u ljeto 1943. Prestao radom.
54. Reka-formiran u jesen 1943. Prestao radom.
55. Ribnjak-formiran u jesen 1942. Radio neprekidno.
56. Rovištanci - formiran u jesen 1943. Radio neprekidno.
57. Segovina-formiran u ljeto 1943. Radio neprekidno.
58. Selnica-formiran 1943. Prestao radom 1944.
59. Sigetec-formiran u ljeto 1943. Prestao radom
60. Sokolovac-formiran u jesen 1942. Prestao radom.
61. Srdinac - formiran u jesen 1942. Radio neprekidno.
62. Srem - formiran u jesen 1943. Radio neprekidno.
63. Starigrad - formiran u jesen 1943. Prestao radom.
64. Subotica, formiran na prelazu 1943/44. Prestao radom.
65. Široko Selo - formiran u proljeće 1943. Radio neprekidno
66. Torčec-formiran u ljeto 1943. Prestao radom.
67. Velika Branjska-formiran u ljeto 1943. Radio neprekidno.
68. Velika Mučna - formiran u jesen 1942. Prestao radom.
69. Veliki Botinovac - formiran u proljeće 1943. Radio neprekidno.
70. Veliki Grabičani - formiran u zimu 1942/43. Radio neprekidno.
71. Veliki Poganac - formiran u jesen 1942. Radio neprekidno.
72. Vlajslav - formiran u proljeće 1943. Radio neprekidno.
73. Vrhovac-formiran u ljeto 1943. Radio neprekidno.

I Ovaj pregled se kod nekih mjesta razlikuje od podataka koje je prikupio i objavio Savo Velagić u »Kronici događaja na općini Koprivnica od 1941. do 1945« (Bjelovar, 1971, šapirografirano izdanje), što daje povoda daljim istraživanjima. Međutim, smatramo da treba poći od pregleda NOO-a i rekonstrukcijom odbornika i drugim detaljima utvrditi pravu istinu.

Narodno-oslobodilačka Vojska HRVATSKE VOJNIČKA ISKAZNICA Godina 1943	Jedinica ili ustanova Komanda "malini" Područja-Komanda Mjesta Koprivnica Dobrila Ante Ime i prezime Datum rođenja 1.IX.1919 Odatle je Tinjan, Pazin, Istra mjesto i ko	Broj iskaznice 05965 Od kad je u NO Vojsci 1.VII.1941. Čime je naoružan pistolj Mauser (broj puške) 784638, parabola 842 Napomena promjena jedinice i 2 bombe
	Čin i zvanje Komandant Mjesta Koprivnica Lični opis: Stas visok Lice ovalno Oči smedje Usta pravilna Nos pravilan Brkovi mali Osob. znaci nema Vlastoručni potpis:	Datum: 10.I.1944. Politički komesar: Komandant:

Vojnička knjižica Ante Dobrile Pepe, komandanta grada Koprivnice

Objavio sam ovaj pregled na prvom mjestu upravo radi očevitnih teškoća na koje istraživač nailazi prilikom obrade tema iz vremena NOP-a. Vjerojatno bi sličnih prOj blema bilo i kod prikaza razvoja Partije, SKOJ-a, USAOH-a i AFŽ-a, pa je i ovdje potre¹ no istraživati, bilježiti i razrješavati sporne događaje.

2. RAZVOJ USTANOVA NOP-a U GRADU KOPRIVNICI I NJEGOVIM PRIGRADSKIM NASELJIMA: STARIGRADU, HEREŠINU, VINICI, MIKLINOVCU I ŠTAGLINCU

Zbog neprekidnog vršljanja neprijatelja na tom području, u prigradskim naseljima Koprivnice djelovanje partizana bilo je dosta otežano. Tako za *Vinicu* i *Stagline* nema evidentnih podataka da su ova dva naselja tokom NOB-a imala svoje organizad je. Izgleda da su na Vinici postojali aktivisti koji su bili vezani uz organizacije u Miklinovcu i u Koprivnici, a za Štaglinec nije ni to sigurno. Tu je neprijatelj imao osobito] jako uporište i odatle je regrutirao svoje obavještajce, pa se ovdje javlja i »Bijela gar| da«.

Na osnovi podataka koje nam pruža već navedeni pregled iz 1963, proizlazi da je] Mjesni NOO u *Starigradu* bio osnovan u jesen 1943. Isti izvor to navodi i za *Herešin*.l Međutim, nakon dolaska neprijateljske vojske u Koprivnicu 9. II 1944. oba su NOO-a prekinula radom, a odbornici uglavnom otišli u NOV. U toku NOB-a iz Herešina je po- ginulo u redovima NOV-a ili na drugim dužnostima 12 boraca, a dvojica su bili žrtve fa- j šističkog terora. Iz Starigrada su, prema postojećoj evidenciji, poginula u NOV-u dval borca, a sa Vinice šest.

Značajnu iznimku po aktivnosti među prigradskim naseljima čini *Miklinovec*. Iz Miklinovca potječu poznati predratni revolucionari na lijevom krilu HSS-a - Stjepan Prvčić i Tomo Gaži, koji su odigrali važnu ulogu pri opredjeljivanju hrvatskih masa za NOB. o njima je već pisano u ranijim poglavljima, pa ovdje neću ponavljati iste doga- daje. Napomenut ću da je Tomina Gaži po zadatku posjetio predstavnike HSS-a na po- dručju bjelovarskog okruga: Luku Ilekovica iz Sandrovca, Đuru Filipčica, predsjedni ka kotarske organizacije HSS-a Bjelovar i Antoljaka, kotarskog povjerenika Seljačke sloge Bjelovar, a održavao je i kontakte s predstavnicima kotarske organizacije HSS-a Đurđevac i Križevci.

1 Stjepan Prvčić i Tomo Gaži potaknuli su i svoje žene i djecu na aktivni rad u NOB-u. Marija Prvčić i Ana Gaži učestvuju u mnogim akcijama i bivaju birane u odbo- re AFŽ-a grada Koprivnice i kotara Koprivnice. Katica Prvčić, Katarina Gaži⁷ i Marica Prvčić⁸ postaju članovi i sekretari KK SKOJ-a Koprivnica Pavle Gaži¹¹ rukovodi od si-

Ivan Povijač Pipa, rođen 22. IV 1929. u Golalovu, kao partizan u činu zastavnika

ječnja 1943. jednom grupom SKOJ-a na koprivničkoj gimnaziji. Oni i u Miklinovcu početkom svibnja 1943. osnivaju skojevsku organizaciju koja uskoro zatim prerasta u organizaciju USAOH-a.

0 organizacijama **grada Koprivnice** već je sve rečeno u prethodnim poglavljima. Mislim da ovdje samo možemo sumirati podatke koje donosi Velagić u »Kronici«¹⁰ za osnivanje ustanova NOP-a u Koprivnici i to:

- između 15. i 25. II 1943. formirana grupa br. 1 SKOJ-a;
- između 1. i 10. V 1943. formirana grupa br. 2 SKOJ-a;
- 7. X 1943. formiran u Peterancu Gradski NOO za Koprivnicu;
- između 20. i 30. XI 1943. formiran je Gradski odbor USAOH-a u Koprivnici;
- između 20. i 30. XI 1943. formiranje Gradski odbor AFŽ-a u Koprivnici.

3. RAZVOJ USTANOVA NOP-a U SELIMA KOPRIVNIČKE OPĆINE

Antolovac - Kutnjak

Antolovac je s Kutnjakom takoreći jedno selo. Oba sela su tokom NOB-a zajednički djelovala, pa ih zajednički i iskazujemo. Pripadala su za vrijeme rata pod općinu Mali Bukovec, kotar Ludbreg. Godine 1942. Đelekovčani su održavali veze s OK KPH i OK SKOJ-a Varaždin preko ovih sela. Tu se tada na glavnoj vezi nalazila omladinka Pa-ula Međimurec.

U jesen 1942. u ovim selima najprije dolazi do aktiviranja žena i omladine. Tada je osnovan odbor AFŽ-a u koji su ušle:

- Ljubica Prukijaš iz Kutnjaka kao predsjednica,
- Ivka Maljak iz Kutnjaka kao tajnica.

Paula Međimurec iz Antolovca kao član,
Katica Špičko iz Antolovca kao član,
Dora Maderič iz Kutnjaka kao član,¹¹
Mara Matotan iz Kutnjaka kao član.

Uskoro zatim osniva se i Mjesni NOO za Kutnjak i Antolovac u slijedećem sastavu:
Valent Međimurec iz Antolovca kao predsjednik,
Josip Živko iz Kutnjaka kao tajnik,
Mijo Maljak iz Kutnjaka kao član,
Rok Međimurec iz Antolovca kao član,
Stjepan Novak st. iz Kutnjaka kao član,
Drago Prukijaš iz Kutnjaka kao član.¹²

Partijska organizacija osnovana je u Kutnjaku između 20. i 30. X 1943, a imala je šest članova.¹³ Sekretar je bila Mara Matotan.¹⁴ Tokom NOB-a poginule su iz ovih sela dvije drugarice.

Bakovčice

Prema postojećim podacima, u ovom selu nedaleko Koprivnice osnovan je Mjesni NOO između 10. i 25. srpnja 1943.¹⁵ Članovi odbora nisu evidentirani, a nije zapisanom postojanje ostalih antifašističkih organizacija u mjestu.

Iz Bakovčica su registrirane dvije žrtve fašističkog terora i jedan poginuli borac NOV-a.

Belanovo Selo

Na zadacima NOP-a aktivno je radila u ovom selu od 1942. žena narodnog heroja Nikole Severovića, Milka Severović¹⁶ i uz nju Marija Severović. One okupljaju žene svog sela, pa je 1943. osnovan odbor AFŽ-a. Te godine Milka Severović odlazi na Kalnik kao član Okružnog odbora AFŽ-a Varaždin.

Mjesni NOO u Belanovu Selo osnovan je ljeti 1943. i djeluje tokom čitavog NOB-a bez većih prekiđa.

Iz ovog sela poginuo je kao komesar Kalničkog partizanskog područja 10. travnja 1945. u Radeljevu Selo Gojko Kovačević.

Borovljani

Selo Borovljani bilo je jedna od značajnih baza OK KPH Bjelovar 1941. godine. U vrijeme priprema akcije na Novigrad Podravski, Kasim Čehajić Turčin prima ovdje komandira i komesara Bjelovarskog odreda i šal je poruke i pisma u Javorovac, Bjelovar i na Kalnik.

Na Prijekom sudu u Bjelovaru optužni materijal je teretio Borovljanina Nikolu Kalanja:

»a) da je od 23. XI 1941. pa do njegovog hapšenja kod sebe sakrivao suoptuženog Kasima Čehajića zvanog Turčina.

b) čuo naloge Čehajića za napadaj na općinu Novigrad Podravski, umorstvo I-optuženog Slavka Ledinski i ustaše Martina Marcapana iz Plavšince,

c) primio jednu vojničku pušku sa 30 - 40 nabojā, koja je kasnije dalje predana jedinom partizanu nepoznatom,

d) bio kurir između suoptuženog Josipa Blažića i suoptuženog Stjepana Ivekovića, te drugih partizana, kao da je istom činio i druge usluge kao vozio ih u svojim kolimā] si ... «

U obrazloženju presude navada se: »Optuženi Nikola Kalanj pozvan na odgovornost zbog gore inkriminiranih čina, osjeća se krivim, te se brani da nije bio član niti komunističke niti partizanske partije, već da je jedino kod njega bio suoptuženi Čehajić5 noći, a k njemu da gaje doveo suoptuženi Blažić, pa kako je optuženi sve ostale navode priznao, pa budući da se njegovo priznanje potpuno podudara sa iskazima suoptuženih Kukića, Blažića, pa i samog Čehajića, te isto lako i optuženog Stjepana Ivekovića, to je sud njega proglasio krivim, jer se stiče i subjektivna krivnja i objektivni učin, sudio kao gore, jer nije mogao uzeti kao vjerodostojnu obranu optuženog, da on nije znao za oružje koje je imao u kući, a koje je kritične noci izvadio optuženi Čehajić iza kreveta«.

U obrazloženju presude za Kasima Čehajića navodi se ovo: »Optuženi Kasim Čehajić, pozvan na odgovornost zbog inkriminiranih čina navedenih u dispozitivu¹⁷ ove osude osjeća se krivim, te se brani, da je iza uspostave N.D.H. se sakrivao kod Zvonka Rauša¹⁸ u G. Sredicama, zatim neko vrijeme kod Milivoja Marijana, onda kod optuženog Blažića i najposlije kod optuženog Kalanja, kod kojeg je bio i uhvaćen. Brani se da je razlog njegovog skrivanja pred vlastima taj, što su ga iste tražile da ode u logor, no kako je ustanovljeno iskazima suoptuženih, tako Slavka Ledinskog, onda Matije Ormuša, Ivana Šoštarića, Ivana Crkvenca i ostalih daje optuženi Kasim Čehajić vodio i provodio komunističku promidžbu, zatim pozivao ljude da čine sabotazu i si., pa kako optuženi i sam djelomično priznaje navode optužbe, to gaje sud, jer se stiču i subjektivna krivnja i objektivni učin proglasio krivim i sudio kao gore«, tj. na smrt.

0 hapšenju Kasima Čehajića Turčina, sekretara OK KPH Bjelovar kruže razne verzije, koje se uzimaju kao gotova historijska činjenica, a one to nisu. Čehajića je teretio pištolj »Gasser« kojeg je kritične noći izvadio iza kreveta. Dakle, očito je da Čehajić uhapšen noću iznenada i da je potegao za »Gasserom« ne da se preda, već da pruži otpor. Tko je Turčina poznavao, zna da se Turčin nikada ne bi samovoljno predao vlastima da nije bio iznenada noću zatečen zbog čega nije stigao pružiti otpor. On u zatvoru nagovara drugove da ne provaljuju ostale članove Partije i postojeće veze te i to odaje hrabrog i neustrašivog borca.¹⁹

U proljeće 1942. počele su se ponovno uspostavljati veze - najprije s Ivanom Krstovićem, a preko njega s Đurom Liščićem, Ljubomirom Barberićem, Perom Raletićem i drugim mještanima. Na liniji AFŽ-a najviše je uradila Zorka Usorac Ruža i Marija Raletić iz Vlaislava. Na radu s omladinom angažirao se Emil Vukmirić iz Srdinca.

Ipak, razvoj ustanka tokom 1942. bio je usporen. Selom je vladao strah i trebalo je mnogo napora da se rad ponovno omasovi. To je uspjelo tek početkom 1943. kada udarne partizanske grupe i odredi i danju krstare ovim područjem. Tada tako reći cijelo

selo pruža partizanima pomoć u ishrani i u drugim potrebitim stvarima.

Tada se osnivaju i antifašističke organizacije.

Između 1. i 15. lipnja formiran je u Borovljanima Mjesni odbor AFŽ-a, kojem je tajnica Anka Kalanj. Odboru pomaže Marija Raletić, koja je jedno vrijeme obavljala dužnost predsjednice odbora AFŽ-a i u Vlaislavu i u Borovljanima.

U vremenu između 1. i 20. lipnja 1943. formiran je i prvi Mjesni NOO u kojega su ušli: Đuro Liščić kao predsjednik, Ivan Krstović kao tajnik, te Ljubomir Barberić, Pero Raletić i Stevo Kalanj²⁰ kao članovi.

Između 1. i 16. rujna 1943. formiran je Mjesni odbor USAOH-a i iz ove grupe pojedinci ulaze u SKOJ, ali se skojevska organizacija osniva tek početkom 1944. Djelovanje USAOH-a bilo je tokom druge polovine 1943. gotovo masovno.²¹

Partijska ćelija osnovana je 10. XII 1943. i tada je imala tri člana na čelu sa sekretarom Ivanom Krstovićem.²²

Ljeti 1943. u blizini Borovljana odigravaju se značajni događaji za dalji razvoj NOB-a na koprivničkom kotaru. Prvo je u klijeti Tornine Gažija iz Koprivnice osnovan Inicijativni odbor KNOO-a za Koprivnicu, a zatim je u jarku Koševac ispod spomenute klijeti održana Prva konferencija KNOO-a za Koprivnicu, uz sudjelovanje svih predstavnika legalnih, polulegalnih i ilegalnih NOO-a na području Koprivnice.

Prema do sada utvrđenim činjenicama, ovo selo dalo je tri žrtve fašističkog terora i pet boraca palih u redovima NOV-a i POH-a.

Botinovec Ivanečki

U ovom selu osnovan je prvi Mjesni NOO između 5. i 15. listopada 1943, a prvi predsjednik bio je Stjepan Car.²³

Botinovec Ivanečki imao je tri poginula borca i jednu žrtvu fašističkog terora. S podacima o radu drugih antifašističkih organizacija ne raspolažemo.

Botovo

Rad antifašističkih organizacija u Botovu tokom 1942. usko je vezan uz Drnje, Sigelec i Đelekovec. Član partijske organizacije iz Drnja Valko Bači djeluje uz pomoć Mate Eršega Miška iz Sigeca i Franje Pandurića iz Đelekovca na području ovog sela, premda treba istaći da je rad na dizanju ustanka u ovom graničnom pojasu uz mađarsku granicu išao nešto sporije nego u drugim selima koprivničkog kotara.

Međutim, upravo na ovom području izvedene su 1941. dvije akcije koje imaju veliki značenje za povijest NOP-a u čitavoj Hrvatskoj. Prva je miniranje Dravskog mosta koje je izveo u noći između 6. i 7. travnja 1941. poručnik Viđen Marković govoreći: »Ne branim kralja, već branim otadžbinu«; druga je onemogućavanje eksploatacije Šoderice u ratne svrhe, koju sabotažu je izvršio Bosanović iz Hlebina po sugestiji Franje Mrs! za, o čemu je već ranije pisano.

Upornim djelovanjem komunista i na ovom području dolazi do osnivanja antifašističkih organizacija.

Prvi Mjesni NOO osnovan je u ljetu 1943. s predsjednikom Stjepanom Maderićem i tajnikom Valentom Ambrošićem, te članovima Valkom Bačijem i Andrijom Mesarićem. Inicijativu za osnivanje odbora dao je Valko Bači.²⁴

Usporedo s osnivanjem MNOO-a dolazi i do osnivanja odbora AFŽ-a. U odbor su ušle Bara Horvatić,²⁵ predsjednica i Slava Ratković kao tajnica.

Djelovanjem članova KK SKOJ-a iz Đelekovca osnovana je u jesen 1943. i u Botovu skojevska organizacija od omladinaca koji su radili u odboru USAOH-a.

Partijska organizacija u Botovu osnovana je početkom listopada 1943. i njen sekretar bio je Valko Bači.²⁶ Krajem 1943. ona ima pet članova, tj. dvojicu više nego u vrijeme osnivanja.

Po dolasku ustaških jedinica u Koprivnicu 9. veljače 1944. u ovom selu prestaje! svaka aktivnost odbora i partijske organizacije. Kompromitirani odlaze u zbjeg ili u vojne jedinice NOV-a, ali nije poznato koliko je boraca i/. Botova učestvovalo u NOV-u. Kao žrtva fašističkog terora registrirana je jedna.

Brdani Sokolovački

Brdani Sokolovački bilježe osnivanje svog Mjesnog NOO-a od proljeća 1943. i ovaj odbor djeluje do završetka rata.²⁷ Prvi predsjednik bio je Đuro Rajn, tajnik Miško Rajn stariji, a član Stevo Rajn stariji.

Prema postojećoj evidenciji iz ovog sela potinuo je jedan borac u redovima NOV-a.

Cvetkovec

Usporedo s razvojem narodne vlasti na području rasijske općine dolazi i u Cvetkovcu do osnivanja Mjesnog NOO-a. Prema Velagiću MNOO Cvetkovec osnovan je između 1. i 20. VI 1943.²⁸

UMNOO su ušli:

1. Vinko Mateljak kao predsjednik,²⁹ 2. Mijo Horvat kao tajnik,³⁰ te kao članovi Ivan, Vilko i Karlo Vargović³¹ i Milan Mihalić.³² Članovi su bili i Štefanija Posavec-Rudnički,³³ Kata Čičkar,³⁴ Ivan Mihalić i Karlo Andrašec.³⁵

Uslijed provale 1944. stradali su svi članovi odbora osim Ivana Mihalića.

Mjesni odbor USAOH-a osnovan je između 15. i 30. studenog 1943.³⁶

U nj su ušli: Vlado Vargović³⁷ kao predsjednik, te kao članovi Emica Vargović, Barica Mateljak, Vilma Horvat, Ruža Draganec i Stjepan Samoborec.

Između 20. i 30. studenog formiran je u Cvetkovcu i Odbor AFŽ-a i u nj su ušli: Štefanija Posavec-Rudnički kao predsjednica, Kata Čičkar kao tajnica i Milka Mihalić kao član.³⁸

Selo je imalo 9 žrtava fašističkog terora i jednog borca koji je poginuo u redovima NOV-a.

Delovi

Tokom 1942. kuća Ivana Resteka u Delovima bila je jedan od značajnih partizanskih punktova, ali treba istaći da je razvoj NOP-a ovde bio nešto slabiji nego u ranije spomenutim selima.

Pokret je počeo bujati poslije 14. veljače 1943. kada je ovdje obnovljen rad KK KPH Koprivnica.³⁹ Već 16. II 1943. formiran je Mjesni odbor AFŽ-a s Darinkom Jakopović kao predsjednicom i Marijom Restek kao tajnicom.⁴⁰ Odbor je obuhvatio velik broj žena iz sela za suradnju s NOP-om.

U selu djeluje i manji Odbor USAOH-a, ali skojevska organizacija nije postojala.

23. listopada 1942. u selu je osnovan Odbor NOF-a koji u jesen 1943. postaje MNOO.⁴¹ Među prvim odbornicima bili su Ivan Restek kao predsjednik i Jovo Jakopović kao tajnik.⁴²

Partijska organizacija osnovana je u Delovima tek između 1. i 10. studenog 1943.⁴³

Uloga Delova je dosta značajna, jer se preko njih vršilo prebacivanje prema Hlebima, Sigecu i Đelekovcu.

Selo je imalo šest žrtava fašističkog terora jer su Hrvatska seljačka zaštita, a onda i ustaše započeli 1941. zatvarati Srbe. U redovima NOV-a poginuo je jedan borac.

Domaji

Mjesni NOO osnovan je u ovom selu između 10. i 25. srpnja 1943.⁴⁴ Radi neprekidno do oslobođenja.

Da li su u selu postojale i druge antifašističke organizacije, nemamo za sada potvrđenih podataka.

Donja Velika

U selu je prvo osnovan Odbor AFŽ-a između 10. i 25. Vili 1943.⁴⁵ U odboru su radile Marija Vajdić kao predsjednica, Bara Kvaternik kao tajnica i Darinka Sabolek kao član.

Mjesni NOO formiranje između 5. i 15. listopada 1943.⁴⁶ Odbor je radio neprekidno do oslobođenja zemlje a njegovi prvi odbornici bili su: Franjo Begović kao predsjednik,⁴⁷ Đuro Puhač kao ekonom, Franjo Sabolek kao blagajnik, te Zlatko Sabolek i Matija Vajdić⁴⁸ kao članovi.

Osnovna partijska organizacija formirana je 23. XII 1943. i njeni su članovi bili: Ludva Kovačić kao sekretar, te članovi Mile Mihić i Franjo Begović⁴⁹

Donjara

Ovdje nije evidentiran nijedan podatak o aktivnosti tokom NOB-a

Donji Maslarac

U ovom selu Mjesni NOO osnovan je ljeti 1943. ili između 5. i 15. listopada.⁵⁰ Odbornici su bili Mijo Ivković kao predsjednik i Stevo Kramek kao tajnik.

Drnje

Poslije hapšenja Stjepana Pošte 2. veljače 1942, partijska organizacija Drnja prestala je djelovati. Stjepan Hižman, krojački pomoćnik otišao je u Zagreb na rad, a Franjo Koncelak otišao je u Vukovar gdje je radio u upravi za katastar.

Do obnove partijske organizacije dolazi prema izjavi Stjepana Pošte u svibnju 1943.⁵¹ Članovi Partije su bili: dr Stjepan Baneković kao sekretar, učitelj Josip Panciger, nakupac peradi Bartol Marčan, općinski bilježnik Stjepan Pašica,⁵² seljak Đoko Đelekovčan i Stjepan Pošta⁵³ koji se s čelijom povezao u kolovozu 1943.

Ova partijska jedinica djelovala je do 9. veljače 1944. a tada svi njeni članovi odlaze u NOV.

Odbor AFŽ-a osnovan je između 10. i 25. kolovoza 1943.⁵⁴ Predsjednica odbora bila je Mica Petrović, a tajnica Štefica Baneković.⁵⁵

Omladina Drnja bila je aktivirana preko skojevske organizacije u Đelekovcu pa nije postojala posebna organizacija.

Poslije osnivanja Inicijativnog KNOO Koprivnica osnovan je u Drnju Mjesni NOO negdje oko 25. kolovoza 1943.⁵⁶ U odbor su ušli: Ignac Petrović kao predsjednik, Tomo Šimek kao tajnik, te kao članovi Josip Hižman, Martin Petrović, Bolto Doktorić, Florian Petrović, Alojz Zlatec i Martin Lendvaj. Kasnije dužnost predsjednika obavlja Tomo Šimek, a tajnik je Martin Lendvaj.⁵⁷

Između 10. i 30. studenog 1943. osnovan je u Drnju i Općinski NOO Drnje koji djeluje do 10. veljače 1944.⁵⁸

Tokom NOB-a poginula su iz Drnja u NOV-u 24 borca a kao žrtve fašističkog terora palo je je 29 osoba. Na obavještajnim zadacima djeluje Viktor Mikulić iz Kalničkog partizanskog odreda, službenik na željezničkoj stanici u Drnju.

Duga Rijeka

U ovom selu djelovale su prije izbijanja drugog svjetskog rata dvije stranke HSS i JRZ. U ožujku 1941. selo je s oduševljenjem podržalo Simovićev državni udar, osuđujući pristup vlade Cvetković - Maček silama osovine.

Nakon kapitulacije Jugoslavije selo je odmah osjetilo teror Hrvatske seljačke zaštite i ustaša, pa već od 1941. selo održava veze s partizanskom grupom Mileve Cetušić.

O razvoju ustanka za Dugu Rijeku se iznosi sljedeće: »U proljeće 1942. godine došli su u selo partizani, koji su opljačkano vino po ustašama podijelili narodu. Na grupu partizana krenula je potjera ustaških jedinica i tom prilikom su se prvi put ustaše sukobili s partizanima. U toj borbi bila su ranjena 2 žandara i jedan ustaša. Od partizana nije bio nitko ranjen a niti je tko poginuo.

U srpnju mjesecu naišla je ustaška vojska sa svih strana i opkolila partizane u Nikolinom jarku. Tu se je razvila veća borba pa je obostrano bilo ranjenih i poginulih. Međutim su se partizani pred zorom ipak probili. Poslije toga ta grupa partizana se povukla nekud u Slavoniju, i tek u rujnu grupa se vratila sa jednom jačom slavonskom partizanskom jedinicom. Odmah po njihovom dolasku na taj sektor zarobljeno je u Apatovcu 80 domobrana konjanika. Po dolasku te jedinice uz kalničku partizansku grupu prikupilo se više boraca, pa je tada bio i formiran Kalnički partizanski odred Hrvatske.«⁵⁹

Prvi NOO osnovan je odmah po dolasku Kalničkog partizanskog odreda u listopadu 1942.¹⁻¹⁷ Sačinjavali su ga sljedeći drugovi: Svetozar Kalinić kao predsjednik te Jovo Osman, Milka Milošević, Slavko Vučić i Petar Vrećica kao članovi. Ovaj je odbor osnovao Santo Gabrijel Kum i Antun Blažić, koji je poginuo u NOB-u i proglašen za narodnog heroja. NOO Duga Rijeka sabirao je za borce hranu, vršio obavještajnu službu, agitirao za mobilizaciju i obavljao sve druge zadatke za potrebe NOB-a

U dokumentaciji o Dugoj Rijeci čitamo: »U srpnju mjesecu 1943. godine bila je na ovom terenu XVI brigada, čiji je jedan bataljon bio u selu Duga Rijeka. Neprijatelj je izvršio na nju ofenzivu, pa je tom prilikom u borbama NOV-a poginuo jedan drug, a jedan je bio ranjen. Od ustaša poginulo je 13, a 42 bila su zarobljena, a također je bio zarobljen i veliki ratni plijen kao oružje, municija i drugi materijal.

Poslije tih borbi ustaše su se ponovno vratili u selo i spalili oko 10 kuća i toliko gospodarskih zgrada. Prije toga još u proljeće 1943. godine ustaše su nastupili od Ludbrega i sukobili se u šumi više sela sa Kalničkim odredom. U toj borbi cijela ta neprijateljska formacija bila je razbijena i protjerana sa tog terena.

Poslije toga kad god su ustaše dolazili u selo, svaki put su po nešto spalili i uništili, tako da je uskoro selo ostalo potpuno uništeno. Zbog toga je sav narod izbjegao u šumu, tako da u selu formalno niko nije ostao. Kasnije su se neke obitelji vratile na svoja ognjišta u 1944. godini, pa je njih oko 26 osoba, što muških što ženskih, pobjeno po ustašama u njihovim kućama.«⁶¹

Iz kronike sela Duga Rijeka nije vidljivo da su postojale i druge antifašističke organizacije. Spominje se jedino da je u prvoj polovici rujna 1943. osnovan odbor USA-OH-a.⁶²

Delekovec

U ovom naprednom, ali i buntovnom selu Podravine napredne ideje našle su plodno tlo još u međuratnom razdoblju. Tu djeluje književnik Mihovil Pavlek Miškina, slikar naivac Mirko Virius a naprednu i sindikalnu štampu donasaju u svoje rodno selo tvornički radnici Ivan Lončar Dan, Drago Čoklica i Blaž Vidatić.

U 1941. žene sakupljaju priloge u novcu i hrani za zatvorenike u logoru Danica i u radu na Narodnoj pomoći osobito se ističu Kata Pavlek i Cila Virius. Žene su u Delekovcu bile u prvim borbenim redovima u pravcu razvoju ustanka, pa je ljeti 1942. osnovan i prvi odbor AFŽ-a.

Zbog novigradske akcije NOP stagnira i u Delekovcu do početka travnja 1942, kada dolazi u selo član OK KPH Varaždin Santo Gabrijel Kum, koji preko Ivana Lončara uspostavlja vezu s delekovečkim komunistima, pa Delekovec postaje centar preko kojeg je OK KPH Varaždin djelovao na ovom području. Kata Gregurek prima već početkom 1942. u svoju kuću drugove: Stjepana Ivića Malog, Santo Gabrijela, učitelja iz Kutnjaka Slavka Frntića Češnjaka, Padovića, a kod Gregureka Ivana Crnca njegovan je ranjeni Antun Blažić Šimun, tada član OK KPH Varaždin koji je kasnije proglašen za narodnog heroja.⁶³

Preko Kutnjaka, Sv. Petra, Bolfana uspostavila se veza sa Segovinom koje se selo već 1942. smatralo kao poluoslobođeni teritorij.⁶⁴ Veza između OK KPH Varaždin s drugovima iz OK KPH Krapina bila je Kata Pavlek. Ona u ljeto 1942. odlazi u Zagorje i kod Velikog Trgovišta se sastaje s drugovima iz Hrvatskog Zagorja. Naime, OK KPH Varaždin je u to vrijeme nastojao da se formira Oblasni NOO za sjevernu Hrvatsku koji

bi obuhvaćao Okružni komitet KPH Varaždin, Krapina, Zagreb i Bjelovar a čiji bi predsjednik bio Stjepan Pavlek Gavran, rođak Mihovila Pavleka Miškine. Budući da formiranje ovog odbora nije uspjelo, varaždinski Okružni komitet pokušava od jeseni 1942. formirati Kotarski NOO za Koprivnicu, pa ponovno predviđa za predsjednika postaviti već spomenutog »Gavrana«. Zbog preuzimanja đelekovečkog područja od CK KPH Bjelovar, ni ova zamisao nije realizirana te se prvi NOO formira tek u proljeće 1943.

Međutim, Đelekovčani i dalje pomažu NOP svim silama. Iz borbe kod Španovice u Slavoniji došao je bolesni partizan Dragutin Pracaić. Njega su njegovale obitelji Ivana Lončara Dana, Ivana Gregureka Pikača, Kate Pavlek i Cile Virius. Po ozdravljenju Pracaić se vratio u partizane.

U rujnu 1942. dolazi u selo Milica Pavlič Kata, tada sekretar OK SKOJ-a Varaždin. Ona je formirala grupu SKOJ-a, tj. Odbor Saveza mlade generacija koji se od 1943. naziva odbor USAOH-a.⁶⁵ U grupi je bilo pet omladinaca i jedna omladinka a sastajala se na mostu na cesti za Legrad, u štali Ivana Harmadija, u kući Stjepana Bontà i u kući Cile Virius. Svaki član te grupe individualno je radio s nekoliko omladinaca i omladin-ki. Grupa je pripremala razne akcije, raspačavala štampu, izrezivala petokrake zvijez-
de iz crvenog papira bacajući ih tada po selu, te sakupljala hranu i rublje za partizane na Kalniku. U jesen 1942. skojevka Anđelka Pavlek donosi od »Kate« iz Varaždina pro-
pagandni materijal koji se rasturao i po Koprivnici, pa čak i ispred kasarne na Cardi gdje je bila domobranska vojska. Anđelki je pomogla Eva Lončar koja je u ono vrijeme živjela u Koprivnici.

Krajem 1942. sav rad u Đelekovcu preuzeli su drugovi iz OK KPH Bjelovar. Tada i ja dolazim u Đelekovec a početkom 1943. dolazi i Stjepan Kendel Sijedi.

Kako bi se žene što više uključile u pokret, uputio sam u siječnju 1943. Anđelku Pavlek s još dvije drugarice na osmodnevni tečaj pri Oblasnom odboru AFŽ-a za Slavo-niju u Zvečevu kraj Vočina. Drugarica Pavlek vrajila se u Đelekovec 2. II 1943. te je tada formiran Odbor AFŽ-a Đelekovec u koji su ušle: Kata Pavlek kao predsjednica, Cila Virius kao tajnica, te Kata Horvat, Margareta Horvat, Cila Gerenčer i Jelka Kanižaj kao članovi, a odbor se formirao u kući Jelke Kanižaj.

Prilikom provala 5. III 1943. bio je zatvoren sekretar partijske organizacije Ivan Cmrk Jovo i drugu noć ustaše dolaze u selo i hapse gotovo pedesetak ljudi. Nekoliko omladinaca, uglavnom skojevska grupa, uspjeli su pobjeći u partizane i tako su se spa-sili. U partizane odlazi tada i Stjepan Vuljak Fušev Patašon, ali se - budući da nije bio kompromitiran - po odluci OK KPH Varaždin morao vratiti natrag u selo.⁶⁶ Poslije i on odlazi u partizane.

Grupa partizana iz Kalnika - zajedno s Đelekovčanima koji su joj se priključili -izvršila je uskoro zatim u Đelekovcu akciju.

Kada je formirana partijska ćelija u Đelekovcu? Prema izjavi F. Pandurića i I. Vida-tića đelekovečka partijska ćelija bila je sastavljena od zemljoradnika: Ivana Vidatića, Stjepana Vuljaka Fuševa, Ivana Harmadija, Drage Kanižaja, tramvajca iz Imbriovca Mate Posavca i trgovačkog pomoćnika na radu u štampariji kod Senjana u Koprivnici Ivana Cmrka, koji je ujedno bio i član koprivničke partijske ćelije. Član partijske ćelije bio je i Rok Margetić, ali je on još 1942. umro od tuberkuloze. Početkom 1943. u partij-sku ćeliju su primljeni Stjepan Pavlek Gavran, mlinar, te zemljoradnici Mijo Kanižaj i Tomo Hižak, a sekretar partijske ćelije u veljači 1943. postaje Ivan Vidatić.

U prosincu 1942. osnovan je u Đelekovcu i KK KPH Koprivnica.

Kada je osnovan Mjesni NOO Đelekovec? Prema Velagiću ovaj odbor bio je osno-van tek u ožujku 1943.¹⁷ Međutim, prema dopisu upućenom Saboru a na temelju sjeća-nja Đelekovčana, Mjesni NOO Đelekovec osnovan je u jesen 1942. i u nj su ušli: Ivan Posavec kao predsjednik, Tomo Hižak kao tajnik, te kao članovi Stjepan Dolenc, Fran-jo Pandurić mlađi, Ivan Androlić i Ivan Gregurek Pikač.

Kasnije je, prema Velagiću, osnovan i Općinski NOO Đelekovec u sastavu: Ivan Vi-datić kao predsjednik, Stjepan Pavlek kao tajnik, te Stjepan Petak i Stjepan Vuljak kao članovi iz Đelekovca, Valent i Franjo Majtan kao članovi iz Imbriovca.⁶⁸ U sastavu ovog odbora vjerojatno je bilo izmjena, jer Vidatić odlazi u jesen 1943. u Kalnički partiza-nski odred. Predsjednik općinskog NOO-a postaje Stjepan Pavlek koji 18. I 1944. odlazi u partizane na čelu kolone.

Ja sam na temelju ispitivanja došao do zaključka daje prvi MNOO Đelekovec do-ista osnovan u jesen 1942. i daje Mirko Virius bio predsjednik, a Andrija Lončar tajnik. Sastav odbora se kasnije mijenjao i prilagođivao prilikama u selu.

Kolona Đelekovčana odlazi u partizane 18. I 1944. godine s transparentom »Mi odlazimo, a što vi čekate ...«

Ja sam došao u Đelekovec prvi put krajem 1942. i uočio izvanrednu privrženost Đelekovčana ciljevima NOP-a. Posredstvom Kate Pavlek susretao sam se s pojedinim Đelekovčanima i pridobivao ih za NOP. Krajem 1942. uključuje se tako u aktivan rad i čitava obitelj Mihovila Pavleka Miškine. Za NOP sam pridobio i Stjepana Petaka koji je do tada po svom političkom ubjedenju bio frankovac.

Ovakvim razvojem NOP-a naš je pokret u Đelekovcu toliko ojačao da su u 1943. partizani smatrani glavnim nosiocem sve vlasti u selu, iako je selo bilo poluoslobođeni teritorij sve do studenog kada je oslobođena Koprivnica. U Đelekovec su od OK KPH Bjelovar i Varaždin redovno stizali centralni listovi »Naprijed« i »Vjesnik«, kao i drugi materijali štampani u vojnim jedinicama i u Kalničkom partizanskom odredu. Đelekovčani su pomagali NOP najviše koliko su mogli. Ivan Gregurek Pikač iz Crnca rukovodio je akcijom odvoza hrane na Kalnik prilikom oslobođenja Koprivnice, te je poslije ponovnog zauzimanje Koprivnice bio mučki ubijen od ustaša na pragu svoje kuće.⁶⁹

Uz pomoć partijske i skojevske organizacije Đelekovca u općinskoj zgradi pred stotinom Đelekovčana, ponajviše omladinaca govorio sam u jesen 1943. o potrebi odlaska u partizanske jedinice. Prije toga održan je sastanak partijske ćelije na kome je zaključeno da se sekretar Ivan Vidatić javi za odlazak u NOV. Primjer Vidatića potaknuo je ostale omladince Đelekovca da krenu u oružanu borbu, te je tako prva mobilizacija izvršena 3. studenoga 1943. još prije oslobođenja Koprivnice.

Do drugog masovnog odlaska u partizane pod barjakom dolazi 18. siječnja 1944. Predvođeni Stjepanom Pavlekom, predsjednikom NOO-a Đelekovec i Franjom Pandurićem Stricom, članom KK KPH Koprivnica, krenula je preko Torčeca, Drnja, Peteranca, Hlebina, Novigrada za Javorovac kolona od blizu 200 dobrovoljaca, noseći transparent koji je sačuvan u originalu u Muzeju grada Koprivnice.

Od ove skupine organizirana je u Plavšincu Đelekovečka četa koja kasnije ulazi u sastav IV bataljona Bjelovarskog partizanskog odreda. Svoje partizane slijedile su 9. II 1944. i mnoge đelekovečke obitelji potraživši sigurniji zaklon u zbjegu na obroncima Bilogore.

Iz Đelekovca je poginulo u redovima NOV-a i POH-a 30 boraca, a 13 su bili žrtve fašističkog terora. S područja općine, tj. iz Đelekovca, Legrada, Imbriovca, Zablatja i Malog Otoka poginula su 53 borca i 23 žrtve fašističkog terora.

Gabajeva Greda

Ustanak se na ovom području počeo organizirati u proljeće 1942. Josip Kemić iz Gabajeve Grede i Josip Vranar Sokol, omladinci organizirali su prebacivanje političkih radnika prema Sigecu i Đelekovcu, kao i na područje kotara Đurđevac preko Gabajeve Grede i Gornje Šume. Iako organizaciono nije postojala skojevska organizacija kao ni odbor AFŽ-a, žene a i omladina pomažu NOP i nakon odlaska Kemića i Vranara u partizane u proljeće 1943.

Ipak je i ovdje od proljeća 1943. djelovao Seoski NOO u kojem je bio predsjednik Franjo Kemić, tajnik Lovro Štefulj, a članovi Franjo Ruk i Mijo Mičurin.⁷⁰

Iz Gabajeve Grede poginula su dva borca, a iz Gornje Šume u redovima NOV-a jedan.

Glogovac

Mjesni NOO osnovan je proljeće 1943.⁷¹ Prestaje radom u veljači 1944.

Prema evidenciji Muzeja grada Koprivnice, Glogovac je dao NOV-u sedam palih boraca i tri žrtve fašističkog terora.⁷²

Gola

Gola je bila zatrovana klerofašističkom propagandom i do početka 1943. ovdje nemamo tragova dizanja ustanka. Međutim, bilo je i tu iznimaka. Mladi Stjepan Bogadi nakon odvođenja židovskih i ciganskih obitelji napušta 1941. Golu i s omladincem Valentom Molvarcem iz Virja obilazi srpska sela uz Novigrad Podravski i nagovara Srbe da se prihvate oružja, nudeći im svoju suradnju kao Hrvat. Ipak, u to vrijeme nisu imali uspjeha. Tako su lunjali do 1942. kada su mobilizirani Stjepan Bogadi je poslan u Zagreb u domobranu. Tu je naišao na Josu Gašparovića, koji je bio povezan sa zagrebačkim komunistima i od njega prima propagandni materijal koji nosi u Golu.

Na izvršavanju zadatka NOP-a Stjepan Bogadi aktivira prvo svoju braću: Martina, Roka, Ivana i Đuru pa oni u lipnju i srpnju 1943. odlaze u partizane. Pridružuje im se : Augustin Mehkek, Josip Peti, Marko Savić, Ignac Kertez⁷³ i Miloš Šajatović⁷⁴ te neki drugovi iz Novačke.

Gola je uglavnom bila povezana s Ljubom Gregurić iz Virja. Ona zajedno sa Stjepanom Bogadijem početkom rujna 1943. osniva Mjesni NOO za Golu a drugog dana i za Novačku. Članovi odbora su bili: Đuro Bogadi kao predsjednik Alojz Urbančić kao tajnik, te Pavao Švegović, Đuro Živković i Alojz Bartolić kao članovi.

Ja sam također dolazio u Golu. Liječnik dr Rovnji, porijeklom Rus služio je u domobranstvu kao nadsatnik, ali nam je bio aktivni suradnik. Ranjenog partizana Augusta Mehkeka on je pod krivim imenom ubacio u koprivničku bolnicu, da bi ga, kada su mu teške rane zacijelile, izveo iz bolnice znajući da mu prijeti hapšenje.

Gola je imala žandarmerijsku stanicu i radnu domobransku bojnu »Dora puk« od 300 slabo naoružanih pripadnika. U toku 1943. uspostavili smo veze s obje grupe, pa je nakon oslobođenja Gole 7. prosinca 1943. stotinu domobrana stupilo u Koprivnicu u partizane (vidi opis kod Novačke).

Iz Gole je bilo sedam žrtava fašističkog terora,

U Golu je pobjegao 15. ili 16. XI 1943. ustaški zlikovac Martin Nemec. On se poslije oslobođenja Koprivnica sakrio kod svećenika. Kada je čuo da su koprivnički ustaški funkcioneri od Vojnog suda Komande kalničkog područja u Velikom Pogancu osudili na smrt strijeljanjem, pobjegao se da ne bude odan i pronađen u svom »tajnom skrovištu«. Smislio je bijeg koji mu je i uspio.

Seljačka kola natovarena gnojivom krenula su iz Koprivnice, a ispod gnoja vozio se Martin Nemec. Nitko nije ni pomislio da se tako veliko »đubre« vozi u đubretu. Partizanske patrole su propustile seljaka i kola, misleći da će gnojivo biti istovareno na li-

vadi između Bregi i Hlebina kako je seljak rekao. Izašavši iz obruča Martin Nemec se izvukao iz gnojiva, i s partizanskom kapom na glavi produžio uz Molve za Gornju Šumu. Ovdje nailazi na Ivana Novakovića i Laeija iz Molvi. Njima se predstavlja kao partizan i moli ih da mu budu vodiči do određenog mjesta na Dravi gdje čeka čamac za njegovo prebacivanje. Oni se odazvaše njegovoj molbi. Kad su stigli do čamca, Martin Nemec je uperio šmajser na Ivana i Laeija te ih je doveo u Golu i u općinskoj zgradi streljao.

Gorica

U ovom malom mjestu zabilježena je samo aktivnost AFŽ-a.⁷⁵ U proljeće 1943. tu je osnovan Odbor AFŽ-a u kojem su radile: Cila Šijak kao predsjednica, te Ana Sabolić, Mara Ivanuša, Franca Mraz, Kata Mikulec i Jelka Đudajek kao članovi.

Goričko

Prema evidenciji u Muzeju grada Koprivnice na ovom području nije bila osnovana niti jedna organizacija NOP-a.

Gornja Velika

Mjesni NOO osnovan je ljeti 1943. i djelovao je neprekidno do završetka rata. U odboru je Mijo Puhač bio predsjednik, Josip Lovreković tajnik, te članovi: Stevo Radičić, Mato Šoštarić i Stevo Jelak.

Gornji Maslarac

Izgleda da u ovom selu nije postojao mjesni NOO, već da je i na ovom području djelovao MNOO Donjeg Maslarca.

Gotalovo

U ovom pograničnom mjestu na samoj mađarskoj granici tokom 1941 i 1942. politički radnici nisu mogli djelovati. Tek u drugoj polovini 1943. uspostavljene su veze s Ivanom Premecom Geplinom, kovačem iz Gotalova. Preko njega doturala se u selo partizanska štampa i vijesti. U Gotalovo je često znala banuti mađarska vojska. Pored toga mađarski graničari kontrolirali su svako strano lice.

Radi toga je Premec okupio nekoliko simpatizera NOP-a i s njima djelovao na razvoju ustanka u svom kraju. Među aktivistima istakli su se skojevci Alojzije Pavlič⁷⁶ i Nikola Premec⁷⁷ koji su kasnije otišli u partizane.

U studenom 1943. u Gotalovu je osnovana Komanda seoske straže s komandirum Ivanom Premecom i Mjesni NOO. Međutim, oba organa djeluju kratkotrajno, jer su na ovom mjestu Nijemci i ustaše - poraženi u Koprivnici 7. XI 1943. - pobjegli u Mađarsku, ali su tu stalno upadali iz Mađarske sve do 9. II 1944. Ja sam kao komandant grada Koprivnice sa zamjenikom došao u studenom u Gotalovo da se sastanem s Premecom i Mjesnim NOO-om. Čim su nas opazili, Mađari i ustaše su prešli granicu i opkolili kuću Ivana Premeca gdje smo se nalazili. Jedva smo se probili iz obruča zahvaljujući Premecu koji je dobro poznao teren.

Iz ovog sela poginulo je u partizanima četiri borca, a petorica Gotalovčana pali su kao žrtve fašističkog terora.

Grbaševac

Mjesni NOO osnovan je u Grbaševcu između 1. i 20. lipnja 1943.⁷⁸ Predsjednik je bio Vinko Bregović, tajnik Rudolf Vutuc a članovi su bili: Rudolf Šijak, Stjepan Tkalec i Ivo Mraz.

Mjesni odbor AFŽ-a osnovan je između 20. i 30. studenog 1943.⁷⁹ Članice odbora su bile: Kata Bregović kao predsjednica, te Julka Vutuc, Marija Tot i Tereza Mraz kao članovi.

Grdak

Pravovremenom dojavom Jakoba Pirjaveca spašeni su od sigurne smrti: Dmitar Vucelić, Nikola Dragosavljević, Osman i neki drugi Grđačani koje su prijavili ustaški konklidenti radi suradnje s partizanima.

Mjesni NOO u Grdaku osnovan je između 10. i 25. srpnja 1943.⁸⁰ U sastavu odbora bili su: DMITAR VUCELIĆ kao predsjednik, Tina Crljenica kao tajnica te Drago Dragosavljević kao član.

Mjesni odbor AFŽ-a osnovan je mjesec dana kasnije.

Prema podacima Muzeja grada Koprivnice u NOB-u su poginula tri borca iz Grdaka a kao žrtve fašističkog terora stradale su tri osobe.

Hlebine

Poslije novigradske akcije bio je iz Hlebina uhapšen i strijeljan u Bjelovaru 20. XII 1941. Ivan Šoštarić. Slikar Franjo Mraz morao se skrivati jer je za njim bila raspisana tjeralica. U ilegalnim uvjetima Mraz nije mogao djelovati, utoliko više, što su se mnogi simpatizeri komunista pasivizirali, pa napušta ovo područje.

Neaktivnost traje kroz čitavu 1942. godinu i tek početkom 1943. dolazi do aktivnijeg rada lijevo orijentiranih HSS-ovaca i simpatizera Partije. Izuzetak je jedino Kata Šoštarić i grupa okupljena oko Stjepana Dolenca i Đure Kemića.

Prvi Mjesni NOO u Hlebinama osnovan je u veljači 1943. od Stjepana Kendela Sijedog.⁸¹ U odbor su ušli: Đuro Kemic kao predsjednik, Stjepan Dolenec kao tajnik, trgovac Đuro Posavec kao član. U svibnju odbor se popunjuje te Milan Matišić preuzima dužnost tajnika, a članovi postaju Anđelka Salaj i Mato Kelek. Međutim, ni to nije stalni sastav odbora. Na općim javnim izborima 30. I 1944. izabrani su u Mjesni NOO Hlebina slijedeći odbornici: Ivan Kemic, Anica Kelek, Lovro Peradin, Franjo Bardek, Katica Mraz, Anđelka Salaj, Mato Kelek, Mato Senković, Đuro Posavec, Josip Medimorec, Đuro Kemić, Jakob Benotic, Ivan Ritoša, Mato Medimorec, Mato Matina, Vinko Mišir, Franjo Filipović, Franjo Gaži iz kbr. 220 i Franjo Gaži iz kbr. 98, Đuro Peradin, Mijo Imbriovčan ml., Đuro Kanižanec, Franjo Šemper, Josip Lovretić.⁸² Josip Salaj, Ivan Markušić i Ankica Pakasin.⁸³ Od ovih odbornika u uži Izvršni odbor su ušli Lovro Peradin kao predsjednik i Franjo Bardek kao potpredsjednik. Malija Kelek je postavljen za tajnika i blagajnika, a Matija Matina kao njegov zamjenik. Ekonom je bio Josip Medimorec, a Matija Senković njegov zamjenik. Članovi odbora bili su: Đuro Kemic, Ivan Kemić, Đuro Posavec, Anica Kelek, Anđelka Salaj i Katica Mraz.

Radi boljeg funkcioniranja NOO-a odbornici su usli u pojedine odbore i to tako da su u Sudski odbor ušli: Franjo Gaži iz kbr. 220, Anđelka Salaj i Franjo Bardek; u Gospodarski odbor su ušli: Josip Salaj, Franjo Šemper i Đuro Kanižanec; Prosvjetni odbor čine: Mato Matina, Ivan Kemic i Franjo Filipović; Šumski odbor čine: Jakob Benotic, Josip Lovretić i Vinko Mišir; u Zdravstveni odbor su ušli: Mijo Imbriovčan ml., Matija Belec i Anica Kelek, u Socijalni odbor su ušli: Ivan Ritoša, Marica Matina i Vinko Mišir; u Obrtni i trgovinski odbor ušli su: Mato Medimorec, Franjo Gaži Gelin, Đuro Posavec; u Propagandni odbor ušli su: Đuro Peradin i Ivan Markušić. Mjesni NOO je imao čak i svog kurira radi povezivanja s KNOO-om Koprivnica.⁸⁴

U kolovozu je bio osnovan Općinski NOO Hlebina. Predsjednik je bio Franjo Bardek, tajnik Lovro Peradin, a članovi iz Hlebina: Đuro Pakasin, Anđelka Salaj, Mato Kelek, Marica Hegedušić⁸⁵ i Kata Pakasin. Članovi iz Gabajeve Grede bili su Lovro Štefulj i Franjo Kemić.

Predsjednica Incijiativnog odbora AFŽ-a za kotar Koprivnicu bila je Kata Šoštarić iz Hlebina. Ona se mnogo angažirala na radu sa ženama iz svog sela te je njezinim zalaganjem tu polovinom 1943. osnovan Odbor AFŽ-a u kojem je predsjednica bila Marica Hegedušić, a tajnica Kata Pakasin.

Omladinci i omladinke radile su u odboru USAOH-a koji je formiran u kolovozu 1943.

Partijska organizacija nije međutim tokom NOB-a obnovljena. Ipak, preko postojećih antifašističkih organizacija NOP se pravilno razvijao i ustanak usmjeravao. Krajem 1943. skojevska je organizacija dala 11 boraca, uglavnom u brigadu »Mihovil Pavlek Miškina«.

Treba istaci da su 30. rujna ustaše odveli iz Hlebina 42 osobe u logor zbog suradnje s NOP-om.⁸⁶ Kao žrtve fašističkog terora stradalo je 13 osoba, a u redovima NOV-a i POH-a poginulo je 18 boraca. Nakon zauzeća Koprivnice 9. II 1944. u zbijeg su krenula 83 Hlebinčana.

Hudovljani

Mjesni NOO u Hudovljanima osnovan je između 5. i 15. listopada 1943. i djelovao je tokom cijelog rata.⁸⁷ Prema podacima Mije Kvaternika i zabilježkama Katice Bunić, članovi odbora su bili: Franjo Begović kao predsjednik, Josip Rupe kao tajnik i Josip Kovačić kao član.

Za postojanje drugih antifašističkih organizacija nemamo podataka.

Imbriovec

Razvoj NOP-a u Imbriovcu vezan je uz Đelekovec. Tek u zimu 1.942. Mati ja Posavec Mirko postaje član KK KPH Koprivnica, pa se to odražava na bujanje NOP-a u Imbriovcu u 1943. godini. Imbriovec i Đelekovec usko surađuju preko svojih udarnih grupa.

U proljeće 1943. osnovan je Mjesni NOO u Imbriovcu.⁸⁸ Predsjednik odbora je Matija Posavec Mirko, a članovi su: Franjo Majtan, Ivan Vuljak i Valent Majtan.

Osnovan je i Odbor AFŽ-a, a u drugoj polovini studenog 1943. i Odbor USAOH-a i grupa SKOJ-a.⁸⁹ Preko odbora prikuplja se Narodna pomoć. Treba istaći da je suradnik NOP-a u Imbriovcu i mjesni svećenik s kojim održava veze Matija Posavec. Predstavnicima Mjesnog oslobodilačkog odbora Imbriovca ušli su i u Općinski NOO Đelekovec, a Matija Posavec Mirko učestvovao je na Okružnoj i kotarskoj konferenciji.

Tokom NOB-a poginulo je u redovima NOV-a 9 boraca, a kao žrtve fašističkog terora stradalo je petoro članova obitelji Punčikar, tj. cijela obitelj.

Ivančec

U ovom selu prvo su se aktivirale žene. Od aktivistkinja u 1942. osniva se u proljeće 1943. prvi Odbor AFŽ-a u kojem je predsjednica Mileva Severović, a tajnica Boja Srbljan. Budući da je selo od polovine 1943. slovalo kao oslobođeni teritorij u njemu su se sastanci održavali javno uz prisustvo cijeloga stanovništva, a na izvršavanju zadatka NOP-a osobito se aktivirala omladina. U ljeto 1943. osnovan je i Mjesni NOO koji radi do oslobođenja.

Na početku rujna 1943. održava se u Ivančecu tečaj za odbornice AFŽ-a s područja cijelog ludbreškog kotara. Kurs je organizirao Okružni odbor AFŽ-a Varaždin i Kotarski odbor AFŽ-a Ludbreg. Tečaj je vodila Mania Đerđa.

Ivanac Ludbreški

Mjesni NOO u ovom selu osnovan je u jesen 1942. i djeluje sve do oslobođenja.⁹⁰ Prvi odbor je bio sastavljen od slijedećih drugova: Veljko Vujasinović, predsjednik, te Branko Šajatović, Branko Besedić, Darinka Vujasinović i Vlajko Mandić kao članovi.

Partijska organizacija u Ludbreškom Ivanu izgleda da nije osnovana, ali je zato 10. ožujka 1943. osnovana skojevska organizacija čiji je prvi sekretar bio Veljko Stanković a organizacija je kod svog osnivanja brojala četiri člana. Prema podacima komisije pri OK SKH Koprivnice SKOJ djeluje do kraja studenog 1944, a prema Velagiću do kraja godine, i ima 9 članova.⁹¹

Odbor AFŽ-a osnovan je u prvoj polovini lipnja 1943.⁸² Odbornice su bile: Darinka Vujasinović kao predsjednica, Mileva Besedić kao tajnica, te Danica Suka i Savka Stanković kao članovi. AFŽ djeluje do rujna 1944. godine.⁹³

Jagnjedovac

U Jagnjedovcu je Mjesni NOO osnovan između 5. i 10. listopada 1943.⁹⁴ U njegovom sastavu su radili: Mato Kučić kao predsjednik i Ivan Figač kao tajnik, te članovi Josip Valjak, Ivan Milaković, Ana Vršak i Ignac Kovačić.

Prema podacima Mije Kvaternika, koje je zabilježila Katika Bunić, u svibnju 1944. osnovan je i Općinski NOO Jagnjedovac pod koji su pripala i sela na Bilogori koja su danas u sastavu koprivničke općine. Članovi ovog odbora su bili: Đuro Puhač iz Donje Velike kao predsjednik, Matija Vajdić iz Donje Velike kao tajnik, Ivan Figač iz Jagnjedovca kao član i Franjo Begović iz Hudovljana kao član.⁹⁵

Kao žrtve fašističkog terora stradalo je u Jagnjedovcu 18 ljudi. Naime, po zauzeću Koprivnice Boban je jedne noći uhapsio na spavanju velik broj jagnjedovačkih aktivista i u noći između 22/23. veljače 1944. ih dao objesiti u Esterovoj ulici (današnja Ulica JNA) u Koprivnici. Tada su iz Jagnjedovca stradali: Dragutin Pintar, Ivan Miković, Ma-

rija i Franjo Posavec-Zopčev, Dragutin Posavec, Ivan Milaković, član MNOO-a, Ivan Lojan i Stjepan Kovačić. Tako je provedena Pavelićeva naredba o amnestiji i pomilovanju pripadnika NOP-a, pokazavši da će Boban vladati terorom i strahom. Međutim, ustaše su promašili cilj, jer iako je prividno na koprivničkom području uspostavljena ustaška vlast, narod se opredijelio za ciljeve NOP-a.

Javorovac

Ovo je selo tokom rata gotovo opustošeno. Hrvatska seljačka zaštita, a onda ustaše hapse sve muškarce između 16 i 60 godina starosti, te su u njemu ostale samo žene i djeca. Tokom 1941. i 1942. u ustaškim logorima bilo je zatovreno i pobijeno iz ovog sela 26 ljudi. Međutim, pomaganje NOP-a nije mogao u ovom selu ugušiti teror. Poslije novigradske akcije s Bjelovarskim partizanskim odredom povukao se u pravcu Moslavine Branko Halapa Braco, a Milivoj Marijan, Pero Prijić i Nikola Marinković odlaze u Kalnički partizanski odred. Jovo Vujčić se prvo povlači u ilegalnost, a onda odlazi na rad u Njemačku odakle se vraća u ožujku 1943. i odmah se stavlja na raspolaganje NOP-u.

Međutim, Kalnički partizanski odred dolazi već 19. III 1942. u Javorovac. Izdajom jednog proustaškog radnika koji je radio u javorovačkom ugljenokopu, ustaše i domobrani su uspjeli opkoliti klijet Ilije Grubačevića i ubiti četiri, a zarobiti tri partizana iz odreda. Izvršeno je i hapšenje u Javorovcu te su u logor Jasenovac otpremljeni: Đuro Vučković, Ilija Grubačević, Pero Prijić (zarobljen u klijeti), Nikola Jakopović i Nikola Marinković (zarobljen u klijeti), jedan seoski sluga i Đuro Rašan.

Najveći gubitak pretrpio je Javorovac smrću Milivoja Marijana koji je poginuo u Hrstovskom kraj Ludbrega 1942. godine.⁹⁶ Međutim, njegova majka Kadca Marijan tokom čitave 1941, sve do svog hapšenja 1. III 1942. radi za NOP, da bi opet nastavlja radom po povratku iz zatvora u kolovožu 1942. Za vrijeme dok je Katica bila u zatvoru, sav rad na razvoju ustanka prenio se na Evu Grubačević i Milku Pulja, njenu kćerku, koja se nakon streljanja svog muža Milana iz Plavšina vratila u Javorovac. U kući Eve Grubačević bilo je kasnije stjecište i baza kotarskih organizacija. Tu je imao svoje sjedište i Rajonski obavještani centar za kotar Koprivnicu.

Nakon povratka Katice Marijan osnovan je i formalno dobor AFŽ-a. Osnivačkom sastanku su prisustvovala sve žene Javorovca i za predsjednicu je izabrana Katica Marijan, a za tajnicu Milka Halapa u čijoj je kući održana Druga partijska konferencija KK KPH Koprivnice.⁹⁷

Formalno je Mjesni NOO osnovan tek ujesen 1942, ali faktički on djeluje kao i AFŽ od kraja 1941.⁹⁸ U Mjesni NOO Javorovac ušli su svi preživjeli muškarci, te je za predsjednika izabran Stevo Koruga,⁹⁹ a za tajnika Ignatije Koruga.

1 / Kalnički partizanski odred došao je ponovno na ovo područje krajem 1942. godine. Na svom putu on je 19. X 1942. onesposobio rudnik Manduševac, a u Javorovcu dozvolio iskorištavanje rudnika samo za potrebe kućanstava. Narod se veoma razveselio dolasku ovog odreda te su partizani naišli na srdačan prijem kod Javorovčana.

Međutim, bilo je to teško doba. Neprijateljske formacije iz Novigrada Podravskog često se zalijeću na područje Javorovca otimajući i paleći. Po odluci OK KPH Bjelovar Katica Marijan - čija se kuća nalazila uz samu cestu - poslana je početkom 1943. na oslobođeni teritorij u Slavoniju, a za predsjednicu AFŽ-a izabrana je Milka Pulja. U neprijateljskoj ofenzivi na Zvečevo Katica Marijan je bila 5. III 1943. uhvaćena. Prebačena je u Zagreb na Savsku cestu u kaznionicu, gdje je saslušavana i mučena. Oboljela je od pjegavog tifusa te je prebačena u zaraznu bolnicu. U međuvremenu je njemačka jedinica koja ju je zarobila otišla na istočni front, pa se zagubio i Katičin dosije. Ustaše nemaju nikakvog dokaza o njezinoj krivnji pa je puštaju 15. IV 1944. na slobodu. Međutim, ona se nije vratila u Javorovac, već je preko Bjelovara prosljedila na oslobođeni teritorij,

U 1943. vratio se Jovo Vujčić iz Njemačke te se odmah uključio u NOP. Jedno vrijeme djeluje na području Javorovca i Branko Halapa. Omladinci, a osobito Milan Dobrić, izvršavaju sva naređenja kotarskih partijskih vlasti i prije formiranja Mjesnog odbora USAOH-a između 15. i 25. kolovoza 1943.¹⁰⁰ U drugoj polovini 1943. započelo se u javorovačkim šumama s kopanjem zemunice. Zemunice su kopali javorovački rudari, tj. muškarci sa čitavog područja. U zemunice se sklanjalo hranju, mlinsko remenje, odjeću i obuću. Ove zemunice odigrale su veliku ulogu u bici za hranu koja se vodila na ovom području do oslobođenja.

U Javorovcu je prije napada na Koprivnicu održan 6. XI 1943. sastanak KK KPH Koprivnica u kući Eve Grubačević. Tu je razrađen plan o prekopavanju cesta, dizanju mostova i pruga i pilenju telefonskih stupova. Ovaj zadatak je na ovom području uspješno obavljen te su preko cesta koje vode za Koprivnicu izvršena velika prekopavanja i prevaljena preko cesta stabla koja su sprečavala promet. Partijska organizacija i grupa SKOJ-a osnovana je tek u studenom 1943.¹⁰¹ U NOV-u je poginulo sedam boraca iz Javorovca.

Jeduševac

I ovo selo sa dosta Srba nije bilo pošteđeno u 1941. Mnogi seljaci su otjerani u »Danicu«, Gospić i Jadovno gdje su likvidirani.

No, Đuro i Veljko Štrbac te Velimir Nježić usko surađuju s partijskom organizacijom tokom 1941. godine. Nakon novigradske akcije i hapšenja Josipa Blažića Jove rad na dizanju ustanka se prekida, da bi se prvi kontakti obnovili u proljeće 1942.

Kod Ivana Filipčića Orla u Jezercu kod Novigrada smještena je tehnika OK KPH Bjelovar i Veljko Štrbac iz Jeduševca preuzima od mene letke i propagandni materijal te ga prenosi u Javorovac, Srdinac, Vlaislav, Plavšina, Borovljane i na vezu u Delove. On u lipnju 1943. odlazi u Plavšinačku udarnu grupu.

Krajem 1942. ili prvih dana 1943. u Jeduševcu je bio osnovan Mjesni NOO u čiji su sastav ušli: Đuro Štrbac kao predsjednik, Velimir Nježić kao tajnik i Marija Karlović kao ekonom. U odbor su kasnije kooptirani: Milan Karlović, Draga Šajatović i Đuro Karlović.¹⁰²

U Odbor AFŽ-a su ušle: Marija Nježić kao predsjednica, Marija Karlović kao tajnica, te Milka Dobrinčić¹⁰³ i Danica Šajatović¹⁰⁴ kao članovi.

Omladinci iz Jeduševca koji nisu otišli u partizane bili su obuhvaćeni radom u USAOH-u.

Partijska organizacija imala je tri člana a njezin sekretar bio je Milan Karlović.

Akcija za upis Narodnog zajma obavljena je uspješno i u ovom selu. Selo je tokom NOB-a imalo pet žrtava fašističkog terora a tri su borca poginula u redovima NOV-a.

Koprivnički Bregi

Poslije novigradske akcije 27/28. XI 1941. uhapšeni su i bregovski partijski aktivisti, pa je i nakon puštanja partijaca na slobodu rad na razvoju ustanka stagnirao gotovo cijele 1942. godine.

U 1943. Plavšinačka udarna grupa br. 7 razoružava stražu na željezničkoj stanici, plijeni neprijateljsku stoku i žito i uz pomoć aktivista iz Koprivničkih Bregi prebacuje na Bilogoru. Vrš se i sabotaze sipanjem pijeska u osovine željezničkih vagona.

U ljetu 1943. ponovno se u cjelini aktivira partijska organizacija, pa se u Bregima održavaju sastanci KK KPH Koprivnica i Kotarskog NOO-a Koprivnica. U partizane odlaze i prvi borci, a na agitaciji i propagandi radi sekretar Partije Franjo Petričević, pri čemu mu i ja mnogo pomažem, pa Bregi redovito primaju partizanske letke i novine »Vjesnik«, »Naprijed« i »Dom«.

Do pojačanog djelovanja NOP-a dolazi nakon osnivanja Mjesnog NOO-a između 10. i 25. srpnja 1943.¹⁰⁵ Predsjednik odbora bio je Ivan Varga,¹⁰⁶ potpredsjednik Stjepan Sinjerec, a tajnik Stjepan Petričević. Članovi odbora bili su: Franjo Petričević, Ivan Dolenc, Stjepan Matiša, Mato Prvčić, Ivan Sobota, Tomo Hanžek, Ivan Horvat.¹⁰⁷ U 1944. u odbor ulaze Tomo Španiček,¹⁰⁸ Stjepan Krapinec,¹⁰⁹ Marija Petričević, Stjepan Španić, Ana Sobota, Lojze Jager, Terezija Lalek i Terezija Žiher.

Članovi Partije aktivno su radili i na okupljanju antifašističke omladine, pa je između 15. i 25. kolovoza 1943. formiran Mjesni odbor USAOH-a.¹¹⁰ U odbor ulaze: Milka Sinjerec kao predsjednica i član SKOJ-a,¹¹¹ Katica Prvčić, Vlado Gabaj, Drago Prvčić, Ivan Jenček, Franjo Lalek i Franjo Krapinec kao članovi. Zbog odlaska pojedinaca u partizane sastav odbora se mijenjao.

Aktivnost žena Bregi ispoljila se još u međuratnom naprednom pokretu pa se tokom rata samo nastavila ova aktivnost intenzivirana specifičnim ratnim prilikama. Formalno je Odbor AFŽ-a formiran tek između 10. i 25. kolovoza 1943. na poticaj Zorke Usorac Ruže i u njega su ušle slijedeće drugarice: Milka Sinjerec kao predsjednica, Marija Petričević kao tajnica, Katica Prvčić, Klara Dolenc, Terezija Lalek, Ana Sobota, Terezija Žiher i Slava Lalek kao članovi.¹¹² U jesen 1943. radi sa ženama Bregi i Krunka Zastavniković kao član Okružnog odbora AFŽ-a Bjelovar. Milka Sinjerec i Marija Petričević sudjelovale su i na okružnim tečajevima za žene.

*Majke palih boraca iz Javorovca u vrijeme otkri-
vanja spomen-ploče Milivoju Marijanu*

Djelovanjem antifašističkih organizacija u Koprivničkim Bregima završen je s uspjehom upis Zajma narodnog oslobođenja.

U predvečerje oslobođenja Koprivnice Grga Jankez Marijan organizirao je u Bregima naroni zbor. Zboru su prisustvovali i drugi delegati iz Okružnog i Kotarskog NOO-a, a nakon zbora cijelo selo prišlo je rušenju pruge.

Drugi dan održao se važan sastanak Kotarskog NOO-a u kući Franje Petričevića. Izvršena je podjela zaduženja, a u odbor je kooptiran Stjepan Sinjerec i zadužen da radi kao pročelnik Unutrašnjih poslova, odnosno kasnije kao tajnik. Franjo Petričević je izabran za pročelnika Ekonomskog odsjeka, a Ivan Sobota iz Bregi postao je ekonom.

Istog dana primljeni su u Partiju dotadašnji simpatizeri Partije: Mato Prvčić, Franjo Korbus, Stjepan Matiša, Jakob Sobota i Pavao Prvčić. S povlačenjem partizana iz Koprivnice povukli su se i svi članovi Partije i simpatizeri iz Bregi na oslobođeni teritorij.

I na kraju treba reći da se Bregi mogu pohvaliti među hrvatskim selima u Podravini da u svojoj sredini nisu imali niti jednog ustaškog koljača. Vjerojatno je to posljedica djelovanja komunista koji su putem esperanta, koji je u Bregima imao mnogo pobornika, širili internacionalističke ideje. Tokom NOB-a ovo selo je dalo istaknute borce i rukovodioce u organima narodne vlasti, kao i na zadacima obavještajne službe.

Iz Koprivničkih Bregi poginulo je u redovima NOV-a i POH-a 11 boraca a žrtava I fašističkog terora bilo je osam.

Koprivnički Ivanec

U Ivancu Mjesni NOO osnovan je u kolovozu 1943, ali za sada nemamo podataka o njegovom sastavu.

U redovima NOV-a poginula su četiri borca a jedna je osoba bila žrtva fašističkog terora.

Kunovec

Prvi Mjesni NOO u Kunovcu osnovan je u srpnju 1943.¹¹³ Predsjednik je bio Pavao Gregurina,¹¹⁴ a tajnik Ernest Krajcer.

Iz Kunovca je poginulo troje boraca u redovima NOV-a dok su žrtve fašističkog terora dvije osobe.

Kunovec Breg

U ovom je selu još od 1928. djelovao Pavle Gregurina i kod njega je svraćao radi »šaraf fabrike« Danica i Josip Broz.^{MS} Gregurina je za vrijeme stare Jugoslavije bio stalno proganjan zbog širenja komunističkih ideja. Za vrijeme NOB-a bio je prvi predsjednik Mjesnog NOO-a u Kunovcu.

Jedan od organizatora ustanka u Kunovec Bregu bio je Ivan Horvat, rodom iz Đelekovca, koji se priženio Kati Balaško. On je prvi tajnik Mjesnog NOO-a u ožujku 1943,¹¹⁶ dok je predsjednik bio Petar Šaš. Aktivno radi i Stjepan Tušek koji je zajedno s Horvatom i strijeljan. Preko Kunovec Brega prebacivali su se Đelekovčani u partizane a veza je bio Dragutin Švagelj, koji je jedan od organizatora štrajka u rudniku Subotica pred drugi svjetski rat. Selo je aktivno surađivalo s Vojom Čavićem iz Kalničkog partizanskog odreda, pa u ovaj odred odlaze i odbornici Ivan Pintarić i Josip Polevk.¹¹⁷ Poslije strijeljanja Pavla Gregurine predsjednik mjesnog NOO-a postaje Drago Švagelj¹¹⁸ čija čitava porodica surađuje s NOP-om a brat Vinko djeluje kao obavještajac na željezničkom čvoru u Koprivnici, te je i ubijen od neprijateljskih elemenata nakon oslobođenja.

Kunovec Breg imao je pet poginulih boraca u redovima NOV-a i dvije žrtve fašističkog terora.¹¹⁹ Ove podatke vjerojatno treba danas već nadopuniti, a zaključke revidirati.

Kutnjak

Partijska organizacija u Kutnjaku osnovana je između 20. i 30. listopada 1943.¹²⁰

Kuzminec - Koledinec

U ovom selu formirana je 1. rujna 1943. partijska organizacija, u prvih petnaest dana istog mjeseca grupa SKOJ-a a polovinom mjeseca Mjesni odbor USAOH-a.

Mjesni NOO formiranje tek između 10. i 30. studenog 1943, a u zadnjoj trećini mjeseca formiran je i Mjesni odbor AFŽ-a.¹²¹

Ladislav Sokolovački

Mjesni NOO osnovan je između 5. i 15. listopada 1943. u kući Josipa Smiljanića.¹²² Predsjednik je bio Martin Mlatilik, tajnik Josip Smiljanić Školski (umro 1959), a članovi: Mijo Šoštarec, Đuro Šimunović i Miško Jadan.

Postojanje drugih antifašističkih organizacija nije potvrđeno.

Prema evidenciji Muzeja grada Koprivnice tokom NOB-a poginula su iz Ladislava Sokolovačkog četiri partizana.

Legrad

Josip Horvat, postolarski radnik bio je od 1937. član Komunističke partije Hrvatske. On radi u Zagrebu, ali donosi u svoje rodno mjesto partijske i sindikalne materijale i tako djeluje na gajenju naprednih ideja.¹²³ U Legradu je surađivao sa Franjom Strahom, kandidatom Partije, koji je bio povezan s delekovečkom partijskom organizacijom ali je 10. IV 1941. bio uhapšen od Mađara. U Legradu je preko Mije Šimeka djelovao i Tomo Gregurek. Kako bi se uklonio Mađarima, Šimek seli u Koprivnicu i tu se intenzivno aktivira na zadacima NOP-a.

Iako u Legradu tokom NOB-a nije postojala nikakva antifašistička organizacija, pojedinci su ipak radili za NOP.

Prema podacima Muzeja grada Koprivnice, u redovima NOV-a poginuo je jedan borac, a troje su bili žrtve fašističkog terora. Pored toga Mađari su u Legradu vladali terorom.

Lepavina -Jankovac

Mjesni NOO u Lepavini osnovan je u ljeto 1943. Između 10. i 25. kolovoza 1943. osnovan je i Mjesni odbor AFŽ-a.¹²⁴

U Jankovcu osnovan je Mjesni NOO također ljeti 1943. i djeluje neprekidno do oslobođenja.

U Lepavini su zabilježene dvije žrtve fašističkog terora.

Lukovec

Mjesni NOO u Lukovcu osnovan je početkom lipnja 1943.¹²⁵ U odboru su tada bili: Tomo Vadas kao predsjednik, Đuro Sekulić kao tajnik te članovi Stjepan Kapitanić, Josip Kolar i Franjo Pintarić, pri čemu treba istaći da se Lukovec u pomaganju NOP-u povezivao s Rasinjom.

U Odboru AFŽ-a sela Lukovec, osnovanom krajem studenog 1943, radile su: Marija Kolar kao predsjednica, Katica Desetnik kao tajnica i Tina Pintar kao član.¹²⁶

Koliko se danas zna, u redovima NOV-a poginula su dva borca iz Lukovca a žrtve fašističkog terora bile su dvije.¹²⁷

Mala Branjaska

U Maloj Branjskoj Mjesni NOO osnovan je u prvoj polovini listopada 1943. u kući Milana Barberića, koji je obavljao tunkeiju predsjednika i odbor djeluje do kraja rata. Tajnik odbora bio je Milan Liščić,¹²⁸ a članovi Ignatije Žarić (umro 1949) i Jovo Barberić (umro 1950).

Odbor AFŽ-a formiranje između 10. i 25. kolovoza 1943. i prema podacima Komisije za historiju pri OK SKH Koprivnica djeluje do studenog 1944. Predsjednica odbora bila je Darinka Vitanović.¹²⁹

Prema podacima Muzeja grada Koprivnice iz ovog sela poginuo je tokom rata jedan borac, a žrtava fašističkog terora bilo je pet. Bilo bi ih i više da Jakob Pirjavec nije zadržao naloge o hapšenju nekih mještana te prokazao ustašu Antolića koji je ustaškim vlastima odavao partizanske suradnike.

Mala Mučna

Mjesni NOO osnovan u ovom selu je 12. lipnja 1943. na livadi Mate Benkeka ispod sela i djeluje do kraja rata.¹³⁰ Prvi predsjednik bio je Dušan Pavković Crni koji je radio na zadacima NOP-a od sredine 1942, a drugi Branko Vilenica. Tajnik je bio Mato Benkek, a članovi: Petar Vilenica, Milan Cavie i Vinko Funjak.¹³¹

Mala Mučna i njena okolina bile su važna prolazna baza partizanskih odreda koji su djelovali na Kalniku u 1942. godini, ali mislim da se tek u 1943. javljaju organizacije NOP-a.

U svibnju 1943. u kući Dušana Pavkovića osnovana je partijska organizacija koja se u toku 1944. proširila na šest članova od prvobitnih triju. Pod sekretarom Dušanom Pavkovićem organizacija je djelovala do kraja rata, odnosno prema Komisiji za historiju pri OK SKH Koprivnice do 1944, kada pojedinci odlaze u NOV ili zbjeg.¹³²

Općinski NOO Mala Mučna osnovan je između 5. i 15. kolovoza 1943. Predsjednika Petra Vilenicu nakon mjesec dana smjenjuje Dušan Pavković Crni, koji obavlja tu dužnost do rujna 1944. kada predsjednik postaje Branko Vilenica. Tajnik je za čitavo vrijeme djelovanja općinskog NOO-a bio Nikola Manojlović, a članovi: Dušan Popović iz Paunovca, Petar Vranković iz Srema, Svetozar Barberić iz Širokog Sela, Đuro Rajn iz Brđana, Milan Barberić iz Male Branjske, Josip Katalenić iz Velike Branjske, Stevo Peršić iz Donjeg Maslarca, Martin Rajn iz Gornjeg Maslarca, Josip Smiljanović Školski iz Ladislava (umro 1959) i Milan Liščić.¹³³

Pored toga osnovan je u proljeće 1943. Mjesni odbor AFŽ-a u kojem je kao predsjednica radila Srпка Pavković, a kao tajnica Mileva Vilenica, dok su članice bile: Soka Vilenica, Draga Manojlović, Kata Vujaklija, Katica Funjak i Mileva Parazajda. Postojala je i skojevska organizacija, odnosno Mjesni odbor USAOH-a.

Prema podacima Muzeja grada Koprivnice iz Male Mučne poginulo je tokom NOB-a sedam boraca u redovima NOV-a a četvorica su stradali kao žrtve fašističkog terora.

Mala Rasinjica i Velika Rasinjica

Ova dva seoceta nalaze se između Duge i Male Rijeke nedaleko sela Ivančeca, dakle upravo na terenu gdje su se partizanske jedinice s Kalnika neprestano kretale.

U Rasinjici je Mjesni NOO osnovan između 10. i 25. srpnja 1943. ali se u dokumentaciji ne spominje u kojoj Rasinjici pa je i ovaj poatak predmet daljih istraživanja.¹³⁴ Vjerojatno je u 1943. na ovom terenu djelovao i odbor AFŽ-a a možda i USAOH-a.

Iz Male Rasinjice poginule su kao žrtve fašističkog terora tri osobe, a iz Velike Rasinjice pet. Iz Velike Rasinjice poginula su četiri partizana a iz Male Rasinjice jedan.

Mala Rijeka

Mala i Duga Rijeka zapažene su po bitkama koje su na ovom terenu vodili Kalnički partizanski odred i druge jedinice. Tu su se 17. travnja 1943. vodile također žestoke bitke.¹³⁵

Postojanje antifašističkih organizacija, pa čak ni NOO-a nije ustanovljeno, ali je za pretpostaviti da je na ovom području vrlo živog kretanja partizanskih jedinica takav odbor morao postojati. U njoj je od 27. VII 1943. bilo prvo sjedište Štaba II operativne zone NOV-a i POH-a pa je i kretanje političkih radnika bilo intenzivno.

Mali Botinovac

Razvoj ustanka na kalničkom području usko je povezan suradnjom s ovim selom. Iako ova suradnja počinje već od 1941, Mjesni NOO osnovan je tek u ljetu 1943. i odbor na prekida radom do oslobođenja.

Prema podacima u Muzeju grada Koprivnice iz Botinovca su poginula tri borca a iz Malog Botinova jedan borac; u Botinovcu je bila jedna žrtva fašističkog terora a u Malom Botinovcu dvije.

Mali Grabičani

Prema sjećanjima Branka Vitanovića koji je surađivao s prvom kalničkom partizanskom grupom Mileve Cetušić, partizani su već početkom 1942. otjerali svinje od kolonista kojeg su ustaše postavili kao svog povjerljivog čovjeka na imanje Jove Marinkovića, kojeg su 1941. ustaše deportirali u Srbiju.

Iz ovog sela bilo je deportirano u Srbiju više obitelji, a na njihova imanja dovođeni su kolonisti iz Bosne i Like i Slovenci iz okoline Maribora.

I ovo je selo bilo poprište oštih borbi tokom NOB-a.

Prvi Mjesni NOO osnovan je između 10. i 25. srpnja 1943. koji radi do veljače 1944. 136. Predsjednik odbora je bio Nikola Marinković,¹³⁷ tajnik Milan Marinković, a član Jovo Osman.

Iz Malih Grabičana poginula su dva borca u redovima NOV-a a jedna osoba bila je žrtva fašističkog terora.

Mali Otok

Mjesni NOO u ovom selu bio je osnovan tek polovinom studenog 1943. na čelu s predsjednikom Tomom Barnašićem i tajnikom Đurom Celiščakom.¹³⁸

Mali Otok dao je jednoga palog borca i dvije žrtve fašističkog terora.

Mali Poganac

Zajedno s Velikim Botinovcem, Mali Poganac bio je u 1942. poprište oštih borbi koje je vodio Kalnički partizanski odred s neprijateljem. Stanovnici sela su hapšeni, ali i oslobođani zalaganjem Jakoba Pirjaveca i Hrvata iz okolnih sela. Na imanja protjeranih Srba naseljavani su deportirani Slovenci i kolonisti iz Like i Bosne, ali je među njima bilo malo izdajnika. Tako je od sigurne smrti spašen i Nikola Stojanović.

Mjesni NOO osnovan je u proljeće 1943. On djeluje do oslobođenja, a o djelovanju drugih organizacija NOP-a tokom NOB-a nemamo evidentiranih podataka.

U knjigu Spomen-obilježja u Muzeju grada Koprivnice naznačeno je olovkom daje žrtava fašističkog terora bilo četiri, a u rubrici pali borci u NOV-u ne spominje se nitko, pa bi ove podatke trebalo provjeriti. Zahvaljujući dobroj obavještajnoj službi, očito je daje selo izbjego veće uništenje.

Miličani

U Miličanima Mjesni odbor AFŽ-a bio je osnovan između 5. i 15. kolovoza 1943, a predsjednica odbora bila je Bosiljka Gruić.¹³⁹ Da je tokom NOB-a postojala u selu koja druga antifašistička organizacija nema podataka.

Mučna Reka (željeznička stanica)

Šef željezničke stanice u Mučnoj Reki bio je 1941. Dragutin Štimac. On je od 1932. do 1935. radio u Bjelovaru i tu je bio povezan s komunistima Stevom Šabićem, Juliusom Ekerom i Grgom Jankežom. Onda radi na koprivničkoj željezničkoj stanici i zajedno s Kulićem djeluje partijski na ovom važnom željezničkom čvoru. Od 1941. Štimac radi na željezničkoj stanici u Mučnoj Reki i primajući propagandni materijal od Đure Takača u Rasinji djeluje u Donjoj Velikoj, Hudovljanima i Peščeniku. Tokom 1942. OK KPH Bjelovar i Varaždin koristi Štimca kao specijalnog kurira s Povjereništvom CK KPH u Zagrebu. Stjepan Ivić Mali od OK KPH Varaždin i ja od OK KPH Bjelovar koristimo Štimca za prijenos najpovjerljivijih materijala u Zagreb. Dolazimo usred dana na stanicu opkoljenu bunkerima te predajemo i preuzimamo poštu. Na tom poslu surađuje i Dragana žena Ludmila.¹⁴⁰

Budući da Dragutin Štimac nije nastupio mjesto u Karlovcu, počeo je djelovati sa Slavkom Gmajnićkim Markom, Josipom Blažićem Škotom i Jakobom Maljevcem Hrabrim na zadacima objavještajne službe. Suraduje s inž. šumarstva Sramom iz sokolovačke šumarije i s nadlugarima Kučekovićem i Đurom Savićem. Konspirativni nadimak Štimca bio je »Broj 13«.

Novačka

Na području zvanom Trnik između Novačke i Gole živjelo je oko 360 Cigana. Ustaše su ih sve odveli 1941. u Jasenovac i tamo likvidirali. Užas logora preživjeli su samo trojica koji su uspjeli pobjeći iz Jasenovca: braća Pavel i Stjepan Horvat i Vinko Balog.

Mjesni NOO Novačka bio je sastavljen od Ivana Subotičanca kao predsjednika i Alojza Repalusta kao tajnika. Članovi odbora su bili Andrija Subotičanec, Josip Mehkek i Josip Bogadi.

Među prvim aktivistkinjama koje osnivaju Odbor AFŽ-a u Novačkoj su Marija Pošta i Manika Pongrac. Preko Tereze Krodvult uspostavlja se veza sa žandarmerijskom stanicom u Goli, pa i komandir stanice Luka Čikara počinje surađivati s aktivistima iz Gole i Jakobom Pirjavcem koji u 1943. djeluje na tom području. Uspostavljene su i veze s profesorom Dušanom Dikličem, rezervnim domobranskim oficijerom koji u žandarmeriji u Goli radi kao domobranski natporučnik, budući daje u Goli bila radna domobranska bojna zvana »Dora puk« od 300 slabo naoružanih domobrana. S oficirima te jedinice bio je povezan Pavao Blažeković.

Novačka i Gola oslobođene su točno mjesec dana nakon prvog oslobođenja Koprivnice. Stjepan Bogadi iz Novačke punudio mi je pomoć u ljudstvu, te se preko Hlebina prebacujemo u Golu. U Goli je razoružana žandarmerijska stanica i »Dora puk« koji su Luka Čikara i Dušan Dikjić i dr Rovnji predali bez borbe. Zaplijenjeno je 16 kola razne opreme i 13 pištolja, jedan šmajser i 5.000 komada municije, među kojima i puške. S ovim plijenom je stotinu dobrovoljaca »Dora puka« umarširalo u Koprivnicu. Predavši plijen u Komandu mjesta Koprivnice, domobrani su se prijavili u Mobilnom centru, lasno je da je jedan dio dotnobra iz »Dora puka« otišao svojim kućama.

S područja Novačke i Gole zabilježeno je oko 360 žrtava fašističkog terora.

Novigrad Podravski

Novigrad Podravski zauzima istaknuto mjesto u razvoju NOB-a na koprivničkom području, ne samo po tome što je ovdje izvršena prva oružana akcija većeg značaja u noći 27/28. XI 1941. već i po tome što su sve veze iz bjelovarskog okruga prema Koprivnici išle preko ovog mjesta. Ove su veze bile moguće zato što je novigradsko stanovništvo pomagalo partizanske borbe i političke radnike u najvećoj mogućoj mjeri.

Poslije novigradske akcije od članova Partije u Novigradu su bili uhapšeni: Slavko Ledinski, Matija Ormuš i Ivan Cirkvenec, a od antifašista i bliskih suradnika NOP-a Žiga Jelenić i Josip Goldschmidt. Zajedno s Mirom Jelenić iz I'> 'vigrada oni su strijeljanih Bjelovaru 19/20. XII 1941.

Pod djelovanjem terora izgledalo je da je ustanak na ovom terenu zamro. No, to je bilo prividno. Član novigradske partijske ćelije Ivan Horvatić Ćuk nalazio se 1941. u domobranstvu u Bjelovaru. Uoči novigradske akcije on dezertira iz vojske s puškom,

pištoljem i nekoliko bombi povukavši sa sobom još jednog domobrana. Usprkos pra' hajke Horvatić se uspio sakrivati kod povjerljivih ljudi, tako da je malo tko znao za nj govo skrovište. Osjećajući se gotovo sigurnim svratio je 28. II 1942. u očevu kuću u P unovcu kbr. 583 (danas Virovska ulica 72). Međutim, netko je prijavio Čuka i žanda merija iz Virja opkolila je kuću i pozvala ga na predaju. Umjesto predaje Čuk je prihv tio borbu i nakon tri sata pucnjave uspio je bombom očistiti od »žandara« dvoriš kuće br. 70 i tako se preko posjeda Stjepana Horvatića i vrtova skloniti na sigurr mjesto.

Sakriva se kod Katice Novoselec (Cvrtfla) na Brežancu, kod siromašnog seljak Đure Lovričeka u Jezercu te kod Ivana Filipčića Orla. Međutim, žandarmerija i nov gradski načelnik Mađer nisu se zadovoljili time da su u Jasenovac otjerali Čukove oca, majku, ženu i sestru Maricu udatu Trnski, već su neprekidno tragali po novigrad skoj okolini, a osobito po Jezercu za Čukovim skrovištem.

Čuk se nato pridružuje Kalničkom partizanskom odredu, ali nakon bitke koju j odred vodio 19-21. ožujka 1942. kod Javorovca gubi vezu s odredom. Oslabljn i bol< stan zadržava se od tada na novigradskom području gdje mu je teren bio poznat a ljuc skloni. Jedno se vrijeme skriva zajedno s Franjom Mrazom, ali je Mraz češće mijenja skloništa, pa sam ja direktivu Pavla Gregorića da se Mraz ima uputiti u Slavoniju mc gao provesti tek u studenom 1942, ne mogavši ni u Peterancu preko Tome Blažeka nit u Novigradskim konacima preko Stjepana Kolibaša Pište uspostaviti s Mrazom vezu.

Ja sam se povezao s Ivanom Horvatićem Čukom početkom travnja 1942. godini preko Ivana Bukvića. Do Bukvića me je odveo Mi jo Kolar Ptica iz Đurdevca kao što jt ranije dovodio Kasima Čehajića Turčina na tu adresu. Do Bukvica je potajno noću do lazio i Čuk kako bi saznao što se dešava s njegovom obitelji.

S Ivanom Horvatićem Čukom počeo sam obilaziti i aktivirati sve stare simpatizere NOP-a u Novigradu Podravskom, ali i proširivali suradnju s novim ljudima. U Novigra du smo organizirali nekoliko centara koji su služili za sklanjanje političkih radnika i odakle se prenosila partizanska pošta i ilegalni materijali. Takav jedan punkt bio je u voćnom rasadniku gdje je radio Ivan Bukvić a kočijaš rasadnika Mijo Mehkek bio je naš kurir do oslobođenja zemlje, a pomoć za borce prikupljala je i Eva Mehkek. Od naročite pomoći bio nam je Stjepan Mikor¹⁴¹ koji je službovao u novigradskoj općini i koji nam je nabavljao veće količine pisaćeg pribora, što je bilo osobito važno kada je tehnika OK KPH Bjelovar preselila kod Ivana Filipčića Orla u Jezerce. Preko Mikora ilegalci su se snabdijevali propusnicama, a u vrijeme dok su jedinice GESTAPO-a bile u Novigradu dobivali smo točne podatke o njihovom naoružanju i kretanju. Već ranije Stjepan Mikor bio je kao kandidat Partije zadužen za rad s omladinom. Na toj liniji radi s omladincima Stjepanom Filipčićem, Maltarićem i Josipom Petrokovićem.¹⁴² Naš čovjek je bio i općinski pandur Ivan Restek. Poslije napada Bjelovarskog odreda na općinsku zgradu 27/28. XI 1942, on je optužen za suradnju s partizanima te je i likvidi ran u logoru Jasenovac.

Naše veze učvršćivali smo i po novigradskoj okolini. Prema Javorovcu imali smo vezu u mlinu braće Maltarić, koji su bili rodom iz Novigrada Podravskog. Obavještajne podatke u Javorovac prenosio je Jandro Jovičić. U Javorovcu smo ja i Čuk imali jaku bazu u kući Eve Grubačević i njene kćerke Milke Pulja. U Srdincu smo svraćali do Mileve Vukmirić i Zorke Usorac Ruže preko koje smo održavali veze s Mijom Simekom u Koprivnici. S Horvatićeam - koji je bio dosta bolestan - kretao sam se do Delova, Jeduševca, Plavšince, Borovljana i čak do Sigeca, a posebnu bazu imali smo kod Stjepana Kolibaša Pište u Novigradskim Konacima i kod Mate Kudumije Matica u Grkini.¹⁴¹ Uz pomoć Horvatića uhvatio sam vezu i s Gabajevom Gredom te s Hlebinama.

Osobitu pomoć Novigradaca imao sam pri organiziranju tehnike OK KPH Bjelovar. Stjepan Mikor donio je na voćno-lozni rasadnik kod Bukvića jedan stari hektograf i jednu staru pisaću mašinu. Ja i Horvatić prenijeli smo te strojeve kod Đure Sočeca Kineza u Mičetinec, preko kojega je išla naša kururska veza s KK KPH Đurdevac i s OK KPH Bjelovar. Iskoristo sam priliku i povezao Čuka s Katom Rupee i Vladimirom Pepricom, predratnim članovima Partije u Miholjancu, Rozom Senković u Virju, te Stjepanom Cvjetkovićem-Vilsonom i Antom Rončevićem u Semovcima. Uz pomoć Miška Kolara Ptice smjestili smo tehniku kod đurdevačkog pandura Petra Prelea u Čepelovcu. Tu je tehnika djelovala sve do listopada 1942. kada je prenesena u Jezerce.

U jesen 1942. naša organizacija je već bila veoma razvijena i imali smo mnogo podrške u narodu. Tako sam jedne noći u jesen 1942. zalutao i nisam zbog magle mogao naći kuću Ivana Trnskog. Pokucao sam na jedna seljačka vrata. Otvorio mi je Stje-

Ivan Horvatić Ćuk, prvoborac iz Novigrada Podravske, poginuo u rodnom mjestu 19. lipnja 1943. godine

pan Trnski Japica i pozvao me u kuću. Tokom razgovora pridobio sam ga za suradnju s NOP-om i on je počeo djelovati među lijevo orijentiranim HSS-oveima da se priključe NOB-u. Ustaše su ga tukli i maltretirali zbog sumnje da surađuje s partizanima, ali on nije nikada ništa odao, već nam je uvijek stajao na raspolaganju.

Tokom 1942. i 1943. pod uplivom Partije radio je velik broj Novigradaca. Narodnu pomoć sakupljaju: Pero Trnski, Stjepan Hirjan Baček, Vesenjaka, Stjepan Široki, Jovo Avirović, Molnar, Job Weis (streljan 1944. u Koprivnici), Đuro Keceuš.

Ipak sam osobito bio povezan s Ćukom i Stjepanom Pavešićem Zekom, koji su jedini imali pristup tehnici OK KPH Bjelovar dok se ona nalazila u Jezercu kod Ivana Filipčića Orla. Nažalost stroge konspiracije nije se držao sekretar OK KPH Bjelovar Ivan Matačić Viktor, pa je i tehnika i baza Okružnog komiteta morala seliti.¹⁴⁴

Za aktivnu suradnju Ivan Horvatić Ćuk angažirao je i svog nekadašnjega obučarskog majstora Marka Jagara. Jagar nije bio kompromitiran pa smo ga koristili kao obavještajca i kao nosioca raznoga propagandnog materijala po bjelovarskom okrugu. S nama je surađivala i Jozetina Kraljić, koju u drugoj polovini 1942. upućujemo u Javorovac gdje u kući Milke Koruge i Milke Pulja šiva partizanske kape i ostalo potrebno za partizane. Gotovo da je nemoguće nabrojiti sve suradnike NOP-a u Novigradu Podravskom: obitelj Đinđić, sinovi Jove Avirovića, Kata i Stjepan Horvatić (susjedi i rođaci Ćuka), Milka Đinđić, Marica Krnjašić,¹⁴⁵ Slavica Aržišnik.¹⁴⁶

Gotovo svi ljudi opravdali su naše povjerenje. Izuzetak čini zet Ivana Bukvića Ivan Gabud Tabi, kožarski radnik koji je odlazio na posao u Koprivnicu. Njegovom krivnjom došlo je 5. ožujka 1943. do provale, kada je uhapšen Ivan Trnski, predsjednik prvog ilegalnog Mjesnog NOO-a Novigrada Podravskog koji je osnovao Stjepan Kendel Sijedi, član OK KPH Bjelovar u veljači iste godine. Tajnik odbora bio je Stjepan Mikor, a članovi Jovo Avirović, Ivan Petroković, Đuro Keceuš, Jovo Đindić.

Nakon provale formirana je odmah i Novigradska partizanska grupa u koju su ušli: Josip Kemić Kobac kao komandir, Josip Vranar Sokol,¹⁴⁷ Stjepan Kolibaš Pišta, Stjepan Pavešić Zeko, Milivoj Nježić i Ivan Horvatić Čuk, dotadašnji sekretar KK KPH Koprivnice i delegat na plenumu OK KPH Bjelovar. Grupa je doživjela težak udarac 19. lipnja 1943. kada su poginuli u borbi s neprijateljem Čuk i Kobac. Brat Čukov, Valent Horvatić i rođak Stjepan Horvatić govore o tom događaju ovako: »Kobno navraćanje Horvatić Ivana i Kemić Josipa u Novigrad dogodilo se 19. lipnja 1943. godine. Taj put je došao u kuću svog rođaka Stjepana Horvatića, tražeći da mu ovaj pokaže na ulici upravitelja rudnika Javorovac Nijemca Brandesa. Kako ga nisu pronašli, Horvatić Ivan je otišao u kuću Madera (načelnika općine) i ubio ga. Naime, taj Mađer je kod prvog njegovog opkoljavanja, 1942. godine, telefonirao u Virje po oružnike i naredio da ga treba uhapsiti. Isti je i njegovu familiju dao otjerati u logor Jasenovac. Nakon tog događaja navratio je ponovno pred rodnu kuću i zajedno sa Kemić Josipom pjevao na seoskom bunaru: 'Sedamdeset i dva dana na mom srcu leži rada'. Potom su otišli u općinsku zgradu, razoružali žandare a Horvatić je telefonirao u Koprivnicu da su Novigrad zauzeli partizani. Iz Koprivnice su oko pola noći na kamionima u Novigrad stigli ustaše i zametnula se krvava borba između Ivana Horvatića i Kemić Josipa iz Hlebina, sjedne strane, i ustaša s druge strane. Obojica su u toj neravnopravnoj borbi poginuli, dok se ne zna koliko su žrtava imali ustaše i ostali izdajnici. Ujutro je Valent Horvatić sa ostalom familijom išao na raspoznavanje u općinsko dvorište.«¹⁴⁸

Jasno je da ovi udari nisu mogli zaustaviti razvoj NOP-a u Novigradu Podravskom. Poslije provale 5. III 1943. za novog predsjednika NOO-a izabran je Restek zvan »Lucija«, a kasnije su predsjednici bili Đuro Ljubić¹⁴⁹ i Ivan Sagner. Odbornici su prije 7. studenog 1943. bili: Ivan Filipčić, Pero Lovriček, Mato Matunci, Stjepan Mužinić, Ivan Vedriš,¹⁵⁰ Martin Trepotec, trgovac Molnar. Ostali odbornici su: Martin Godek,¹⁵¹ Ivan Ledinski,¹⁵² Stjepan Hirjan, Ivan Dijaković¹⁵³ i Ivan Berta.¹⁵⁴ Od osnivanja mjesnog NOO-a do studenog 1943. tajnik odbora je Stjepan Mikor.¹⁵⁵

Općinski NOO osnovan je u prvoj polovini kolovoza i u njega su ušli: Ivan Petroković kao predsjednik, te Stjepan Trnski Japa, Manda Filipčić, Đuro Lovriček, Krešo Avirović i Ivan Restek kao članovi, dok je dužnost tajnika obavljao Ivan Vedriš.¹⁵⁶

Žene Novigrada Podravskog pomagale su NOP još 1941. i neke od njih su pokazale veću aktivnost od pojedinih muškaraca. Neke su žene već i spomenute, međutim, mislim da ih je potrebno i posebno navesti. Nakon provale 5. ožujka 1943. u ilegalstvo su morale otići: Katica Cvrtila, Zorka Usorac Ruža, Marija Raletić-Višnja iz Vlaislava i Kata Šoštarić Branka. U prvom odboru AFŽ-a koji je počeo djelovati početkom travnja 1943. nalazile su se: Katica Cvrtila Ševa kao predsjednica, Manda Filipčić iz Jezerca te Kata Jagar, Kata Bukvić, Kata Trnski, Kata Gabud, Slavica Aržišnik, Ana Ranilović,¹⁵⁷ Milka Đindić i Marica Krnjašić kao članovi iz Novigrada. Tokom 1943/44. odbornice su bile i Dora Pavetić i Bara Ormuš. Aktivno su surađivale i mnoge druge žene, ali mislim da treba spomenuti i Evu Mehkek, te sestre Mande Filipčić. Među istaknute aktiviste spada i dr Zora Goldschmidt.

Omladina Novigrada Podravnog ima istaknuto mjesto u razvoju NOB-a na ovom području. Svakako treba spomenuti Stjepana Trnskog, sekretara skojevske organizacije među grafičarima u Zagrebu i jednog od pomagača ilegalne partijske štamparije u Zagrebu 1941. U jednoj od većih provala Trnski je bio uhapšen 8. XI 1941. Imao je odlično držanje na policiji ništa nije priznao. Interniran je u logor Jasenovac, odakle mu 11. VIII 1943. uspijeva pobjeći, ali 19. XI 1944. pogiba kod Našica. U redovima NOV-a poginuli su i Anđelko Tresiglava, Bolto Hirjan, Marko Korenic, Stjepan Filipčić i mnogi drugi istaknuti omladinci. U 1943. se ističu: Miljenko Đindić, Đuro Grekšić, Kazimir Dolenc, Stjepan Matota, Franjo Boroša, Đuro Đindić, Franjo Ljubić, Franjo i Slavko Maltarić, Ivan Krajačić, Franjo, Markeš, Ivan Ljubić, Franjo Kraljić, Ivan Sučević, Mijo Napan, Ivan Vedriš, Josip Dijaković, Anđro Horvatić, Ivan Korbus i mnogi drugi koji su se uključili u NOB i postali aktivni oficiri i podoficiri Jugoslavenske narodne armije-

Mislim da treba istaknuti veliki omladinski zbor u oslobođenom Novigradu 5. XII 1943. Na tom su zboru učestvovali i omladinci iz Virja i okolnih sela. Na zboru je govorio omladinac Stjepan Matota, a ispred Mjesnog NOO-a Ivan Petroković. U ime AFŽ-a govorila je drugarica Acinger. Priređena je kulturno-umjetnička priredba koju je izvela omladina iz Virja. Bila je to manifestacija bratstva i jedinstva omladine ovog kraja.

U oslobođenom Novigradu život se brzo normalizirao. Uspostavljena je komanda mjesta, a domaći sin Franjo Peroš je prvi zamjenik komandanta, a onda i komandant. Upisuje se Zajam narodnog oslobođenja, i nema kuće koja nije u tu svrhu dala svoj prilog. Veoma je aktivna i mobilizacija pa se živo propagira pristup novih boraca jedinicama NOV-a. Novigrad je kasnije bio ponovno zauzet i ponovno oslobođen, ali se ni tada partizanske snage nisu u njemu uspjele dugo zadržati. Međutim, ustanak se dalje razvijao i u 1944. dolazi do stvaranja odbora JNOF-a pa čak i do formiranja skojevske organizacije Novigradaca na oslobođenom području.

Tokom NOB-a iz Novigrada Podravskog poginulo je 18 boraca a 38 osoba palo je kao žrtve fašističkog terora, Novigrad je dao veliki doprinos oslobođenju naše zemlje.

Otočka

Organizirano djelovanje za NOP započinje u drugoj polovini 1943. Tada dva borca odlaze u partizanske jedinice, a u 1944. još četiri.

Do osnivanja Seoskog NOO-a dolazi tek krajem 1944. i prvi predsjednik bio je Ivan Bogadi, a tajnik Mijo Mulvaj.

Pešćenik

Mjesni NOO osnovan je u ljeto 1943. i djeluje do oslobođenja zemlje.

Peteranec

Partijska organizacija obnovljena 1941. djeluje u istom sastavu do 9. II 1944. i ima tri člana. Međutim, aktivnost partijske organizacije povećava se tek 1943. kada sekretar peteranske partijske ćelije Josip Belčie postaje u kolovozu elan KK KPH Koprivnica, a onda i tajnik Kotarskog NOO-a Koprivnica.

Te godine komunisti Tomo Blažek, Josip Cmrk i Belčie osnivaju u Peterancu sve antifašističke organizacije, a treba spomenuti da je selo imalo i svoju udarnu grupu sastavljenu od skojevaca i članova USAOH-a koja djeluje aktivno uz Đelekovečku udarnu grupu. Organizirano odvažaju žito i brašno iz mlina u Peterancu u Javorovac gdje se hrana spremala u zemunice ili dijelila na okružne ustanove. Omladinci ruše prugu i prekapaju cestu te obavljaju sve zadatke koje im je postavio KK KPH i SKOJ Koprivnica. Na izvršavanju zadataka posebno se istakao rukovodilac SKOJ-a Miško Cmrk, čija je cijela obitelj angažirana u NOP-u.

Prvi Mjesni NOO Peteranec bio je osnovan između 10. i 25. srpnja 1943.¹⁵⁸ Predsjednik odbora bio je Tomo Blažek, a tajnik Josip Belčie. Članovi su bili: Josip Cmrk, Ignac Seleš, Franjo Cmrk. Kasnije u njega ulazi Tomo Gaži. Nakon oslobođenja odbor se reorganizira tako da Josip Cmrk postaje predsjednik, a tajnik Ignac Seleš.

Općinski NOO Peteranec osnovan je 11. XI 1943. i predsjednik postaje Tomo Blažek, a tajnik Tomo Gaži. Ovaj općinski NOO do sada nije spominjan u povijesnoj literaturi. Međutim odbor je izdavao propusnice, a očuvana je propusnica Tome Galovića od 17. XI 1943. Član ovog odbora bio je i Franjo Cmrk.

Svakako treba istaknuti da je u kuci Kate Blažek bio osnovan i Gradski NOO Koprivnica, a ja sam u Peteranec počeo dolaziti u proljeće 1942. u potrazi za Franjom Mrazom.

Osnivanje Odbora AFŽ-a uslijedilo je između 10. i 25. kolovoza 1943. Za predsjednicu je bila izabrana Marija Belčie, a za tajnicu Bara Blažek.¹⁵⁹

Po oslobođenju Koprivnice svu vlast preuzima MNOO i ONOO. Vršiti se agitacija za odlazak u partizane a kao i ranije upisuje se zajam narodnog oslobođenja i obavljaju drugi zadaci za NOP. U redovima NOV-a i u zbjeugu bilo je iz Peteranca oko 30 osoba. Tokom rata poginulo je sedam boraca, a tri osobe bile su žrtve fašističkog terora.

Plavšinci

Razvoj ustanka u Plavšincu povezan je s radom na dizanju i razvoju ustanka u cijelom koprivničkom kotaru. Na ovo područje dolazi Kasim Čehajić Turčin, sekretar OK KPH Bjelovar i dr Pavle Gregorić kao povjerenik CK KPH. Članovi Partije ovdje razrađuju plan za novigradsku akciju, koja je i izvedena u noći 27/28. XI 1941. Strijeljanje Milana Pulje, Steve Ciganovića i Nikole Rojčevića 20. XII 1941. zbog ove akcije zakočilo je za izvjesno vrijeme razvoj ustanka, koji je 1941. imao ovdje masovno obilježje.

Usporedo s obnavljanjem rada OK KPH Bjelovar u proljeće 1942 obnavlja se i rad na di/lanju ustanka, iako formalno nisu osnovane organizacije NOP-a. Kalnički partizanski odred na svom putu i/ Slavonije za Kalnik zadržao se u ovom malom bilogorskom selu gdje je primljen od naroda s oduševljenjem i s velikom brigom.¹¹⁰ Među prvim aktiviraju se u proljeće 1942: Nikola Ciganovic, Ljuba i Draga Ciganovic, Milan Liščić, Stevo Vučković, Stevo Petrovic

Seoski NOO Plavšincac osnovan je u proljeće 194.V i u nj su ušli- Milan Liščić kao predsjednik. Marija Rojčević¹⁶¹ kao tajnik, te Ljuba Ciganovic, Stevo Petrovic, Nikola Ciganovic, Stevo Vučković i Draga Ciganovic kao članovi

Na ovom području djelovao je i Općinski NOO, koji je prema Velasjicu osnovan između 5 i 15. kolovoza 1942.¹⁶² Predsjednik odbora bio je Dušan Jovicic, a tajnik Nikola Štrbac iz Jeduševca.¹⁶³ Članovi su bili Marija Rojčević i Mileva Vukmiric

Nedugo iza osnivanje Mjesnog NOO-a formiran je i Odbor AF/ a U ovom odboru bile su zastupljene gotovo sve žene sposobne za rad Predsjednica odbora bila je Marija Rojčević, a tajnica Ljuba Ciganovic.¹⁶⁴

Plavšincac je imao i svoju udarnu grupu Ona je formirana neposredno nakon smrti Ivana Horvatica Cuka kada se Novigradska »rupa raspala. U ovoj Plavšinačkoj udarnoj grupi, koja je uskoro proglašena za grupu 7 sudjelovali su- Cedo Ciganovic kao komandir, Veljko Štrbac iz Jeduševca kao zamjenik komandira, Josip Vranar Sokol iz Gornje Sume kao komesar, te kao borci Milivoj Nježić iz Jeduševca, laietić Ivan Vuk iz Mičetinca, Milan Sekulic, Svetozar Rojčević Đuro Ugarkovic. Tomo Čiković iz. Miklinovca i jedan borac zvan »Brico« iz Oborova. Ova je grupa s uspjehom čistila teren od raznih špijuna i ustaša a djelovala je na području novigradske općine.

U Plavšincu je djelovala i skojevska grupa koja je često mijenjala svoj sastav zbog odlaska omladinaca u redove partizana. Između 15 i 25. kolovoza 1942. osnovan je Mjesni odbor USAOH-a pa je čitava omladina Plavšincaca bila taktički organizirana na izvršavanju određenih zadataka.¹⁶⁵ Mislim da treba istaci da su skojevci iz. Srdinca: Emil Vukmiric, Đuro Borovic, Jovo Srdic, Jerina Vučkovic, (Slav ko) Stelaneć djelovali na razvoj SKOJ-a i u Plavšincu /a rad sa omladinom u Plavšincu bio je zadužen Jovo Milivojević, dak.

Pod kraj 1943. osnovan je inicijativni odbor za sazivanje Općinske konferencije AFZ-a. Konferencija je i održana 2. II 1944, u prisustvu 50 delegatkinja i u Izvršni odbor je izabrano pet drugarica.¹⁶⁶ S konferencije je upućen brzoglasni pozdrav Titu. Treba istaci da su žene imale veliku ulogu u mobilizaciji boraca nagovarajući svoje muževe da se pridruže partizanima i da ne ostanu po strani od oslobodilačke borbe

Kada je osnovan Općinski komitet Plavšincac nije sigurno utvrđeno.¹⁶⁷ Taj je komitet koordinirao rad postojećih partijskih organizacija i radio na osnivanju novih. U ovom komitetu su bili: Nikola Štrbac kao sekretar, te Dušan Jovicic i Nikola Sekulić-Ilinkin iz Vlislava. Mileva Vukmiric iz Plavšincaca. Đuro Grubačević iz. Srdinca i Ivan Krstitovic iz Borovljana kao članovi. Komitet je radio na području latorovca, Novigrada, Srdinca, Plavšincaca. Vlislava, Jeduševca i Borovljana, a početkom 1944. prestaje radom.

Ne treba zaboraviti da je u Plavšincu bila značajna baza KK KPH Koprivnica, OK KPH Bjelovar i drugih kotarskih i općinskih institucija bjelovarskog područja. Tu su postojale zemunice za spremanje hrane i zemunice za sklanjanje ranjenih boraca. U Plavšincu se smještavaju izbjeglice koje bježe pred Bobanom i Bijelom gardom i narod ih sakriva. Oružanom borbom Plavšincac je dao veliki prilog pobjedi narodne revolucije¹.

Prema do sada prikupljenim podacima iz. Plavšincaca je stradalo pet osoba pod ustaškim terorom, ali je doprinos ljudi ovog sela znatno veći nego što je to iskazano brojkama

Prkos

Iseljavanje Srba s područja Kalnika započeo je okupator upravo u ovom selu. U Srbiju je otjerano 19 porodica, a na njihova imanju su dopremljeni Slovenci koje su Nijemci iseljavali s područja Maribora.

Mjesni NOO osnovan je već 1942 godine i njegov prvi predsjednik je Dušan Pavković, koji kasnije odlazi u partizane.

Među aktivistima ovog sela isticali su se: Đuro Skorić. Milan Cvitic Gajo Skoric i Jagoda Cvitic, koja je bila i predsjednica Mjesnog odbora AFZ-a.

Na području Prkosa vođene su oštre borbe i ustaše su zapalili 11 kuća od postojećih 29. Selo je dalo u redove NOV-a četiri borca a pet osoba stradale su kao žrtve fašističkog terora.

Prnjavor (Lepavinski)

Mjesni NOO osnovan između 10. i 25. kolovoza 1943. radi do oslobođenja. Prvi predsjednik odbora bio je Milko Čenic.¹⁶⁸

Do osnivanja partijske organizacije dolazi početkom 1944. i ona djeluje do 1 XII 1944. na čelu sa sekretarom Josom Gojkovicem. Ima četiri člana Partije.¹⁶⁹

U partizanima su poginula iz Prnjavora Lepavinskog dva borca a jedna je osoba stradala kao žrtva fašističkog terora.

Radeljevo Selo

Radeljevo Selo je rodno mjesto narodnog heroja Nikole Severovića.

I ovo srpsko selo opredjeljuje se još 1941. za NOP i u travnja 1942. osnovan je prvi Mjesni NOO na čelu s Ljubomirom Rencem.¹⁷⁰

U lipnju 1942. osnovana je i partijska organizacija od organizatora ustanka u ovom kraju Jure Puklenice i Gabrijela Santa. Njen prvi sekretar bio je Nikola Smoljanović.

Osniva se u 1942. i Odbor AFŽ-a a prva predsjednica je Danica Bodin.

Selo je imalo velik broj aktivista koji su stalno pomagali NOP, usprkos djelovanju kolonista Gomze koji je 1941. vršio stalne prijave ustašama koji su dolazili te pljačkali i maltretirali seljane ovog sela. Osobito su teški dani bili početkom 1944. kada su ustaše poubijali pet nevinih seljana i popalili 25 kuća od postojećih 40.

Radeljevo Selo dalo je NOB-u 29 boraca u 1942. i 1943. godini. Poginulo je 11 boraca.

Rasinja

U ovom mjestu velik broj ljudi smatran je bliskim simpatizerima Partije. Među njima se ističe i Đuro Takač, koji se opredijelio za NOP već 1941. godine, da bi 1943. zajedno s cijelom obitelji otišao u partizane.¹⁷¹

Partijska organizacija u Rasinji osnovana je 1942. i to je bila prva partijska organizacija na području općine. Imala je četiri člana a sekretar e bio Takač. Suradnici Takača bili su: Stjepan Poštenik, Stjepan Hanžek, Stjepan 1* ukot iz. Subotice Podravske, Slavko Skafec, Milan Beneli i Tomo Blažić Pepek. Kasnije je osnovan i Općinski komitet KPH Rasinja sa sekretarom Franjom Vutucom.¹⁷² Djelovanjem komunista i organizatora ustanka u ovom kraju Gabrijela Santa Kuma, Stjepana Ivića Malog i Antuna Blažića ustanak je i u ovom kraju dobio masovne razmjere, pa su formirane sve antifašističke organizacije.

Već prvih mjeseci 1942. uspjelo je Josipu Blažiću (vjerojatnije Antunu Blažicu) iz Globočeca osnovati u Rasinji organizaciju SKOJ-a sa 16 omladinaca.¹⁷³ Ta je organizacija djelovala kao udarna grupa. Ona je razoružala domobransku posadu u bunkeru na željezničkoj pruzi, a 2 ili 11. VI 1943. napala žandarmerijsku stanicu u Rasinji.¹⁷⁴ Po red vršenja diverzija, skojevci organiziraju sakupljanje hrane, odjeće i obuće za Kalnički partizanski odred.

Mjesni odbor USAOH-a osnovan je između 15. i 25. VIII 1943. Istovremeno je osnovan i Općinski komitet SKOJ-a s Vladom Vargovićem iz Cvetkovca kao sekretarom, te članovima: Marijanom Miklišićem iz Koledinca, Blankom Takač i Elom Kermendi iz Rasinje. S ovim komitetom usko surađuje i Vinko Jagić iz Kuzminea, koji je u proljeće

1944. u Vojvodincu strijeljan s Franjom Vutucom i Ružom Tkalčec. Omladinski pokret u Rasinji imao je takve razmjere da je 90% omladinaca otišlo u partizane a takav primjer imamo još samo u Đelekovcu.

Podaci o osnivanju prvog Mjesnog NOO-a nisu jedinstveni.¹⁷⁵ Prema napisu: »O razvoju narodne vlasti za vrijeme NOB-a« od 22. VIII 1957. kaže se da je Mjesni NOO formiran u lipnju 1943. i da je prvi predsjednik bio Stjepan Vršić, a prvi tajnik Vjekoslav Rumić, krojač. Odbor je prestao djelovati u ožujku 1944. U istom napisu se navodi daje kod formiranja općinskog NOO-a Rasinja sudjelovao kao politički radnik Santo Gabrijel Kum i Ivić.

Općinski NOO je bio formiran tek nakon oslobođenja Koprivnice i tu je prvi predsjednik bio Stjepan Kapitanović¹⁷⁶ a tajnik Rudolf Varga i/. Kuzminca. Izbori za ove odbore provedeni su javnim glasanjem svih prisutnih a njima su rukovodili: Bregović, Kapitanović, Takač i Martinković. Članovi odbora razvili su veliku aktivnost u prikupljanju hrane, odjeće i obuće. U Rasinji je organiziran i prvi narodni sud pod nazivom ^»Sud dobrih ljudi«. Članovi tog suda bili su: Stjepan Poštenik, Anton Gložinić, Mara Blažeković, Josip Brzeska. Osoba osuđena na prisilni rad upućivana je na izdržavanje kazne u Kalničko područje.

Odbori AFŽ-a bili su osnovani na području rasinjske općine do polovine 1943, pa se ne slažem s Velagićem da je Mjesni odbor AFŽ-a osnovan tek između 20. i 30. XI 1943.¹⁷⁷ Vjerojatno se radi o Općinskom odboru AFŽ-a jer je prema sjećanjima Andelke Pavlek tada održana općinska konferencija AFŽ-a za općinu Rasinju.¹⁷⁸

Mjesni odbor AFŽ-a sačinjavale su: Milka Rupee kao predsjednica, Kata Hanžek kao tajnica, Stefa Holer, Mara Blažeković i Milka Đuro kao članovi.

U Rasinji je bilo povremeno sjedište II operativne zone, X korpusa, Okružnog suda i raznih organa narodna vlasti. Na tom području vodilo se više velikih okršaja.

U partizanima su iz Rasinje pala 22 borca, a broj žrtava fašističkog terora nije dovoljno istražen. U svakom slučaju podaci nam ukazuju da se ustanak u rasinjskoj općini razvijao brže i masovnije nego u drugim dijelovima Podravine.

Reka

U ovom selu osnovan je Mjesni NOO u jesen 1943.

U tom vremenu je osnovana i skojevska organizacija sa sekretarima Zorkom Dinić i Boškom Savićem. Obje organizacije prestale su radom u veljači 1944.

Ribnjak

Ribnjak je jedno od prvih sela koje se povezuje s Kalničkim partizanskim odredom i koje živi za Kalnik, kako je to izrazio koprivnički novinar Jovo Rojčević.¹⁷⁹ Pored Ribnjaka s odredom surađuju stanovnici Duge Rijeke, Velikog Poganca, Radeljeva Sela, Grabičana i Ivanca Ludbreškog.

Istovremeno s aktiviranjem Kalničkog partizanskog odreda početkom 1942. dolazi i do organiziranog rada po selima i u odred ulaze upravo novi borci iz Rijeke i Ribnjaka. Božu Leinera u ludbreškim vinogradima dočekuju nakon bijega iz domobranstva upravo skojevci iz Ribnjaka, te Stevo Šuka i Nikola Vujasinović seljačkim kolima prebacuju u Ribnjak oružje i municiju koju je pribavio Leiner, a odatle dalje prema sjedištu novoformiranog Kalničkog partizanskog odreda. Odred odlazi do Javorovca i tamo vodi s neprijateljem borbe između 19. i 21. III 1942. da bi se nakon ovih borbi ponovno vratio u ribnjačke klijeti gdje borce narod snabdijeva hranom. Međutim, ustaški agenti Joža i Viktor Brlecković javljaju ustašama o povratku odreda, pa su ustaše iz Ludbrega 22. III 1942. opkolili odred. Iako se većina boraca uspjela izvuci iz obruča, neprijatelj je uspio uhvatiti partizanskog suradnika Stevu Šuku koji nije izdržao mučenja pa je provalio neke druge suradnike. Provala koja je započela hapšenjem Valtera Leinera iz Ludbrega završila je tek 3. IV 1942. Bilo je uhapšeno 14 suradnika NOP-a a bila je prekinuta i veza kojom se iz Zagreba dolazilo u Kalnički partizanski odred.¹⁸⁰

Jovče Ostojić, koji je aktivni suradnik NOP-a u Ribnjaku od 1941. uspio se pridružiti Kalničkom partizanskom odred, ali je kasnije u jednoj bici bio zarobljen i likvidiran u logoru Stara Gradiška. U neprijateljskoj ofenzivi koja je započela 23. IV 1942. na Kalnički partizanski odred, odred trpi velike gubitke, osobito u rukovodećem kadru, pa to izaziva izvjesnu stagnaciju u razvoju ustanka, usprkos prolazu Banijske proleterske čete ovim područjem.

Dolazak Kalničkog partizanskog odreda - osnovanog u selu Bijela 10. X 1942. - na područje Kalnika označava novi polet NOP-a na ovom području. Konfidenti Brleckovići su strijeljani, a odred čisti teren od neprijateljskih elemenata, omogućavajući i stvaranje drugih organizacija NOP-a.

Prema kronici »Selo Ribnjak u NOB-u« prvi NOO u Ribnjaku osnovan je u travnju 1942. pa bi po datumu osnivanja pripadao među prve NOO-e osnovane u sjevernoj Hrvatskoj uopće.¹⁸¹

Po Velagiću, Mjesni NOO Ribnjak je osnovan između 5. i 25. studenog 1942. kao odbor NOF-a s predsjednikom Perom Kučekovićem, tajnikom Milkom Šukom i ekonomom Perom Ostojićem, te članovima: Nikolom Vujasinovićem, Đurom Vujasinovićem, Adamom Ostojićem i Jovom Kučekovićem.¹⁸²

Različito mišljenje postoji i o vremenu osnivanja Općinskog NOO-a Ribnjak. Prema kronici ovaj odbor je osnovan 10. I 1943. i prvi predsjednik bio je Milko Šuka, te članovi: Nikola i Đuro Vujasinović, Jovo Kučeković, te Adam i Pero Ostojić. Prema drugom izvoru, Općinski NOO Ribnjak osnovan je 10. V 1943. i u njemu su radili: Pero Kučeković kao predsjednik, te članovi: iz Ribnjaka Milko Šuka, iz Duge Rijeke Cvetko Kalinić, iz Ivanca Veljko Vujasinović, iz V. Poganca Cvetko Jagodić, iz Radeljeva Sela Gojko Kovačević, iz Rasinjice Ljubo Milošević i Dušan Vilenica, iz Bolfana Cvetko Petrić i iz Cukovca Cvetko Kučeković. Odbor je bismješten u kućici Nikole Vujasinovića.

U svakom slučaju odbor je razvio veliku aktivnost. Brinuo se za opskrbu boraca, a s vojnim jedinicama organizirao je kopanje zemunica u šumi između sela Ribnjak, Rasinjica i Radeljeva Sela. Iz konspirativnih razloga za zemunice su znali samo seljani iz Ribnjaka. Nakon zemunica iskopanih u lipnju 1943. organizirana je u srpnju i radionica za popravak oružja u kući Milisave Šuka, a mjesec dana kasnije proradila je i krojačka i postolarska radionica.

Treba spomenuti da je narod kompletno snabdijevao borce na položajima između Ribnjaka i Rasinjice u proljeće 1943. kada je Pavelićeva tjelesna bojna pokušala očistiti ovaj teren od partizana. Nakon dvodnevnih borbe neprijatelj je bio raspršen a jedan ustaša - koji se vratio u Ribnjak da pljačka - bio je opijen i onda likvidiran od partizana. Kod njega je pronađeno sedam odlikovanja za hrabrost u borbi na Drini. U kronici piše: »Na položaje oko sela, gdje su se nalazile naše jedinice, ljudi su nosili hranu s veseljem, radosni što imaju svoju vojsku.«

Prva partijska ćelija u Ribnjaku osnovana je 15. XII 1942. ili 25. I 1943.¹⁸³ Sekretar ćelije bio je Adam Ostojić, a članovi Đuro Vujasinović, Jovo Kučeković, Slavko Ostojić i Ivo Brleković.

Organizaciju SKOJ-a osnovali su Milan Šuka kao sekretar i Marijan Santo iz Varazždina 3. listopada 1943. Članovi su bili: Nikola Vujasinović, Miloš Brnjica i Đuro Kučeković.

Prvi odbor JNOF-a osnovan je u veljači 1944. a predsjednik odbora bio je Miloš Ostojić.

Odbor AFŽ-a osnovan je 15. II 1943. a predsjednica je bila Anka Ostojić.

U Ribnjaku je bio smješten Štab X zagrebačkog korpusa te bolnica za ranjene borce, kao i druge civilne i vojne ustanove. Po zauzimanju Koprivnice od neprijatelja Ribnjak se našao na udaru. U ožujku 1944. Nijemci pale kuću Korpusa i kuće gdje je bila smještena bolnica, apoteka i sjedište NOO-a. Međutim, po odlasku neprijateljske vojske ponovno se u selu smještaju razne ustanove NOP-a i ponovno se radi na zadacima ustanka.

6. IV 1944. polazi na Ribnjak Boban sa svojim »crncima«, ali je od Kalničkog partizanskog odreda prisiljen na povlačenje kojom prilikom je izgubio 12 ustaša. Međutim, već slijedećeg dana Boban dolazi s većim snagama i zauzima selo. Ispred »bobanova« povuklo se tada u šumu sve živo, osim 24 nemoćnih staraca i starica. Započeo je ustaški pir. Čitavo selo je spaljeno, a starci poklani pri čemu je sedmero živih bačeno u vatru. Zapaljene su 33 kuće.

Selo Ribnjak dalo je 12 boraca u redove NOV-a, dva su poginula. Međutim, svi su stanovnici surađivali na kopanju zemunica i izgradnji bolnice. Žrtava fašističkog terora je 30.

Rijeka Koprivnička

Preko Milana Poturice suradnici NOP-a iz Rijeke Koprivničke snabdijevali su već 1941. prvi Kalnički partizanski odred smješten kod Apatovca. Preko Poturice odred dobiva i obavještenja od komandira žandarmerijske stanice u Sokolovcu Jakoba Pirjavca.¹⁸⁴ Međutim, ovaj odred ostao je dosta pasivan sve do dolaska trećeg Kalničkog partizanskog odreda na Kalnik.

Iz drugog Kalničkog partizanskog odreda nakon smrti Bože Leinera formirano je nekoliko manjih grupa. Na području Botinovca i Rijeke Koprivničke djeluje grupa Miloša Manojlovića Mime i Augusta Šketa Čelika sve do druge polovine 1942. kada grupa ulazi u drugi Bjelovarski partizanski odred.

Mjesni NOO Rijeka Koprivnička osnovan je u ljeto 1943. i radio je stalno do oslobođenja.

Mjesni odbor USAOH-a osnovan je u proljeće 1943, a skojevska organizacija u jesen.¹⁸⁵

Osnivanje partijske organizacije pada u početak 1944. Radi odlaska komunista u partizane ili zbog njega u Vojvodinu u prosincu 1944. ova organizacija prestaje radom.

U redovima NOV-a poginula su iz ovog sela dva borca, a 12 osoba je stradalo kao žrtve fašističkog terora.

Rovistatici

Mjesni NOO osnovan je u jesen 1943. i radi do oslobođenja. Drugih podataka o postojanju antifašističkih organizacija NOP-a nema.

Segovina

Ustaše su iselili 18. VIII 1941. iz ovog sela 18 obitelji u Srbiju, pa su se stanovnici ovog sela već 1941. opredijelili za NOP. Preko Segovine politički radnici OK KPH Varaždin uspostavljaju u proljeće 1942. veze s Đelekovcem. Preko Segovine išla je i veza za Kalnik, te se već tada selo smatralo poluoslobođenim teritorijem.

U proljeće 1943, najvjerojatnije u prvoj polovini lipnja, osnovan je u Segovini Mjesni NOO. Predsjednik odbora bio je Milan Srbljan, tajnik Miloš Vrećica a članovi: Jovo Popović, Dušan Đurašević, Mijo Hrastić, Jovo Srbljan, Nikola Popović, Pajo Popović i Đuro Fric.¹⁸⁶ Kasnije se struktura odbora mijenja, jer je većina odbornika otišla u redove NOV-a.

Od proljeća do jeseni 1943. OK KPH Varaždin organizirao je u Segovini partijski kurs. Prema Jovi Popoviću kurs se održavao u kuci Mije Dijanušića, a održana su tri kursa, svaki s trajanjem od 15 dana. Predavači na toj partijskoj školi bili su: Vlado Mađerić, Santo Gabrijel Kum, Crni iz OK KPH Varaždin i Stjepan Ivić Mali. Svaka grupa imala je oko dvadesetak polaznika, te je prema tome ovdje osposobljeno šezdesetak terenskih radnika.¹⁸⁷

Mjesni odbor AFŽ-a osnovan je između 20. i 30. studenog 1943.¹⁸⁸ U odboru su radile: Milka Srbljan kao predsjednica, Angelina Vitanović kao tajnica i Milka Vrećica kao član. U partizane su otišle Angelina Grgetić i Boja Popović.

Segovina je jako stradala 1944. Ustaše su dva puta spalili selo i to 19. III 1944. i ponovno u ljeto iste godine. Čitavih je ostalo samo pet kuća.

Segovina je imala i dosta žrtava fašističkog terora; jedan Segovinc je ubijen, a nekoliko ih je umrlo u Srbiji.

Selnica Podravska

Mjesni NOO osnovan je između 10. i 30. studenog 1943.¹⁸⁹ Članovi odbora su bili: Franjo Borović kao predsjednik, Mijo Hat kao tajnik i Franjo Krčmar kao član. Odbor radi do veljače 1944.

U tom vremenu je osnovan i odbor AFŽ-a u čijem su sastavu bile: Marija Borović kao predsjednica, Milka Krčmar i Jelka Hat kao članice.¹⁹⁰

Iz sela je poginulo pet boraca u redovima NOV-a i jedna žrtva fašističkog terora.

Sigetec

Mato Eršeg Miško djelovao je u Sigecu još 1942. preko simpatizera Partije Franje i Ivana Križana te Bolte Pavešića, a i preko učiteljica. Omladina i žene aktivno su pomagali NOP.

U jesen 1942. osnovana je partijska ćelija u koju su ušli Mato Eršeg Miško kao sekretar, te već spomenuti simpatizeri kao članovi i starija učiteljica nepoznata imena. Mlada učiteljica - rodom iz okoline Zagreba - ostala je simpatizer.¹⁹¹

Iako formalno odbor AFŽ-a nije osnovan sve do studenog 1943, pored dvije učiteljice na zadacima NOP-a aktivno radi i majka Mate Eršega i sestra Ana Ledinić.

Prvi Mjesni NOO osnovan je prema mojim istraživanjima u ljetu 1943. Predsjednik odbora bio je Mato Eršeg, tajnik Franjo Križan, a članovi: Bolto Pavešić, Ivan Križan, Matija Križan, Jakob Išina i Bolto Kuharić. Ovaj zadnji postao je tajnik iza Franje Križana.

Sigetec je izgubio tokom NOB-a sedam palih boraca a žrtava fašističkog terora bilo je šest.

Nakon okupacije zemlje Sokolovčani Hrvati odlaze 15. travnja 1941. u Križevce do Jakoba Pirjaveca te ga mole da se ponovno primi dužnosti komandira žandarmerijske stanice u Sokolovcu. To je bilo presudno za dalji razvoj NOP-a na ovom području, kao i za gajenje bratstva i jedinstva među narodom Sokolovca i okoline. O zaslugama Slovenca Pirjaveca na očuvanju srpskog stanovništva bilo je već riječi, ali mislim da nije na odmet da se ponovi ono što je Pirjavec učinio za Sokolovac. Kao prvo, Pirjavec je uspio ukloniti s ovog područja nekog Korena koji je poslan od ustaškog stana na ovo područje, zatim nije izvršio naredbu da pohvata Cigane na ovom području, te su oni ostali na životu. Uz to, uspijeva iz istražnog zatvora izvući veći broj Srba koje su ustaše zatvorili u Bjelovaru kao taoce. U rujnu 1941. poziva na odgovornost ustašu Bratkovića koji je bez ikakvog povoda istukao Mladena Pavkovića iz Malih Sesveta, vjerojatno samo stoga što je Srbin. Tom prilikom je Pirjavec Bratkovića premlatio, pa je bio tužen na ustaški logor i žandarmerijsku komandu u Koprivnici, ali se izvukao zalaganjem nekih svojih prijatelja. Zatim, Pirjavec ne djeluje protiv Vlade Budorovića koji je u gostioni bivšeg vlasnika Sonenšajna u Lepavini polupao 1941. sliku Ante Pavelića. Zatvara dva ustaše koji su krajem 1941. počeli pljačkati u Velikoj Branjskoj po kućama Srba, razbijajući pri tom razne slike. Zauzimanjem Pirjaveca oslobođen je i Gajo Krajčinović iz Velikog Botinovca kojega su ustaše htjeli otpremiti u »Danicu«. Pirjavec ne poduzima ništa protiv pomagača Kalničkog partizanskog odreda iz Rijeke Koprivničke i Velikog Poganca, iako znade za njih. On ih čak podučava u konspiraciji i šalje im obavještenja a njegov doprinos NOP-u u sokolovačkom kraju potvrdilo je 1952. niz svjedoka.¹⁹²

Osnivanje prvom Mjesnog NOO-a i kod ovog je mjesta sporno.¹⁹³ Međutim, izgleda najuvjerljivije da je Mjesni NOO Sokolovac osnovan u travnju 1942. s Nikolom Rencem kao prvim i Đurom Grujićem kao drugim predsjednikom. Tajnik je bio Ljubomir Radukić, a članovi: Milan Pokrajac, Danica Gojković, Milka Renac, Gajo Smoljanović (umro 1953) i Dušan Dulikravić.

U studenom 1943. formiranje i Općinski NOO Sokolovac. Za predsjednika je izabran Jakob Pirjavec koji se upravo vratio iz zatvora, te je predsjednikovanje Đure Grujića bilo kratko. Pirjavec je bio predsjednik do rujna 1944, kada se narod masovno povlači u zbjeg, a predsjednik postaje Nikola I. Gojković. Tajnik odbora bio je Mijo Smoljanović (umro 1959), a članovi: Danica Gojković (umrla 1962), Milka Renac i Ljubomir Radukić.

Od proljeća 1942. do polovine 1943. djeluje na području Sokolovca OK KPH Vараždin. Sredinom 1943. Stjepan Ivić Mali osnovao je od drugova iz Sokolovca i Velike Mučne kandidatsku grupu od pet članova. Ja sam te kandidate 5. X 1943. u stanu Jakoba Pirjaveca u Sokolovcu primio u Partiju, a za prvog sekretara bio je izabran Jovo Kostadinović iz Velike Mučne. Partijska organizacija djeluje do svibnja 1944. kada neki članovi Partije odlaze u partizane, a drugi u zbjeg.¹⁹⁴

Treba istaći da je jedna od prvih akcija kandidata Partije bila likvidacija žandarmerijske stanice, jer je nakon premještanja Jakoba Pirjaveca u Drnje ona postala smetnja slobodnom razvoju ustanka. Odluka Kalničkog partizanskog odreda realizirana je u noći 26/27. VIII 1943. te je time bio oslobođen i Sokolovac, izuzev pruge koju su čuvali njemački vojnici kao važnu strategijsku relaciju na liniji Zagreb - Koprivnica - Budimpešta.

Jakob Pirjavec bio je zaštitnik partizana i komunista na ovom području ne samo 1942. kad je bio komandir žandarmerije, već i 1943. kad je bio izvan tog područja.

U 1942. onemogućava hapšenje Jose Dulikravića, Luke Vukelića i Tome Milatovića iz Velikog Poganca. Opominje omladince u Ribnjaku početkom 1942. da im prijeti hapšenje radi suradnje s partizanima. Ranjenog partizana Jovicu Ostojića nakon bitke kod Apatovca ne odvodi ustašama. Prikriva Milovana Devića iz logora »Danica« odajući partizanima ustašu koji je prijavio Delića. Opominje Dušana Popovića iz Paunovca da mu prijeti hapšenje, kao i Đuru Savića u Velikoj Mučnoj. Čak prenosi od ing Šrama i Đure Savića preuzeti eksploziv do Velike Mučne, iako je u to vrijeme Sokolovac bio pun neprijateljske vojske. U jesen 1942. Pirjavec onemogućava hapšenje desetorice Sokolovčana koji su trebali biti zatvoreni u Koprivnici kao taoći zbog napada na neprijateljski kamion koji je vozio hranu u Sokolovac.

Nakon premještanja u Drnje Pirjavec uglavnom simulira bolovanje te se kreće na liniji Drnje - Sokolovac, dajući partizanima razna korisna obavještenja. Izrađuje skice željezničkih objekata od Botova do Donjare te ih preko Đure Savića dostavlja u Kalničko područje, omogućavajući tako partizanske diverzije na toj pruzi. Od domobranskog satnika Jerman Josipa u Križevcima dobiva važna vojna obavještenja i municiju. Prili-

kom jednog takvog putovanja u studenom 1943. Pirjavec je u Križevcima bio i uhapšen i zlostavljan i jedva se spasio ustaških ruku, radeći po povratku u Sokolovac dalje u koorist NOB-a. Ili njegovoj je kući osnovana i partijska organizacija pa nije čudo što su ustaše u veljači 1944. pokušali ovu kuću spaliti. Na predsjedničkoj dužnosti u Općinskom NOO-u Sokolovac radi do kolovoza 1944. kada prelazi na razne dužnosti u kotaru Koprivnica.

Između 10. i 25. kolovoza 1943. osnovan je u Sokolovcu i Mjesni odbor AFŽ-a koji također djeluje do studenog 1944.¹⁹⁵ Predsjednica odbora bila je Milka Renac, tajnica Danica Šegrt, blagajnica Angelina Radelić, a članice Mileva Milanović i Ankica Đuričić.

Treba istaći daje Sokolovac bio na jakom udaru neprijateljskih snaga, te da su stanovnici Sokolovca mnogo doprinijeli ustanku u ovom kraju. Zbog učestalih sukoba u jesen 1944. većina stanovništva Sokolovca je evakuirana na oslobođeni teritorij.

Prema podacima Muzeja grada Koprivnice iz Sokolovca je u partizanima poginulo pet boraca a isto toliko bilo je žrtava fašističkog terora.

Srdinac

Ovo malo srpsko selo dalo je velik prilog NOB-u. Iz njega je neposredno poslije kapitulacije Jugoslavije odvedeno više ljudi u logor »Danica« i ti se više nikada nisu vratili kućama, likvidirani u ustaškim logorima.

U akciji na Novigrad Podravski sudjelovao je iz ovog sela Stevo Vučković, koji je strijeljan 20. XII 1941. u Bjelovaru

Ja sam prvi put došao u Srdinac početkom travnja 1942. i tu sam susreo Zorku Usorac Ružu preko koje su slane poruke komunistima u »Danicu« da bježe iz logora, Milevu Vukmirić, obitelj Dušana Srdića kod kojeg je radio i naš simpatizer Franjo Štefanec Slavko, Đuro Grubačevića i druge.

Kod Mileve Vukmirić imali smo punkt za partizansku štampu štampanu u tehnici OK KPH Bjelovar koja je odatle slata po koprivničkom kotaru. Omladinski aktivisti u proljeće 1942. bili su: Emil Vukmirić i brat mu Jovo, Franjo Štefanec Slavko,^{1,6} Đuro Barberić¹⁹⁷ i Miloš Srdić.¹⁹⁸

Srdinac je u NOB-u bio značajna veza, jer se odavde kreće prema Novigradu, Javorovcu, Vlaislavu, Plavšincu, Borovljanima, u Delove i Jeduševac. U Srdinac je Đelekovečka udarna grupa dovozila živežne namirnice odakle su iste otpremane dalje do javorovačkih zemunica. Povremeno u Srdincu stacionira Kalnički partizanski odred, Bjelovarski odred, udarne grupe i jedinice koje su oslobađale Koprivnicu.

Selo Srdinac nema kuće koja nije surađivala s NOP-om. Seljaci su svakog partizana i svaku partizansku jedinicu gledali kao svoje oslobodioc, dijeleći s njima i posljednji zalogaj kruha. Stanovništvo je bježalo ispred neprijatelja u šumarke i šume, a kada je ofenziva prohujala ponovno se vraćalo u selo i nastavljalo suradnjom s partizanima i obradom zemljišta. Ovo selo nesebično prihvaća i prve izbjeglice 1944. Svojim primjerom prednjači u gajenju bratstva i jedinstva Hrvata i Srba.

Jasno da su u ovakvom selu nastali odbori antifašističkih organizacija. Između 5. i 25. studenog 1942. formiranje Odbor JNOF-a koji u 1943. postaje Mjesni NOO.¹⁹⁹

Početkom 1943. osnovan je u Srdincu i SKOJ u kojem rade: Emil Vukmirić, Đuro Borović, Jovo Srdić, Jerina Vučković, Štefanec i drugi. Ova skojevska grupa djelovala je do Borovljana i do Vlaislava.²⁰⁰ U svibnju 1943. osnovana je i organizacija USAOH-a. Od ovih omladinaca formirana je i prva udarna grupa i s njom se neko vrijeme kreću i Kata Šoštarić i Zorka Usorac Ruža, obavljajući tako zadatke Kotarskog odbora AFŽ-a. Jednako postupa i drugarica Ševa.

Odbor AFŽ-a osnovala je Zorka Usorac Ruža u proljeće 1943.²⁰¹ U AFŽ-u su radile i sve žene Srdinca, a predsjednica je bila Mileva Vukmirić, dok je tajnica bila Dragica Vučković. Kod Mileve Vukmirić odlagani su materijali za tehniku OK KPH Bjelovar, kojeg su donášali Petar Grgin i Varonig sa suprugom do svoje klijeti iznad Plavšince.²⁰²

Partijska organizacija formirana je početkom 1944.

Iz Srdinca su poginula tri borca a pet ih je stradalo kao žrtve fašističkog terora.²⁰³

Srijem

Mjesni NOO osnovan je u jesen 1943. i djelovao je do oslobođenja.

U Srijemu je u ljeto 1944. osnovana skojevska organizacija, koja se razvila iz omladinske organizacije USAOH-a osnovane u prvoj polovini rujna 1943.²⁰⁴

Subotica Podravska

Stanovnici ovog sela izabrali su svoj Mjesni NOO u prvoj polovini lipnja 1943. Predsjednik odbora bio je Stjepan Kokot, a tajnik Franjo Gazivoda. Članovi su bili: Milan Kolarić, Dragutin Škrinjar i Joža Pavel.²⁰⁵

Ovo selo imalo je tokom NOB-a dvije žrtve fašističkog terora.

Široko Selo

Mjesni NOO osnovan je u prvoj polovini lipnja 1943. i radio je do oslobođenja. Predsjednik odbora bio je Nikola Stakić, tajnik Svetožar Barberić, a članovi Tomo Stakić i Svetožar Stakić (umro 1958).²⁰⁶

U drugoj polovini studenog 1943. osnovana je u Širokom Selu i skojevska organizacija od četiri člana te Mjesni Odbor USAOH-a.²⁰⁷

U isto vrijeme osnovan je i Odbor AFŽ-a koji djeluje do studenog 1944, a prva predsjednica bila je Marija Vranković.²⁰⁸

Torčec

Od 1939. do 1941. partijski materijal iz OK KPH Bjelovar stizao je u mlin u Torčecu i donosili su ga članovi Partije iz Šemovca. Na žalost, danas se ne zna tko je bio na toj vezi, jer je veza 1942. bila prekinuta.

Do značajnijeg širenja NOP-a dolazi početkom 1943. godine. Tada Kata Šošćarić osniva Odbor AFŽ-a u koji ulaze Slava Grođć kao predsjednica, Anđelka Kardaš kao tajnica i Marija Gašparac kao član.²⁰⁹ Tokom 1943. u Torčecu je djelovao i Odbor USAOH-a a omladina je bila angažirana u Đelekovečkoj udarnoj grupi.

Mjesni NOO Torčec osnovan je između 10. i 25. kolovoza 1943. Predsjednik je bio Stjepan Grotić, tajnik Ignac Kardaš, a članovi: Mijo Kovačević, Florijan Gašparac, Bolto Grotić, Ignac Maderić, Franjo Šimek mlađi, Ivan Kuzmić stariji, Pavle Grotić i Josip Mikšić.²¹⁰

Trnovac Sokolovački

O ovom selu nemamo građe o razvoju NOP-a. Prema podacima Muzeja grada Koprivnice poginuo je jedan borac u redovima partizana.

Velika Branjska

Mjesni NOO osnovan je u prvoj polovini 1943. i djelovao je kontinuirano do oslobođenja. Predsjednik je bio Branko Dević, tajnik Svetožar Dević (umro 1958), a članovi Milan Jelenak i Josip Katalenić.²¹¹

Razvoj ustanka u ovom selu usko je vezan sa selima Srijem i Mala Branjska, odnosno s djelatnošću partizana na Kalniku 1942.

Prema podacima Muzeja grada Koprivnice u redovima NOV-a poginulo je pet boraca.

Velika Mučna

Ustanak na ovom području započinje aktivnošću Đure Savića, šumara koji usko surađuje s ing Šramom, direktorom šumarskog gospodarstva u Sokolovcu i s Jakobom Pirjavcem.

Prvi Mjesni NOO u Velikoj Mučnoj osnovan je u proljeće 1942. i njegov prvi predsjednik bio je Nikola Kostadinović koji je poginuo u NOV-u 1944.²¹²

Do osnivanja Mjesnog odbora AFŽ-a dolazi polovinom kolovoza 1943. Prva predsjednica bila je drugarica Manojlović, a tajnica Milka Rojčević.²¹³

Velika Mučna bila je također značajni obavještajni centar. Podaci su dobavljani od domobrana i slani onda u OK KPH Varaždin i Bjelovar. Ovaj posljednji počinje s Mučnom razvijati veze od proljeća 1942.

Prema podacima Muzeja grada Koprivnice iz Velike Mučne je jedna osoba poginula kao žrtva ustaškog terora. Kasnije je ustanovljena još jedna osoba.

Veliki Botinovac

Na području ovog sela već 1941. započinje zatvaranje srpskog stanovništva, ali je zalaganjem Jakoba Pirjavca ono svedeno na najmanju moguću mjeru.

God. 1942. Nijemci su iz Velikog Botinovca i Malog Poganca pohvatali oko stotinu ljudi i otpremili ih u zatvor u Koprivnicu. Pirjavcu je uspjelo preko intervencije biskupa Simraka iz Križevaca i na razne druge načine spasiti i Nikolu Stojanovića iz Malog Poganca i Bogoljuba Kalinića, glavnog aktivistu NOP-a iz Velikog Botinovca. Do ovih zatvaranja došlo je poslije 21. i 22. X 1942. kada borce Kalničkog partizanskog odreda pomaže narod na položajima.

Prema sjećanjima Tome Sanadera, također istaknutog aktivista iz Velikog Botinovca, do velikog zatvaranja stanovništva došlo je i 6. II 1943. kada je u borbi palo i nekoliko Nijemaca. Nijemci su pohvatali stotinu civila i otjerali u koprivnički zatvor. Među ovima nalazio se i Sanader. On se sjeća da je k njima došao Pirjavec i rekao da se ne trebamo ništa bojati i »... da radi na tome da dođu ljudi iz obližnjih hrvatskih sela koji će tražiti da nas se pusti van i da mi nismo krivi što se vodila borba i što su došli partizani u ta sela«. I doista, nakon pet dana pušeno je devedeset ljudi kući, a samo desetorica među kojima je bio i Sanader zadržani su kao najsumnjiviji taoci, te su proveli u zatvoru mjesec i pol dana.²¹⁴

Mjesni NOO osnovan je u Velikom Botinovcu između 10. i 25. srpnja 1943. a možda i nešto ranije.^{2,8} Predsjednik odbora bio je Miloš Osman, tajnik Ignjatija Radmilović, a član Nikola Kalinić.

Odbor AFŽ-a osnovan je između 10. i 25. kolovoza 1943. s predsjednicom Marijom Kalinić. Odbor AFŽ-a je djelovao do kraja 1944.²¹⁶

Partijska organizacija započinje djelovati u drugoj polovini 1943. i ima četiri člana, a sekretari su joj Nikola Kalinić i Tomo Sanader. U to je vrijeme osnovana i organizacija SKOJ-a i USAOH-a, ali i njihovo djelovanje prestaje polovinom 1944. godine.²¹⁷

Iz kronike sela Veliki Botinovac u NOB-u vidi se kako su ustaše 9. veljače 1944. ubijali nevine ljude. Tako su stradali svi članovi obitelji Punčikar misleći da im se kao Hrvatima i neaktivistima NOP-a neće ništa dogoditi. Ubijena je i obitelj Sanader od pet članova koja se sklonila pred ustašama u podrum.

Ustaše su ponovno upali u selo 28. II 1944. Tomo Kalinić, star 80 godina, nije se uspio pred ustašama skloniti u šumu, te je bio zlostavljan i živ bačen u vatru.

Prema podacima kojima raspolaže Muzej grada Koprivnice ovo je selo tokom NOB-a imalo 19 žrtava fašističkog terora.

Veliki Grabičani

Veliki Grabičani nalaze se između Radeljeva Sela i Velikog Poganca, pa su učestvovali u svim akcijama ovih sela.

Prema očuvanim podacima Mjesni NOO osnovan je zimi 1942/43, pa podatak Velagića vjerojatno nije točan.²¹⁸ O drugim organizacijama nemamo dokumentacije.

Tokom NOB-a iz tog je sela bilo šest žrtava fašističkog terora i četiri borca poginula u redovima NOV-a, pa je očito da ovo selo još čeka svog kroničara.

Veliki Otok

U ovom selu je osnovan odbor USAOH-a i organizacija SKOJ-a u drugoj polovini studenog 1943.²¹⁹ O drugim antifašističkim organizacijama nema podataka.

U redovima NOV-a poginula su iz Velikog Otoka četiri borca.

Veliki Poganac

Ovo je selo tokom NOB-a nazvano Mala Moskva, što je izraz herojske borbe naroda ovog sela koji se borio za svoje selo s jednakom upornošću kao Sovjetska armija pred Moskvom. U Velikom Pogancu počivaju kosti narodnog heroja Nikole Severovića a i osnovna škola nosi ime proslavljene 32. divizije X zagrebačkog korpusa.

Selo Veliki Poganac bilo je centar gdje su se okupljali borci i aktivisti cijele sjeverozapadne Hrvatske. U nj dolaze novi borci iz Zagreba, Bilogore, Podravine, Međimurja i Zagorja. Selo je u to vrijeme brojilo oko 120 kuća a živalj je bio uglavnom srpski.

Iako okružen neprijateljskim garnizonima u Križevcima, Koprivnici, Ludbregu i često napadan, Veliki Poganac nije svladan, jer njegovo stanovništvo sudjeluje u NOP-u kao borci ili kao aktivisti. Nakon što je temeljito popaljeno i opljačkano krajem 1944. stanovništvo odlazi u Vojvodinu, jer nije moglo živjeti na zgarištu svojih domova.

Veliki Poganac već 1941. preko Steve Dulikravića održava veze s Kasimom Čehajićem Turčinom odnosno OK KPH Bjelovar. Iako prvi partizani iz 1941. na Kalniku nemaju svoje stalno sjedište u Velikom Pogancu, ipak postoji suradnja s Kalničkim partizanskim odredom.

Tokom 1942. i nadalje Veliki Poganac postaje centralno sjedište partizanskih odreda, a 1943. i brigada 28. slavonske divizije, kao i ostalih jedinica koje je formirao Stab II operativne zone. U Velikom Pogancu ima sjedište Komanda kalničkog područja od svog formiranja u rujnu 1943. Povremeno se tu nalazi i Stab II operativne zone, kao i Oblasni komitet KPH za Zagrebačku oblast, Oblasni NOO zagrebačke oblasti i Štab X zagrebačkog korpusa. U Velikom Pogancu tog vremena donose se vrlo važne odluke za razvoj NOP-a na području sjeverozapadne Hrvatske, o čemu je već mnogo rečeno u prednjim poglavljima ovog rada.

Kako su se osnivale antifašističke organizacije u Velikom Pogancu?

Odbor NOF-a osnovan je između 5. i 25. XI 1942.²²⁰ Ovaj odbor zove se od 4. IV 1943. Mjesni NOO. Prvi predsjednik od osnivanja do sredine 1943. bio je Miloš Herak, a drugi od sredine 1943. do oslobođenja Nikola Fajtović. Tajnik odbora bio je Joso Dulikravić, a članovi: Marijan Brnica, Gojko Brnica, Tomo Pavković, Miloš Pavković,²²¹ Mijo Fajtović (umro 1965) i Miloš Brnica.²²²

God. 1942. osnovan je i Mjesni odbor AFŽ-a Veliki Poganac i to 21. XI 1942. koji djeluje do kraja 1944.²²³ Prva predsjednica bila je Draga Pavković, a druga Draga Gojković. Potpredsjednica je bila Spasenija Pavković, a tajnica Anka Gojković, dok je dužnost blagajnice obavljala Jovanka Dulikravić. Članice odbora bile su: Milka Dulikravić (umrla početkom 1945), Slavka Mesarik i Eva Šajatović.

Od 13. maja 1943. Veliki Poganac je bio gotovo slobodan. Koturaši su bili toliko ugroženi od Kalničkoga partizanskog odreda i otcijepljeni od svojih baza za snabdijevanje da su se povukli u Koprivnicu. Pokušaj neprijatelja i nakupca ZEMPRA 26. V 1943. da opljačka stoku i hranu u Pogancu završio je pogibijom nakupca, a Veliki Poganac je potvrdio svoj slobodarski status.

U lipnju 1943. formirana je u Velikom Pogancu partijska organizacija.²²⁴ Čeliju je formirao Stjepan Ivić Mali iz OK KPH Varaždin, Stjepan Puklek Jura i Vjekoslav Vidović Aco iz KK KPH Ludbreg, a za sekretara je izabran Stevo Dulikravić. Čelija je imala prvo tri, a onda pet članova: Stevo Dulikravić, učitelj Petar Kociper, Joso Dulikravić, Đuro Grubić i Tomo Pavković, 13 kandidata i 34 simpatizera.

Istog dana kada i partijska organizacija, t j. 10. VI 1943. osnovana je i organizacija SKOJ-a od devet članova sa sekretarom Milanom Fajtovićem.²²⁵

Sve veći značaj Velikog Poganca i njegova uloga na većem području ponukali su stanovnike ovog kraja da formiraju narodnooslobodilački odbor, odbor AFŽ-a i partijsku organizaciju na nivou općine.

0 osnivanju Općinskog NOO-a Veliki Poganac postoje tri verzije. Milan Brunović navodi da je Općinski NOO osnovan u svibnju 1943. i da je predsjednik bio Stevo Kučeković. U kronici »Selo Ribnjak u NOB-u« iskazano je da je Općinski NOO osnovan 10.

V 1943. u selu Ribnjak s predsjednikom Perom Kučekovićem. Po Velagiću Općinski NOO Veliki Poganac osnovan je 7. IV 1943. s predsjednikom Svetozarom Jagodićem iz Velikog Poganca (umro 1965) i tajnikom Perom Kučekovićem iz Ribnjaka. Članovi odbora bili su: Čedo Smoljanović iz Velikog Poganca, Đuro Grubić iz Velikih Grabičana, Veljko Vujasinović iz Ludbreškog Ivanca, Ljubomir Renac iz Radeljeva, Vljako Roman iz Vrhovca (poginuo 1944), Miloš Milivojević iz Rijeke, Miloš Savić iz Mučne Rijeke, Vljako Sabolović i Đuro Grujić iz Sokolovca, Miloš Osman i Ignatije Radmilović iz Velikog Botinovca, Milan Poturica (ubijen 1945) i Milan Zarić iz Koprivničke Rijeke, te Đuro Osman iz Velikog Poganca. Općinski NOO djelovao je do svršetka rata, ali ne u ovom sastavu. Naime, u jesen 1943. područje oko Sokolovca izdvojeno je u zasebnu općinu, pa su se i članovi Općinskog NOO-a s tog područja odvojili od Velikog Poganca.²²⁶

Vjerojatno je istu promjenu doživio i Općinski Odbor AFŽ-a - osnovan u kolovozu 1943.²²⁷ Predsjednica AFŽ-a bila je Anka Gojković, tajnica Draga Pavković, a blagajnica Jovanka Dulikravić, sve iz Velikog Poganca. Članice odbora su bile: Milka Pavković iz Velikog Poganca, Mileva Besedić iz Ludbreškog Ivanca, Mileva Severović iz Radeljeva, Milka Renac i Darinka Tandar iz Velikih Grabičana.

Kada je osnovan Općinski komitet KPH Veliki Poganac još je uvijek sporno. Kao datum spominju se 15. kolovoza ili 20. rujna 1943, ali po mojim istraživanjima ovaj datum se mora staviti poslije 7. X 1943.²²⁸ Na osnivačkom sastanku u prisutnosti Grge Jankeza i mene za političkog sekretara izabran je učitelj iz Velikog Poganca Petar Koci-per, a za organizacionog sekretara lugar iz Velikog Poganca Stevo Dulikravić. Članovi su bili: Nikola Smoljanović, seljak iz Radeljeva; Dušan Pavković, postolar iz Male Muč-ne; Nikola Kalinić, seljak iz Botinovca; Milka Fric, seljanka iz Rasinjice; Adam Ostojić, radnik iz Ribnjaka; Dušan Vilenica, seljak iz Rasinjice; Slovenac Drago Kramer, službe-nik iz Sokolovca; jedan neidentificirani seljak iz Duge Rijeke; te dva druga iz vojne ra-dionice u Ribnjaku od kojih smo jednog zvali Marko. Općinska partijska organizacija ! imala je prema tome 12 članova od čega četiri radnika, pet seljaka, dva službenika i jednog pripadnika inteligencije, odnosno po nacionalnom sastavu sedam Srba, tri Hr-vata i dva Slovenca. Ovaj komitet nije bio nikada rasformiran, ali je u tom sastavu ra-dio do 15. IV 1944. kada su pojedini drugovi otišli u vojne jedinice ili prešli na druge dužnosti u NOP-u. Od ovih članova poginuli su: Adam Ostojić, Dušan Vilenica i jedan od drugova iz vojne radionice Komande kalničkog područja.

Veliki Poganac je imao veliki značaj po dolasku Kalničkoga partizanskog odreda iz Slavonije. Njegov značaj još više raste kada u rujnu 1943. postaje sjedište Komande kalničkog područja. Pojava većih vojnih jedinica na ovom području zahtijevala je i or-ganizirano snabdijevanje, pa je komanda angažirala velik broj ljudi iz Velikog Poganca za kopanje zemunice. Sačuvan je dopis Ekonomskog odsjeka Komande kalničkog po-dručja od 29. X 1943. o količinama namirnica izdatih iz skladišta kroz pola mjeseca. Iz ovog dopisa vidi se da je izdano 5.203 kg krušnog brašna i 1.392 kg kruha, te 4.725 kg govedeg mesa i niz drugih prehrambenih artikala. U dopisu se ističe da su živežne na-mirnice najvećim dijelom sakupljene od NOO-a pa to govori o izvanredno velikoj ak-tivnosti narodnih vlasti da pribave hranu za partizane uoči napada na Koprivnicu. Do-kument je značajan jer govori i o završenoj berbi kukuruza koji je spremljen u zemuni-ce u šumi ili u kukuružišta izvan sela, te o sjetvi ozimih kultura. Govori se i o potrebi organizirane eksploatacije drva u šumama za potrebe domaćinstava, s time da se šteto-činama drvo zaplijeni i -podijeli sirotinji. Ističe se da pod kontrolom komande radi samo rudnik u Subotici i da su od istog dobili 50.000 kuna, te daje jedan inženjer Teh-ničkog odsjeka Komande zadužen da pregleda ostale rudnike koji sada ne rade i da podnese izvještaj o mogućnosti osposobljavanja istih za rad.²²⁹

U komandi je postojao i sudski i sanitetski odsjek, pa su i ova dva odsjeka imala mnogo zadataka. Komanda je poduzela izvanredni napor da se iz oslobođene Kopri-vnice evakuira roba i hrana koje se dijelilo narodu popaljenih sela početkom 1944, ne samo na ovom kalničkom području, već sve do Like.

Prema prikupljenim podacima, iz Velikog Poganca poginulo je u redovima NOV-a 16 boraca a 37 osoba bili su žrtve fašističkog terora.

Vlaislav

Kasim Čehajić Turčin, sekretar OK KPH Bjelovar dolazio je na ovo područje uoči dizanja ustanka, a ovdje su se vršile i pripreme za novigradsku akciju. U provali koja je slijedila nakon toga stradali su Josip Blažić, Milan Kukić i drugi, a iz optužnice Prije-kog suda u Bjelovaru vidi se da su kod Milana Kukića bile pohranjene »četiri vojničke puške, 100 naboja i dvije bombe za naoružanje još nenaoružanih partizana«, te da su prema tome osim Blažića i Kukića trebala otići u partizane još četiri Vlaislavčana. Ne-odlučnost da se pravovremeno pridruže Bjelovarskom partizanskom odredu stajala je narod ovog kraja mnogo žrtava.

Ja sam za neke veze na ovom području znao još 1941. kada sam djelovao na đurđe-vačkom kotaru. U proljeće 1942. uspostavljam vezu s Vitomir Stankovićem Vitom i Nikolom Sekulićem Borom.²³⁰ Oba nas povezuju s drugovima u željezničkom čvoru Koprivnica. Pored toga aktivirane su i stare partijske veze s Mitrom Sekulićem, Mari-jom Raletić, Nikolom Sekulićem Ilinkinim i Dušanom Jovičićem, što znači da uhapšeni članovi Partije nisu teretili sve njima poznate simpatizere NOP-a, pa većini valja odati priznanje na hrabrom držanju na sudu. Međutim, udarac nanešen nam novigradskom akcijom osjećao se na ovom terenu još veoma dugo. Ipak, sav materijal za Tehniku OK KPH Bjelovar koja se nalazila u Jezercu kod Ivana Filipčića Orla, kao i propagandni materijal za željeznički čvor u Koprivnici prolazi tokom 1942. i 1943. ovim područjem preko Vitomira Stankovića.

Prvi Mjesni NOO osnovan je početkom lipnja 1943.²³¹ U odbor su ušli M.itar Sekulić kao predsjednik i Boro Sekulić Niko kao tajnik. U vrijeme osnivanja ovog odbora u kuci predsjednika, član je bio i Vitomir Stanković, ali nedugo iza toga ulaze u odbor Dušan Jovičić (kasnije i predsjednik), Dušan Dijaković, Nikola Sekulić Ilinkin, Milka Radošević, Marija Raletić i Stevo Kalanj. Tokom 1943. i 1944. sastav ovog mjesnog NOO-a se mijenjao zbog odlaska nekih odbornika u partizane ili radi političkih zaduženja te na rekonstrukciji ovih zbivanja treba još mnogo raditi.

Polovinom kolovoza 1943. osnovan je i Mjesni odbor AFŽ-a, a nakon oslobođenja Koprivnice i skojevska grupa.²³² Tada je obnovljena i partijska organizacija, te je sekretar bio prvo Vitomir Stanković, a zatim Dušan Jovičić.

U akciji oslobođenja Koprivnice učestvuje gotovo čitav narod Vlaislava. Vršiti se prekopavanje ceste i rušenje pruge i sudjeluje u svim akcijama koje su tražili borci.

Nakon ponovnog zauzimanja Koprivnice od strane neprijatelja, selo - smješteno uz cestu - ostaje gotovo pusto, jer se narod povukao u zbjege.

Tokom NOB-a ovo je selo imalo šest poginulih boraca i pet žrtava fašističkog terora.

Vojvodinec

U ovom su selu bile veoma aktivne žene. One u proljeće 1943. osnivaju odbor AFŽ-a u koji ulaze Olga Jandrašec, Mara Jandrašec i Ivka Čičkara. Olga Jandrašec završila je kurs AFŽ-a u Ivančecu, te je kao terenski radnik djelovala među ženama vojvodinečke okoline.²³³

Vrhovac Sokolovački

Prvi Mjesni NOO u ovom selu osnovan je u ljeto 1943. i radi do oslobođenja.

Do osnivanja partijske organizacije dolazi u prvoj polovini 1944. Jedinica inna šest članova a u njoj se nalaze i neki obavještajci kalničkog područja. Sekretar ove organizacije koja djeluje do kraja 1944. bio je Nikola Kičin.²³⁴

Zablatje

Da li su u ovom selu postojali antifašistički odbori ne znamo, jer nemamo potvrđenih podataka.

Iz Zablatja poginuo je u redovima NOV-a jedan borac, a iz Zablatja Đelekovec također jedan partizan.

VI. ZAKLJUČAK

Razvoj NOP-a na području današnje koprivničke općine do 9. veljače 1944. pokazuje izvanredne uspjehe s obzirom na slabu razvijenost radničke klase. Na ovom području Hrvati, Srbi i Slovenci djelovali su zajedno i tako kalili bratstvo i jedinstvo od samog početka ustanka.

Istina, i ovaj razvoj ima uspona i padova ako se koprivničko područje promatra izolirano od sjevernohrvatskog područja. Međutim, ako se promatra cjelina, tada vidimo da se od 1941. do početka 1944. broj partizana s koprivničkog područja neprestano povećava, pa se prema tome može govoriti samo o usponu. Uzroci uključivanja simpatizera komunista u NOP su različiti. Svakako je duboke tragove ostavilo djelovanje Mihovila Pavleka Miškine, odnosno rad lijevog krila HSS-a na području Đelekovca i Hlebina. Preko esperantskog društva u Bregima na ovo područje dopiru međunarodne napredne ideje, a na svijest podravskih seljaka djeluju svakako i radnici - Podravci koji rade u Varaždinu, Zagrebu, Bjelovaru i drugim većim centrima klasnog radničkog pokreta. Teror ustaša nad srpskim življem u srpskim selima u okolici Koprivnice svakako je predstavljao varnicu ustanka, ali je vatra ustanka izazvana svim gore navedenim faktorima.

Oslobođenje Koprivnice 7. XI 1943. i njeno ponovno neprijateljsko zauzeće 9. II 1944. svakako predstavlja prelomni momenat u razvoju ustanka na području Podravine, a vjerojatno i na širem području. Omasovljenje NOP-a - započeto 1943. u proljeće - sada doživljava kulminaciju. Dovršena je i diferencijacija u redovima HSS-a - započeta krajem 1942. - i lijevo krilo se vezalo za NOP povlačeći za sobom i veliku većinu seljačkog stanovništva. To je i omogućilo formiranje 33. divizije i 10. korpusa »Zagrebačkog« NOV-a i Poj-a 19. siječnja 1944. u oslobođenoj Koprivnici. Tom su prilikom formirane i obje brigade 33. divizije, tj. Prva moslavačka brigada s 883 boraca i rukovodioca i Druga moslavačka brigada sa 668 boraca. Prva brigada je imala četiri, a druga tri bataljona, a svaki bataljon je imao tri čete. U sastav 33. divizije, odnosno pod komandu

njenog štaba došli su i Moslavački i Bjelovarski NOP odred, te je očito stvorena jaka vojna formacija. Komunisti su u tim jedinicama avangarda, svugdje prisutna, a jedinice NOP-a popunjavaju se omladincima Koprivnice i njene okoline.

Teror okupatora nakon ponovnog upada u Koprivnicu bio je strašan. Vlada se terorom koji provodi crna legija, jer se domaći ljudi velikom većinom nisu htjeli uključiti u ovu ubilačku mašineriju. U Velikom Botinovcu ubijene su 33 osobe a na čelu ubijenih urezivane su petokrake zvijezde. Po Koprivnici vješa se ljude o bandere, a mobilizacija u domobranske jedinice provodi se nasilno. Narod se pljačka gdje se god može, te se tako postepeno uništavaju plodne ravnice Podravine i mnoga sela ostaju pusta. No, ova zbivanja izlaze izvan vremenskog okvira ove radnje.

Slika ustanka na koprivničkom području ne može se dobiti bez povijesti ustanka u selima. U ovoj knjizi dati prikaz pokazuje koliko je još potrebno raditi da se dođe do točnih podataka i da se otklone mnoge sumnje. U nedostatku pisanih dokumenata za razvoj NOP-a potrebno je razgovarati s još živim svjedocima i stvaraocima narodne vlasti i ustanka. Potrebno je izraditi kroniku pojedinih mjesta i tako ostaviti naraštajima koji dolaze uspomenu na teške dane naše povijesti, koje ne treba zaboraviti, jer nas uče i potiču da čuvamo ono što imamo i što smo izgradili u poslijeratnom razdoblju.

Ja nisam historičar, pa će i ova knjiga biti samo poticaj sadašnjim i budućim povjesničarima u Podravini da daju pravednu ocjenu ustanka. U svakom slučaju, narod koprivničkog kraja mnogo je doprinio pobjedi i ne mora se stidjeti svoje povijesti, jer je mjesecima vezao najgore ustaške jedinice, omogućivši tako i povoljniji razvoj ustanka u južnim krajevima Hrvatske i život oslobođenog teritorija u Lici, Baniji i Kordunu.

Ograničio sam se također samo na prikaz razvoja ustanka do veljače 1944, tj. do zauzimanja Koprivnice od Bobanove legije i ostalih ustaških jedinica, motiviran time što sam do tog vremena bio i svjedokom zbivanja, povezan s ličnostima koje su sudjelovale i pomagale ustanak, pa ovo djelo ima dobrim dijelom i memoarski karakter.

BILJEŠKE

1. Ovaj je pregled Općina Koprivnica uputila pod br. 01-8224/2 od 21. XI 1943. Saboru Socijalističke Republike Hrvatske udovoljavajući tako njegovom telegrafskom zahtjevu od 13. XI 1963. u povodu dodjeljivanja Povelja za NOO-e. Dopis je potpisao predsjednik Općinske skupštine Rudolf Filipčić. Na kopiji koja je ostala u Koprivnici učinjene su kasnije izvjesne nadopune i ispravke. Nadopune su unesene u pregled, a ispravke u bilješke, a pored toga su NOO-i svrstani abecednim redom radi veće upotrebljivosti tabele.

2. Ispravljeno u listopadu 1942.

3. Nadopisano i Koledinec, jer su ta dva sela zapravo jedno.

4. Nalivperom ispravljeno jesen 1942.

5. Napisano nalivperom daje formiran u proljeće 1943.

6. Ispravljeno u travnju 1942. Predsjednik Nikola Renac.

7. Katarina Gaži ubijena je na ciglani od ustaša.

8. Prema izvještaju Gradske komisije za utvrđivanje ratnih zločina u Koprivnici od 23. I 1946. Marica Prvčić »16. rujna 1944. odvedena na ciglanu i zvjerski zaklana (...). Pjevajući putem partizanske pjesme, kad su je vodili na gubilište, razbjesnila je ova hrabra djevojka ustaške krvoloke tako, da joj u svom nemoćnom bijesu nisu priuštili ni metak. Moguće su mislili, da će ovakvim svirepim usmrćenjem iz njenih usta izazvati krik bola, zapostavljanje ili traženje milosti, da se još više naslađuju njenim samrtnim mukama. No, ljuto su se prevarili. Umrla je ona kao što umiru oni, koji znadu za što polažu svoj život.«

9. Pavle Gaži je dugogodišnji poslijeratni direktor »Podravke« koji ima ne malo zasluga za uspjeh ovog kolektiva koji se od malog poduzeća razvio u gigantski kombinat. Danas sekretar RSUP-a SRH.

10. S. *Velagić*: Kronika događaja na općini Koprivnica od 1941. do 1945. Bjelovar, 1971. šapigrafično izdanje, str. 16, 23, 37 i 48.

11. Pogubljena tokom rata.
12. Prema S. *Velagić*: Pregled razvitka radničkog pokreta i NOB na okrugu Bjelovar, Bjelovar, 1966, umnoženo na geštetneru, str. 248.
13. *Velagić*: Kronika, n. dj., 44.
14. Podaci Komisije za historiju OK SK Koprivnica od 10. XII 1965.
15. *Velagić*: Kronika, n. dj., 32.
16. Milka Severović udata Vranković živjela je poslije rata u Beogradu.
17. Optužnica je Čehajića teretila »daje bio vođa komunističke družbe kojoj su pripadali drugi suoptuženi, istima izdavao naloge kao za napadaj na općinu Podr. Novigrad, naložio Gjuri Prilića i nekom Bobiju da imaju kratkim putem odvesti napadače do općine, znao za napadaj na općinu Podr. Novigrad u noći od 27/28. XI 1941. gdje je uperen samokres na opć. stražara Stjepana Hranilovića i tamo oduzeto po ostalim optuženima 16 vojničkih pušaka, 600 naboj, jedan pištolj za naoružanje drugih nenaoružanih partizana, nadalje dva pisaa stroja, jedan šapirograf i pisaa pribor za sastavljanje i umnožavanje komunističkih letaka, izdao nalog, da se imaju uhvatiti i ustreliti l-optuženi Slavko Ledinski, te odobrio usmrćenje ustaše Martina Marcapana, a osim toga sam držao kod sebe kod sebe jedan samokres 'Gasser'«. Stražar Hranilović bio je sam na straži. Međutim ustaše su sumnjali na općinskog pandura Ivana Resteka, da je zapravo on doveo partizane u općinu i prokazao gdje se nalazi oružje, te ga zbog toga šalju u logor gdje i umire.
18. Ubijen od ustaša.
19. Radi toga dovodim u sumnju izjavu Veljka Štrbca koja se čuva u MGK prema kojoj se Čehajić došao sam javiti vlastima. On kaže: »Nakon akcije drugi dan Blažić Jovo iz Vlaislava izdao je čitavu grupu to jest sve simpatizere kao i Čehaića. Istoga dana ustaši i žandari opkolili su kuću Kalanji Nikole iz Borovljana i uhvatili ga u štali. Žandari su počeli pucati u krov štale i Čehaić je sam sišao dolje, nato ga je jedan žandar Kuparić iz Koprivnice ošamario i vezao u lance, istog momenta uhapsili su i vezali i Kalanji Nikolu.« Sudbina ove uhapšene grupe je poznata. Među strijeljane neprijatelj je ubacio i dva Zidova radi »promičbe«. Istina je, doduše, da su ova dvojica pomagali NOP, ali nisu bili umiješani u Novigradsku akciju. Što se tiče Novigradske grupe u njoj je bilo Hrvata, Srba i musliman Čehajić.
20. Zaklan u ožujku 1944. od ustaša u Plavšincu. On je bio i veza s NOO-om u Vlaislavu.
21. Podaci za AFŽ, Mjesni NOO i USAOH prema *Velagiću*: Kronika, n. dj., str. 28, 40 i 48. Grupa SKOJ-a je po Velagiću formirana 15-30. XI 1943.
22. *Velagić*: u Kronici, str. 44, navodi da je partijska organizacija formirana između 20. i 30. listopada 1943. ali u Pregledu, na str. 230 navodi početak prosinca.
23. *Velagić*: Kronika, str. 43. Prema *Velagiću* u Pregledu, str. 248. prvi predsjednik bio je kraće vrijeme Jandro Geršić, a drugi Stjepan Balaško. Stjepan Car je bio tajnik, a članovi su bili Jandro Lovrenčić i Stjepan Šprajc. Da je Car bio predsjednik, nalazimo podatke u MGK.
24. Po Velagiću MNOO osnovan je između 5. i 15. X 1943. (*Velagić*: Kronika, 43).
25. Bara Horvatić je pogubljena od ustaša 1944. u Koprivnici. Slava Ratković je poslije rata živjela u Paraćinu. Prema Velagiću odbor AFŽ-a osnovan je prije MNOO i to između 10. i 25. VIII 1943 (*Velagić*■ Kronika, 37).
26. Prema Velagiću partijska organizacija u Botovu osnovana je 1. IX 1943. (*Velagić*: Kronika, 40), a isti podatak nalazimo i u MGK u građi NOB-a.
27. Velagić stavlja formiranje MNOO-a između 5. i 15. X 1943 (*Velagić*: Kronika, 43).
28. *Velagić*: Kronika, 28.
29. Streljan od ustaša 1943. godine.
30. Isto.
31. Ivan poginuo 1945. u NOV-u, a Vilko i Karlo streljani u Ludbregu 1944.
32. Stradao 1944. u logoru Jasenovac.
33. Streljana 1944. u Ludbregu.
34. (sto).
35. (sto).
36. *Velagić*: Kronika, 48.
37. Streljan od ustaša 1944. godine.
38. *Velagić*: Kronika, 48; Isti, Pregled, 239.
39. *Velagić*: Kronika, 15.
40. *Velagić*: Kronika, 16.
41. Isti, 9.
42. Poginuo 1944. kao partizan.
43. *Velagić*: Kronika, 44.
44. Isti, 32.
45. Isti, 37.
46. Isti, 43, i Pregled, 236 i 246. Podaci Mije Kvaternika i Katice Bunić.
47. Poginuo u NOV-u 1944.
48. Poginuo 1944. u Bjelovaru.
49. Prema Velagiću partijska je organizacija osnovana između 20. i 30. X 1943 (*Velagić*: Kronika, 44). Iz podataka partijske komisije za prikupljanje građe o razvoju Partije pri OK Koprivnica proizlazi da je partijska organizacija imala šest članova. Nisam ih uspio identificirati.
50. *Velagić*: Kronika, 43; Isti, Pregled, 246.
51. Prema Velagiću partijska je organizacija obnovljena između 1. i 15. srpnja 1943 (*Velagić*: Kronika, 32). Poština izjava data je 21. V 1958. u KK SK Koprivnica a nalazi se u MGK.

52. Poginuo u redovima NOV-a 1944/1945.
53. Posta je po izlasku iz zatvora bio stalno pod paskom žandara i tek u kolovozu 1943. više se na njega nije toliko inizilo pa je mogao ponovno djelovati kao partijac.
54. *Velagić*: Kronika, 37.
55. Umrta 1972. u Zagrebu. Danas je mrtva i Mica Petrovie.
56. *Velagić*: Kronika, 38.
57. *Velagić*: Pregled, 242. Raspodjela dužnosti očito nije razjašnjena. Velagić spominje da je tajnik bio Valko Bači iz Botova. U »Kronici općine Drnje« navodi se: »Formiranje prvih narodno-oslobodilačkih odbora uslijedilo je pod konac 1942. godine u Sigeeu i Di nju. U te narodnooslobodilačke odbore ušli su najbolji simpatizeri i aktivisti NOP-a tih sela i to iz Sigee: 1) Eršeg Mato kao predsjednik, 2) Križan Mato kao tajnik i još par članova. Isti odbor djelovao je za čitavo vrijeme rata, glavni zadatak mu je bio pripremanje naroda za NOP, prikupljanje oružja, hrane i sanitetskog materijala«. (...) U Drnju bili su članovi Narodnooslobodilačkog odbora slijedeća lica: 1) Hižnian Josip, 2) Petrovie Ignac, 3) Petrovie Martin, 4) Iliotić Ignac, 5) Pošta Stjepan, i 6) Žganeec Martin. (Podatke je zabilježila Katica Bunić, MGK, Kronika općine Drnje).
58. *Velagić*: Kronika, 48.
59. MGK, selo Duga Rijeka u NOB-i. Kalnički partizanski odred bio je formiran u selu Bijela 10. X 1942. i u tom mjesecu i dolazi iz Slavonije na područje Kalnika.
60. Velagić navodi da je MNOO Duga Rijeka osnovan između 10. i 20. I 1943 (*Velagić*: Kronika, 14).
61. V. bilješku 59.
62. *Velagić*: Kronika, 40.
63. HAB, pismo Anđelke Pavlek. Antun Blažić bio je iz Globočeca, a poginuo je u ljetu 1943. Padović je poginuo 1943.
64. Kurir je bio Ivan Harmadi, tokom 1942. i 1943. sekretar MK SKOJ-a Đelekovec, član KK. SKOJ-a Koprivnica i član OK. SKOJ-a Bjelovar. Poginuo je 1944. kao sekretar SKOJ-a Moslavačke brigade u Kloštru.
65. *Velagić*: Kronika, 7. Kata je poginula u proljeće 1943. u »Tivaru« kada ju je htio uhapsiti ustaški agent Dubić.
66. Poginuo je 1944. u Višnjevcu kao partizan. Ivan Vidatić navodi u izjavi od 20. I 1959. daje bilo u provali uhapšeno 40 ljudi, a ne 50 kako navodi F. Pandurić u izjavi od 20. V 1958. Od nepartijaca su među ostalim zatvoreni Mirko Virius, Margareta Pandurić, Kata Pavlek, Andro i Ivan Lončar, Kata Kadija, Drago Santi i Andro Medimurec. Mirko Virius je tom prilikom i stradao. Prema Franji Đureti uhapšeno je bilo samo 20 osoba (izjava o radu SKOJ-a u Đelekovcu 16. II 1959).
67. *Velagić*: Kronika, 17; Isti, Pregled, 247.
68. Isti, Pregled, 247. i Isti, Kronika, 25. Odbor bi bio formiran u svibnju 1943.
69. MGK, Izjava Anđelke Pavlek od 24. V 1958.
70. Po Velagiću mjesni NOO osnovan je između 10. i 25. VII 1943 (Kronika, 32).
71. *Velagić*: Pregled, 247.
72. Velagić ima drugačije podatke. U Svjedočanstvima, str. 85 i u Spomenobilježjima, str. 16 navodi 11 poginulih boraca iz Glogovca i 9 žrtava fašističkog terora.
73. Služio u domobranskoj konjici u Zagrebu. Ova je 1943. prebačena u Bosnu, ali Kertez organizira bijeg i s jedinicom kreće u partizane.
74. Rodom iz Jčevca. IZ »Dora puka« u Goli 1943. odlazi u partizane.
75. Podaci Anđelke Pavlek dati autoru.
76. Poginuo 17. XI 1944. u Velikoj Pisanici kao komesar 18. slavonske brigade.
77. Kod Koprivnice bio ranjen kao stariji vodnik Moslavačke brigade. Umro od posljedica tog ranjavanja 25. V 1945. u Gotalovu.
78. *Velagić*: Kronika, 28; Isti, Pregled, 247.
79. Isti, Pregled, 239.
80. Isti, Kronika, 28.
81. Po Velagiću Mjesni NOO je formiran tek između 15. i 30. svibnja 1943. a Općinski NOO između 5. i 15. kolovoza 1943. Formiranje Mjesnog odbora AFŽ-a Velagić stavlja u prvu polovicu lipnja 1943. a mjesnog odbora USAOH-a između 15. i 25. kolovoza 1943, da bi u drugoj polovini studenog 1943. bila formirana grupa SKOJ-a (Kronika, 27, 28, 36, 38, 48) i Pregled, 245.
82. Stradao kao žrtva fašističkog terora 26. III 1944.
83. Poginula kao član SKOJ-a 5. VI 1944. u jedinicama kod Križa.
84. MGK, Zapisnik konstituirajućeg Mjesnog NOO-a Hlebine od 31. I 1944.
85. Izabrana 16. I 1944. za člana Kotarskog odbora AFŽ-a.
86. *Velagić*: Kronika, 43.
87. Isti, 43.
88. Po Velagiću Mjesni NOO u Imbriovcu osnovan je između 1. i 20. lipnja 1943. (Kronika, 28).
89. Velagić ne spominje AFŽ. Druga dva odbora spominje (Kronika, 48).
90. Velagić navodi da je Mjesni NOO u Ludbreškom Ivancu formiran između 10. i 20. I 1943. (Kronika, 14, Pregled, 249).
91. *Velagić*: Pregled, 233.
92. Isti, Kronika, 28.
93. Podaci Komisije pri OK SKH Koprivnica.
94. *Velagić*: Kronika, 43; Isti, Pregled, 248. Matu Kučića su ustaše ubili 1944. godine.

95. *Velagić*: Pregled, 243. Vajdić je ubijen 1944. godine. Prije osnivanja ONOO Jagnjedovac bio je osnovan ONOO Zrinski Topolovac kojemu su pripadala sela Donja Velika, Gornja Velika i Hurdovljani.
96. Otac Milivoja Marijana, Nikola, bio je 26. IV 1941. uhapšen od HSZ te likvidiran u »Danici«. Ustaše su 1. III 1942. uhapsili i majku Katicu s još 30 Javorovčana, te su je držali pet mjeseci kao taoca.
97. Po Velagiću mjesni odbor AFŽ-a je formiran tek između 15. i 30. lipnja 1943 (Kronika, 30).
98. Velagić spominje da je između 5. i 25. XI 1942. formiran odbor NOF-a koji 1943. prerasta u NOO (Kronika, 9).
99. Poginuo 14. III 1945. u Severinu. Spominje se daje prije njega bio predsjednik Milan Roklič, a tajnik Ignatije Orober.
100. *Velagić*: Kronika, 38. Milan Dobrinčić je poginuo u NOV-u neutvrđenog dana.
101. *Velagić*: Kronika, 44 i 48.
102. *Velagić*: Kronika 17. Prema Velagiću mjesni NOO je formiran između 10. i 20. III 1943, mjesni odbor AFŽ-a u drugoj polovini lipnja a partijska organizacija početkom studenog (Kronika, 30 i 44).
103. Milka Dobrinčić je kasnije bila predsjednica AFŽ-a te je zajedno s Katarinom Gaži i strijeljana 30. VI 1943. na koprivničkoj ciglani.
104. Poginula 1944. u Gornjim Sredicama.
105. *Velagić*: Kronika, 32.
106. Varga je bio pripadnik lijevog krila HSS-a i istaknuti pobornik Radićevih ideja.
107. Horvat je bio tajnik prije Stjepana Petričevića.
108. Obješen 16. X 1944. u Koprivnici.
109. Ubijen u logoru Lepoglavi 1945.
110. *Velagić*: Kronika, 38.
111. Djelovala i po liniji AFŽ-a. Poginula kao telefonistkinja Komande bjelovarskog područja 27. X 1944. u Staroj Plošćici.
112. *Velagić*: Kronika, 37.
113. Velagić navodi da je formiran između 1. i 20. lipnja 1943 (*Velagić*: Kronika, 28).
114. Streljan od ustaša 1944. godine.
115. *M. Kolar-Dimitrijević*: Angažovanje Josipa Broza na sindikalnom organizovanju radničke klase Koprivnice 1927. i 1928. godine, Zbornik *Tito, radnička klasa i sindikati*, Beograd, 1979, 205-217.
116. Strijeljan od ustaša na ciglani u Koprivnici 1944. godine.
117. Oba su uhvaćena od ustaša, te je Polevka podlegao mučenjima, a Pintarić je strijeljan na koprivničkoj ciglani 1944. godine.
118. Po Velagiću mjesni NOO formiran je tek između 10. i 30. XI 1943. (Kronika, 48).
119. Ovi podaci vjerojatno nisu točni jer su 1942. ustaše strijeljali članove židovske obitelji Krajcer (Ignaca, Mirka i Katu), jer su im sinovi Ernest i Pavao otišli u partizane. Iz Kunovec Brega je i Stjepan Koren koji je kao avijatičar na »Danici« zajedno s Tonikom i Perom Škvorcom prebjegao 1943. k partizanima (MGK, podaci Stjepana Slukića od 1. III 1976).
120. *Velagić*: Kronika, 44.
121. Isti, 40. 48.
122. Isti, 43.
123. Josip Horvat rođen je u Legradu 1908, Radio u URSSJ-ovim sindikatima. Po okupaciji snabdjeva mesom španjolske povratnike i zajedno sa Slavkom Valentom organizira skladište hrane kod Slavka Batačija u Zadarskoj ulici. Zagrebačka policija ga je zatvorila 25. VI 1941. i internirala u Kerestinec. Bježi s grupom zatvorenih komunista, ali ga ustaše hvataju nakon proboja i 17. VII 1941. streljaju.
124. *Velagić*: Kronika, 37; Isti, Pregled, 237.
125. Isti, Kronika, 28.
126. Isti, Kronika, 48. Katica Desetnik je ubijena 1945, od ustaša.
127. Svjedočanstva, 86. i Spomen obilježja, 17.
128. Ubijen u Koprivnici 1945.
129. *Velagić*: Kronika, 37 i 43, Pregled 237.
130. *Velagić*: Kronika, 30. Narodno oslobodilački odbor Mala Mučna naveo je kao datum formiranja 12. lipnja 1942.
131. Čavić i Funjak ubijeni su 1945. u Koprivnici.
132. *Velagić*: Pregled, 230. Međutim, u Kronici, 32. i 44. Velagić navodi daje Općinski komitet KPH osnovan u drugoj polovici srpnja 1943, a partijska organizacija krajem listopada.
133. *Velagić*: Pregled, 243-4.
134. *Velagić*: Kronika, 32.
135. *M. Brunović*: Kalnik u borbi, Zagreb, 1959, 178-180, i MGK, Kronika sela Duga Rijeka.
136. *Velagić*: Kronika 32.
137. Streljan od ustaša u Koprivnici 1944. godine.
138. *Velagić*: Kronika 48.
139. Velagić, Kronika, 37. i Pregled 237.
140. Štimac je 25. II 1943. bio premješten u Karlovac i ja sam, ne znajući za to došao do stana Štimčevih s poštom za Povjereništvo CI<L KPH u Zagrebu. U stanu sam našao Ludmilu Štimac, ali je nisam prepoznao. Nju sam poznao s potpuno crnom kosom, a sada je bila potpuno sijeda.

Ludmila mi je rekla: »Nemoj me tako čudno gledati. Ja sam Ludmila. Prije par dana došli su agenti UNS-a da uhapsu Dragu. On je to predosjećao i spavao je van kuće. Našli su mene santu. Postavili su pred kućom civilne ustaške agenté, a u kući su bila dvojica. Meni nisu dozvolili da večeram, a niti da idem spavati. Cijelu noć su se pretili kako će Dragu zaklati, a ja da ću visjeti na banderi ako njega ne nađu. Mogu spasiti život jedino ako ga prokažem gdje se krije. Ujutro su se agenti, koji su probdijeli cijelu noć samnom u kuhinji, povukli na spavanje. Tako su se izmjenjivali dvije noći. Eto od tog straha i patnji u dvije noći potpuno mi je kosa pobijelila.«

141. Ubijen od Čuka 19. VI 1943.
142. I obitelji ovih omladinaca surađivale su s NOP-om od 1942. godine.
143. Suradnik je NOP-a od 1941. Prvi predsjednik NOO-a u Grkini bio je Mato Blaga već u X mj. 1941, a u proljeće 1942. obavlja tu funkciju Mato Kudumija Matić. U Grkini se partizanska baza za bolesne i ranjene drugove nalazila već 1941. za KK KPH Đurđevac. Bila je smještena kod Luke i Ivana Burlica. Osim jednog ili dva seljaka čitava je Grkina bila za NOP već 1941. godine.
144. Tehnika je morala prvo seliti u klijet Đure Fose iz Kalinovca na Belevine (predjel između Cepelovca i Budrovca), a zatim u klijet Valenta i Ivana Hodalića iz Đurđevca. Uskoro zatim morali smo je premjestiti u branjevinu Stiper u đurđevačkom kotaru. Dok se tehnika nalazila na Belevinama snabdjevala ju je obitelj Magdić, a osobito »Majka Đukendimca«.
145. Otjerana u ustaški logor.
146. Ubijena na putu iz logora Lepoglava za Jasenovac 1945. godine.
147. Rodom iz Gornje Šume. Poginuo kao borac i komesar udarne grupe 22. II 1944. u Molva-ma.
148. MGK, Podatke zabilježio direktor koprivničkog muzeja prof. Franjo Horvatić 8. V 1973.
149. Streljan od ustaša 7. X 1944. u Novigradu.
150. Isto streljan 7. X 1944. u Novigradu.
151. Također streljan 7. X 1944. u Novigradu.
152. Isto.
153. Isto.
154. Isto.
155. *Velagić*: Pregled, 250. U kronici Velagić spominje da je Mjesni NOO formiran između 10. i 25. VIII 1943. (str. 36-37). Ovi podaci svakako nisu točni.
156. *Velagić*: Kronika, 36, i Pregled, 244.
157. Poginula 1944. u Novigradu.
158. *Velagić*: Kronika, 32.
159. Isti, 37.
160. Odred je 19. X 1942. zarobio dra Ivana Vedriša, upravitelja Gradske bolnice u Koprivnici te su ga odveli do svog komandanta Slobodana Ilića Čiče i Jože Horvata koji je bolovao od išijasa i crvenog vjetra. Nakon toga su ga pustili u 18 sati. Vedriš je kasnije izjavio da je u Plavšineu i Srdincu vidio oko 500-600 odmetnika, koji su dobro naoružani i svi dosta iscrpljeni od velikog putovanja i napora (*M. Brunović*: Kalnik u borbi, n.dj., 75). Brunović govori da je bolestan Čiča.
161. Pogubljen od ustaša 1944. u Koprivnici.
162. *Velagić*: Kronika, 28 i 36; Pregled, 244.
163. Umro 1972. na dužnosti predsjednika Općinskog odbora SUBNOR-a Koprivnica.
164. Velagić: Kronika, 37. Odbor AFŽ-a formiran 10-25. VIII 1943.
165. Isti, Kronika, 38. Velagić spominje da je grupa SKOJ-a formirana u prvoj polovini studenog 1943. Međutim, bilo je obrnuto tj. SKOJ od tri člana djelovao je prije stvaranja organizacije USAOH-a.
166. MGK, Sjećanje Zorke Usorac Ruže iz Srdinca na Prvu konferenciju Općinskog odbora AFŽ-a Plavšinec.
167. Po Velagiću on je formiran u drugoj polovini srpnja 1943. (Kronika, 32), ali mislim da je ovaj datum preuranjen. Mislim da je Komitet osnovan krajem 1943. ili početkom 1944.
168. *Velagić*: Kronika, 37.
169. Isti, 50, Pregled, 231. i podaci Komisije za historiju pri OK SKH Koprivnica.
170. Po Velagiću Mjesni NOO formiran između 10. i 20. III 1943. (Kronika, 17).
171. Takač je OK KPH Koprivnica ostavio depozit s dokumentacijom koji se može koristiti tek 50 godina nakon njegove smrti. Takač je umro poslije rata, pa je depozit još uvijek nepoznat.
172. Prema istraživanjima Komisije pri OK KPH Koprivnica Vutuc iz Kuzminca strijeljan je u proljeće 1944. u Vojvodincu.
173. Po Velagiću Mjesni odbor USAOH-a i SKOJ osnovani su tek između 15. i 25. VIII 1943. (Kronika, 38).
174. V. M. *Brunović*: Kalnik u borbi, 190-192: A. V., Otkriće spomenika u Rasinji, *Glas Podravine*, 11.1 1958.
175. Na jednom mjestu spominje se osnivanje MNOO 1942. (MGK, Rad partijske organizacije poslije I svjetskog rata, Rasinja, 23. VIII 1957). Prema drugom podatku od 22. VIII 1957. u MGK spominje se da je MNOO Rasinja preuzeo vlast 11. VI 1943. kada je III bataljon Kalničkog partizanskog odreda oborio staru vlast. Međutim, Kalnički partizanski odred je napao žandarmerijsku stanicu 25. VI 1943, ali je općina bila zauzeta 11. VI 1943. po udarnoj skojevskoj grupi i tada je popaljena općinska arhiva. Po Velagiću, Mjesni NOO Rasinja formiran je između 1. i 20. VI 1943, a Općinski NOO između 10. i 20. VI 1943. (Kronika, 28 i 30). Prema Velagiću članovi MNOO Rasinja bili su Stjepan Hanžek kao predsjednik i Imbro Šiška kao tajnik, te članovi Dragutin Hlebar i Mil-

ka Rupee. U Općinskom NOO-u Rasinja predsjednik je bio Stjepan Kapitanic iz Lukovea, tajnik Vinko Matelj iz Cvetkovca, dok su članovi bili Joža Mihalić iz Cvetkovca, Josip Brzeska iz Rasinje i Franjo Tot iz Koledinca. (Pregled, 245).

176. Ubijen 1945.
177. Kronika, 48., Pregled, 239.
178. HAB, prepiska A. Pavlek.
179. J. Rojčević: Ribnjak je živio za Kalnik, *Podravski zbornik 80*, Koprivnica, 1980, 58-62.
180. M. Brunović: Kalnik u borbi, 36-7.
181. MGK.
182. Velagić: Pregled, 250. i Kronika, 9.
183. Velagić: Kronika, 12.
184. Zahvaljujući Pirjavčevom načinu vođenja istrage šestorica Riječana - među kojima i Milan Poturica - bili su oslobođeni, iako su likvidirali dva ustaška špijuna (Milana Knapića i zeta Klarića) MGK, Dopis J. Pirjavca KK KPH Koprivnica.
185. Velagić: Kronika, 23, 48, 50.
186. Velagić: Kronika, 28. Pregled, 250. Pajo Popović je pogubljen 1944, a Đuro Fric je bio za-klan od križara 1946.
187. MGK, Izjava Jove Popovića u čijoj kući se kasnije kurs održavao. Kuharica za kursiste bila je Micika Bližnjak iz Ludbreških vinograda.
188. Velagić: Kronika, 48.; Pregled, 239.
189. Velagić: Kronika, 48. i Pregled 250-I.
190. Velagić: Pregled, 239.
191. Velagić: Kronika, 18. i 48. Prema Velagiću, partijska organizacija osnovana je t8. lit 1943. Mjesni odbor AFŽ-a između 10. i 20. XI 1943. a Mjesni NOO također u studenom 1943.
192. MKG, Izjavu u korist Jakoba Pirjavca dali su Stevo Dulikravić, Nikola Kalinić, Stevo Manojlović, Branko Vitanović i Ivan Pancina.
193. U Kronici, 19, Velagić navodi da je Mjesni NOO Sokolovac osnovan između 10. i 20. travnja 1943. Međutim u Pregledu, str. 251. osnivanje se stavlja u travanj 1942. s timeda djeluje do kraja rata. Ovakav podatak sadrže i materijali Komisije za historiju pri OK SKH Koprivnica.
194. Velagić: Kronika, 44. i Pregled, 230.
195. Velagić: Kronika, 37. i Pregled 238.
196. Porijeklom iz Zagorja. Radio kao sluga kod Dušana Srdića, 1943. otišao u partizane Poginuo je kod M. Grabičana 1944/1945. Imao je brata Draseca, koji je služio kod Zorke Usorac i također bio borac NOV.
197. Poginuo u Koprivnici na Ciglani 29. VI 1944.
198. Poginuo kao borac 22. III 1943. u Donjari.
199. Predsjednik je Đuro Grubačević do polovine 1943. Tada se do 1944. povlači da bi se tada ponovno aktivirao na raznim zadacima NOP-a. Velagić. Kronika 9.
200. Velagić: Kronika, 14. i 23.
201. Velagić osnltak odbora stavlja u prvu polovinu lipnja (Kronika, 28).
202. Varonig je živio u Zagrebu, a kod Plavšince imali su lijepu klijet gdje je često boravila Varonigova supruga. Preko nje dobivali smo iz Zagreba lijekove, a za ilegalnu štampariju papir i boju. Petar Grgin je bio prislan prijatelj Varonigovih, dolazio je k njima u vinograd i tako tokom 1942. počeo pomagati NOP sve do 1944. Preko njega imao sam veze sa svojim bratom Srećkom Dobrila i sestrom Idom udatom Jadrijevic te Ivankom i Franjom Šimuncem.
203. 27. VII 1960. otkrivena je Spomen-kosturnica pai i h boraca NOR-a na groblju u Novigradu Podravskom. U kosturnici su sakupljene kosti od oko stotinu boraca poginulih u Novigradu, Srdincu i Javorovcu i onih za oslobođenje Koprivnice 1944.
204. Velagić: Kronika, 40.
205. Velagić: Kronika, 28. i Pregled. 251.
206. Velagić: Kronika, 28. i Pregled, 248.
207. Velagić: Kronika, 48.
208. Isto i Pregled, 238.
209. Velagić: Pregled, 238. U Kronici, 37, Velagić navodi da je Mjesni odbor AFŽ-a osnovan tek između 10. i 25. VIII 1943.
210. Velagić: Kronika, 37. Imena odbornika uzeta prema Miji Kvaterniku, čiju je izjavu zabilježila Katica Bunic a nalazi se u MGK.
211. Velagić: Kronika, 28. i Pregled, 251.
212. Prema Velagiću Mjesni NOO u Velikoj Mučnoj osnovan je u drugoj polovini svibnja 1943. (Kronika, 27). Isti. Pregled, 252.
213. Velagić: Kronika, 37. Drugarica Manojlović streljana je od ustaša u Koprivnici 1944. godine.
214. MGK, Izjava Tome Sanadera od 24. V 1952. o Jakabu Pirjavcu.
215. Velagić: Kronika, 32.
216. Isti, Kronika, 37.
217. Pregled, 230 i 233. Prema Kronici Mjesni odbor USAOH-a je osnovan u prvoj polovini rujna 1943, partijska organizacija krajem listopada, a grupa SKOJ-a krajem studenog 1943 (str. 40, 44, 48).
218. Velagić navodi da je Mjesni NOO osnovan između 5. i 15. X 1943. (Kronika, 43).

219. *Velagić*: Kronika, 48.
220. *Velagić*: Kronika, 9, i Pregled, 252.
221. Ubijen 1945. u Koprivnici.
222. Poginuo 1944. u NOV-u.
223. *Velagić*: Kronika 32, i Pregled, 238. Prema Velagiću AFZ je bio osnovan tek početkom srpnja 1943.
224. Po Kronici, 30, partijska organizacija je osnovana 10. VI 1943; MGK, izjava Steve Dulikravića. Socijalni sastav ćelije bio je: dva službenika, dva seljaka i jedan pripadnik inteligencije, a po nacionalnom sastavu bila su četiri Srbina i jedan Slovenac.
225. Glas Podravine, 13. VI 1959, Otkriće spomen-ploče.
226. *M. Brunović*: Kalnik u borbi, n. dj., 260; MGK, kronika »Selo Ribnjak u NOB-i«; *velagić*: Pregled, 244-245.
227. *Velagić*: Kronika, 35.
228. Isti, 38, i Pregled, 235-6: MGK, Izjava Steve Dulikravića OK SKH Koprivnica. Ja se zalažem da se osnivanje Općinskog komiteta stavi poslije 7. X 1943. Naime, u izvještaju OKKPH Bjelovar od 7. X 1943. upućenom CK KPH ne spominje se osnivanje tog Komiteta. Ja se sjećam da sam poslije Treće partijske konferencije KK KPH Koprivnica održane 3. X 1943. u Javorovcu, pratio dra Matu Hrnčevića do Sokolovca i da sam tu 5. X 1943. sazvao kandidatsku grupu komunista koju su osnovali Ivić i Santo i da sam ih u stanu Jakoba Pirjavca primio u članstvo KPH. Nakon 7. X 1943. odlazim s Grgom Jankežom u Veliki Poganac i tu osnivamo Općinski komitet.
229. VII, Izvještaj Ekonomskog odsjeka Komande Kalničkog područja II operativne zone od 29. X 1943. upućen Komandi.
230. Poginuo u ožujku 1945. kod Šuplje lipe kao borac.
231. *Velagić*: Kronika, 28.
232. *Velagić*: Kronika, 37 i 48 i 44.
233. Ove podatke mi je dala Anđelka Pavlek.
234. MGK, Podaci komisije OK SKH Koprivnica i *Velagić*: Pregled. 231.

KAZALO OSOBNIH IMENA

A

ACINGER 203
AFRIC Vjekoslav 72
ALIHODŽIĆ Ivo 146. 160
AMBROSIĆ Valent 177,184
ANDRAŠEC Drago 1 16
ANDRAŠEC Karlo 184
ANDROLIĆ Ivica 125, 187
ANTIC Vitko 128, 146, 162
ANTOLIĆ 197
ARTUKOVIĆ Andrija 26
ARZISNIK Vjekoslava 159,201 202
AVIROVIĆ Krešimir 202
AVIROVIĆ Jovo 201, 202

B

BACI Valko 183, 184, 218
BADALIN Branko 159
BAKARIĆ Buca 29
BAKIĆ Milan Baja 27, 30
BALASKO Kata 196
BALASKO Stjepan 2 17
BALENSIMEŠO, 108
BALOG Vinko 199
BANEKOVIĆ Stjepan 54, 186
BANEKOVIĆ Stefica 156, 186
BANIC Ivan 39, 58, 60
BARANASIĆ Tomo 198
BARANU Koloman 61
BARBERIĆ Đuro 210
BARBERIĆ Jovo 197
BARBERIĆ Ljubomir 183
BARBERIĆ Milan 197
BARBERIĆ Svetozar 197 21 1
BARDEK Beatriea 159. 172
BARDEK Boris 157
BARDEK Franjo 49. 111.191
BARDEK Ivan 157
BARDEK Tomo 116, 127
BARDEK Vlado 157
BARTOLIĆ Alojz 172, 189
BARTOLIN Ljudevit 149
BARTOVČAK Andriia 170
BATAČI Slavko 219
BAZIJEANEC Petar 70
BEDNAIĆ Josip 157. 159
BEGOVIĆ Franjo 185, 191. 192
BELČIĆ Josip 98, 105 109, 111.117 1 1 s
146. 203
BELČIĆ Marija 156. 203
BELINIĆ Marko 122, 127, 142 146, 148
162 172
BELOBRK Mate 95
BENELI Milan 205
BENKEKA Mate 197
BENKO Franjo 57
BENOTIĆ Jakob 191

BERTA h an 202
BERTA Martin 125
BERUS Anka 124, 128, 146. 162
BERUT4 Stjepan 149
BESEDIĆ Branko 192
BESEDIĆ Mileva 192, 213
BESENIĆ Stjepan 17
BESENIĆ Tomo 67. 84
BESLIĆ Gajo 124
BETLEHEM Andrija 32
BETLEHEM Franjo 106. 117
BIBER Antun Tehek 59, 127
BIHLER Zvonko 147
BISKUP Petar Veno 38, 39,61
BLAGA Mato 220
BLAŽEK Bara 45, 67, 68, 112, 113. 114
153. 203
BLAŽEK Kata 45, 1 12, 1 13, 114. 153
BLAŽEK Tomo 49, 113. 114,200, 203
BLAZEKOVIC Mara 206
BLAZEKOVIC Pavao 199
BLAZIĆ Ana 34
BLAZIĆ Antun Simun 52, 186, 218
BLAZIĆ Josip 31. 33, 38. 42 43. 51 116
182. 18 3, 194. 199. 205 214
BLAZIĆ Ivo 217
BLAZIĆ Tomo Pepek 205
BIJZNJAK Mieika 221
BOB4N Iha. 192, 193 204
BOBINAC Ivan 122
BODIN Danica 205
BODINOVAC Đuro 51
BOGADI Đuro 189
BOGADI Ivan 189 20 3
BOGADI Josip 199
BOGADI Martin 189
BOGADI Rok 189
BOGADI Stjepan 25 189, 199
BOGDAN Marica Brniea 5 3
BOGDAN Stjepan Boris 90, 95 123
BOGDANOVIĆ Geca 72
BOG NAR Bogumil 159
BOGOJEVIĆ Branko 38. 52
BONT Stjepan 187
BORIĆ Jelena I 57
BORKO Petar 67
BO ROJ EV IĆ Bozo 157
BOROSA Franjo 202
BOROVIĆ Đuro 204, 210
BOROVIĆ Franjo 208
BOROVIĆ Marija 208
BOSANOVIĆ Franjo Dida 34, 35. 184
BOZICEVIĆ Ivan 57, 58, 59, 60. 70, 75,
76, 127
BRANDES 202
BRATKOVIĆ 209
BREGOVIĆ Kata 190
BREGOVIĆ Vinko 190, 206
BREKA Ivan Davor 92, 124
BRKIĆ Mladen 51

BRKIC Zvonko 57, 59
 BRLECKOVIC Jo/.a 206
 BRLEKOVIC Ivo 207
 BRLEKOVIC Viktor 40, 206
 BRNICA Gojko 213
 BRNICA Marijan 40, 213
 BRNICA Miloš 207, 213
 BROZ Josip Tito 10, 14 S0 104. 146 196,
 204, 219
 B RIJ MAC Franjo U
 BRUNOVIC Milan 84, 100 148 lf>8 170,
 171, 173, 213 22(1, 221, 111
 BRZESKA Josip 206, 221
 BUDAK Mile 19, 35, 50
 BUKOVAC Mirko 27. 30, 51
 BUKOVCAN Ignac 84
 BUKVIĆ Ivan 46, 92. 200. 202
 BUKVIĆ Kata 202
 BUKVIĆ Rudolf 67, 123, 125
 BULAT Rade 99, 122, 127, 171
 BULIC 26
 BUNIC Katica 192,217, 218 221
 BUŠIC Martin 16
 BUTORAC Anka 27, 29, 30
 BZIK Tomo 26

C

Car Ivan 101, 1 25
 CAR Stjepan 18 3. 217
 CEUSČAK Đuro 198
 CETUSIC Marjan 40
 CETUŠIC Mileva 40, 98, 108 186, 198
 CIGANOVIC Draga 204
 CIGANOVIC Ljuba 45, 115, 156,204
 CIGANOVIC Nikola 204
 CIGANOVIC Stevo 34, 42, 204
 CIKAC Slavko 172
 CIRKVENEC Bara 54
 CIRKVENEC Ivan 42, 44, 46, 47, 18 3, 199
 CMRK Franjo 203
 CMRK Ivan 65, 67, 84, 92, 106, 109 1 17.
 125, 152, 173. 187
 CMRK Josip 203
 CMRK Radovan 157
 CR LJE NIC A Đuro 19
 CRLJENICA Tina 191
 CVITIC Jagoda 205
 CVI riCMilan 20.5
 CVJETKOVIC Dragica 45. 52, 105, 106,
 117, 125
 CVJETKOVIC Stjepan 45. 200
 CVRTILA Katica 45, 92, 97, 99, 106. 109,
 11 1, 115, 117, 124, 126, 156. 200, 202

c

CALIC Dušan 60, 64, 70, 75, 76, SS
 CAVIC Cedo 19
 CAVIC Milan 197, 219
 CAVIC Vojo 196

CEHAJIC Kasim Turčin 9, 1 1. 12, 13, 14,
 15. 30, 31, 33, 38, 39, 41, 43, 45, 46, 47,
 52, 53, 54, 57, 60, 81, 82, 86. 182, 183,
 200, 203, 213, 214, 217
 ČENIC Cedo 159
 CENIC Milko 24,44, 205
 ČESI Marijan 157
 ČICI \ MASANSKER Ivo 170
 Č IC KARA Ivka 215
 Č IC KARA Kata 184
 CIKA Dragica 51
 CI KA RA Luka 199
 CIKOVIC Đuro 32, 67, 64. 127
 ČIKOVIĆ Iomu 32, 68, o9, 98, 110, 112,
 113. 114, 125, 126, 144, 146, 162, 170,
 204
 CO KLICA Drami 186
 ČOKLICA Tomo 157
 COLIC 147
 CORC Bla/. 149
 ČU KO VIC Stevo 128
 ČULJAK Marko Mak 57, 82

Č

CI RIC Ivan 67

D

DAMIS Mijo 43
 DANOSLOVIC Zeljko 171
 DEBELJAK Stjepan Bil 178
 DESETNIK Katica 187, 219
 DESNICA Dragan 51
 DEVIC Branko 211
 DEVIC Milovan 61, 209
 DEVIC Svetožar 21 1
 DL! \ KO VIC Dušan 215
 DIJAKOVIC Ivan 202
 DI.I AKOVIC Josip 202
 DIJANUŠIC Mijo 208
 DIKI.IC Dušan 199
 DI MIC Bono 116
 DIMI TRIJEVIC Joka 27
 DI NIC Zorka 206
 DIZDAR Zdravko 26 27,48 52
 DOBRILA Ante 52, 58, 59, 76. 77. 82, 84,
 95 9o 102 103. 105, 123, 124, 125, 126,
 145 146, 147, 148, 151, 153, 172, 173,
 180. 221
 DOBRILA Ida 221
 DOBRILA Srećko 221
 DOBRINIC Milan 193
 DOBRINIC Milka 51. 194, 219
 DOBRINIC Miloš 177
 DOBRINIC Štovan 157
 DOBRMIC Milena 24
 DOKTORIC Bolto 185
 DOLENEC Ignac 16
 DOLENEC Ivan 194
 DOLENEC Jakob 17, 146, 156

DOLENEC Kazimir 202
 DOLENEC Klara 194
 DOLENEC Stjepan 146, 187, 191
 DOLENEC Vid 149
 DOLENEC Zlatko 68
 DOLENEC Željko 68, 157, 172
 DRAGANEC Ruža 184
 DRAGOSAVAC Drago 191
 DRAGOSAVAC Dušan 157, 159
 DRAGOSAVAC Zorka 157
 DRAG OSA VLJEVIĆ Nikola 190
 DRLJENICA Pavle 61
 DUBIĆ 218
 DUBRAVEC Valko 26
 DUGA Juraj 157
 DULIKRAVIĆ Dušan 209
 DULIKRAVIĆ Joso 209, 213
 DULIKRAVIĆ Jovanka 213
 DULIKRAVIĆ Milka 213
 DULIKRAVIĆ Stevo 33, 45, 52, 53, 213,
 214, 221,222

D

ĐELEKOVČAN Đoko 185
 ĐERĐA Marija 192
 ĐINĐIĆ 201,202
 ĐINĐIĆ Đuro 202
 ĐINĐIĆ Milka 201,202
 ĐINĐIĆ Miljenko 202
 DUDA JEK Jelka 190
 ĐURAŠEVIĆ Dušan 208
 ĐURAŠEVIĆ Milan 19
 ĐURETA Stjepan Danko 107, 125
 ĐURETA Franjo 51, 106, 117,218
 ĐURIČIĆ Ankica 210
 ĐURO Milka 206

E

EDIŠAR Stjepan 125
 EISENSTÄDTER David 159
 EISENSTÄDTER Vlatko 159
 EKER Julius 27, 30, 199
 EKER Štefica 28
 ERŠEG Mato Miško 64, 65, 97, 111, 117,
 124, 183, 208,218
 ERVENICA Mato 84

F

FAJTOVIĆ Mijo 213
 FAJTOVIĆ Milan 213
 FAJTOVIĆ Nikola 213
 FELETAR Dragutin 53, 157, 172
 FICKO Tomo 127
 FIGAČ Ivan 192
 FILIPAŠIĆ Duka 135, 180
 FILIPČIĆ Ivan 81, 91, 124, 194, 200, 201,
 202,214

FILPČIĆ Manda 124, 202
 FILIPČIĆ Rudolf 53 124,216
 FILIPČIĆ Slavko 61
 FILPČIĆ Stjepan 200
 FILPOVIĆ Franjo 191
 FLEGO Anica 160
 FLEGO Srđan 160
 FLEKOVIĆ Josip 98, 125
 FOSA Đuro 220
 FRANČINA Petar 69, 82, 108, 109
 FRAS Ljubica 173
 FRAS Ružica 167
 FRIC Đuro 208, 221
 FRIC Milka 214
 FRNTIĆ Slavko 186
 FUNJAK Dragutin 16
 FUNJAK Vinko 197,219
 FUNJAK Kat i ca 197

G

GABAJ Ilija 33, 43, 52,53
 GABAJ Vlado 194
 GABUD Ivan 66, 92, 125,202
 GABUD Kata 202
 GAJSKI Franjo 52
 GAJSKI Viktor 149
 GALOVIĆ Tomo 179
 GAŠPARAC Florijan 211
 GAŠPARAC Marija 211
 GAŠPAROVIĆ Joso 189
 GAŠPAROVIĆ Zdravko 157
 GAVRILOVIĆ Nenad 22, 50
 GAZIVODA Dušan 157
 GAZIVODA Franjo 211
 GAŽI Ana 152, 156, 180
 GAŽI Franjo 31, 57, 69, 94, 95, 98, 109,
 111, 146
 GAŽI Franjo I. 191
 GAŽI Franjo II. 191
 GAŽI Katarina 29, 30, 51, 106, 117, 125,
 156, 181,216,219
 GAŽI Mijo 69
 GAŽI Pavao 26
 GAŽI Pavle 157, 162, 181,216
 GAŽI Tomo 31, 49, 57, 68, 69, 85, 98, 108,
 109, 110, 112, 113, 114, 125, 126, 145,
 162, 180, 203
 GERENČERCila 187
 GERŠIĆ Jandro 217
 GLOŽINIĆ Anton 206
 GMAJNIČKI Slavko 64, 65, 66, 67, 68, 84,
 85, 92, 97, 106, 115, 116, 117, 124, 125,
 126, 199
 GODEK Martin 202
 GOJKOVIĆ Ana 156,213
 GOJKOVIĆ Danica 209
 GOJKOVIĆ Dušan 40
 GOJKOVIĆ Joso 205
 GOJKOVIĆ Nikola 19, 50, 209
 GOJKOVIĆ Tomo 19
 GOLČIĆ Ivan 48.49,51.84

GOLDSCHMIDT Josip 42, 199
 GOLDSCHMIDT Zora 202
 GOLUB Zorko 110
 GOLUBIĆ Ivan 157
 GOMZE 205
 GRGIN Petar 210, 221
 GREGORIĆ Pavle 10, 11, 12, 14, 28, 31,
 38, 41, 46, 47, 48, 51, 52, 53, 54, 57, 64,
 66, 68, 75, 82, 84, 86, 200, 203
 GREGORIJEVIĆ Pajo 61
 GREGOROVIĆ Dragutin 25
 GREGUREK Anka 30, 45, 126
 GREGUREK Blaž 126, 144
 GREGUREK Franjo 30
 GREGUREK Ivan 45, 54, 186, 187, 188
 GREGUREK Mijo 146
 GREGUREK Slava 30, 45, 152, 156
 GREGUREK Stjepan 45
 GREGUREK Tomo 9, 11, 12, 13, 14, 15,
 30, 33, 46, 48, 49, 51, 52, 53, 68, 84, 111,
 196
 GREGURINA Mato 33
 GREGURINA Pavao 26, 196
 GREKŠIĆ Duro 202
 GRGOLNIĆ Vjekoslav 159
 GROSS Duro 159
 GROSS Željko 159
 GROTIĆ Bolto 211
 GROTIĆ Pavle 211
 GROTIĆ Slava 156, 211
 GROTIĆ Stjepan 111
 GRUBAČEVIĆ Duro 54, 204, 210, 221
 GRUBAČEVIĆ Eva 104, 118, 125, 193,
 194, 200
 GRUBAČEVIĆ Ilija 61, 104, 118
 GRUBAČEVIĆ Milka Ružman 117
 GRUBAČEVIĆ Stevo 54
 GRUBIĆ Đuro 213
 GRUIĆ Bosiljka 199
 GRUJIĆ Đuro 209, 213
 GRZETIĆ Maca 27, 30
 GUBEC Matija 151, 167, 168
 GUTESA Danilo 33

H

HABEK 38
 HABERŠTOK Zdravko 159
 HADUN Marija 126
 HALAPA Andrija 115, 116, 126
 HALAPA Branko 41, 42, 43, 53, 61, 193
 HALAPA Milka 115, 116, 126, 193
 HANDLER Irma 159
 HANŽEK Franjo 157
 HANZEK Kata 206
 HANŽEK Stjepan 205, 220
 HANZEK Tomo 127, 194
 HARMADI Ivan 66, 67, 97, 124, 187, 218
 HAŠKI Marica 156
 HAT Jelka 208
 HAT Mijo 208
 HERCEG Josip 68, 156, 157

HEGEDUŠIĆ Darinka 156
 HEGEDUŠIĆ Marica 191
 HERAK Miloš 213
 HERMAN Josip 1 16
 HERMAN Nikola 15, 1 6, 17, 23, 27
 HERO Ivo 157
 HIRJAN Bolto 202
 HIRJAN Stjepan 201, 202
 HIRSCHLER Zlata 159
 HIRSCHMAN Eva 159
 HIZAK Tomo 187
 HIZMAN Josip 185, 218
 HIŽMAN Stjepan 185
 HLADNIK Drago 52
 HLEBAR Dragutin 221
 HODALIĆ Ivan 124, 220
 HODALIĆ Valent 220
 HOLER Stela 206
 HORAK 147
 HORVAT Franjo 157
 HORVAT Ivan 194, 196
 HORVAT Josip 219
 HORVAT Joža 70, 85, 220
 HORVAT Kata 187
 HORVAT Luka 67, 84
 HORVAT Margareta 187
 HORVAT Mijo 184
 HORVAT Pavao 199
 HORVAT Stjepan 51, 199
 HORVAT Vilko 16, 17
 HORVAT Vilma 184
 HORVATIĆ Andrò 202
 HORVATIĆ Bara 184, 217
 HORVATIĆ Dragica 156
 HORVATIĆ Franjo 15, 49, 50, 52, 53, 80,
 84, 86, 128, 144, 170, 171, 172
 HORVATIĆ Ivan Čuk 44, 60, 61, 64, 84,
 95, 125, 199, 200, 201, 202, 204, 220
 HORVATIĆ Kata 201
 HORVATIĆ Stjepan 200, 201, 202
 HORVATIĆ Valent 202
 HORVATOVSKI La/.o 67, 84
 HRANILOVIĆ Stjepan 217
 HRASTIĆ Mijo 208
 HRNČEVIĆ Josip 114, 117, 119, 127
 HRNČEVIĆ Mato 222
 H RUB EC Vendelin 114
 HUDEK Šime 70
 HUKAVEC Stevo 26, 27, 50

I

ILEKOVIĆ Luka 180
 ILIĆ Slobodan Čiča 220
 ILOTIĆ Ignac 218
 IMBRIOVČAN Mijo 191
 IŠINA Jakob 208
 IVANČEVIĆ Stevo 177
 IVANKOVIĆ Zvonko 125
 IVANUŠAMara 190
 IVEKOVIĆ Mladen 146, 154, 162, 164,
 171

IVEKOVIĆ Stjepan 38,42
IVIĆ Stjepan 60, 76, 86, 186, 199, 205,
208, 209, 222
IVKOVIĆ Mijo 185

J

JADAN Mišku 196
JAGAR Kata 202
JAGAR Marko 201
JAGODIĆ Cvetko 207
JAGODIĆ Svetožar 213
JAGAR Lojze 194
JAJETIĆ Ivan Vuk 204
JAKOPOVIĆ Darinka 156, 184
JAKOPOVIĆ Jovo 184
JAKOPOVIĆ Nikola 193
JAKŠIĆ Franjo 116, 127
JAMBREŠIĆ Branko Zriko 34, 44, 66,
117, 125, 144, 156, 157, 159
JAMBREŠIĆ Josip 171
JAMBREŠIĆ Slava 157
JAMBREŠIĆ Stjepan 142, 144, 152
JANČEC Josip 68, 146
JANČIĆ Marija 157
JANDRAŠEC Mara 215
JANDRAŠEC Olga 215
JANDRIČ Veljko 157
JANDRIČ Vojin 157
JANEŠ Juraj 16
JANKEZ Grga 9, 16, 27, 39, 46, 48, 52, 53,
54, 57, 81, 94, 95, 96, 99, 107, 114, 117,
120, 124, 127, 136, 137, 142, 145, 146,
152, 162, 171, 195, 199, 213, 222
JANKOVIĆ Milutin 40, 61
JANKOVIĆ Nikola 40, 61
JANKOVIĆ Voja 61
JANSON Leon 17
JARŽA Marijana 172
JARŽA Rezika 164, 173
JELAČA Bogdan 61
JELAK Stevo 190
JELENAK Milan 211
JELENIĆ Mira 46, 199
JELENIĆ Žiga 42, 199
JENČEK Ivan 194
JERGOVIĆ Stevo 33
JERI Ivan 157
JERKOVIĆ Mate 70
JERMAN Josip 210
JEUNIKAR Zeljko 157, 159
JEŽIĆ 160
JOVETIĆ Ilija 27
JOVIĆ Sofija Vera 96, 97
JOVIČIĆ Dušan 111, 204, 214, 215
JOVIČIĆ Janeiro 200
JURČIĆ M. 63
JUREC Vilko 52
JURIČEV Dionizije 19
JURINA 22, 24
JURKOVIC Branko 125

K

KADIJA Kata 45, 218
KALANJ Nikola 38,42, 182, 183, 217
KALANJ Stevo 215
KALINIĆ Bogoljub 212
KALINIĆ Cvetko 40
KALINIĆ Marija 212
KALINIĆ Nikola 212, 221
KALINIĆ Svetožar 186, 207
KAMENAR Ante 28
KANCIJAN Antun 67
KANIZAJ Drago 64, 107, 187
KANIZAJ Jelka 187
KANIZAJ Mijo 187
KANIŽANEC Đuro 191
KAPITANIĆ Stjepan 197, 206, 221
KAPUSTA Marija 35
KARDAŠ Anđelka 211
KARDAŠ Ignac 211
KARLOVIĆ Đuro 194
KARLOVIĆ Marija 194
KARLOVIĆ Milan 194
KAŠTELAN Jure 157
KATALENIĆ Josip 197, 211
KATANIĆ Drago 67, 123
KATZ Julija 26
KECEUŠ Đuro 201, 202
KEGLEVIC Franjo 17, 32, 49
KELEK Anica 191
KELEK Mato 191
KEMIĆ Đuro 32, 69, 191
KEMIĆ Franjo 189, 191
KEMIĆ Ivan 191
KEMIĆ Josip 189, 202
KEMFELJA Đuro 94
KENDEL Maca 95, 99, 126
KENDEL Stjepan Sijedi 65, 90, 92, 98,
125, 171, 187, 191, 202
KERMEDI Eia 205
KEROVEC Milan 157
KERTEZ Ignac 189, 218
KEZELE Slavko 82
KIČIN Nikola 215
KIRALJI Šandor 27, 30
KLARIĆ 221
KLARNER Đuro 111
KLUGE 17
KNAPIĆ Antun 125, 149, 160
KNAPIĆ Milan 221
KOBAC 202
KOBAL Antun 52
KOCIĆPER Petar 213, 214
KOCKOVIĆ Ivica 128
KOHEN Genia 159
KOHEN Marko 159
KOKOR Franjo Grab 39, 52, 53, 70, 124
KOKOR Martin 27
KOKOT Stjepan 211
KOLAR Josip 197
KOLAR Marija 197
KOLAR Mijo 70, 92, 147, 149, 200
KOLAR Vinko 145, 147, 149, 153

KOLAR DIMITRIJEVIĆ Mira 50, 52, 219
 KOLAREVIĆ Marica 45
 KOLARIĆ Mihovil 17
 KOLARIĆ Milan 211
 KOLIBAŠ Pero 53, 57
 KOLIBAŠ Stjepan 200, 202
 KO LM AN Vii ko 159
 KOMAR Maja 58, 99
 KONČELAK Franjo 185
 KONČAR Rade 10, 11
 KORBUS Franjo 195
 KOR BUS Ivan 202
 KORENIĆ Marko 202
 KOREN 24, 209
 KORUGAMilka 201
 KORUGA Stevo 193
 KOS Dragutin 17
 KOSTADINOVIĆ Nikola 211
 KOSTADINOVIĆ Jovo 209
 KOSTI AL-ZIV ANO VIC Zvonko 17, 43
 KOŠAKMajda 157
 KOŠAK Rudolf 17
 KOKOT Andrija 33
 KOKOT Stjepan 205
 KOREN Stjepan 219
 KOVAČ Marijan 159
 KOVAČ Milan 157, 159
 KOVAČ Radoslav 51
 KOVACEVIĆ Gojko 40, 122, 182,207
 KOVACEVIC Mijo 211
 KOVAČEVIĆ Svetozar 106, 112, 114, 144
 KOVACIĆ Ankica 157
 KOVAČIĆ Ignac 192
 KOVACIĆ Josip 192
 KOVAČIĆ Ludva 185
 KOVACIĆ Stjepan 193
 KOVACIĆ Tomo 51
 KRAJACIĆ Ivan 202
 KRAJACIĆ Marijan 30, 51
 KRAJCER Elza 68
 KRAJCER Ernest 196, 219
 KRAJCER Ervin 157
 KRAJCER Ignac 219
 KRAJCER Kata 219
 KRAJCER Mirko 219
 KRAJCER Pavao 219
 KRAJCINOVIC Gajo 209
 KRAJNOVIC Ranko 157
 KRALJIĆ Franjo 202
 KRALJIĆ Ivan 26
 KRALJIĆ Jozefina 201
 KRAMER Drago 214
 KRAMER Stevo 185
 KRAPINEC Franjo 194
 KRAPINEC Stjepan 194
 KRCA Dragutin 157, 160
 KRČMAR Franjo 208
 KRČMAR Milka 208
 KRIŽAN Franjo 208
 KRIŽAN Ivan 208
 KRIŽAN Matija 208,218
 KRNIC Zdravko 82
 KRNJAK Tomislav 157

KRNJAŠIĆ Marica 201,202
 KRODVOLT Tereza 199
 KRSTITOVIĆ Ivan 31, 183, 204
 KRULJAC Hubert 61
 KUBA Ljubomir67
 KUČEKOVIĆ Cvetko 207
 KUČEKOVIĆ Jovo 40, 207
 KUČEKOVIĆ Pero 207, 213
 KUČIĆ Mato 192,219
 KUČIŠ Stjepan 170
 KUDELIĆ Anka 153, 156
 KUDUMIJA Mato 28, 123, 125, 200, 220,
 221
 KUHAR Franjo 139
 KUHARIĆ Bolto 208
 KUKIĆ Milan 42, 214
 KULIĆ Ante 67, 123, 125, 199
 KUSIĆ August 61
 KUZEL Vladimir 170
 KUZMIĆ Ivan 211
 KUZMIJAK Ivan 38
 KVATERNIK Bara 185
 KVATERNIK Eugen 26
 KVATERNIK Mijo 192,217,221

L

LACKOVIĆ Miško 146, 171
 LA KS A R 43
 LAKUŠ Filip 95
 LALEK Franjo 194
 LALEK Terezi ja 194
 LALIĆ Kata 99, 126
 LALIĆ Tomo 98, 125
 LEDIŃČIĆ Ana 208
 LEDIŃSKI Ivan 202
 LEDIŃSKI Slavko 42, 182, 183. 199, 217
 LEINER Božo 40, 41, 42, 53, 60, 62, 63,
 64,70,81,204, 208
 LEINER Valter 206
 LENJIN 167
 LENDVAJ Martin 185
 LESAR Valent 177
 LESKOVAR Slavko 145, 147
 LINDTNER Kristijan 17
 LISAC A. LJ. 50
 LIŠČIĆ Đuro 183
 LIŠČIĆ Milan 197,204
 LITVAN Zvonimir 157
 LOBOREC Božena 52, 53, 156, 157, 161,
 170, 172, 173
 LOBOREC Đuro 167
 LOBOREC Janko 116
 LOBOREC Marija 114, 161, 172
 LOBOREC Valko 31. 112, 113, 1 14, 126,
 144, 161, 162, 172
 LOBOREC Zeljko 161, 172
 LO JAN Ivan 193
 LONČAR Andrò 218
 LONČAR Eva 187
 LONČAR Franjo 149

LONČAR Ivan Đan 30, 147, 152, 186, 187,
218
LONČAR Zvonko 46
LOVRENČIĆ Janeiro 217
LOVRETIĆ Josip 191
LOVRIČEK Đuro 200, 202
LOVRIČEK Pero 202
LÖWY Robert 159
LUKIĆ Zdenko 157
LJEPAVA Bosiljka 111, 144, 150, 152, 156
LJUBAJ 149
LJUBIĆ Đuro 202
LJUBIĆ Ivan 202
LJUBIĆ Petar 84
LJUBSKI Vera 157
LJUŠTINA Dušan 157

M

MAČEK 31, 33, 95, 136
MAĐARIĆ Mate 149
MAĐER Josip 61
MAĐERIĆ Dora 182
MAĐERIĆ Ignac 211
MAĐERIC Mati ja 71, 72
MAĐERIĆ Marijan 28, 51
MAĐERIĆ Stjepan 184
MAĐERIĆ Vlado 208
MAGDIĆ 220
MAGOVAC Božidar 69, 85
MAJNARIĆ 171
MAJTAN Franjo 187, 192
MAJTAN Valent 187, 192
MAKANKICA 116
MALJAK Ivka 181
MALJAK Mijo 182
MALJEVAC Jakob 199
MALTARIĆ 200
MALTARIĆ Franjo 202
MALTARIĆ Slavko 202
MAMULA Petar 157
MANDIĆ Jovica 170
MANDIĆ Olesz 146, 154
MANDIĆ Vlajko 192
MANOJLOVIĆ Draga 197
MANOJLOVIĆ Evica 156
MANOJLOVIĆ Marija 40, 211, 222
MANOJLOVIĆ Milan 40
MANOJLOVIĆ Miloš 63, 70, 120, 127,
208
MANOJLOVIĆ Nikola 197
MANOJLOVIĆ Stevo 25, 85, 111, 127,
221
MANOLIĆ Marija 51
MARAVIĆ Nikola 157
MARA VIC Velimir 157
MARCAPAN Martin 182, 217
MARČAN Bartol 185
MARENČIĆ Franjo 28, 35, 40, 50
MARGETIĆ Rok 187
MARIC Verica 159
MARIJAN Katica 41, 54, 193

MARIJAN Milivoj 15, 33, 38, 40, 41, 42,
43, 45, 47, 54, 60, 64, 126, 183, 193, 195,
219
MARIJAN Nikola 219
MARINKOVIĆ Ivo 44, 159, 164, 170
MARINKOVIĆ Jovo 198
MARINKOVIĆ Milan 198
MARINKOVIĆ Nikola 41, 53, 193; 198
MARKAC Elizabeta 90, 99, 126
MARKAČ Florijan 126
MARKES Franjo 202
MARKOV Ignac 153
MARKOVIĆ Viđen 10, 33, 52, 184
MARKOVIĆ Vlado 170
MARKUŠIĆ Ivan 191
MAROTTI 160
MARTINKOVIĆ 206
MARTINUSIĆ Viktor 159
MATAČIĆ Ivan Viktor 58, 65, 75, 79, 86,
89, 90, 92, 94, 95, 96, 99, 109, 201
MATELJAK Barica 184
MATELJAK Vinko 184, 221
MATESIĆ Stanko 61
MATETIĆ Vlado 127, 142, 172
MATIĆ Matko 42, 124
MATIJAS Tatjana 157
MATIJASIĆ Anđela 172
MATINA Mato 191
MATIŠA Stjepan 38, 194, 195
MATISIĆ Đuro 191
MATOTA Stjepan 202, 203
MATOTAN Mara 182
MATUNCI Mato 202
MAZEC Franjo 61
MEĐIMOREC Anđro 218
MEĐIMOREC Josip 191
MEĐIMOREC Matija 171, 191
MEĐIMUREC Paula 182
MEĐIMUREC Rok 182
MEĐIMUREC Valent 182
MEHKEK Augustin 189
MEHKEK Eva 200, 202
MEHKEK Josip 199
MEHKEK Mijo 46, 200
MESARIĆ Andrija 184
MESARIĆ Milan 125
MESARIĆ Slava 213
MIČURIN Mijo 189
MIHAJLOVIĆ Draža 95
MIHAJLOVIĆ Petar Draža 106, 112, 113,
114, 126, 144
MIHALIĆ Ivan 184
MIHALIĆ Josip 221
MIHALIĆ Milan 184
MIHIC Mile 185
MIKLISIĆ 205
MIKOR Stjepan 42, 43, 53, 54, 99, 200,
202
MIKO VIC Ivan 192
MIKSIC Josip 211
MIKULEC Kata 190
MIKULEC Vladimir 156, 172
MIKULČIĆ Darko 157

MIKULČIĆ Elizabeta 172
 MIKULIČIĆ Kuzma 111, 172
 MIKULIČIĆ Viktor 185
 MILAKOVIĆ Ivan 192
 MILANOVIC Mileva 210
 MILATOVIĆ Tomo 209
 MILČIĆ Nenad 157, 159
 MILČIĆ Nevenka 157
 MILČIĆ Slava 157
 MILIĆ Jovo 125
 MILIVOJEVIĆ Jovan 157, 204
 MILIVOJEVIĆ Miloš 213
 MILIVOJEVIĆ Milutin 19, 33, 52
 MILJENOSIĆ Branko 157
 MILJURDarinke 157
 MILKOVIĆ Ante 127
 MILOŠEVIĆ Ljubo 207
 MILOSEVIĆ Milka 186
 MILOSIĆ Ivan 146
 MILOVANOVIC Anica 157
 MILUNIC 148
 MIRKOVIĆ Čiča 38
 MIŠIR Vinko 191
 MLATI LIK Martin 196
 MOLNAR 201, 202
 MRAZ Franca 190
 MRAZ Franjo 11, 12, 14, 15, 16, 28, 30, 32,
 34, 46, 47, 48, 49, 52, 54, 57, 61, 84, 184,
 191, 200, 203
 MRAZ Ivo 190
 MRAZ Katica 115, 156, 191
 MRAZ Tereza 190
 MRAZOVIC Karlo Gašpar52
 MULVAJ Mijo 203
 MUZINIC Stjepan 202

N

NAPAN Mijo 202
 NAZOR Vladimir 95
 NKBOJSIĆ Franjo 1 16, 127, 144
 NEGRO Anton 108
 NEIMAREVIC Ante 172
 NEKIĆ Vilko 172
 NEMEC Martin Čelavac 16, 23, 27, 32,
 49, 50, 171, 189, 190
 NOVACIĆ Josip 17
 NOVAK Stjepan 182
 NOVAKOVIĆ Ivan 190
 NOVAKOVIĆ Jovanka 157
 NOVAKOVIĆ Nikola 19

NJ

NJEŽIĆ Marija 156, 194
 NJEŽIĆ Milivoj 202, 204
 NJEŽIĆ Velimir 194

O

ORMUS Bara 202
 ORMUS Matija 42, 49, 183, 199
 OROBER Ignatije 219
 OSMAN Đuro 213
 OSMAN Jovo 19, 186, 190
 OSMAN Miloš 212, 213
 OSTOJIĆ Adam 40, 207, 214
 OSTOJIĆ Anka 207
 OSTOJIĆ Jovče 40, 206, 209
 OSTOJIĆ Miloš 207
 OSTOJIĆ Pero 207
 OSTOJIĆ Slavko 135, 207
 OZEGOVIĆ Dušan 172

P

PAKASIN Ankica 191
 PANCINA Ivan 67, 85, 106, 115, 116, 171,
 221
 PANCIG ER Josip 185
 PANDUR Šimun 120
 PANDURIĆ Franjo Stric 12, 13, 15, 30,
 46, 48, 49, 64, 84, 97, 105, 111, 117, 124,
 187, 188, 218
 PANDURIĆ Margareta 218
 PANKARIĆ Bolto 98, 125
 PANKARIĆ Magica 126
 PAPRIKA Ivan 126, 144, 171
 PARAGA Josip 61, 171
 PARAZAJDA Gojko 30, 97, 105, 106, 116,
 117, 124, 152
 PARAZAJDA Mileva 197
 PASICA Stjepan 185
 PAVEL Joža 21 I
 PAVELIĆ Ante 19, 24, 27, 33, 147, 193,
 209
 PAVEŠIĆ Bolto 208
 PAVESIĆ Stjepan 201, 202
 PAVETIĆ Dora 202
 PAVIČIĆ Eshil 159
 PAVIČIĆ Ivica 51, 66
 PAVKOVIĆ Draga 156, 213
 PAVKOVIĆ Dušan 24, 126, 197, 204, 214
 PAVKOVIĆ Milka 213
 PAVKOVIĆ Miloš 213
 PAVKOVIĆ Mladen 209
 PAVKOVIĆ Spašen i ja 213
 PAVKOVIĆ Srpka 156, 117
 PAVKOVIĆ Stevo 40
 PAVKOVIĆ Tomo 213
 PAVLEK Anđela 45, 90, 177, 187, 206,
 218, 222
 PAVLEK Kata 45, 79, 92, 156, 186, 187,
 218
 PAVLEK Marija 170
 PAVLEK Mihovil Miškina 32, 69, 91, 125,
 150, 186, 187, 188, 191
 PAVLEK Stjepan Gavran 32, 51, 93, 98,
 109, 111, 118, 125, 187, 188

PAVLIĆ Alojz/ije 159, 190
 PAVLIĆ Andrija 95
 PAVLIĆ Milica Kata 187
 PAVUNIĆ Stjepan 17, 19, 49, 172
 PAZIĆ Zeljko 54
 PEJNOVIĆ Kata 86
 PELC26
 PERADIN Đuro 191
 PERADIN Lövro 191
 PERIN Rudolf 61
 PERL Gustav Benda 35, 37, 50
 PERKOVIĆ Rikard 111, 112
 PEROŠ Franjo 203
 PEROŠIĆ Ivan 157
 PERŠEN Mirko 51
 PERŠI Ivan 67
 PERŠIĆ Stevo 197
 PERUŠIĆ Antun 33
 PERUŠIĆ Dionizije 33
 PETAK Stjepan 187
 PETEK Velimir 157
 PETI Franjo 157
 PETI Josip 189
 PETRIĆ Blaž 144
 PETRIĆ Cvetko 207
 PETRIČEC Vlado 157
 PETRIČEVIĆ Marica 156
 PETRIČEVIĆ Drago 42, 43
 PETRIČEVIĆ Franjo 42, 48, 111, 144, 194, 195
 PETRIČEVIĆ Marija 194, 195
 PETRIČEVIĆ Stjepan 18, 42, 43, 116, 127, 194, 219
 PETROKOVIĆ Ivan 202, 203
 PETROKOVIĆ Josip 200
 PETROVIĆ Marko 67
 PETROVIĆ Martin 218
 PETROVIĆ Mica 218
 PETROVIĆ Florijan 185
 PETROVIĆ Ignac 185, 218
 PETROVIĆ Marko List 1 1 1
 PETROVIĆ Martin 185
 PETROVIĆ Mica 185
 PETROVIĆ Stevo 18, 204
 PINTAR Dragutin 192
 PINTAR Eugen 157
 PINTAR Tina 197
 PINTARIĆ Franjo 197, 219
 PINTARIĆ Ivan 196
 PIRJAVEC Jakob 24, 25, 30, 45, 50, 53, 115, 197, 198, 199, 208, 209, 210, 212, 221, 222
 PIŠKOREC Ivo 123, 125
 PIŽETA Stjepan 16, 49
 PODOBNIK Božo 145, 147
 PODRAVAC Nikola 116
 PODUNAJEC Zvonko 125
 POKRAJAC Milan 209
 POLAK Milan 28, 30
 POLANČEC Josip 67
 POLEVKA Josip 196, 219
 POLJAC Leo 17
 PONGRAC Monika 199

POPOVIĆ Dušan 197
 PO PO VIĆ Jovo 24, 50, 208, 220, 221
 POPOVIĆ Nikola 208
 POPOVIĆ Pajo 208, 221
 POPOVIĆ Vladimir 86, 90
 POPRZAN Milivoj 157, 159
 PORIĆ Marica 157
 POSAVEC Dragutin 193
 POSAVEC Đuro 191
 POSAVEC Franjo 106, 117, 193
 POSAVEC Ivica 54, 146, 171
 POSAVEC Josip 50
 POSAVEC Mato 64, 97, 105, 117, 124, 171, 187, 191
 POSAVEC Štefanija 184
 POŠTA Marija 199
 POŠTA Stjepan 149, 185, 218
 POŠTENIK Stjepan 205, 206
 POTURICA Milan 40, 208, 213, 221
 POVIJAC Ivica Pipa 124, 157, 181
 POZNAVIJA Stjepan 61
 PRACAIĆ Dragutin 187
 PREMEC Ivan 190
 PREMEC Nikola 121, 190
 PRIJIĆ Pero 41, 53, 84, 193
 PRILIKA Duka Brko 35, 38, 52, 61, 82, 217
 PRISLIN Katica 125
 PROSENJAK Tomo Japa 67, 112, 113, 114, 144, 157
 PROTULIPAC Šandor 42, 43
 PRPIĆ Mato 39, 57, 194
 PRUKIJAŠ Drago 182
 PRUKIJAŠ Ljubica 181
 PRVČIĆ Drago 194
 PRVČIĆ Josip 26, 27, 42
 PRVČIĆ Katarina 126, 181, 194
 PRVČIĆ Marica 66, 85, 107, 152, 156, 180, 181, 216
 PRVČIĆ Mato 195
 PRVČIĆ Pavao 195
 PRVČIĆ Stjepan 31, 32, 57, 68, 69, 85, 95, 98, 110, 112, 113, 114, 125, 126, 145, 146, 162, 170, 180
 PUHAČ Đuro 185, 192
 PUHAČ Mijo 190
 PUKLEK Jura 213
 PUKLENICA Jure 205
 PULJA Milan 42, 46, 203, 204
 PULJA Milka 45, 104, 110, 115, 156, 193, 200, 201
 PUNČIKAR 212
 PUNEK Ivan 127
 PUPIĆ Milan 157

R

RADANOVIĆ Josip 57, 85
 RADELIĆ Angelina 210
 RADIĆ 31, 149, 151, 167, 168, 169, 219

RADIČIĆ Stevo 190
 RADMANIĆ Josip 125
 RADMILOVIĆ Ignjatija 212, 213
 RADOSEVIĆ Milka 215
 RADUKIĆ Ljubomir 209
 RAJN Đuro 184, 197
 RAJN Martin 197
 RAJN Miško 184
 RAJN Stevo 184
 RAK Rudolt 128
 RAKAMARIĆ Paula Seka 109
 RALETIĆ Marija 115, 156, 183, 202, 214, 215
 RALETIĆ Pero 183
 RANILO VIĆ Ana 202
 RANDIĆ Maila 157
 RASAN Đuro 48, 193
 RATKOVIĆ Slava 184, 217
 RAUS Zvonko 183
 RAVNIKAR Vesna 157
 REBAC Ivan 48
 REBAC Josip 48
 RENAC Ljubovir 205, 213
 RENAC Milka 156, 209, 210, 213
 RENAC Nikola 209, 216
 RENAC Stevo 40
 REPALUST Alojz 199
 REPRICA Vladimir 200
 RESTEK Ivan 184, 200, 202
 RESTEK Marija T8^
 RES Julije 17
 RIHTMAN Terka 27, 51
 RIMUNIC Ivan 157
 RITOSA Ivan 191
 ROBIC Ivo 70, 171
 ROBOTIC Ivan 70
 ROJCEVIC Jovo 18, 49, 50, 52, 84, 127, 135, 170, 172, 206, 221
 ROJCEVIC Marija 156, 204
 ROJČEVIĆ Milka 211
 ROJCEVIC Nikola 42, 204
 ROJCEVIC Svetozar 204
 ROKLIC Milan 219
 ROMAN Vlado 116
 ROMAN Vlajko 213
 ROMANIC Dmitar 51
 RONCEVIĆ Ante 45, 52, 200
 ROSENBERGER Josefina 159
 ROSENBERGER Željko 159
 ROVNJI 189, 199
 RUBINIĆ Nikola 157
 RUĐICA Milan 125
 RUK Franjo 189
 RUKAVINA Zlatko 157, 171
 RUKLJAC Josip 170
 RUMEK Ivan 48
 RUMIĆ Vjekoslav 205
 RUNJAK Josip 172
 RUPEC Josip 192
 RUPEC Kata 200
 RUPEC Milka 206, 221

S

SABADI Alojz 18, 149
 SABO Antun 157
 SABO Boža 157
 SABO Marko 172
 SABOL Kazimir 33
 SABOLEK Darinka 185
 SABOLEK Franjo 185
 SABOLEK Zlatko 185
 SABOLIĆ Ana 190
 SABOLIĆ Martin 144
 SABOLIĆ Vlado 17
 SABOLOVIĆ Vlajko 213
 SAGNER Ivan 202
 SAILI Dragutin 76, 77, 85, 86, 128, 146, 148, 162
 SALAJ Anđelka 191
 SALAJ Josip 191
 SAMOBORC Stjepan 184
 SAMOŠĆANEC Drago 121, 157
 SAMOŠĆANEC Tomo 1 14
 SANADER Tomo 212, 222
 SANTO Gabrijel 30, 35, 40, 61, 62, 84, 186, 205, 208, 222
 SA VIĆ Adam 116
 SAVIĆ Boško 206
 SAVIĆ Đuro 24, 42, 98, 109, 110, 1 11, 116, 199, 209, 210, 211
 SAVIĆ Marko 189
 SAVIĆ Miloš 213
 SCHLESINGER Vera 159
 SCHREIBER 26
 SEIDL Franjo 17
 SEI WERTH Anka 17
 SEI WERT Oto 16, 17
 SEKULIĆ Boro 215
 SEKULIĆ Đuro 197
 SEKULIĆ Milan 204
 SEKULIĆ Mitar 54, 214, 215
 SEKULIĆ Nikola Il'inkin 204, 214
 SEKUSEK 139
 SELES Ignac 203
 SENJAN Leopoldina 17
 SENJAN Viktor 23, 171, 173, 187
 SENKOVIĆ Mato 191
 SENKOVIĆ Roza 200
 SERDAR Ljubo 49, 111, 112, 144, 159
 SESTRIC Miljenko 177
 SEVER Branko 157, 159
 SEVEROVIĆ Marija 182
 SEVEROVIĆ Milka 182, 213, 217
 SEVEROVIĆ Nikola 100, 101, 205, 212
 SINJEREC Milka 194, 195
 SINJEREC Stjepan 42, 147, 194, 195
 SIROVEC Branko 171
 SLUKIĆ Ivan 157
 SLUKIĆ Stjepan 219
 SMIDLESCHER Ivan 157
 SMILJANIĆ Josip Školski 196, 197
 SMOLJANOVIĆ Cedo 213
 SMOLJANOVIĆ Gajo 157, 209

SMOLJANOVIC Mijo 209
 SMOLJANOVIĆ Nikola 205, 219
 SMOLJANOVIC Radovan 157, 159
 SMRČEK Franjo 149
 SOBOTA Ana 194
 SOBOTA Ivan 194, 195
 SOBOTA Jakob 195
 SOCEC Đuro 200
 SOMODI Đuro 35
 SONENŠAJN 209
 SPLEGLAR Žiga 159
 SRBLJAN Jovo 208
 SRBLJAN Milan 208
 SRBLJAN Milka 208
 SRDIĆ Dragutin 221
 SRDIĆ Drušan 210, 221
 SRDIĆ Jovo 204
 SRDIĆ Miloš 210
 STAKIĆ Nikola 211
 STAKIĆ Svetozar 211
 STAKIĆ Tomo 211
 STALJIN 167
 STANKOVIĆ Ivan 40
 STANKOVIĆ Jovan 61
 STANKOVIĆ Miloš 19
 STANKOVIĆ Mladen 40, 61
 STANKOVIĆ Savka 192
 STANKOVIĆ Veljko 192
 STANKOVIĆ Vitomir 9, 45, 214, 215
 STARČEVIĆ Luka 94
 STERN David 159
 STOJAKOVIĆ Ljubiša 67, 85, 147, 171
 STOJANOVIĆ Nikola 198, 212
 STRAH Franjo 33, 196
 SUBOTIČANEC Andrija 199
 SUBOTIČANEC Florijan'16
 SUBOTIČANEC Ivan 199
 SUCEVIĆ Ivan 202
 SUZNJEVIĆ Dušan 157

Š

ŠABARIĆ Zvonko 157
 ŠABIĆ Stevo 27, 50, 59, 199
 ŠAJATOVIĆ Branko 192
 ŠAJATOVIĆ Danica 194
 ŠAJATOVIĆ Draga 194
 ŠAJATOVIĆ Đuro 26
 ŠAJATOVIĆ Eva 213
 ŠAJATOVIĆ Jovo-61
 ŠAJATOVIĆ Miloš 189
 ŠALAMUN Stjepan 98, 124, 125
 ŠANTL Drago 218
 ŠARIĆ Ivan 157
 ŠAŠ Petar 196
 ŠATOVIĆ Ljerka 157
 ŠATOVIĆ Miljenko 157
 ŠČERBAK Stanko 17
 ŠČETINEC Nikola 35

ŠĆURIĆ Măto Noj 70, 85
 ŠEGRT Danica 210
 ŠEMPER Franjo 191
 ŠERMENT 160
 ŠERMENT Franjo 172
 ŠERMENT Ivka 172
 ŠERMENT Mica 172
 ŠIBLIvan 53, 128, 162, 170
 ŠIJAK Rudolf 190
 ŠIMATOVIĆ Slavko 170
 ŠIMEK Bara 114
 ŠIMEK, Franjo 211
 ŠIMEK Marica 28, 45, 67, 68, 112, 114, 126, 152, 153, 156
 ŠIMEK Mijo 30, 33, 51, 52, 60, 66, 67, 84, 85, 91, 92, 106, 111, 112, 113, 114, 115, 124, 125, 126, 144. I 52. 170, 196, 200
 SIMEKTomo 185
 ŠIMRAK22, 212
 ŠIMUNEC Franjo 221
 ŠIMUNEC Ivanka 221
 ŠIMUNIĆ Marica 164, 173
 ŠIMUNOVIĆ Đuro 196
 ŠIPEKIvan 67
 ŠIPEKRuža 172
 ŠIROKI Martin 16
 ŠIROKI Stjepan 201
 ŠIŠKA Imbro 221
 ŠKAFEC Slavko 205
 ŠKET August Čelik 70, 208
 ŠKORIĆ Đuro 205
 ŠKORIĆ Gajo 205
 ŠKORJANEC Franjo 17
 ŠKRINJAR Dragutin 211
 ŠKVORC Petar 219
 ŠKVORC Tonika 219
 ŠLABEKIvan 51, 170
 ŠNAJDER Boško 29,31
 ŠNAJDER Marijan 157
 ŠOŠ Franjo 109
 ŠOŠTAREC Mijo 196
 ŠOŠTARIĆ Ivan 13,15, 42, 46, 47, 48, 141, 183
 ŠOŠTARIĆ Kata 45, 92, 97, 98, 99, 106, 109, 111, 115, 117, 124, 125, 152, 156, 177, 191,202,210,211
 ŠOŠTARIĆ Mato 190
 ŠPANIĆ Stjepan 194
 ŠPANIĆEKTomo 194
 ŠPANJOLAC Joža 61
 ŠPIČKO Katica 182
 ŠPOLJARIĆ Duka 60
 ŠPILJAK Mika 125, 127, 136, 137, 146, 147, 162, 173
 ŠPRAJC Stjepan 217
 SRAM 199,209,211
 ŠTEFANEC Franjo 210
 ŠTEFANEC Katica 172
 ŠTEFANEC Pepi 172
 ŠTEFANEC Slavko 204
 ŠTEFANEC Su/.ana 125
 ŠTEFULJ Lovro 189, 191

ŠTIGLIĆ Josip 116
 ŠTIMAC Dragutin 45, 116, 199, 220
 ŠTIMAC Ludmila 220
 ŠTIMAC Marija 156, 172
 ŠTRBAC Đuro 194
 ŠTRBAC Nikola 204
 ŠTRBAC Veljko 30, 54, 97, 124, 194, 204, 217
 ŠTROK Izidor 70, 73, 75, 170
 ŠUKA Dragica 192
 ŠUKA Jovo 61
 ŠUKA Milisava 135, 207
 ŠUKA Stevo 61, 206
 ŠULER Viktor 157
 ŠUMANOVIC Ante 51
 ŠUTAK Stevo 40, 53
 ŠVAGELJ Dragutin 196
 ŠVAGELJ Franjo 91, 125
 ŠVARC Krešimir 54, 157, 159, 170
 ŠVARC Zlatko 26
 ŠVEGOVIC Pavao 189

T

TAKAČ Blanka 205
 TAKAČ Đuro 199, 205, 206, 220
 TANDAR Darinka 213
 TARTALJA Hrvoje 126
 TEREK Milan 170
 TKALČEC Ruža 205
 TKALEC Stjepan 190
 TODOROVIĆ Pajo 125
 TOMEKOVIĆ Ivan 67
 TOMŠIĆ Marica 147
 TOMŠIĆ Radovan 145, 147
 TORTIĆ Janko 51
 TOT Franjo 221
 TOT Marija 190
 TRBOJEVIĆ Branko 157
 TRBOJEVIĆ Desanka 157
 TRBOJEVIĆ Milan 157
 TRBUHOVIĆ Zlatko 144
 TREMSKI Ivan 144
 TREMSKI Miroslav 157
 TRESIGLAV Anđelko 202
 TREPOTEC Martin 202
 TRENSKI Ivan 46, 67, 201, 202
 TRNSKI Kata 202
 TRNSKI Marica 200
 TRNSKI Stjepan 201, 202
 TRSTENJAK Stjepan 164, 173
 TUCMAN Josip 127
 TURK Teodor 17
 TURKOVIĆ Beška 51
 TURKOVIĆ Ružica 28, 29, 30, 31
 TUŠEK Stjepan 196

U

UDZBINAC Mijo 16, 49, 70, 127, 149
 UGARKOVIĆ Đuro 204
 URBANČIĆ Alojz 189
 USORAC Zorka Ruža 45, 99, 106, 109, 111, 115, 117, 124, 125, 126, 152, 156, 183, 194, 200, 202, 210, 220
 UTJEŠINOVIĆ Nikola 116

V

VADAS Tomo 197
 VAJDIĆ Marija 185
 VAJDIĆ Matija 185, 192
 VAJSER Franjo 67
 VALENT Slavko 219
 VALIĆ Ivica 125
 VALJAK Josip 192
 VALJEVAC Jakob Hrabri 106, 115, 116, 117, 126
 VARGA Rudolf 206, 219
 VARGOVIĆ Emica 184
 VARGOVIC Ivan 184
 VARGOVIC Karlo 184
 VARGOVIC Vilko 184
 VARGOVIC Vlado 184, 205
 VARONIG 221
 VASILJEVIĆ Olga 164, 173
 VAUPOTIĆ Barica 172
 VEBER Josip 30
 VEBER Norbert 127
 VEDRIŠ Ivo 17, 71, 127, 202, 220
 VEDRIŠ Ruža 17
 VELAGIĆ Savo 50, 98, 107, 124, 125, 170, 171, 173, 179, 184, 187, 192, 204, 207, 212, 213, 216, 217, 218, 219, 220, 221, 222
 VESELI Maja 111, 144, 150, 152, 156, 159
 VESENJAK 201
 VIDATIĆ Blaž 51
 VIDATIĆ Đuro 125
 VIDATIC Ivan 97, 117, 124, 187, 188, 218
 VILENICA Branko 197
 VILENICA Dušan 207, 214
 VILENICA Joso 19
 VILENICA Mileva 197
 VILENICA Petar 197
 VILENICA Soka 197
 VIDOVIĆ Vjekoslav 213
 VILIĆ Josip Vilhelm 14
 VINKO VIĆ 171
 VINKOVIĆ Franjo 146
 VINKO VIĆ Tomo 39, 57
 VINTER Franko 27, 31, 51
 VIRIUS Cecilija 45, 156, 186, 187
 VIRIUS Mirko 80, 92, 186, 187, 218
 VITANOVIĆ Angelina 208
 VITANOVIĆ Branko 40, 128, 198, 221
 VITANOVIĆ Darinka 197

VITANOVIC Đuro 40, 53
 VITANOVIĆ Simo 40
 VITEZ Antun 59
 VLAŠIĆ Josip 16, 17
 VOŠICKI Vinko 111, 142, 164, 166, 167
 173
 VRANAR Josip 189, 202, 204
 VRANIĆ Josip 86
 VRANIĆ Stjepan 86
 VRANČIĆ Ivan 150
 VRANČIĆ Aleksandar 84
 VRANJEC Zovko 116
 VRANKO Josip 157
 VRANKO Nada 157
 VRANKOVIĆ Marija 211
 VRANKOVIĆ Petar 197
 VRATIĆ Mica 172
 VRATARIĆ Pavle 162, 172
 VREČICA Milka 208
 VREČICA Miloš 208
 VREČICA Petar 186
 VRŠAK Ana 192
 VRŠIĆ Stjepan 205
 VUCELIĆ Dmtar 190, 191
 VUČIĆ Slavko 186
 VUCKOVIĆ Darinka 156, 157
 VUČKOVIĆ Đuro 193
 VUCKOVIĆ Jerina 204, 210
 VUČKOVIĆ Milan 145, 147
 VUCKOVIĆ Stevo 42, 204, 210
 VUJAKLIJA Kata 197
 VUJASINOVIĆ Darinka 192
 VUJASINOVIĆ Đuro 40, 207
 VUJASINOVIĆ Nikola 40, 206, 207
 VUJASINOVIĆ Veljko 40, 192, 207, 213
 VUJČIĆ Jovo 41, 85, 193
 VUKELIĆ Luka 209
 VUKIĆ 17
 VUKMIRIĆ Emil 183, 204, 210
 VUKMIRIĆ Mileva 45, 53, 115, 156, 200,
 204, 210
 VUKOBRATOVIĆ Branko 38
 VUKOTIĆ Anica 156, 157, 172
 VUKOTIĆ Ruža 172
 VUKOMANOVIĆ Pavle Stipe 57, 82
 VULJAK Ivo 13, 157, 192
 VULJAK Stjepan 64, 157, 187

VUTUC Franjo 205, 220
 VUTUC Julka 190
 VUTUC Rudolf 190
 VUTUC Stjepan 149

W

WEIS Job 201
 WEISER 171
 WÜRZBURGER Zvonko 159

Z

ZAJŠEK Franjo 60, 79, 86, 89, 95, 96, 124
 ZASTAVNIKOVIĆ Krunka 99, 195
 ZASTAVNIKOVIĆ Marica 126, 154
 ZGORELEC Stjepan 26, 27
 ZIHER Terezi ja 194
 ZLATARIĆ Branko 108
 ZLATEC Alojz 185
 ZLATIĆ Franca 153, 156
 ZLATIĆ Savo 128
 ZLODULJA Marcel 149
 ZOLIĆ Mihajlo 33
 ZORKO Stjepan 157
 ZOVKO Marko 27
 ZUBCIĆ Josip 17

Ž

ŽARIĆ Ignatije 197
 ŽARIĆ Vladimir 124, 213
 ŽGANEC Josip 122
 ŽGANEC Marija 172
 ŽGANEC Martin 218
 ŽGANEC Stjepan 172
 ŽINIĆ Miško 67
 ŽIROVEC Stjepan 124
 ŽIVKO Josip 182
 ŽIVKOVIĆ Đuro 189
 ŽUPANČIĆ Franjo 96

KAZALO

Predgovor 5

I. 1941. GODINA 8

1. Pripreme za ustanak u koprivničkom kotaru 1941. godine 9
Organizaciono stanje KPH na koprivničkom području pred drugi svjetski rat 9
Druga kotarska konferencija KPH za Koprivnicu 15. 6. 1941. godine 10
Druga konferencija Okružnog komiteta KPH Bjelovar 5. 6. 1941. na Kalniku 14
Prve mjere u organiziranju narodnooslobodilačkog pokreta 14
2. Ustaški zločinci na vlasti u Koprivnici 16
Teror ustaša nad srpskim stanovništvom 18
Teror ustaša nad Jevrejima 24
Progoni antifašista 26
3. Koncentracioni ustaški logor Danica 26
Pripreme za otvaranje logora 26
Život i smrt u Danici 26
Likvidacija logora 27
Komunisti u logoru Danica 27
Komunisti, narodna pomoć i logor Danica 28
4. Hrvatska seljačka stranka na koprivničkom području 1941. godine 31
5. Prikupljanje oružja i prve diverzije na koprivničkom području 33
Prikupljanje oružja u vrijeme kapitulacije Jugoslavije 33
Prve akcije, sabotaže i diverzije 34
6. Djelovanje i oružane akcije partizanskih grupa 1941. 35
Bjelovarska partizanska grupa 35
Kalnička partizanska grupa 40
Javorovačka partizanska grupa 40
Posljedice novigradske akcije 43
7. Jačanje antifašističkog otpora na koprivničkom kotaru 1941. godine 44
Koprivnička gimnazija 44
Otpori tetoru i sistemi rada 45
8. Neka zapažanja o NOB-u 1941. na koprivničkom području 46
(kratice 48, bilješke 48)

II. 1942. GODINA 56

1. Obnavljanje rada Okružnog komiteta KPH Bjelovar 1942. i Moslavačka četa »Kasim Čehajić Turčin« 57
2. Razvoj ustanka na koprivničkom kotaru u prvoj polovini 1942. godine 60
Kalnička četa Bože Leinera od veljače do svibnja 1942. godine 60
3. Osnivanje novog Kotarskog komiteta KPH Koprivnica u prosincu 1942. godine 64
4. Osnivanje Kotarskog komiteta SKOJ-a Koprivnica u drugoj polovini prosinca 1942. godine 65
5. Formiranje i djelovanje partijske ćelije u Koprivnici 1942. godine 66
6. Moj sastanak sa članovima Kotarske organizacije HSS-a Koprivnica polovinom 1942. godine 68
7. Osnivanje kalničkog partizanskog odreda u jesen 1942. godine i njegovo djelovanje u 1942. godini 70
8. Političko organiziranje i stručno osposobljavanje partijskih organa na bjelovarskom području krajem 1942. godine 75
Narodnooslobodilački odbori 78
9. Narodnooslobodilački odbori na koprivničkom području 1942. godine 80
10. Neka razmišljanja o razvoju NOP-a na koprivničkom području u 1942. godini 81
(bilješke 82)

III. OD POČETKA 1943. DO OSLOBOĐENJA KOPRIVNICE 7. XI 1943. GODI NE 88

1. Razvoj NOP-a na koprivničkom području do provale 5. III. 1943. godine 89
2. Druga velika provala u redovima NOP-a na koprivničkom kotaru 5. III 1943. go-
dine 92
3. Razvoj NOP-a na koprivničkom području od travnja do srpnja 1943. godine 93
Politička situacija i priklanjanje lijevog krila HSS-a narodnooslobodilačkom
pokretu 93
Djelovanje partijskih organizacija 95
Stanje skojevskih organizacija na koprivničkom području 97
Rad narodnooslobodilačkih odbora 98
Rad sa ženama 98
Vojne partizanske formacije i udarne grupe 99
Kalnički partizanski odred i pogibija Nikole Severovića 100
Agitprop i tehnika 101
4. Razvoj NOP-a na koprivničkom području od kolovoza 1943. do prvog oslobođe-
nja Koprivnice 7. studenog 1943. 104
Rad partijskih organizacija 104
Kotarski komitet SKOJ-a Koprivnica i USAOH 106
Osnivanje Kotarskog NOO-a Koprivnica u listopadu 1943. 108
Osnivanje ilegalnog Gradskog NOO-a Koprivnica 111
Kotarska konferencija AFŽ-a Koprivnica u Javorovcu u rujnu 1943. i osnivanje
Općinskog odbora AFŽ-a Novigrada Podravnog 115
Obavještajni centar koprivničkog kotara u Javorovcu 115
Treća kotarska konferencija KK KPH Koprivnica 4. X 1943. u Javorovcu 117
Djelovanje partizanskih jedinica i udarnih grupa na koprivničkom području u
ljetu i ranoj jeseni 1943. 120
5. Zaključak 122
(bilješke 123)

IV. KOPRIVNICA POD NARODNOM VLAŠĆU 7. XI 1943. - 9. II 1944. GODI- NE 130

1. Pripreme za oslobođenje Koprivnice 131
Vojne pripreme za oslobođenje Koprivnice 131
Političke pripreme za oslobođenje Koprivnice 136
2. Oslobođenje Koprivnice 7. XI 1943. godine 137
3. Gradski NOO preuzima u oslobođenoj Koprivnici vlast 142
4. Komanda mjesta u Koprivnici 146
Osnivanje Komande 146
Komanda i neprijateljsko djelovanje na koprivničkom području 147
Mobilizacija boraca u NOV i POH 150
5. Kotarski komitet KPH Koprivnica u vrijeme oslobođenja 152
6. Djelovanje AFŽ-a na području oslobođene Koprivnice 152
Osnivanje Gradskog odbora AFŽ-a Koprivnica 152
Rad Kotarskog odbora AFŽ-a Koprivnica i Druga kotarska konferencija AFŽ-a
16. I 1944. godine 153
7. Omladina Koprivnice i SKOJ u danima prvog oslobođenja Koprivnice 156
8. Kulturno-zabavne i političke manifestacije u slobodnoj Koprivnici 159
9. Evakuacija ratnog plijena i štamparija iz Koprivnice 160
Evakuacija štamparija 160
10. Rad štamparije Vinka Vošickog u Koprivnici u vrijeme oslobođenja 164
11. Neprijateljsko zauzimanje Koprivnice 9. II 1944. 167
12. Zaključak 169
(bilješke '70)

V. PRILOG POVIJESTI NOP-a U KOPRIVNIČKOJ OPĆINI DO 9. II 1944. GODI NE 176

1. Formiranje narodnooslobodilačkih odbora 177
Pregled mjesnih NOO-a na koprivničkoj općini 1942. i 1943. godine 177
2. Razvoj ustanova NOP-a u gradu Koprivnici i njegovim prigradskim naseljima:
Starigradu, Herešinu, Vinici, Miklinovcu i Štaglincu 180

3. Razvoj ustanova NOP-a u selima koprivničke općine 18,

Antolovec - Kutnjak 181
Bakovčice 182
Belanovoselo 182
Borovljani 182
Botinovec Ivanečki 183
Botovo 183
Brđani Sokolovački 184
Cvetkovec 184
Delovi 184
Domaji 185
Donja Velika 185
Donjara 185
Donji Maslarac 185
Drnje 185
Duga Rijeka 185
Đelekovec 186
Gabajeva Greda 189
Glogovac 189
Gola 189
Gorica 190
Goričko 190
Gornja Velika 190
Gornji Maslarac 190
Gotalovo 190
Grbaševac 190
Grdak 190
Hlebine 191
Hudovljani 192
Imbriovec 192
Ivančec 192
Ivanac Ludbreški 192
Jagnjedovac 192
Javorovac 193
Jeduševac 194
Koprivnički Bregi 194
Koprivnički Ivanec 196
Kunovec 196
KunovecBreg 196
Kutnjak 196
Kuzminec Koledinec 196
Ladislav Sokolovački 196
Legrad 196
Lepavina Jankovac 197
Lukovec 197
MalaBranjska 197
Mala Mučna 197
Mala i Velika Rasinjica 198
Mala Rijeka 198
Mali Botinovac 198
Mali Grabičani 198
Mali Otok 198
Mali Poganac 198
Miličani 199
Mučna Reka (željeznička stanica) 199
Novačka 199
Novigrad Podravski 199
Otočka 203
Pešćenik 203
Peteranec 203
Plavšinar 203
Prkos 204
Prnjavor (Lepavinski) 205

Radeljevo Selo 205
Rasinja 205
Reka 206
Rijeka Koprivnička 206
Ribnjak 206
Rovistanti 207
Segovina 207
Selnica Podravksa 208
Sigetec 208
Sokolovac 209
Srdinac 210
Srijem 211
Šubotica Podravska 211
Široko Selo 21 I
Torčec 211
Trnovac Sokolovački 211
Velika Branjska 211
Velika Mučna 211
Veliki Botinovac 212
Veliki Grabičani 212
Veliki Otok 212
Veliki Poganac 212
Vlaislav 214
Vojvodinec 215
Vrhovac Sokolovački 215
Zablatje 215

VI. ZAKLJUČAK 215
(Bilješke 216)

Kazalo osobnih imena 223

